

Sami Sipilä

Vakavia asioita huumorin merkeissä
Laukaan kunnallispolitiikka ja paikallislehti 1964–1980

Jyväskylän yliopisto
Historian laitos
Pro Gradu –tutkielma
Syyslukukausi 2001

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Historian laitos
Tekijä Sami Sipilä	
Työn nimi Vakavia asioita huumorin merkeissä Laukaan kunnallispolitiikka ja paikallislehti 1964-1980	
Oppiaine Suomen historia	Työn laji Pro Gradu
Aika Syyslukukausi 2001	Sivumäärä 124 +liitteet
Tiivistelmä - Abstract	
<p>Tutkielma käsittelee Laukaan kunnallispolitiikkaa 1964-1980 ja sen heijastumista paikallislehdessä. Aluksi tutkitaan kunnallisvaaleja (vuosien 1964, 1968, 1972, 1976 ja 1980 vaalit) ja niiden aiheuttamia muutoksia valtuuston paikkarakenteeseen. Vertailua tehdään Keski-Suomen lääniin ja valtakunnan tasolle. Luvussa kolme tarkastellaan valtuuston puheenjohtajiston valintaprosesseja sekä kokouskäyttäytymistä yleensä. Luvussa neljä nostetaan esiin tarkastelujaksolle sattuneet tärkeimmät päätökset ja puheenaiheet neljän pääotsikon alle jaoteltuina. Tärkeitä aiheita olivat kuntauudistushanke, kouluasiat, kunnanjohtajakysymykset sekä alkoholipolitiikka. Luvussa viisi tarkastellaan Laukaa-Konnevesi-lehteä ja sen roolia kunnallishallinnon ja -politiikan näkökulmasta mm. kunnallisena ilmoituskanavana ja keskustelufoorumina.</p> <p>Työn alkuperäislähteistön muodostavat Laukaan kunnanvaltuuston ja -hallituksen pöytäkirjat, Laukaa-Konnevesi-lehden vuosikerrat sekä henkilöhaastattelut. Lehtiaineisto tuo olennaisen lisän pöytäkirjojen tarjoaman informaation rinnalle. Haastattelut olivat työn lähihistoriallisen luonteen vuoksi mahdollisia ja ne ovat hyvin tärkeä osa lähteistöä kunnallispolitiikan toimijoiden näkökulman kannalta.</p>	
Asiasanat Kunnallispolitiikka, Paikallislehti, Laukaa	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, historian laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. TUTKIMUKSEN TAUSTA	1
1.2. AIKAISEMPI TUTKIMUS	3
1.3. TUTKIMUSKYSYMYKSET	4
1.4. LÄHTEET	5
2. LAUKAAN KUNNANVALTUUSTO 1965-1980	8
2.1. SOSIALISTIENEMMISTÖ JATKAA VUODEN 1964 VAALIEN JÄLKEENKIN	8
2.2. ENEMMISTÖ SIIRTYY PORVAREILLE KUNNALLISVAALEISSA 1968	12
2.3. VOIMASUHTEET SÄILYVÄT ENNALLAAN 1973–1976	17
2.4. VASEMMISTO YLLÄTTÄÄ 1976	22
2.5. PALUU PORVARIENEMMISTÖÖN 1980	26
3. KUNNANVALTUUSTON ARKIPÄIVÄN TOIMINTA	30
3.1. VALTUUSTON PUHEENJOHTAJAT	30
3.2. KOKOUSTEN KULKU	36
3.2.1. <i>Valtuustoa syytetään kurittomuudesta</i>	36
3.2.2. <i>Yksilöiden ja ryhmien vuoropuhelua</i>	38
3.2.3. <i>Valtuusto kunnanhallituksen kumileimasin?</i>	41
3.3. VALTUUSTON SUOLA JA HAPATUS NIILO KALMARI	43
4. LAUKAAN KUNNANVALTUUSTON TÄRKEIMMÄT AIHEET 1964–1980	46
4.1. LAUKAA SÄILYY YHTENÄISENÄ	46
5.1.1. <i>Valtakunnalliset suunnitelmat: pienkuntakomiteasta kuntauudistuksen neuvottelukuntaan</i>	46
4.1.2. <i>Laukaassa ei lämmitä kunnan pilkkomiselle</i>	51
4.2. KOULUASIAAT	58
4.2.1. <i>Kyläkouluja lakkautetaan</i>	58
4.2.2. <i>Kirkonkylälle rakennetaan uusi kansakoulu</i>	61
4.3. KUNNANJOHTAJAT TULEVAT JA MENEVÄT	63
4.3.1. <i>Ahti Lahtisen erottaminen</i>	63
4.3.2. <i>Vasemmiston vahinko: Erkki Vihavainen kunnanjohtajaksi</i>	70
4.3.3. <i>Kauko Suvikorpi johtamaan Laukaata SMP:n äänin</i>	74
4.4. ALKOHOLIPOLITIikka LIBERALISOITUU LAUKAASSAKIN – JA KIRISTYY UUDELLEEN	78
4.4.1. <i>Anniskelun aloittaminen</i>	78
4.4.2. <i>Uusi keskiolulaki</i>	82
4.4.3. <i>Hanat sulkeutuvat</i>	85
4.4.4. <i>Kolmas kerta toden sanoo: keskioluen myynti sallitaan</i>	86

5. LAUKAA–KONNEVESI-LEHTI KUNNALLISPOLITIIKAN HEIJASTAJANA	91
5.1. PUOLUEETON KOTISEUTULEHTI?.....	91
5.2. URHO YLITALO LEHDEN TOIMITTAJANA	95
5.2. PAIKALLISLEHDEN TEHTÄVÄT JA SISÄLTÖ	99
5.2.1. <i>Ensisijaisesti kuntalaisten tietolähde</i>	99
5.2.2. <i>Laukaa–Konnevesi-lehden sisältö</i>	103
5.3. KIVINEN TIE KUNNAN ILMOITUSLEHDEKSI.....	105
5.3.1. <i>Kokouskutsut 1966 ja ilmoitukset 1969</i>	105
5.3.2. <i>Asema horjuu 1960- ja 1970-luvun vaihteessa</i>	109
5.3.3. <i>Vakiintunut ilmoituslehti</i>	111
5.4. YLEISÖNOSASTOKIRJOITTELU.....	114
5.4.1. <i>Foorumia opetellaan käyttämään</i>	114
5.4.2. <i>Poliittinen virkapaketti avaa tien yleisönosastokirjoittelulle</i>	116
5.4.3. <i>Vihtavuoren kirjasto ja viemärit kiistakapuloina</i>	117
6. LAUKAAN KUNNALLISPOLITIIKAN PIIRTEITÄ 1964–1980	120

LÄHTEET

LIITTEET

LIITE 1: Laukaan kunnan henkikirjoitettu väkiluku 1965–1980

LIITE 2: Tutkielmassa esiintyvien Laukaan kunnan taajamien ja kylien sijainti, taajamat alleviivattu

LIITE 3: Tutkielmassa haastateltujen luottamustehtävät Laukaan kunnanvaltuustossa ja -hallituksessa

LIITE 4: Kunnallisvaaleissa 1964 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

LIITE 5: Puolueiden saamat äänet prosentteina kunnallisvaaleissa 1964–1980

LIITE 6: Puolueiden suhteellinen kannatus kunnallisvaaleissa 1964–1980

LIITE 7: Vuoden 1964 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto

LIITE 8: Puolueiden valtuustopaikat prosentteina kunnallisvaalien 1964–1980 perusteella

LIITE 9: Kunnallisvaaleissa 1968 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

LIITE 10: Vuoden 1968 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto

LIITE 11: Puolueiden kannattajakunta ammattiryhmittäin, %

LIITE 12: Kunnallisvaaleissa 1972 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

- LIITE 13: Vuoden 1972 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto
- LIITE 14: Kunnallisvaaleissa 1976 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain
- LIITE 15: Vuoden 1976 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto
- LIITE 16: Kunnallisvaaleissa 1980 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain
- LIITE 17: Vuoden 1980 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto
- LIITE 18: Laukaan kunnanvaltuuston puheenjohtajat 1965–1980
- LIITE 19: Laukaan kunnanhallituksen puheenjohtajat 1965–1980
- LIITE 20: Keski-Suomen läänin kuntarajojen muutokset lääninhallitusten alustavien ehdotusten mukaan
- LIITE 21: Kuntien ja yhteistoiminta-alueiden lukumäärä lääneittäin lääninhallitusten lopullisten ehdotusten mukaan
- LIITE 22: Kuntien ja yhteistoiminta-alueiden lukumäärä lääneittäin kuntauudistuksen neuvottelukunnan mukaan
- LIITE 23: Laukaan kunnanjohtajat 1965–1980
- LIITE 24: Laukaa–Konnevesi-lehden omistajat ja toimittajat 1964–1980
- LIITE 25: Laukaan kunnan joulukuusi 1975

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta

Laukaan kunta sijaitsee Jyväskylän koillispuolella, ja sen hallinnollinen keskus kirkonkylä on 25 kilometrin päässä Jyväskylän keskustasta. Vuoden 1965 alussa Laukaassa oli henkikirjoitettua väestöä 14 465 henkilöä. Asukasluvun kehitystrendi oli laskeva aina vuoteen 1977 asti; tällöin laukaalaisia oli 13 422 henkilöä. Vuodesta 1977 eteenpäin väkiluku alkoi kasvaa, ja kunnassa oli asukkaita vuoden 1980 alussa 13 645.¹ Laukaan asukasluku oli maalaiskuntien mittakaavassa suuri, mutta se ei kertonut koko totuutta kunnan tilanteesta. Esimerkiksi vuonna 1974 kirkonkylän asukasluku oli vain 3 017 henkilöä, sillä kuntalaiset olivat jakaantuneet pinta-alaltaankin laajan pitäjän alueelle hyvin sirpalemaisesti. Taajamia Laukaassa oli kirkonkylän lisäksi kolme. Vuonna 1974 Lievestuoreella oli 2 775, Vihtavuorella 1 623 ja Leppävedellä 1 495 asukasta. Vielä 1960-luvulla Lievestuoreen taajama oli asukasluvultaan kirkonkylää suurempi.²

Kunnan väestön hajaantuminen taajamiin ja vahvoihin kyläkuntiin aiheutti ongelmia taloudellisten resurssien jakamisessa. Ongelmallisia olivat myös 1960-luvulla ilmenneet kunnan reuna-alueiden separatistiset pyrkimykset: Lievestuore, Vehniä ja Leppävesikin olivat irtautumassa Laukaasta muihin kuntiin. Kunnanjohtajat tuottivat päänvaivaa niin erottamis- kuin valintamielessäkin. Alkoholipolitiikan liberalisoituminen oli vaikea kysymys kieltolakisukupolvelle. Maaseudun autioituminen ja väestön uudelleensijoittuminen toivat mukanaan kouluongelmia. Yleisesti ottaen Laukaa oli 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa hyvin kehittymätön ja palvelutasoltaan alkeellinen kunta. 1970-luvulla alkoi tapahtua muutosta, kun liike-elämä ja rakennustoiminta vilkastuivat ja kunnallisia palveluita alettiin lisätä.

Tässä tutkielmassa tarkastelen Laukaan kunnan poliittista elämää vuodesta 1964 vuoteen 1980. Tieteenteoreettisesti tarkasteltuna tutkimukseni on induktiivista, empiiristä ja kvalitatiivista tutkimusta. Luvussa kaksi valtuuston voimasuhteita tarkasteltaessa tutki-

¹ LKA, KValt 29.10.1979, § 185, liite 8; LKA, KValt 31.8.1981, § 207, liite 20. LIITE 1.

² LKA, KValt 13.10.1975, § 116, liitteet 4 ja 5; SVT VI C:106, osa XII, s. 62. LIITE 2.

musote muotoutuu kvantitatiiviseksi, mikä on luonnollista, kun kyseessä on numeerinen aineisto.³ Vuosi 1964 tutkimuksen alkupisteenä johtuu siitä, että Laukaan paikallislehti aloitti ilmestymisensä juuri kunnallisvaalien jälkeen lokakuussa 1964. Tutkimuksen loppupistettä voidaan kritisoida keinotekoisena, mutta Laukaan kannalta vuoden 1980 kunnallisvaalit olivat merkittävät, sillä niiden seurauksena päättyi maalaiskuntien näkökulmasta katsottuna erikoislaatuinen, neljä vuotta kestänyt valtuuston sosialistienemistöstä. Tutkimuksessani olen tietoisesti astumassa ns. ei-kenenkään maalle.⁴ Tutkimustani kuvannee parhaiten ilmaus poliittinen lähihistoria. Sekä poliittinen historia että lähihistoria ovat saaneet voimakasta kritiikkiä osakseen, mutta toisaalta tunne liikkumisesta vaarallisilla vesillä tuo yksinomaan lisää mielenkiintoa työn tekemiseen. Toisaalta motivaatiota lisää se, että olen ensimmäinen, joka tarkastelee 1960- ja 1970-lukujen poliittista elämää Laukaan osalta. Näin ollen tutkimuksen hyötyarvon voi ajatella olevan korkeampi. Suomessa on lähihistorian epäviralliseksi rajaksi muodostunut 40 viimeistä vuotta, joten työni mahtuu rajauksen sisälle juuri sopivasti. Aiheeni on kuitenkin kaukana ns. instant-historiasta, enkä myöskään tunnustaudu puolueelliseksi epähistorioitsijaksi, joiksi lähihistorioitsijoita on nimitetty.⁵

Juhani Mylly pyrkii legitimoimaan lähihistorian tutkimuksen aina Kekkonen ajan loppuun saakka. Kekkonen ajan virallista Suomea poliittinen historia on tutkinut, mutta epävirallinen Suomi, joksi voin epäilemättä laskea oman aihealueeni, on pitkälti vielä kartoittamatta.⁶ Jukka Nevakiven mukaan juuri poliittisen historian on kiinnitettävä huomionsa uusimpaan lähihistoriaan. Esimerkiksi historistinen näkökulma ei mahdollistaisi poliittista lähihistoriaa, koska emootiot ja ennakkoluulot mahdollisesti vaimentava perspektiivi puuttuu. Hannu Soikkanen (1995, s. 125) vastaa artikkelissaan lähihistoriankirjoitukseen kohdistettuun kritiikkiin. Epäilyihin lähihistorioitsijoiden perspek-

³ Ks. Esim. Uusitalo 1996, s. 62 ja 81. Erityisesti luvun kaksi liitteenä on runsaasti taulukoita, jotka ovat tarpeellisia selvittämään monimuotoista numeroaineistoa.

⁴ Nevakivi et al. 1993, s. 26. Ei-kenenkään maan on katsottu olevan ajanjakso, joka tulisi jättää nykyhetken ja tutkittavan aikakauden väliin.

⁵ Lähihistoria on jo terminä ongelmallinen, mutta toisaalta esimerkiksi Timo Soikkasen tarjoamat vaihtoehtot eivät ole erityisesti puolustettavissa. Aikalaishistoria liittyy elossa olevan sukupolven kokemuksiin, joten se kävisi työni määritelmäksi. Toisaalta oman ikäni näkökulmasta katsottuna termin käyttö ei ole mahdollista. Nykyhistoria taas on jo pelkkänä terminä paradoksi, eikä 1960- tai 1970-luku kuulosta oman ikäluokkani korvissa mitenkään ”nykyiseltä”. Myöskään Soikkasen tarjoama äskeisyys ei kuulosta kovinkaan käyttökelpoiselta, joten määrittelen jatkossakin työni lähihistoriaksi. Lähihistorian terminologiasta Soikkanen 1995, s. 111–112.

⁶ Mylly 1995, s. 54–56.

tiivin puutteesta hän vastaa sanomalla, että lähihistorioitsija on lähempänä historian osallistujien ajatusmaailmaa. Kun historiaa ei tulekaan kirjoittaa nykyhetken arvomaailmasta käsin, on helpompi eläytyä 40 vuotta sitten vaikuttaneen kunnanvaltuutetun asemaan kuin satoja vuosia sitten vaikuttaneiden ihmisten elämään. Toisaalta sympatiat ja antipatiat ovat kaiken historiankirjoituksen vastustamaton lähtökohta. Ero on tehtävä myös poliittisen historian tutkijan ja poliittisen historiantutkijan välille.⁷ Itse pyrin kaikesta huolimatta lukeutumaan edelliseen kategoriaan. Koska historiankirjoituksen etulinjat on paikoin siirtyneet reaaliaikaan asti, voin huoletta todeta tutkivani ”hyväksyttävää” lähihistoriaa.⁸

1.2. Aikaisempi tutkimus

Lähihistorioitsijalle usein suurin vastus on tutkimuskirjallisuuden puute.⁹ Tähän toteamukseen voin omalta kohdaltani yhtyä, vaikka toisaalta alkuperäislähteet ovat perustutkimuksen lähtökohta. Oman tieteenalan parista kirjallisuutta löytyy hyvin niukasti, joten lähitieteiden kirjallinen tarjonta antaa sopivaa lisäystä taustatietoihin. Varsinaisesti Laukaan kunnallispolitiikan vaiheista oman tutkimukseni aikarajauksen puitteissa ei ole kirjoitettu lainkaan. Aiempi poliittisen elämän tutkimus painottuu kuntakokouskaudelle ja valtuustokauden alkuvaiheisiin. Laukaan kunnasta on kirjoitettu kattava *kolmiosainen historiateos*, mutta sen viimeinen osa päättyy tarkastelussaan 1950-luvulle. Niinikään Hannu Soikkasen *Maalaiskuntien historian* aikarajaus ylettyy vain 1960-luvun puoliväliin. Vuonna 1993 Laukaan 400-vuotisjuhlan kunniaksi julkaistu *Kohisevien koskien Laukaa* ulottuu ajallisesti 1990-luvulle, mutta siinä ohitetaan kunnallispolitiikan tarkastelu kokonaan. *Keski-Suomen maakuntahistorian* kolmas osa tarkastelee myös 1960- ja 1970-lukujen kunnallispolitiikkaa ja maakunnan yleistä tilaa, mutta luonnollisesti Laukaa esiintyy tarkastelussa vain yhtenä kuntana muiden joukossa. Suurimmalta osin joudun tekemään tutkimustani puhtaalta pöydältä käsin.

⁷ Kettunen 1990, s. 167.

⁸ Soikkanen 1995, s. 105.

⁹ Sama, s. 122.

Poliittisen historian yleisesityksiä ja artikkeleita on ollut saatavilla jo paremmin. Tässä mainittakoon Jukka Nevakiven, Seppo Hentilän ja Lauri Haatajan *Poliittinen historia*. Kyseessä on puhdas perusteos, mutta poliittisen lähihistorian kannalta teoksessa esitetään kiinnostavia ajatuksia erityisesti lehdistötutkimuksen kannalta. Poliittista historiaa käsitteleviä ja legitimoivia artikkeleita ovat mm. Seppo Hentilän *Miksi vielä poliittista historiaa?* ja Pauli Kettusen *Politiikan menneisyys ja poliittinen historia*. Myös lähihistoriaan yleensä on ollut saatavissa metodologista ja teoreettista apua. Lähihistorian teoksista mainittakoon Timo Soikkasen toimittama *Lähihistoria: teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. Kun tutkielmassani on kyse kunnallispolitiikasta, on luonnollista lähestyä aihetta valtio-opillisesta näkökulmasta. Erityisesti tulkoon mainituksi Heikki Paloheimon ja Matti Wibergin *Politiikan perusteet*.

Koska työni on osin myös sanomalehtihistoriaa, hyödyllisiä kirjoituksia löytyy myös tältä alueelta. Sinänsä Suomessa kirjoitettu lehdistön historia perustuu yksinomaan Päiviö Tommilan toimittamaan *Suomen lehdistön historiaan* ja Keski-Suomen osalta Tommilan ja Tuire Raition yhteistuotantoon *Keski-Suomen lehdistö 1945–1978*. Uusin katsaus lehdistön vaiheisiin on Tommilan ja Raimo Salokankaan *Sanomia kaikille*, mutta mitään uutta edellä mainittuun Suomen lehdistön historiaan teos ei juurikaan tuo. Hieman teoreettisemmin paikallislehtiaihetta käsittelee Marjatta Raution *Paikallislehti, yhteisö ja konflikti*. Esimerkiksi teoksen tarjoamat teoriat paikallislehtien tehtävistä ovat mainiosti sovellettavissa Laukaan paikallislehteen.

1.3. Tutkimuskysymykset

Lähden liikkeelle tutkimuksessani Laukaan kunnanvaltuuston voimasuhteiden sekä kunnallisvaalien tulosten analysoinnista.¹⁰ Kantavana kysymyksenä on, poikkesivatko Laukaan kunnanvaltuusto ja vaalitulokset jotenkin Keski-Suomen läänistä tai koko maasta, ja minkälaisia poliittisia muutoksia vaalit toivat mukanaan. Laukaan tasolla suoritan myös hieman kylittäistä ja ammatillista analyysiä annettujen äänten sekä valtuustoryhmien koostumuksen suhteen. Luvussa kolme tarkastelen kokousten kulun arkipäivää: ketkä olivat valtuuston puheenjohtajia, minkälainen oli kokousten ilmapiiri ja

¹⁰ Kunnallisvaalit 1964, 1968, 1972, 1976 ja 1980.

ketkä olivat erityisiä äänitorvia. Eräs mielenkiintoinen kysymys on, käytettiinkö todellista valtaa kunnanvaltuuston sijaan kunnanhallituksessa, sillä valtuusto useimmiten hyväksyi kunnanhallituksen esitykset sellaisenaan. Koko tutkimuksen olennaisin kysymys on, mistä aiheista kunnanvaltuustossa erityisesti keskusteltiin ja mitä päätöksiä tarkasteltavalla ajanjaksolla tehtiin. Tätä käsitellen luvussa neljä. En pyri kvantitatiiviseen analyysiin vaan pikemminkin löytämään tärkeimmät aiheet ja pitkäkestoimmat päätösprosessit. Mahtuiko rutiininomaisten nuijankopautusten väliin erityisesti Laukaalle ominaisia aiheita tai toisaalta valtakunnallisesti tyypillisiä keskusteluja? Ajettiinko asioita puoluesidonnaisesti vai henkilökohtaisilla perusteilla? Haastatteluaineistooni tukeutuen esitän useasti kysymyksen, miten yksittäinen valtuutettu koki puheena olevat tapahtumat tai päätökset.

Tutkimukseni viidennessä luvussa tarkastelen erityisesti, minkälaiset olivat nuoren Laukaa–Konnevesi-lehden suhteet kunnallishallintoon ja kunnanvaltuustoon. Tarkastelen, miten lehden mahdollinen poliittisuus ja merkitys kunnallispolitiikan kannalta kehittyi. Minkälainen oli lehden merkitys tiedonvälittäjänä, ja oliko sillä muita tehtäviä? Voidaanko lehden toimittajia edes nimittää journalisteiksi? Minkälainen oli lehden sisältö, jos sillä sellainen oli? Mikä oli yleisönosaston rooli poliittisten mielipiteiden välittäjänä? Paikallislehden tuli olla puolueeton ja joukkoviestimenä informatiivinen: tunnustuksellisuus ei ollut hyväksyttävää. Teksteissä käytettyjen termien tuli olla neutraaleja, eivätkä ne saaneet provosoida ketään. Lähtöhypoteesiksi asetan, että Laukaa–Konnevesi-lehti toteutti puolueetonta linjaa ja täytti informatiivisen joukkoviestimen tunnukset.

1.4. Lähteet

Tutkimukseni lähdemateriaali jakautuu neljään osaan.¹¹ Tietomäärältään tärkeimmän alkuperäislähteistön tutkielmassani muodostavat Laukaan kunnan arkistossa säilytettävät Laukaan kunnanvaltuuston pöytäkirjat. Pöytäkirjojen anti valtuustossa käytetyn retoriikan kannalta on olematon, sillä niissä virallisen kuivasti todetaan tehdyt päätök-

¹¹ Tilastot (SVT), pöytäkirjat, lehdet ja haastattelut.

set. Pöytäkirjoissa kyllä todetaan, päädyttiinkö ratkaisuun äänestyksen kautta vai yksimielisesti, mutta käytettyjä puheenvuoroja niihin ei ole kirjattu. Merkitykseltään suurempien äänestysten äänestyslistat löytyvät liitteinä, ja ne ovat paikoin kiinnostavia. Pöytäkirjojen etuna on objektiivisuus, johon esimerkiksi paikallislehden toimittaja ei aina pysty, vaikka haluaisikin. Edelleen pöytäkirjoista löytyy äänestystilanteiden tarkka kulku, jota toimittaja ei välttämättä ole muistanut oikein tai viitsinyt kokonaisuudessaan laittaa lehteen. Pöytäkirjoilla on siis eräänlainen verifiointitehtävä tutkielmassani. Toisaalta kaikki julkiset dokumentit jättävät paljon kertomatta. Niiden tarjoama kuva kokouksesta on hyvin siloteltu, ja vertauskuvallisesti roskat on lakaistu maton alle. Tähän liittyen paikallislehden tarjoama täydennysaineisto on arvokasta.

Valtuuston päätösten taustalta löytyy aina kunnanhallitus, jonka pöytäkirjoja myös käytän alkuperäislähteenä. Kunnanhallituksen pöytäkirjat ovat olennaisia sikäli, että valtuuston pöytäkirjoissa toistuu ilmaus ”valtuusto yksimielisesti hyväksyi kunnanhallituksen esityksen”, mikä viittaisi siihen, että todellista valtaa käytettiin juuri kunnanhallituksessa. Toisaalta kunnanhallituksen pöytäkirjojen yhteydestä löytyvät päätösten tarkemmat taustatiedot, mm. pyydetyt lausunnot.

Tärkeän alkuperäislähteistön tutkielmassani muodostavat Laukaa–Konnevesi-lehden vuosikerrat. Kunnanvaltuuston toiminnan analysoinnin kannalta olennaisimpia ovat toimittajan raportit lähes jokaisen pidetyn valtuuston kokouksen jälkeen. Raporteista käyvät ilmi paitsi tehdyt päätökset myös tärkeimmät puheenvuorot, joita ao. kokouksessa käytettiin. Vaikka Laukaa–Konnevesi-lehti oli ilmoituksensa mukaan puolueeton, 1960- ja 1970-luvuilla oli huomattavissa tiettyjä painotuksia uutisoinnin suhteen. Esimerkiksi kunnanjohtaja Ahti Lahtisen erottamisprosessi sivuutettiin lehdessä pelkällä hienovaraisella maininnalla, mikä oli todennäköisesti hiljaisen sopimuksen ansiota. Historioitsijalle onneksi valtuuston pöytäkirjoista löytyy sivu sivun jälkeen äänestyksiä, keskusteluja ja kirjallisia mielipiteitä. Pelkän lehtiaineiston perusteella Lahtisen tapauksesta ei saisi juuri mitään irti. Kunnallistutkimuksen kannalta olennaisia lähteitä ovat myös Maalaiskuntien Liiton lehdet, jotka sijoittuvat välillä alkuperäislähteen ja välillä aiemman tutkimuksen tehtävään.

Oman lähderyhmänsä muodostavat tekemäni henkilöhaastattelut, jotka ovat hyvin olennaisina työssäni; juuri niiden kautta aukeavat monet ovet ajankohdan kunnallispoliittisen ilmapiirin käsittelyyn sisältäpäin. Haastattelu on muuttumassa vähitellen epäluotettavasta hyväksytyimmäksi lähdemateriaaliksi. Muistitieto ja henkilöhaastattelut ovatkin lähihistorian tutkijalle asiakirjojen ohella tärkeä lähderyhmä.¹² Muistitietoon on käytävä käsiksi hyvinkin kriittisesti, mutta se tarjoaa erinomaisen näkökulman lehti- ja pöytäkirjainformaation rinnalle. Pentti Renvall pelkää, että haastatellut jälkeempään katsovat tapahtumia toisella tavalla, ja muuttavat kokemuksiaankin.¹³ On kuitenkin muistettava, että valtuutettu jos kuka on paras asiantuntija kertomaan kokousten tapahtumista ja politiikan hoidosta. Terve lähdekritiikki auttaa selvittämään olennaisen haastattelumateriaalista.

Haastattelujeni tavoite oli saada näkökulmia tutkimusaiheeseen poliittisen kentän molemmilta laidoilta keskustaa unohtamatta.¹⁴ 1960- ja 1970-luvun kunnanvaltuustossa Arto Halinen oli tyypillinen kokoomuslainen. Tapani Kantola oli kokoomuksessa sukuperinnön vuoksi ja vaihtoikin puoluetta 1980-luvulla. Sylvi Saimo oli perinteinen keskustapuoluelainen ja lisäksi lievestuorelainen nainen sekä kansanedustaja, jotka ovat mielenkiintoisia seikkoja. Tarmo Torro oli maltillinen sosialidemokraatti. Unto Kuukkanen oli kansandemokraatti, ja hän käytti painokkaitakin puheenvuoroja kunnanvaltuustossa.¹⁵ Pöytäkirjat, paikallislehti ja haastattelut muodostavat toimivan lähdekolmikon. Pöytäkirjoja on pidettävä näistä objektiivisimpana lähteenä. Paikallislehden ja haastateltujen subjektiivisuus taas vaihtelee. Kaikkien kolmen lähteen synteessinä muodostuu eräänlainen *audiatur et altera pars* -periaate, mikä on oman tutkimukseni objektiivisuuden kannalta erityisen tärkeää.

¹² Rasilainen 1995, s. 62.

¹³ Renvall 1983, s. 203–204.

¹⁴ Tilastotieteellisesti haastateltujani ei voine kuitenkaan nimittää otokseksi, vaikka olen pyrkinyt kattavuuteen. Tilastotiede erottaa *otoksen* sattumanvaraisesti valittuna osana populaatiota, kun taas *näyte* perustuu harkinnanvaraisuuteen.

¹⁵ Haastattelut tapahtuivat asianomaisten luona heidän kodeissaan. Keskustelut on nauhoitettu. Haastateltujen luottamustoimista kts. LIITE 3. Liitteessä on haastateltujen kunnanvaltuusto- ja hallitustoimet kokonaisuudessaan, myös tutkimuksen aikarajauksen ulkopuolelta.

2. Laukaan kunnanvaltuusto 1965-1980

2.1. Sosialistienemmistö jatkaa vuoden 1964 vaalien jälkeenkin

Laukaan kunnanvaltuustoon kuului vuoteen 1976 asti 31 jäsentä, jonka jälkeen valtuutettujen määrä kasvoi 35:een. Valtuusto kokoontui keskimäärin seitsemän kertaa vuodessa, tosin kokoontumiset lisääntyivät 1970-luvun kuluessa. Valtuuston kokoontumispaikkana toimi aluksi Kuntalan sali, sittemmin ravintola Sarkan tilat ja viime vaiheessa uuden seurakuntatalon sali aina uuden virastotalon valmistumiseen saakka 1979. Tarkastelemallani aikavälillä pidettiin viidet kunnallisvaalit: vuosina 1964, 1968, 1972, 1976 ja 1980.

Vuoden 1964 kunnallisvaalien äänestysprosentti oli Laukaassa 80,4. Se oli yhden prosenttiyksikön kymmenyksen pienempi kuin Keski-Suomen läänissä, jossa äänestysprosentti oli 80,5. Koko Suomen äänestysprosentti oli 79,4 eli Laukaassa äänestettiin valtakunnantasaan aktiivisemmin. Naisten äänestysinto oli miehiä alhaisempaa, sillä koko maassa naisista äänesti 78,0 prosenttia, kun taas miehistä äänioikeuttaan käytti 81,0 prosenttia. Vastaava järjestys sukupuolten välillä säilyi myös läänitasolla. Sekä koko maan että Keski-Suomen läänin tasolla maalaiskuntien äänestysaktiivisuus oli korkeampaa kuin kaupunkien ja kauppaloiden. Koko maan maalaiskunnissa äänesti 79,9 % äänioikeutetuista, kun taas kaupungeissa ja kauppaloissa äänesti 78,8 prosenttia. Keski-Suomen läänissä vastaavat luvut olivat 80,8 prosenttia ja 79,6 prosenttia. Tästä nähdään siis, että Keski-Suomen läänissä äänestettiin kauttaaltaan koko maata aktiivisemmin.¹⁶

Laukaan kunnanvaltuusto oli ollut sosialistienemmistöinen¹⁷ vaalikauden 1961–1964. Kunnallisvaalit 1964 toivat sosialistienemmistöisen kunnanvaltuuston Laukaaseen seuraaviksikin neljäksi vuodeksi. Sosialistienemmistö oli kolmen valtuutetun enemmistö paikoin 17–14. Keski-Suomen läänin maalaiskuntien kunnanvaltuustoista yhteensä 14

¹⁶ SVT XXIX B:2, s. 11 ja 31; Raivio 1965, s. 88, 91 ja 95.

¹⁷ Pysin käyttämään tässä luvussa johdonmukaisesti käsitteitä *sosialistienemmistö* ja *ei-sosialistienemmistö*, kuten esimerkiksi SVT käyttää. Myöhemmissä luvuissa viitataan sosialisteihin termillä *vasemmisto* ja ei-sosialisteihin termillä *porvaristo*.

oli sosialistienemmistöisiä ja 17 ei-sosialistienemmistöisiä. Prosentteina laskettuna tämä tarkoittaa edellisille 45,2 prosentin ja jälkimmäisille 54,8 prosentin osuutta kunnanvaltuustoista eli Laukaa kuului tässä suhteessa vähemmistöön. Suomen maalaiskunnissa oli yhteensä 106 sosialistienemmistöistä valtuustoa 461 maalaiskunnasta eli 23,0 prosenttia, kun taas ei-sosialistienemmistöisiä oli 77,0 prosenttia valtuustoista.¹⁸ Keski-Suomen läänin maalaiskunnat olivat siis selkeästi sosialistivoittoisempia valtuustoiltaan kuin Suomen maalaiskunnat keskimäärin. Tilanne säilyy samana, vaikka mukaan otettaisiin kaupungit ja kauppalat. Koko Suomessa valituista kunnanvaltuustoista sosialistienemmistöisiä oli 28,8 prosenttia ja ei-sosialistienemmistöisiä 68,3 prosenttia.¹⁹ Tästä seuraa, että Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa oli suhteessa huomattavasti enemmän sosialistienemmistöisiä valtuustoja kuin Suomessa keskimäärin, ja lisäksi Suomen maalaiskunnat olivat porvarillisempia kuin kaupungit ja kauppalat, minkä voi päätellä maalaiskuntien ja koko maan lukujen eroavaisuuksista.

Vuoden 1964 kunnallisvaaleissa Laukaa oli jaettu kolmeentoista äänestysalueeseen, joissa annettiin yhteensä 6 464 ääntä.²⁰ Absoluuttisesti mitattuna eniten ääniä annettiin Lievestuoreen alueella, jonka jälkeen seuraavana oli kirkonkylä. Muut äänestysalueet olivat huomattavasti pienempiä. Edelleen jos katsoo absoluuttisia lukuja, kirkonkylällä neljä suurinta puoluetta/vaaliliittoa²¹ saivat melko tasaisen kannatuksen 247–335 ääntä. Sen sijaan Lievestuoreella SDP:n ja TPSL:n liitto sai kaksinkertaisen äänimäärään kolmeen seuraavaksi suurimpaan ryhmään verrattuna. Haarlan sellutehtaan vaikutus näkyy hyvin selvästi. Samantyyppinen oli tilanne Vihtavuoreessa, jossa SDP ja TPSL saivat selvästi suurimman äänisaaliin, tosin kokoomuksen, Suomen Kansanpuolueen ja Puolu-

¹⁸ Raivio 1965, s. 92.

¹⁹ SVT XXIX B:2, s. 19.

²⁰ Laukaassa annettuja ääniä käsittelevissä taulukoissa olen myöhempien vuosien vertailtavuuden helpottamiseksi yhdistänyt vuosina 1964 ja 1968 Lievestuoreen ja Metsolahden yhdeksi kokonaisuudeksi ja vuosina 1972, 1976 ja 1980 Lievestuoreen ja Kelkkamäen yhdeksi kokonaisuudeksi. Nämä vastaavat toisiaan alueellisestikin melko tarkasti. Lisäksi olen yhdistänyt vuoden 1976 vaaleissa käyttöön otetun kirkonkylän itä/länsi-jaon nimikkeen kirkonkylä alle. Mannilan äänestysalue poistui vuoden 1972 vaaleissa. Sitä en ole varman tiedon puuttuessa yhdistänyt esimerkiksi Kuusan tai Äijälän piireihin. Se on kokonaisäänimäärällään 151 vuonna 1964 ja 77 vuonna 1968 niin merkityksetön, että pätevää vertailua se ei estä. Lankamaan äänestysalue tuli käyttöön vuoden 1968 vaaleissa, ja se korvasi Mannilan kokonaan jo vuonna 1972.

²¹ Maalaisliitto, kokoomuksen, kansanpuolueen ja yrittäjien vaaliliitto, sosialidemokraattien ja TPSL:n vaaliliitto ja SKDL.

eettomien yrittäjien vaaliliiton saamat äännet on myös merkittävä luku. Rikkihappo Oy:n vaikutus siis on näkyvissä. Leppävedellä on huomattavaa SKDL:n selvä johtoasema. Muissa Laukaan maatalousvaltaisissa kylissä maalaisliiton saama äänimäärä oli selkeästi sosialistisia puolueita suurempi. Tähän oli vain kaksi poikkeusta. Vehniällä SKDL sai maalaisliittoa enemmän ääniä, mikä johtune Tikkakosken tehtaan läheisyydestä, ja Kuusassa SDP ja TPSL, SKDL ja maalaisliitto olivat melko tasavahvoja maalaisliiton ollessa kuitenkin äänestetyin puolue. Viidennen vaaleissa mukana olleen ryhmittymän SMP:n äänisaalis ei ollut millään alueella merkittävä.²²

Koko Laukaata tarkasteltaessa keskustapuolue oli äänimäärältään Laukaan suurin puolue 26,3 prosentin ääniosuudellaan. Johtoasema ei ollut mitenkään selvä, sillä SKDL tuli jo seuraavana 23,7 prosentin osuudellaan. Sosialidemokraattien ja TPSL:n vaaliliitto oli kokonaisuudessaan Laukaassa eniten ääniä kerännyt ryhmä, 1977 ääntä ja 30,6 prosenttia, mutta jos ääniosuudet jakaa puolueiden kesken, SDP sai 19,0 prosenttia ja TPSL 12,1 prosenttia Laukaassa annetuista äänistä. Kokoomuksen, kansanpuolueen ja yrittäjien vaaliliitto sai kokonaisuudessaan 15,8 prosenttia annetuista äänistä. Jos liitto jaetaan osiin, kokoomusta äänesti 8,4 prosenttia laukaalaisista, kansanpuoluelaisia 4,3 prosenttia ja yrittäjiä 3,1 prosenttia laukaalaisista. SMP sai 3,6 prosenttia äänistä. Yhteensä sosialistit saivat siis 54,3 prosenttia äänistä ja ei-sosialistit 45,7 prosenttia.²³ Laukaa oli Suomen kaikkiin maalaiskuntiin verrattuna noin kymmenen prosenttiyksikköä sosialistisempi, jos katsotaan annettuja ääniä. Suomen maalaiskunnissa annetuista äänistä sosialistit saivat 43,1 prosenttia ja ei-sosialistit 56,6 prosenttia. Koko maahan verrattuna Laukaa oli niin ikään huomattavankin sosialistinen, sillä koko maassa sosialistit saivat 49,7 % annetuista äänistä ja ei-sosialistit 50,1 prosenttia, eli kunnallisvaaleissa äänestäneet olivat niukasti ei-sosialisteja. Myös Keski-Suomen lääni kokonaisuudessaan erottuu hyvin vasemmistolaisena. Sosialistien suosio oli vielä Laukaatakin suurempaa. Sosialistit saivat 56,9 prosenttia äänistä ja ei-sosialistit vain 43,1 prosenttia.²⁴

²² Luvut L–K 18.10.1968. LIITE 4.

²³ Luvut L–K 18.10.1968. Prosenttiosuuslaskut olen tehnyt Laukaa–Konnevesi-lehden tarjoamien äänimäärien perusteella.

²⁴ SVT XXIX B:2, s. 14; Juusela 1973, s. 553–554. LIITE 5 ja LIITE 6.

Laukaan kunnanvaltuustossa istui 1965–1968 siis 17 sosialistia ja 14 ei-sosialistia. Sosialistisista puolueista Sosialidemokraattisen puolueen ja TPSL:n liitto sai valtuustoon kymmenen paikkaa ja SKDL seitsemän paikkaa. Ei-sosialisteista maalaisliitto sai seitsemän paikkaa, kokoomuksen, kansanpuolueen (liberaalien) ja puolueettomien yrittäjien vaaliliitto viisi paikkaa ja Suomen pientalonpoikien puolue yhden paikan.²⁵ Kaikkiaan valtuustossa sosialisteilla oli 54,8 prosenttia valtuuston paikoista ja ei-sosialisteilla 45,2 prosenttia. Vertailu lääni- ja valtakunnan tasolle osoittaa, että Laukaan valtuustossa oli keskimääräistä enemmän paikkoja sosialistien hallussa. Sosialistisilla olleiden paikkojen määrä laskee mentäessä maantieteellisesti laajempiin kokonaisuuksiin ja se on koko Suomen osalta 12 prosenttiyksikköä Laukaata pienempi eli 42,8 prosenttia. Vielä vähemmän sosialistisia valtuutettuja oli kuitenkin valtakunnallisesti maalaiskunnissa, jossa heitä oli 39,3 prosenttia. Keski-Suomen läänin maalaiskunnat olivat valtuustopaikkojenkin mukaan valtakunnan tasoa sosialistisempia, sillä 51,1 prosenttia valtuustopaikoista eli niukka enemmistö oli sosialisteilla. Koko Keski-Suomen läänin lukua nostivat vielä kaupungit ja kauppalat, joten läänin valtuustojen paikoista 53,5 prosenttia oli sosialisteilla. Vastaavat luvut ei-sosialistien osalta olivat Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa 48,9 prosenttia, koko Keski-Suomen läänissä 46,5 prosenttia, Suomen maalaiskunnissa 58,9 prosenttia ja koko maassa 55,6 prosenttia. Muiden osuus vaihteli yhden ja kahden prosentin välillä.²⁶

Valtuutetuista vain kolme oli kotoisin Laukaan kirkonkylältä, mikä osoittaa syrjäisempien kylien vahvuuden ja erityisesti teollisuustajamien Lievestuoreen ja Vihtavuoren suuren painoarvon. Viisi valtuutettua oli kotoisin Lievestuoreelta ja kuusi Vihtavuoresta, tosin Lievestuoreen vaikutusalueeseen voi laskea myös Saarilammen ja Hohon kylät. Puoluetalustaan nämä valtuutetut olivat enimmäkseen sosialidemokraatteja, sillä seitsemän kymmenestä sosialidemokraattien/TPSL:n ryhmästä oli Vihtavuoresta tai Lievestuoreelta. Tämä kertoo jälleen Haarlan ja Rikkihapon tehtaiden vaikutuksesta.

²⁵ L-K 13.11.1964. Vaalikauden kunnalliskertomukset antavat valtuutettujen nimet vaaliliittojen mukaan, eli TPSL:n valtuutettuja ei ole erotettu sosialidemokraateista eikä liberaaleja ja yrittäjiä kokoomuslaisista. Vuoden 1968 vaalien perusteella voi kuitenkin päätellä, että SDP:stä ainakin Aatto Ahonen, Kaarlo Asikala ja Voitto Pietiläinen kuuluivat TPSL:oon ja Veikko Kauranen yrittäjiin sekä Eino Levijärvi liberaaleihin.

²⁶ SVT XXIX B:2, s. 16; Raivio 1964, s. 92. LIITE 7 ja LIITE 8.

Laukaan neljännessä taajamasta Leppävedeltä oli vain yksi valtuutettu. Taajamien ulkopuolisista kylistä oli kotoisin kuusitoista valtuutettua, eli niukasti yli puolet.²⁷

Ammatillisesti tarkasteltuna maanviljelijät olivat suurin yhtenäinen ryhmä Laukaan kunnanvaltuustossa. Heitä kunnanvaltuutetuista oli 13 eli 42,0 %. Valtakunnan tasolla keskimäärin yli puolet maalaiskuntien valtuutetuista oli maanviljelijöitä. Laukaan vahvat teollisuustaajamat vähensivät Laukaan kunnanvaltuutettujen maanviljelijöiden määrää. Maalaisliittolaisista valtuutetuista 85 % oli valtakunnallisesti maanviljelijöitä.²⁸ Laukaan luku oli täydet sata prosenttia.²⁹ Sosialististen puolueiden valtuutetut olivat lähinnä erilaisia työmiehiä, tosin kansandemokraattien johtajaopettaja Heikki Suuronen muodosti poikkeuksen. Hannu Soikkasen mukaan ammattitaitoisia työntekijöitä oli sekä SDP:ssä että SKDL:ssä noin 40 prosenttia ja heidän jälkeensä suurin ryhmä oli maanviljelijät. Kokoomuksen, kansanpuolueen ja yrittäjien vaaliliitto näyttäytyi sosiaalisesti korkeammalla tasolla olevien henkilöiden ryhmänä. Ryhmästä löytyi esimerkiksi varatuomari, rehtori ja osastopäällikkö. Laukaan kunnanvaltuustossa oli kaksi naista, 6,5 % valtuutetuista, mikä vastaa melko tarkasti koko maan maalaiskuntien valtuustojen 6,1 prosentin keskiarvoa.³⁰ Valtakunnan tasolla ja koko Keski-Suomen läänissä naisvaltuutettujen määrä oli hieman suurempi 7,9 %.³¹

2.2. Enemmistö siirtyy porvareille kunnallisvaaleissa 1968

Vuoden 1968 kunnallisvaalien alla vaali-ilmoittelu oli Laukaa–Konnevesi-lehdessä runsasta. Lehti itse mainosti ottavansa vastaan vaali-ilmoituksia normaalein ilmoitushinnoin, mikä takasi puolueettomat mahdollisuudet kaikille ryhmittymille mainostaa ehdokkaitaan. Vuoden 1968 kunnallisvaalien äänestysprosentti oli Laukaassa 76,5 eli laskua oli viisi prosenttiyksikköä edellisiin kunnallisvaaleihin verrattuna. Yhteensä Laukaassa annettiin 6 366 ääntä, joka sekin oli vähemmän kuin edellisissä vaaleissa. Lau-

²⁷ LIITE 7.

²⁸ Soikkanen 1966, s. 721.

²⁹ Olen edellä laskenut maanviljelijöiksi myös pienviljelijät ja vuokraviljelijät, ja on selvää, että kokoomuslaisen ja kansandemokraattisen viljelijän sosiaalinen tausta oli hyvin erilainen.

³⁰ Soikkanen 1966, s. 721–723.

³¹ SVT XXIX B:2, s. 15.

kaan äänestysinto oli valtakunnallista lukua myötäilevä, sillä koko Suomessa äänestysprosentti oli 76,8. Kaikissa Suomen maalaiskunnissa äänestysprosentti oli 78,6 ja Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa 79,3. Kaupungit ja kauppalat mukaan luettuina Keski-Suomen läänin äänestysprosentti oli 78,6. Laukaalaiset äänestivät siis laiskemmin kuin keskisuomalaiset tai maalaiskuntien asukkaat keskimäärin, kun taas keskisuomalaiset olivat kaiken kaikkiaan valtakunnan tasoa innokkaampia äänestäjiä. Maalaiskuntien asukkaat olivat kaupunkilaisia innokkaampia äänestäjiä, ja naiset äänestivät edelleen miehiä passiivisemmin. Koko maan osalta miesten ja naisten äänestysprosentit olivat 78,4 ja 75,3. Keski-Suomen läänissä vastaavat luvut olivat 80,6 ja 76,2 prosenttia.³²

Vaalien jälkeen Laukaan kunnanvaltuuston voimasuhteet hieman muuttuivat ja enemmistö siirtyi porvaripuolueille paikoin 16–15. Laukaakin siirtyi nyt valtakunnan enemmistön joukkoon, sillä valtakunnan tasolla 80,8 prosenttia valtuustoista oli ei-sosialistienemmistöisiä. Sosialistienemmistöisiä valtuustoja Suomessa oli 15,2 prosentissa kunnista. Suomen maalaiskunnat olivat vielä enemmän ei-sosialistivoittoisten valtuustojen hallinnassa; niitä oli 88,9 prosentissa maalaiskunnista. Sosialistienemmistöisiä valtuustoja oli vain yhdeksässä prosentissa maalaiskuntia.³³ Valtakunnan tasolla siirtymä porvarillisempaan suuntaan oli vuoden 1968 kunnallisvaaleissa merkittävä. Ei-sosialististen kunnanvaltuustojen määrä lisääntyi 12,5 prosenttiyksikköä, kun taas sosialistienemmistöisten valtuustojen määrä laski 13,6 prosenttiyksikköä. Suomen maalaiskunnissa siirtymä oli kokoluokaltaan samankaltainen.

Vuoden 1968 kunnallisvaaleissa SDP ja TPSL esiintyivät Laukaassa erillisinä puolueina. Kokoomus ja liberaalit olivat edelleen vaaliliitossa. Yrittäjät olivat siirtyneet nyt keskustapuolueen ja SMP:n listoille, eivätkä olleet mukana omana ryhmänään. Puolueiden lisäksi vaaleissa oli mukana liikemies Bernhard Torniaisen valitsijayhdistys. Torniaisen ääniä voi pitää merkittävänä ainoastaan Vehniän äänestysalueella. Äänestysalueista suurimmat olivat edelleen Lievestuore ja kirkonkylä. Lievestuoreella keskustapuolue nousi yllättäen suurimmaksi ääntenkerääjäksi. SDP jäi lähes sata ääntä taakse. Vaikka SDP:n ja TPSL:n äänet edelleen olisivat olleet yhteenlaskettuna suurin ryhmä,

³² SVT XXIX B:3, s. 9, 29 ja 30; Rintamäki 1969, s. 425.

³³ Rintamäki 1969, s. 426.

niidenkin yhteenlaskettu äänisaalis putosi yli sadalla. Keskustapuolue sen sijaan nosti äänimääräänsä 170:llä. Lievestuoreella SMP nousi niinikään merkittäväksi ryhmäksi 182 äänellään. Kirkonkylällä SDP, SKDL, keskustapuolue sekä kokoomus ja liberaalit olivat melko tasasuosituja reilulla kahdella sadalla äänellä. Keskustapuolueen äänimäärä säilyi samana, mutta SDP ja TPSL yhteenlaskettuna jopa nosti äänimääräänsä. SMP nousi TPSL:n kanssa reiluun sataan ääneen. Vihtavuorella sosialistien äänet putosivat huomattavasti, porvaripuolella ainoastaan SMP kasvatti suosiotaan merkittävästi. Lepävedellä ryhmittymien ääniosuudet pysyivät melko lailla samana. SKDL oli edelleen äänestetyin ryhmä, vaikka sen äänisaalis tippui. Vehniällä niin ikään sosialistien saamat äänet vähenivät. Maalaiskylissä keskustapuolue säilytti vahvan asemansa ja kasvatti ääniosuuttaan.³⁴

Äänimäärältään Laukaan suurimpana puolueena säilyi keskustapuolue. Nyt sen suuruus oli jo kiistämätön, sillä se sai lähes kymmenen prosenttiyksikköä enemmän ääniä kuin seuraavana tulleet SDP ja SKDL. Niiden äänimäärä oli lähes sama 19,5 % ja 19,1 %. SDP säilytti suhteellisen äänimääräänsä, mutta SKDL:n osuus tippui viittisen prosenttiyksikköä. SMP kasvatti suosiotaan huomattavasti ja sen suhteellinen ääniosuus Laukaassa nousi seitsemän prosenttiyksikköä 10,7 prosenttiin. Sen saama äänimäärä kolminkertaistui. Kokoomuksen osuus pysyi lähes samana 8,6 prosentissa, liberaalien osuus laski prosenttiyksiköllä 3,1 prosenttiin ja TPSL:n äänet laskivat lähes neljä prosenttiyksikköä 8,4 prosenttiin.³⁵

Laukaassa keskustapuolueen saama äänimäärä oli valtakunnan tasoa 18,9 % huomattavasti suurempi, mikä on luonnollista. Sen sijaan edelleen Laukaa erottuu tavanomaisesta maalaiskunnasta siinä, että keskustapuoluetta äänesti huomattavasti harvempi kuntalainen. Sekä koko maan että Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa keskustapuolueen ääniosuus oli yli 30 prosenttia. Vaikka ero ei ole kovin suuri, se on selkeä. Edelleen mainitsemisen arvoista on, että Keski-Suomen läänin maalaiskunnat äänestivät keskustapuoluetta vähemmän kuin Suomen maalaiskunnissa tehtiin. Koko Keski-Suomen läänissä keskustapuolueen suosio oli 23,8 prosenttia annetuista äänistä. Todistusta Laukaan

³⁴ L-K 18.10.1968. LIITE 9.

³⁵ Prosentit laskettu L-K 18.10.1968 antamien äänimäärien perusteella.

poikkeavuudelle voi hakea myös sosialistipuolueiden saamista äänimääristä. SDP:n osalta vertailu koko maan lukuun ei tuo yllätystä. Koko Suomessa SDP sai 23,9 prosenttia annetuista äänistä. Jo keskustapuolueen kohdalla havaittu tulos toistuu SDP:n kohdalla, eli Laukaassa äänestettiin sosialidemokraatteja enemmän kuin maalaiskunnissa keskimäärin. Sen sijaan Keski-Suomen läänin maalaiskunnat ja koko läänikin äänestivät sosialidemokraatteja vieläkin Laukaata enemmän. SDP:n saama ääniosuus oli koko läänissä noin seitsemän prosenttiyksikköä koko maan tasoa korkeampi. Laukaa tulee hyvin lähelle läänikeskiarvoa, jos mukaan laskuihin otetaan TPSL. Sen ääniosuus oli Laukaassa huomattavasti suurempi kuin lääni- tai valtakuntatasolla: 8,4 % Laukaassa, 3,8 % Keski-Suomen läänissä ja 1,8 % koko maassa. Jos tarkastellaan kaikkia sosialistipuolueita yhdessä, Laukaa meni valtakunnan osuuksien yläpuolelle, mutta jäi Keski-Suomen läänin osuuden alapuolelle. Kokoomusta äänestettiin Laukaassa huomattavasti vähemmän kuin lääni- tai valtakunnan tasolla. Kokoomuksen suhteellinen ääniosuus oli vain puolet siitä mitä koko maassa. SMP:ta äänestettiin taas koko maan maalaiskuntia hieman enemmän. Liberaalit saivat ääniä enemmän kuin maalaiskunnissa keskimäärin, mutta vähemmän kuin koko maassa.³⁶

Jos tarkastellaan sosialisteja ja ei-sosialisteja kokonaisuuksina, Laukaassa äänestettiin nyt 53 prosentin osuudella äänistä ei-sosialisteja ja 47 prosentin osuudella sosialisteja. Äänten siirtymä sosialisteilta ei-sosialisteille oli noin seitsemän prosenttiyksikköä edellisiin kunnallisvaaleihin nähden. Vaikka Laukaa oli annettujen äänien perusteella ei-sosialistinen, se oli kuitenkin keskimäärin hyvin sosialistinen maalaiskunta. Laukaassa sosialistit saivat edelleen enemmän ääniä kuin Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa ja toisaalta ei-sosialistit saivat ääniä vähemmän. Läänitasolle ero ei ole kovin suuri. Sen sijaan jos verrataan Laukaata kaikkiin Suomen maalaiskuntiin ero on jo hyvin merkittävä. Suomen maalaiskunnissa ei-sosialistit saivat 62,6 prosenttia äänistä eli lähes kymmenen prosenttiyksikköä Laukaata enemmän, kun taas sosialistit saivat 35,9 prosenttia äänistä eli yhdeksän prosenttiyksikköä Laukaata vähemmän. Erityisen merkittävää on se, että Laukaan luvut ovat myös koko maahan verrattuna samansuuntaiset.³⁷ Johtopäätöksenä voidaan tehdä se, että Keski-Suomen läänin maalaiskunnat olivat koko maahan

³⁶ Prosenttiluvut suoraan Rintamäki 1969, s. 425. LIITE 5 ja LIITE 6.

³⁷ SVT XXIX B:3, s. 12–13; Rintamäki 1969, s. 425.

verrattuna edelleen hyvin sosialistivoittoisia ja Laukaa oli sitä erityisesti. Koko Keski-Suomen lääni esiintyy erityisen sosialistisena. Laukaassa ja lähialueilla toimi edelleen useita paljon työllistäviä tehtaita, mikä lisäsi sosialistipuolueiden saamia äänimääriä.

Keskustapuolue sai Laukaan uuteen kunnanvaltuustoon yhdeksän paikkaa eli sen paikkamäärä pysyi samana, vaikka äänimäärä nousikin. SDP ja SKDL menettivät asemiaan molempien saadessa nyt kuusi paikkaa. Jos SDP:n paikkamäärään lasketaan mukaan TPSL:n kolme paikkaa, menetystä ei ole kuin yhden paikan verran. SKDL:n paikkamäärä supistui yhdellä. Pienempiä ryhmiä olivat kokoomus kolmella valtuutetullaan sekä Suomen maaseudun puolue, joka nosti paikkamääränsä kahdella saaden nyt läpi kolme valtuutettua. Lisäksi Liberaalinen kansanpuolue sai valtuustoon yhden paikan.³⁸ Jos valtuuston prosenteiksi muutettuja paikkamääriä verrataan Keski-Suomen lääniin ja koko Suomeen, tulokset ovat äänimäärävertailun kaltaisia. Ei-sosialistiset puolueet saivat Laukaassa kaikkiin Suomen maalaiskuntiin nähden huomattavasti vähemmän paikkoja samoin kuin verrattuna Keski-Suomen läänin maalaiskuntiin. Edelleen Keski-Suomen lääninkin luku oli koko maan maalaiskuntia pienempi. Jopa koko Suomeen verrattuna Laukaan kunnanvaltuustossa istui vähän ei-sosialistisia valtuutettuja. Sosialistien tapauksessa tilanne oli muuten sama, mutta käänteinen. Laukaan kunnanvaltuustossa istui siis suhteellisesti huomattavankin paljon enemmän sosialistivaltuutettuja, verrattiin sitten Keski-Suomen läänin maalaiskuntiin tai koko Suomeen. Kaupungeilla ja kauppaloilla vahvistettu Keski-Suomen lääni säilyi paikoiltaan Laukaatakin sosialistisempänä.³⁹

Laukaan kunnanvaltuutettujen kotipaikkajakaumassakin tapahtui muutoksia. Lievestuoreen edustus oli edelleen vahva; seitsemän valtuutettua oli kotoisin Lievestuoreelta ja kolme sen lähikylistä. Vihtavuoresta tuli enää kaksi valtuutettua, kun taas Leppävedeltä tuli neljä entisen yhden sijaan. Kirkonkylästäkin oli nyt kotoisin kuusi valtuutettua entisen kolmen sijaan. Laukaan neljästä taajamasta oli lähtöisin 19 valtuuston 31 valtuute-

³⁸ L–K 11.10.1968; L–K 18.10.1968. LIITE 10.

³⁹ Keski-Suomen läänin luvut SVT XXIX B:3, s. 14–15; läänin maalaiskuntien ja Suomen luvut Rintamäki 1969, s. 426; Laukaan luvut laskettu LKA, KValt 29.9.1970, § 119, liite 2 perusteella. LIITE 8.

tusta eli maalaiskylistä tuli enää 12 valtuutettua. Kylien kehityksen kannalta tämä ei ollut välttämättä myönteinen asia.⁴⁰

Vuoden 1968 vaalien jälkeen keskustapuolueen maanviljelijät saivat seurakseen yhden autoilijan ja yhden liikkeenharjoittajan. Kokoomuksen ryhmään taas tuli mukaan yksi maanviljelijä ja toisaalta SMP:ssa oli mukana yksi liikkeenharjoittaja. Niin ikään SDP:ssa oli sairausvakuutustoimiston johtaja, ja SKDL:ssa edelleen yksi opettaja. Puolueiden ryhmissä oli siis mukana ainakin yksi poikkeus peruspuoluelaisista. Puolueiden kannattajaluvut vuodelta 1966 kertovat, että SDP ja SKDL olivat kannatukseltaan työläisten varassa, keskustapuolue maanviljelijätaustainen ja kokoomus taas toimihenkilötaustainen. Joka puolueen kannattajakunnassa oli enemmän kuin marginaalisesti myös muiden kuin valtaryhmän edustajia.⁴¹

Uudessa valtuustossa naisten määrä lisääntyi kahdesta neljään. Naisten osuudessa Laukaan valtuusto hyppäsikin valtakunnan keskiarvojen yläpuolelle 12,9 prosentin osuudella, sillä kaikissa Suomen kunnissa naisvaltuutettuja oli keskimäärin 10,7 prosenttia ja Keski-Suomessa vieläkin vähemmän 10,5 prosenttia. Suomen maalaiskunnissa naisvaltuutettuja oli 8,9 prosenttia. Valtuutetuista uusia oli yksitoista eli noin joka kolmas.⁴²

2.3. Voimasuhteet säilyvät ennallaan 1973–1976

Vuoden 1972 kunnallisvaalien jälkeen valtuuston voimasuhteet säilyivät ennallaan eli porvarienemmistö säilyi paikoin 16–15. Äänestysinto vaaleissa laski hieman edellisistä kunnallisvaaleista; äänestysprosentti oli Laukaassa nyt 76,2. Yhteensä ääniä annettiin 7138. Koko Suomen äänestysprosentti oli 75,6, joka oli alempi verrattuna edellisvaaleihin niin ikään. Koko maan maalaiskunnissa äänesti 78,4 prosenttia äänioikeutetuista ja Keski-Suomen läänissä 77,5 prosenttia. Sekä valtakunnan että läänitasolla maalaiskuntien asukkaat olivat kaupunkilaisia aktiivisempia äänestäjiä. Edelleen miehet säilyi-

⁴⁰ LKA, KValt 29.9.1970, § 119, liite 2. LIITE 10.

⁴¹ LKA, KValt 29.9.1970, § 119, liite 2; Pesonen 1993, s. 34. LIITE 11.

⁴² SVT XXIX B:3, s. 14-15; L-K 11.10.1968; Juusela 1973, s. 554.

vät naisia aktiivisempänä äänestäjäryhmänä, mutta sukupuolten välinen ero supistui huomattavasti edellisvaaleista. Koko Suomessa miesten äänestysintona oli 75,8 % ja naisten 75,4 %. Keski-Suomen läänissä vastaavat luvut olivat 77,9 ja 77,1 prosenttia eli erot supistuivat prosentin kymmenyksiin. Maalaiskunnissa ero säilyi vielä suurempana (79,1 % ja 77,7 %), mutta erityisesti mainittakoon Suomen kaupunkien ja kauppaloitten tilanne. Naiset olivat aktiivisempia kuin miehet: naisten äänestysprosentti oli 73,9 ja miesten 73,1. Tämä lienee ensimmäinen kerta Suomen kunnallisvaalien historiassa. Vaikka valtakunnan tasolla tapahtui valtuustojen voimasuhteissa pieni vastareaktio vuoden 1968 vaaleihin nähden, valtuustot säilyivät edelleen hyvin ei-sosialistienemmistöisinä. Muutos edellisten vaalien tuloksiin oli noin kolme prosenttiyksikköä sosialistienemmistöjen hyväksi ja ei-sosialistienemmistöjen tappioksi. Sosialistienemmistöjä oli Suomen valtuustoista nyt 18,0 prosenttia ja ei-sosialistisia 77,8 prosenttia.⁴³ Suomen maalaiskunnissa luvut olivat luonnollisesti vieläkin kauempana toisistaan. Ei-sosialistienemmistöisiä oli maalaiskuntien valtuustoista 87,0 prosenttia ja sosialistienemmistöisiä 10,9 prosenttia.⁴⁴

Vuoden 1972 kunnallisvaaleissa Laukaassa kaikki puolueet esiintyivät ilman vaaliliit-toumia. Edellisissä vaaleissa mukana olleiden puolueiden lisäksi nyt oli listoilla kristillisen liiton ja yrittäjäpuolueen ehdokkaita. Sosialistipuolueista olivat mukana enää SDP ja SKDL. Lievestuoreen äänestysalueella ei tapahtunut absoluuttisissa äänimäärissä suurempia muutoksia. SDP luonnollisesti kasvatti äänimääräänsä yleisesti, koska se sai nyt TPSL:n ääniä. Lievestuoreella SDP oli ylivoimaisesti äänestetyin puolue, mutta keskustapuolue säilytti äänimääränsä edellisvaalien tasolla seuraavaksi suurimpana ryhmänä. SKDL sai parikymmentä ääntä enemmän kuin neljä vuotta aiemmin, sen sijaan SMP:n äänimäärä tippui noin viidelläkymmenellä. Kokoomuksen ja liberaalien yhteis-äänimäärä säilyi ennallaan. Kirkonkylällä SDP lisäsi ääniään melko tarkalleen TPSL:n edellisvaalien äänien verran. Näin se nousi kirkonkylän äänestetyimmäksi puolueeksi. SKDL kasvatti suosiotaan lähes neljälläkymmenellä äänellä ja nousi äänimääränsä säilyttäneen keskustapuolueen kanssa tasoihin. SMP:n suosio laski hieman, sen sijaan kokoomus ja liberaalit yhteensä kasvattivat äänimääräänsä. Vihtavuoreenkin suosituin

⁴³ SVT XXIX B:4, s. 9, 17 ja 26.

⁴⁴ Juusela 1973, s. 554.

puolue oli nyt entistä selvemmin sosialidemokraattinen puolue TPSL:n äänien auttamana. SKDL:n äänimäärä nousi neljälläkymmenellä, kun taas keskustapuolue menetti kymmenkunta äänestäjää. Kokoomus ja liberaalit yhteensä säilyttivät äänestäjensä. SMP:n luvut niinkään säilyivät samana. Leppävedellä yllättävää oli ehkä se, että SDP ei saanut TPSL:n ääniä, vaan ne näyttävät menneen kokonaisuudessaan SKDL:lle, joka vahvisti asemaansa Leppäveden suosituimpana puolueena. Keskustapuolueen kannatus tippui kolmellakymmenellä äänellä, samoin laski kokoomuksen ja liberaalien suosio. Sen sijaan SMP kasvatti äänisaalistaan noin viidellätoista äänellä. Vehniällä SDP ja SKDL kasvattivat suosiotaan keskustapuolueen ja SMP:n kustannuksella. Muilla kylillä keskustapuolue säilytti vahvan asemansa, vaikka myös sosialistipuolueet saivat kohtalaisia äänimääriä. Laukaassa annettujen äänien määrä kasvoi edellisvaaleihin verrattuna 800:lla. Absoluuttisina lukuina mitattuna vasemmistopuolueet saivat kasvatettua äänimääräänsä, mutta toisaalta niin teki myös keskustapuolue. Erityisesti on mainittava kristillinen liitto, joka sai ensimmäisissä kunnallisvaaleissaan jo 309 ääntä Laukaassa.⁴⁵

Vaikka keskustapuolue lisäsi äänimääräänsä Laukaassa, suhteellisesti laskettuna puolueen ääniosuus laski parilla prosenttiyksiköllä 26,8 prosenttiin. Suuremmista puolueista sekä SDP:n että SKDL:n suhteellinen ääniosuus kasvoi, SDP:lla reilut viisi prosenttiyksikköä 24,9 prosenttiin ja SKDL:lla puolitoista prosenttiyksikköä 20,6 prosenttiin. Suurin syy tähän on TPSL:n äänien jakautuminen muille vasemmistopuolueille. Porvaripuolueista kokoomus lisäsi kannatustaan 1,5 prosenttiyksikköä 10,1 prosenttiin annetuista äänistä. SMP:n suhteellinen ääniosuus laski pari prosenttiyksikköä 8,6 prosenttiin. Kristillisten äänisaalis oli 4,3 prosenttia, joka on huomattava esimerkiksi liberaalien 2,4 prosenttiin verrattuna. Kaiken kaikkiaan Laukaassa ei-sosialistit kasvattivat suhteellista ääniosuuttaan edellisistä kunnallisvaaleista. Nyt niiden osuus oli 54,5 prosenttia, kun taas sosialistipuolueiden osuus tippui 45,5 prosenttiin. Edelleen ero muihin Suomen maalaiskuntiin säilyi selvänä, sillä niissä ei-sosialistit saivat keskimäärin 62,5 % äänistä ja sosialistit 36,7 %. Sen sijaan Laukaa päätyi hyvin lähelle koko maan lukuja, sillä koko Suomessa ei-sosialistit saivat 54,4 prosenttia äänistä ja sosialistit 45,1 prosenttia. Silti on huomattava, että puolueiden välillä on suuria eroja saaduissa äänissä. Vertailun vuoksi mainittakoon Suomen kaupunkien ei-sosialisti/sosialistiluvut, jotka olivat 47,1 %

⁴⁵ L-K 6.10.1972. LIITE 12.

ja 51,9 % sosialistien hyväksi. Keski-Suomen lääni kokonaisuudessaan säilyi yhä huomattavan sosialistisena.⁴⁶

Vuoden 1972 kunnallisvaaleissa valitun valtuuston suurimpana ryhmänä säilyi keskustapuolue kymmenellä valtuutetullaan, eli ryhmä sai yhden valtuutetun lisää. Sosialisteista sosialidemokraatit saivat läpi kahdeksan ja kansandemokraatit seitsemän valtuutettua. SKDL:n ryhmä kasvoi siis yhdellä, mutta sosialidemokraattien ryhmä pieneni yhdellä, sillä SDP:n ja TPSL:n yhteismäärä oli edellisessä valtuustossa yhdeksän valtuutettua. Pienempiä ryhmiä olivat kokoomus edelleen kolmella ja SMP nyt kahdella valtuutetullaan eli yhdellä supistuneella ryhmällään. Uutena ryhmänä Suomen kristillinen liitto sai Laukaan kunnanvaltuustoon yhden valtuutetun. Liberaalit menettivät ainoan valtuutettunsa. Prosentteina tarkasteltuna keskustapuolueella oli nyt 32,3 prosenttia valtuuston paikoista. SDP:n osuus nousi nyt näennäisesti 25,8 prosenttiin ja SKDL:n osuus 22,6 prosenttiin. Kokoomuksen osuus säilyi 9,7 prosentissa ja SMP putosi 6,5 prosenttiin. Kristillisten yksi paikka merkitsi 3,2 prosenttia valtuustopaikoista. Keskustapuolueen suhteellinen osuus oli Laukaassa edelleen pienempi kuin Keski-Suomen läänin tai koko Suomen maalaiskunnissa, mutta lähestymistä tapahtui edellisvaaleihin verrattuna. Edelleen vasemmistopuolueiden osuudet olivat Laukaassa taas suurempia, lukuun ottamatta Keski-Suomen läänin maalaiskunnista laskettua SDP:n osuutta, joka oli Laukaatakin suurempi. Vasemmistopuolueiden osuudet olivat edelleen korkeammat kuin koko maassa keskimäärin. Kokoomuksen prosenttiosuus paikoista oli edelleen alle maalaiskuntien ja koko maan vertailulukujen. SMP:n osuus taas asettui nyt lähelle kaikkia vertailuarvoja. Kristillisten yksikin paikka toi johtoaseman muihin maalaiskuntiin ja koko maan valtuustoihin verrattuna. Yhteensä porvariryhmien paikkaosuus oli 51,6 prosenttia, joka on sekä valtakunnallisen että maalaiskuntien vastaavan arvon alapuolella. Vasemmistoryhmien osuus 48,4 prosenttia taas on selkeästi vertailuarvoja ylempänä. Eroa koko maan vastaavaan lukuun on kymmenen prosenttiyksikköä. Laukaassa paikkamäärät säilyivät porvarien ja sosialistien välillä edellisvaalien jälkeisissä suhteissa,

⁴⁶ Suomen maalaiskuntien prosentit Juusela 1973, s. 553–554; Laukaan prosentit laskettu L–K 6.10.1972 antamista äänimääristä; muut SVT XXIX B:4, s. 12–13. LIITE 5 ja LIITE 6.

mutta valtakunnan ja läänitasolla porvarit menettivät paikkojaan vasemmistolle säilyttäen silti enemmistönsä.⁴⁷

Laukaan uusi valtuusto siirtyi hieman taajamista pois päin. Nyt 17 valtuutettua oli kotoisin taajamista, loput maaseutukylistä. Kirkonkylältä oli viisi valtuutettua ja Lievestuoreelta kuusi. Leppävesi ja Vihtavuori saivat molemmat kolme edustajaa valtuustoon. Valtuutettujen ammattijakaumassa ei tapahtunut mitään mainittavia muutoksia. Pertti Pesosen mukaan keskustapuolueen kannattajissa maanviljelijöiden osuus putosi vuoteen 1973 mennessä vuoden 1966 arvoon verrattuna, kun taas vastaavasti vasemmistopuolueissa työväen osuus laski. Kaikissa näissä puolueissa toisaalta toimihenkilökannattajien osuus nousi. Kokoomuksen kannattajissa ei tapahtunut muutoksia.⁴⁸ Laukaan kunnanvaltuutetuissa tämä kehitys ei ainakaan vielä näkynyt. Uusia valtuutettuja valtuustoon tuli nyt 13, joka oli jo yli kolmasosa. Keskimäärin valtuustot uusiutuivat vuoden 1972 vaaleissa 39,2 prosentilla eli Laukaa oli tämän luvun alapuolella. Naisten määrä tippui yhteen valtuutettuun, mikä koettiin jonkin asteisena häpeänä Laukaassa. Naisia uudessa valtuustossa edusti vain keskustapuolueen kansanedustaja Sylvi Saimo. Hän edusti vain 3,2 prosenttia valtuutettujen kokonaismäärästä, mikä on todella vähän verrattuna valtakunnan ja Keski-Suomen läänin vastaaviin lukuihin 14,7 % ja 14,8 %.⁴⁹ Kaikissa Suomen maalaiskunnissa naisia oli keskimäärin 12,6 % valtuutetuista. Kaupungeissa ja kauppaloissa vastaava luku oli jo 21,2 prosenttia. Suomen maalaiskuntien valtuustoista 36:ssa ei ollut lainkaan naisia.⁵⁰ Naisten määrän tippuminen sai ”Kotihengettären” ihmettelemään asiaa Laukaa-Konnevesi-lehden yleisönosastollakin otsikolla ”Naisillako äänioikeus”.⁵¹

⁴⁷ Koko Suomea koskevat prosentit Rintala 1980, s. 1132; maalaiskuntien prosentit Juusela 1973, s. 553–554; Laukaan prosentit laskettu LKA, KValt 30.9.1974, § 143, liite 26 perusteella; Keski-Suomen lääni SVT XXIX B:4, s. 14–15. LIITE 8 JA LIITE 13.

⁴⁸ LKA, KValt 30.9.1974, § 143, liite 26; Pesonen 1993, s. 24. LIITE 13.

⁴⁹ L-K 6.10.1972; SVT XXIX B:4, s. 14–15.

⁵⁰ Juusela 1973, s. 554.

⁵¹ L-K 20.10.1972.

2.4. Vasemmisto yllättää 1976

Vuoden 1976 kunnallisvaaleissa Laukaa näytti jälleen omaleimaisuutensa. Valtuustosta tuli kahdeksan vuoden tauon jälkeen sosialistienemmistöinen paikoin 18-17. Valtuutettujen kokonaismäärä oli kasvanut nyt 35:een. Valtakunnan tasolla kehitykselle ei löytynyt vastaavaa tukea, kyseessä lienee aivan Laukaan kunnan oma kehitys. Äänestysprosentti Laukaassa nousi 81,4 prosenttiin osasyynä lienee se, että nyt saivat 18 vuotta täyttäneet äänestää ensimmäistä kertaa. Lienevätkö he ratkaisseet vaalin vasemmistolle myönteisesti. Laukaassa annettiin vajaat 600 ääntä enemmän kuin edellisissä vaaleissa. Koko Suomessa äänestysprosentti oli 78,5, jossa oli niin ikään nousua edellisiin kunnallisvaaleihin verrattuna. Keski-Suomen läänissä äänestysintona oli 80,8 prosenttia eli Laukaa nousi läänitasoakin aktiivisemmaksi äänestysinnoltaan. Valtakunnan tasolla maalaiskuntien asukkaat äänestivät kaupunkilaisia aktiivisemmin (80,5 % ja 77,2 %), mutta Keski-Suomen läänissä luvut kääntyivät toisin päin (79,5 % ja 81,5 %). Miesten ja naisten välisen äänestysinnokkuuden järjestys säilyi samana, jos sitä verrataan vuoden 1972 kunnallisvaaleihin. Erot olivat edelleen hyvin pieniä. Koko maassa luvut olivat miesten hyväksi 78,6 % ja 78,5 % sekä Keski-Suomen läänissä 81,0 % ja 80,5 %. Edelleen valtakunnallisesti naiset (77,5 %) äänestivät kaupungeissa miehiä (76,8 %) aktiivisemmin. Keski-Suomen läänin kaupungeista on nyt saatavissa vastaavat luvut, mutta niissä miehet olivat edelleen naisia aktiivisempia äänestäjiä. Valtakunnallisesti valtuustojen sosialistienemmistöt eivät lisääntyneet, päinvastoin. Sosialistienemmistöisten valtuustojen osuus putosi vuoden 1972 vaalien jälkeisestä 18 prosentista 14,3 prosenttiin. Ei-socialistienemmistöisten valtuustojen määrä taas nousi 77,8 prosentista 84,5 prosenttiin.⁵²

Edellisiin vaaleihin nähden uutena ryhmänä oli mukana SMP:sta eronnut Suomen Kansan Yhtenäisyyden Puolue SKYP. Sen saamat äänimäärät olivat hyvin marginaalisia jokaisella äänestysalueella Laukaassa. Annettujen äänien perusteella kirkonkylän äänestysalue nousi nyt Lievestuoreen tasolle noin 1600 ääneen. Lievestuoreella SDP nosti äänimääräänsä noin sadalla ja oli edelleen ylivoimaisesti äänestetyin puolue. SKDL nosti äänisaalistaan niinikään noin 40:llä, mutta ei päässyt aivan keskustapuolueen ta-

⁵² SVT, XXIX B:5, s. 11, 17, 29 ja 30; L-K 4.11.1976.

solle, vaikka sen kannatus taas putosi 50 äänellä. Kokoomuksen, kristillisten ja yrittäjien äänimäärät pysyivät suurin piirtein samoina, mutta SMP ja liberaalit menettivät kannatustaan. Erityisesti SMP menetti äänistään Laukaassa lähes puolet. Kirkonkylällä kakkien neljän suurimman puolueen kannatukset nousivat. Kirkonkylällä annettiin 300 ääntä enemmän kuin edellisissä vaaleissa, joten niitä riitti kaikille puolueille. SDP säilyi suurimpana puolueena ja seuraavana tulivat SKDL ja keskustapuolue melko tasaisilla äänimäärillä. SMP:n edellisvaalien osuus jakautui melko tarkasti SMP:n ja SKYP:n välille. Liberaalit säilyttivät kirkonkylällä äänensä, yrittäjillä ja kristillisillä tapahtui luvuissa pientä laskua. Vihtavuorella niinkään neljän suurimman puolueen äänimäärät nousivat johtuen myöskin kokonaisäänimäärän kasvusta. SMP:n, liberaalien ja yrittäjien äänimäärät laskivat, kun taas kristilliset saivat muutaman äänen enemmän. SDP oli edelleen suosituin puolue. Leppävedellä kokoomuksen äänimäärä tippui, mutta muiden suurimpien puolueiden äänet lisääntyivät. Pienryhmien äänisaalis väheni lukuun ottamatta liberaaleja, jotka saivat pari lisää ääntä. Molemmat vasemmistopuolueet saivat reilusti yli 200 ääntä ja keskustapuolue tuli perässä saaden pitkälti toistasataa ääntä. Vehniällä vasemmistopuolueet tippuivat alle sadan äänen kannatuksen, jonka ylitti vain keskustapuolue. Koko Laukaan äänimääriä tarkasteltaessa huomaa, että keskustapuolueen äänimäärä ei juurikaan laskenut, ei myöskään kristillisten. Kokoomuksen äänimäärä nousi. SMP:n äänimäärä laski romahdusmaisesti, samoin laski hieman liberaalien ja yrittäjien saamat äänet. Sen sijaan SDP:n ja SKDL:n äänet nousivat, mikä merkitsee sitä, että hyvin monet nuorista ensikertalaisista äänestäjistä äänestivät vasemmistopuolueita, mikäli olettaa, että keskustapuolueen äänestäjät olivat puolueuskollisia, ja SMP:stä siirtyi äänestäjiä ennen kaikkea kokoomukseen.⁵³

Vaikka valtuusto muuttui vasemmistoenemmistöiseksi Laukaassa, äänistä yli puolet, 50,5 %, annettiin porvaripuolueille. Vasemmistopuolueet saivat 49,5 prosenttia äänistä. Porvariston ongelma oli vuoden 1976 vaaleissa ilmiselvästi hajanaisuus. Pienet ryhmät SMP, SKL, LKP, SKYP ja SYP veivät paljon ääniä, mutta pienillä osuuksillaan eivät saaneet valtuutettuja juurikaan läpi. Edelleen Laukaassa äänestettiin suhteessa enemmän vasemmistoa ja vähemmän porvareita kuin Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa, Suomen kaikissa maalaiskunnissa ja jopa Suomen kaikissa kunnissa. Toisaalta koko

⁵³ L-K 4.11.1976. LIITE 14.

Keski-Suomen lääni oli edelleen huomattavan vasemmistomyönteinen. Kaikkien Suomen kuntien kohdalla keskustapuoluetta äänestettiin Laukaata vähemmän, mutta kokoomusta taas huomattavasti enemmän. Porvaripuolella vain keskustapuolue ylsi Laukaassa yli 20 prosentin suhteellisen ääniosuuden 25,7 prosenttiin; laskua edellisvaaleihin oli reilu prosenttiyksikkö. Vasemmistossa sen sijaan molemmat puolueet ylittivät 20 prosentin suhteellisen ääniosuuden, ja erityisesti sosialidemokraatit kasvattivat ääniosuuttaan 28,5 prosenttiin. Kokoomus kasvatti osuuttaan 11,8 prosenttiin, mutta muut porvariryhmät menettivät suhteellisia ääniosuuksiaan, eniten SMP lähes neljä prosenttiyksikköä.⁵⁴

Sosialistienemmistöiseen valtuustoon suurimpana ryhmänä tulivat nyt sosialidemokraatit, jotka kasvattivat paikkamääräänsä kahdella saaden nyt kymmenen valtuutettua läpi. Toiseksi suurin ryhmä oli keskustapuolue yhdeksällä valtuutetulla eli yhden paikan menettäneenä. Kansandemokraateille irtosi yksi lisäpaikka eli yhteensä kahdeksan paikkaa. Kokoomus kasvatti ryhmäänsä kahdella, ja sen kooksi tuli viisi valtuutettua. Kristilliset saivat läpi kaksi valtuutettua edellisvaalien yhden sijaan, ja SMP:n ryhmä kutistui yhteen mieheen. Vasemmisto sai nyt 51,4 prosenttia valtuuston paikoista ja porvarit 48,6 prosenttia. Laukaa oli keskiarvoista poikkeava kunta, sillä Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa, koko Suomen maalaiskunnissa ja kaikissa Suomen kunnissa porvareilla oli keskimääräisesti paikkojen selvä enemmistö. Jopa Keski-Suomen lääni kokonaisuudessaan oli valtuustopaikkojen enemmistöltään ei-sosialistinen (53,4 % ja 46,5 %) ja sosialistien osuus oli laskussa. Prosenttiyksiköissä merkittävin Laukaassa oli kokoomuksen paikkalisäys, lähes viisi prosenttiyksikköä 14,3 prosenttiin. SDP, SKDL ja kristilliset kasvattivat suhteellista osuuttaan kukin noin kolme prosenttiyksikköä. Keskustapuolueen suhteellinen pudotus oli noin 6,5 prosenttiyksikköä ja SMP:n 3,5 prosenttiyksikköä.⁵⁵

⁵⁴ Keski-Suomen läänin prosentit SVT XXIX B:5, s. 12–13; Keski-Suomen läänin maalaiskuntien ja valtakunnalliset prosenttiluvut Suomen kunnat 23/1976 artikkeli ”Kunnallisvaalit 1976”, s. 1571–1575; Laukaan prosentit laskettu L–K 4.11.1976 antamista äänimääristä. LIITE 5 ja LIITE 6.

⁵⁵ Koko Suomea koskevat prosentit Suomen kunnat 21/1980 artikkeli ”Kunnallisvaalit 1980”, s. 1314; maalaiskuntien prosentit laskettu Suomen kunnat 23/1976 artikkelin ”Kunnallisvaalit 1976”, s. 1571–1575 lukujen perusteella; Laukaan prosentit laskettu LKA, KValt 25.8.1980, § 137, liite 32 lukujen perusteella; Keski-Suomen lääni SVT XXIX B:5, s. 14–15. LIITE 8 ja LIITE 15.

Laukaan sivukylien edustus kutistui uudessa valtuustossa huomattavasti. Valtuutetuista kaksi kolmesta eli 25 oli kotoisin taajamista. Kirkonkylältä oli kotoisin kahdeksan valtuutettua, samoin Lievestuoreelta sekä Leppävedeltä kuusi. Nämä kaikki lisäsivät valtuutettujensa määrää. Vihtavuoren osuus säilyi entisessä kolmessa. Erityisesti keskustapuolueen ryhmän ammattijakauma monipuolistui ja maanviljelijät jäivät jo vähemmistöön. Tosin nimikkeellä kansanedustaja esiintyneet Sylvi Saimo ja Paavo Vesterinen olivat toki maanviljelijöitä edelleen. Naisten määrä kasvoi viiteen eli 14,2 prosenttiin, joka oli kuitenkin edelleen alle keskiarvojen valtakunnallisesti (18,1 %) ja myös läänitasolla (17,8 %). Suomen maalaiskunnissa tosin oli vain 12,6 prosenttia valtuutetuista naisia, joten tässä suhteessa Laukaan kunnanvaltuusto meni keskiarvojen edelle. Uusia kasvoja valtuustoon tuli yhteensä 14 eli tasan 40 prosenttia, joka vastaa ainakin vuoden 1972 keskiarvoa.⁵⁶

Laukaan siirtymälle sosialistienemmistöön valtakunnantrendin vastaisesti on vaikea löytää selkeitä syitä. Haastattelemani valtuutetut arvioivat syitä hieman eri tavoin. Tarmo Torron mukaan syynä oli yksinkertaisesti voimakas työntekijäenemmistö: työntekijäänestäjiä vain oli enemmän. Varsinaisella politiikalla oli Torron mukaan tuskin merkitystä, eikä siirtymä ollut sen kummempi sensaatio. Arto Halisen mukaan vuoden 1976 vaalitulokset oli pienoinen järkytys. Porvaristo oli tuolloin hajallaan, ja jokainen omalla ”hiekkalaatikollaan”, joten hukkaääniä tuli paljon. Halisen kommentti tukee edellä esittämääni hypoteesia porvariston hajanaisuudesta. Toisaalta vasemmistolla oli Halisen mukaan ansiokkaita kunnallismiehiä. Tapani Kantolan mukaan vuoden 1976 siirtymä ei ollut järkytys, tilanne oli kuitenkin melko tasainen. Yllätys se ei sinänsä ollut, sillä kilpailu oli kovaa. Sylvi Saimo ei kokenut enemmistöjen vaihtelua mitenkään tärkeänä. Toiminta kulki lakien ja asetusten mukaan joka tapauksessa.⁵⁷

Unto Kuukkanen antoi haastattelussa pitkän analyysin vuoden 1976 vaalituloksen syihin. Hänen mukaansa Laukaan siirtymä 1976 oli yllätys, mutta se ei ollut sattuma. Vaalivoitto saatiin työn tuloksena. Ehdokasasettelu samoin kuin vaalityö oli vasemmistolla

⁵⁶ L-K 21.10.1976; SVT XXIX B:5, s. 14–15; LKA, KValt 25.8.1980, § 137, liite 32; Suomen kunnat 23/1976 ”Kunnallisvaalit 1976”, s. 1575. LIITE 15.

⁵⁷ Tapani Kantola 3.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001; Tarmo Torro 6.7.2001; Sylvi Saimo 23.7.2001.

onnistunutta. Aika ja henki oli tuolloin vasemmistoystävällisempää ja ”älykkäämpää kuin nyt”. Oli harvinaista, että voimasuhteet Laukaan tavoin muuttuivat, mutta paikalliset tekijät vaikuttivat: teollisuustyöpaikkoja ja -väestöä oli Laukaassa paljon. Lievestuoreella oli paljon sosialidemokraatteja ja kansandemokraattejakin, samoin Vihtavuorella ja Leppävedellä ääniosuus oli vasemmistolle porvareita suurempi. Varsinkin aiemmin Lankamaalla keskustapuolue ja SKDL olivat tasoissa ja Vehniällä ja Äijälässä oli vahva SKDL:n osuus. Se heijasti vielä sotien jälkeistä aikaa metsätyömiehin. ⁵⁸

2.5. Paluu porvarienemmistöön 1980

Vuonna 1980 Laukaan valtuusto palautui taas porvarienemmistöiseksi paikoin 19–16. Äänestysprosentti kasvoi vielä edellisvaaleista, ja se oli nyt 82,5 prosenttia. Valtakunnallinen äänestysprosentti oli 78,2, eli se laski 0,3 prosenttiyksikköä edellisistä kunnallisvaaleista. Myös Keski-Suomen läänissä äänestysvilkkaus laski 80,3 prosenttiin. Koko maan maalaiskunnissa äänestysprosentti oli 80,7 ja Keski-Suomen läänin maalaiskunnissa 81,1. Laukaalaiset säilyivät edelleen keskimääräistä innokkaampina äänestäjinä ja maalaiskunnat kaupunkeja aktiivisempina. Niin ikään miehet säilyivät niukasti keskimäärin naisia aktiivisempina äänestysinnoltaan. Poikkeuksena tästä olivat kaupungit niin koko maassa kuin Keski-Suomen läänissä, joissa miesten ja naisten äänestysinnot olivat yhtä suuret: edellisissä 76,4 % ja jälkimmäisissä 78,9 %. Valtakunnallinen kehitys suosi edelleen ei-sosialistienemmistöisiä kunnanvaltuustoja, sillä niiden osuus nousi jo 85,5 prosenttiin, kun taas sosialistienemmistöisten osuus laski yhä, nyt 13 prosenttiin. Annettujen äänien kokonaismäärä Laukaassa kasvoi reilulla kolmellasadalla ja oli nyt 8 079 ääntä. Kirkonkylä nousi suurimmaksi äänestysalueeksi, kun siellä annettiin noin 250 ääntä enemmän kuin edellisissä kunnallisvaaleissa. Lievestuoreella annettujen äänien lukumäärä pysyi lähes samana. ⁵⁹

Vaaleissa oli mukana yrittäjiä lukuun ottamatta samat puolueet kuin edellisissä vaaleissa. SKYP:n ja LKP:n äänimäärät tippuivat Laukaassa niin alas, ettei niillä ole tarkaste-

⁵⁸ Kuukkanen 2.7.2001.

⁵⁹ SVT, XXIX B:6, s. 11, 17 ja 80–82 ja 84–85; L-K 30.10.1980.

lun kannalta merkitystä. Vain Laukaan kirkonkylällä LKP sai mainittavasti ääniä, 25 ääntä. Lievestuoreella tapahtui hyvin voimakas vastareaktio edellisiin vaaleihin verrattuna. Sekä SDP:n että SKDL:n äänimäärät putosivat selvästi, SDP:n lähes sadalla. Sen sijaan keskustapuolue sai 170 lisä-ääntä ja kokoomus nelisenkymmentä. Keskustapuolue nousi Lievestuoreen suurimmaksi äänten kerääjäksi. SMP:n kannatus laski hieman, ja kristillisten taas nousi aavistuksen. Kirkonkylällä annettiin noin 200 ääntä enemmän kuin edellisissä vaaleissa ja se näkyi puolueiden kasvaneissa äänimäärissä. Paitsi neljä suurinta puoluetta, myös SMP ja SKL kasvattivat äänisaalistaan. SDP säilyi kuitenkin yhä äänestetyimpänä puolueena. Vihtavuoressa sosialistipuolueiden äänimäärät kasvoivat absoluuttisesti katsottuna enemmän kuin ei-socialistipuolueiden. SMP piti entiset äänensä ja kristilliset kohottivat äänisaalistaan selvästi. SDP piti yhä Vihtavuoren suosituimman puolueen paikkaa. Leppävedellä ei tapahtunut mainittavia muutoksia äänimäärissä. SKDL menetti hieman ääniä, kun taas kristilliset saivat niitä lisää. Maalaiskylissä keskustapuolue säilyi edelleen vahvana. Kokonaisäänimääriä tarkasteltaessa huomaa, että SKDL:n saamat äänet vähenivät, SDP:n pysyivät suunnilleen samana, kun taas keskustapuolue, kokoomus, SMP ja SKL pystyivät lisäämään kannatustaan.⁶⁰

Prosentteina tarkasteltuna ei-socialistiset puolueet saivat Laukaassa 54,4 prosenttia äänistä, ja sosialistiset puolueet saivat 45,6 prosenttia. Keskustapuolue lisäsi suhteellista ääniosuuttaan kolme prosenttiyksikköä 28,6 prosenttiin ja nousi näin Laukaan äänestetyimmäksi puolueeksi. Samoin nousivat kokoomuksen ja SMP:n osuudet. Erityisen selvästi nosti ääniosuuttaan kristillinen liitto, joka nousi 6,1 prosentillaan jo SMP:n ohi. Sosialistipuolueet menettivät osuuksiaan, ja SKDL:n ääniosuus laski jo alle 20 prosentin. Puolueittain tarkasteltuna mitään merkittävää muutosta ääniosuuksissa ei edellisiin vaaleihin nähden tapahtunut verrattiin sitten läänitasolle tai koko maahan. Sama on tilanne, jos katsotaan ei-socialisteja ja socialisteja kokonaisuuksina. Edellinen kasvatti suosiotaan jälkimmäisen kustannuksella.⁶¹

Laukaan kunnanvaltuustoon tuli vaalien 1980 jälkeen kaksi kymmenen hengen valtuustoryhmää, keskustapuolue ja sosialidemokraatit. Sosialidemokraatit pitivät siis

⁶⁰ L-K 30.10.1980. LIITE 16.

⁶¹ Laukaan prosentit L-K 30.10.1980 antamien äänimäärien perusteella; muut SVT XXIX B:6, s. 12–13. LIITE 5 JA LIITE 6.

paikkamääränsä ennallaan ja keskustapuolue kasvatti sitä yhdellä. SKDL menetti kaksi paikkaa, ja ryhmän koko oli nyt kuusi valtuutettua. Kokoomus ja kristilliset jatkoivat entisen kokoisilla ryhmillä, ja SMP sai yhden lisäpaikan eli ryhmän koko oli nyt kaksi valtuutettua. Prosentteina sekä sosialidemokraateilla että keskustapuolueella oli nyt 28,6 prosenttia paikoista. Koko Suomen vastaaviin arvoihin verrattuna keskustapuolueella oli vähemmän ja sosialidemokraateilla sekä myös kansandemokraateilla enemmän paikkoja, eli Laukaassa oli edelleen merkkejä vahvoista teollisuuslaitoksista. Kokoomuksella oli niin ikään vähemmän paikkoja kuin Suomessa keskimäärin. SMP:n ja SKL:n suhteelliset paikkaosuudet Laukaassa ylittivät valtakunnalliset vastaavat arvot. Laukaa lähestyi jälleen Keski-Suomen lääniä edellisvaalien sosialistien irtioton jälkeen. Keskustapuolueen paikkaosuus oli kuitenkin edelleen huomattavan pieni.⁶²

Taajamakeskeisyys vallitsi edelleen valtuutettujen kotipaikkojen suhteen. Yhteensä 24 valtuutettua eli kaksi kolmesta oli taajamista kotoisin. Kirkonkylältä oli kahdeksan, Lievestuoreelta seitsemän, Leppävedeltä viisi ja Vihtavuoresta neljä valtuutettua. Naisten määrä kasvoi yhä, nyt seitsemään valtuutettuun (20,0 %), ja näin päästiin yli valtakunnan keskimääräisen arvon 18,0 %. Uusia kasvoja valtuustoon tuli 13 eli vajaat 40 prosenttia.⁶³

Laukaan kannalta on mielenkiintoinen SDP:n kunnallisasiain sihteerin Lauri Metsämäen kommentti ennen vuoden 1980 kunnallisvaaleja. Hänen mukaansa edelliset kunnallisvaalit menivät SDP:lla huonosti. Kokoomuksen kunnallissihteerin Matti Kankare taas halusi rikkoa puolueen maineen toimihenkilöiden ja johtajien puolueena. SKL:n kunnallissihteerin Jouko Jääskeläinen oli toiveikkaana lähdössä uusiin vaaleihin. SMP:n tietussihteerin Kari Räsänen puhui jopa paikkamäärän kaksinkertaistamisesta.⁶⁴ Laukaassa SDP:n ryhmän koko säilyi, joten vaalit eivät ainakaan siinä mielessä menneet ”paremmin”. Tosin vuoden 1976 kunnallisvaalit eivät menneet Laukaassa SDP:lla huonosti, kun paikkoja tuli kaksi lisää. Laukaan poikkeavuus valtakunnantrendistä näkyy

⁶² Suomen prosentit Suomen kunnat 21/1980 ”Kunnallisvaalit 1980”, s. 1314; Laukaan prosentit laskettu LKA, KValt 30.8.1982, § 142 ja § 143, liite 6 perusteella; muut SVT XXIX B:6, s. 14–15. LIITE 8 ja LIITE 17.

⁶³ LKA, KValt 30.8.1982, § 142 ja § 143, liite 6; L–K 23.10.1980; SVT XXIX B:6, s. 14. LIITE 17.

⁶⁴ Rintala 1980, s. 1125–1126 ja 1131.

tässäkin. Kokoomuksen ryhmä säilyi vähintään keskiluokkaisena, joten Kankareen toiveet eivät toteutuneet ainakaan Laukaan osalta. Kristilliset säilyttivät paikkamääränsä, joten pettymykseen ei ollut suurempaa syytä. SMP todellakin kaksinkertaisti paikkamääränsä Laukaassa, kuten Räsänen oli ennen vaaleja toivonut.

Välillä Laukaan kunnanvaltuusto oli lähes täysin miesvaltainen. Selvää on, että 1960-luvulla varsinakaan ei naisten tehtäväksi juurikaan katsottu vallan käyttöä. Haastatellut valtuutetut ovat yksimielisesti tätä mieltä. Kantolan mukaan naisten vähyydestä puhuttiin, mutta ajan henki ei ollut naisia suosiva. Kuukkasen mielestä naisten vähyydestä keskusteltiin, ja se oli sekä ihme että vääryys. Kuukkanen ei löytänyt asialle muuta syytä, kuin että ihmiset antoivat vallan käytön miehille vanhasta muistista. Halisen mukaan kunnallispolitiikkaa pidettiin miesten työnä, eikä naisten vähyys ollut ongelma. Torron mukaan naiskysymystä ei juurikaan ihmetelty eikä keskusteltu. Se, kellä oli kykyjä, tuli valittua. Saimon mukaan naisista ei keskusteltu. Ihmeteltiin, miksi naiset eivät lähde kunnallispolitiikkaan, mutta ”miehet sanoivat, mitä ne akat siellä tekee”.⁶⁵

⁶⁵ Kaikki haastatellut.

3. Kunnanvaltuuston arkipäivän toiminta

3.1. Valtuuston puheenjohtajat

Laukaan kunnanvaltuuston puheenjohtajan valinta ei tavallisesti aiheuttanut valtuustossa suurempaa keskustelua. Vaalien tuloksen mukaan suurin valtuustoryhmä sai edustajansa puheenjohtajaksi, ja yleensä ryhmällä oli valmiina vahvat henkilöt tähän tehtävään. Ensimmäisen varapuheenjohtajan kohdalla tilanne oli sama siinä mielessä, että keskustelua ei juurikaan enää valtuustovaiheessa käyty. Puheenjohtajan ja ensimmäisen varapuheenjohtajan tehtävien eräänlainen tärkeys näkyy myös siinä, että samat henkilöt hoitivat tehtävää tavallisesti useita vuosia peräkkäin. Toisen varapuheenjohtajan tehtävä poikkesi muista. Sitä ei pidetty ehkä niin tärkeänä ja näkyvänä. Henkilöt vaihtuivat usein, eikä puoluekaan ollut itsestään selvästi määrätynyt. Toisen varapuheenjohtajan kohdalla jouduttiin myös äänestyksiin, kun tehtävään esitettiin useampia henkilöitä.

Tarkasteltavan 16 vuoden aikana Laukaan kunnanvaltuustolla oli viisi puheenjohtajaa. Pitkäaikaisin heistä oli Paavo Vesterinen (kesk.)⁶⁶, joka johti puhetta kuuden vuoden ajan, koko valtuustokauden 1973–1976 sekä jo edellisellä kaudella vuodet 1969 ja 1970. Vesterisen puheenjohtajaksojen välissä tehtävää hoiti kahden vuoden ajan 1971–1972 Otto Tiihonen (kesk.). Raimo Salpakoski (sd.) oli valtuuston toiseksi pitkäaikaisin puheenjohtaja. Hän toimi tehtävässä koko sosialistienemmistöisen valtuustokauden 1977–1980. Edellisellä sosialistienemmistön kaudella 1965–1968 valtuuston puhetta johti kolme ensimmäistä vuotta Kaarlo Asikkala (TPSL) ja valtuustokauden viimeisen vuoden Heikki Suuronen (kd.). Tiihosen ja Suurosen valintaan liittyi mielenkiintoisia yksityiskohtia, joihin palaan jäljempänä.⁶⁷

Valtuuston ensimmäisenä varapuheenjohtajana toimi vuosina 1965–1980 viisi henkilöä, kuten puheenjohtajanakin. Sekä Tarmo Torro (sd.), Raimo Salpakoski (sd.) että Armas

⁶⁶ Käytän puolueiden merkinnässä lehdistön käyttämää tapaa. Merkitsen puolueet lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa niillä on olennaista merkitystä. Liitteenä olevista valtuustolistoista voi tarkistaa mainitun henkilön puolueen.

⁶⁷ LIITE 18.

Oksanen (kesk.) hoitivat tehtävää kokonaisen valtuustokauden, Torro 1969–1972, Salpakoski 1973–1976 ja Oksanen 1977–1980. Heidän valintansa oli yksimielinen joka kerta. Armas Puupponen (kesk.) toimi valtuuston ensimmäisenä varapuheenjohtajana 1965–1967 eli kolmen vuoden ajan. Hän jätti valtuuston vuonna 1968, ja sen vuoden toisena varapuheenjohtajana oli Esko Kytömaa (kesk.). Heistäkään ei jouduttu äänestämään.

Valtuuston toisen varapuheenjohtajan kohdalla jouduttiin jo äänestyksiinkin. Tehtävässä toimi yhteensä kahdeksan henkilöä, joista viisi henkilöä vain yhden vuoden. Antti närhi toimi kaksi vuotta, Heikki Suuronen kahdessa jaksossa kolme vuotta ja Unto Kuukkanen (kd.) kahdessa jaksossa kuusi vuotta. Mikko Puttonen (sd.), Toivo Kapanen (maas.), Raili Peltonen (kok.), Tapani Kantola (kok.) ja Matti Ravi (krist.) toimivat tehtävässä kukin yhden vuoden. Valtuuston toisen varapuheenjohtajan tehtävä ei ollut niin puolue-sidonnainen kuin puheenjohtajan ja ensimmäisen varapuheenjohtajan. Valtuuston pienemmät ryhmät enemmän tai vähemmän tasavahvoina olivat kiinnostuneita hoitamaan toisen varapuheenjohtajan tehtäviä. Tarkastelujakson ensimmäisen valtuustokauden 1965–1968 paikka pysyi vasemmistolla. Kolme ensimmäistä vuotta SKDL:lla ja viimeisen vuoden tehtävää hoitivat sosialidemokraatit, koska SKDL:n Heikki Suuronen valittiin valtuuston puheenjohtajaksi. Puolueittain katsottuna yhtenäinen oli myös jakson viimeinen valtuustokausi 1977–1980, jolloin toisena varapuheenjohtajana oli Unto Kuukkanen koko neljä vuotta. Kahdella väliin jäävällä valtuustokaudella sen sijaan kaikki pienemmät valtuustoryhmät liberaaleja lukuun ottamatta ehtivät saada edustajansa puheenjohtajistoon. Molemmilla kausilla kaksi ensimmäistä vuotta tehtävä oli kansandemokraateilla, jälkimmäisien kahden vuoden aikana tehtävään pääsi niin kokoomuksen, kristillisten kuin SMP:n edustaja.

Valtuuston puheenjohtajiston valinnassa yksimielisyys säilyi vuodet 1965, 1966 ja 1967. Vuonna 1968 päästiin jo äänestämään ja SDP:n Kaarlo Asikkala syrjäytettiin puheenjohtajan paikalta. SKDL:n Heikki Suurosen takana olivat nyt myös porvaristo ja ”pienpoika” Niilo Kalmari, kuten Laukaa–Konnevesi-lehti kirjoitti. Syynä Suurosen valintaan oli yksinkertainen poliittinen lehmänkauppa. Porvaristo oli Laukaa–Konnevesi-lehden mukaan luvannut puoltaa kansandemokraattia valtuuston puheenjohtajaksi,

mikäli SKDL äänestäisi tyhjää edellisen vuoden marraskuussa käydyssä kunnanjohtajan vaalissa. Näinhän kävikin, sillä seitsemän valtuutettua, eli todennäköisesti juuri SKDL:n valtuustoryhmä, äänesti Erkki Siekkistä (kd.) kunnanjohtajan vaalin toisella kierroksella, vaikka Siekkinen ei ollut edes mukana äänestyksessä. Näin kunnanjohtajaksi valittiin sitoutumaton Veikko Lehikoinen. Paikallislehtikin toteaa, että Lehikoinen oli loppujen lopuksi kuollut lehmä, koska hän ei tullut Laukaaseen, mutta porvaristo piti kuitenkin antamansa lupauksen.⁶⁸

Vuonna 1969 enemmistön vaihduttua porvareille puheenjohtajista vallitsi jälleen yksimielisyys. Vuonna 1970 jouduttiin toisesta varapuheenjohtajasta äänestämään. Kokouksen Arto Halinen esitti valtuuston toiseksi varapuheenjohtajaksi liberaalien Eino Levijärveä, kun taas kansandemokraattien Erkki Siekkinen esitti tehtävään puoluetoveriansa Unto Kuukkasta. Kymmenen minuutin neuvottelutauon jälkeen Halinen perui oman esityksensä, mutta Niilo Kalmari esitti tehtävään TPSL:n Kaarlo Asikkalaa. Äänestyksessä Kuukkanen sai 20 ääntä, Asikkala kolme ja tyhjää äänesti kahdeksan valtuutettua. Valtuuston toiseksi varapuheenjohtajaksi tuli siis SKDL:n Unto Kuukkanen.⁶⁹ Vuoden 1971 alussa oli valtuustossa mielenkiintoinen tapahtumaketju puheenjohtajan valinnan osalta. Paavo Vesterinen oli johtanut puhetta kahden vuoden ajan, ja Otto Tiihonen esitti häntä luonnollisesti jatkamaan tehtävässään. Arto Halinen esitti Tapani Kantolaa puheenjohtajaksi, mutta hänen mahdollisuutensa tulla valituksi olivat tietenkin marginaaliset. Tässä vaiheessa kokousta pidettiin 30 minuutin neuvottelutauko. Tauon jälkeen Unto Kuukkanen esitti puheenjohtajaksi vielä Erkki Siekkistä. Jälleen pidettiin 50 minuutin neuvottelu- ja kahvitauko, jonka jälkeen Vesterisen ja Kantolan esitykset peruutettiin, ja Esko Kytömaa esitti Otto Tiihosta puheenjohtajaksi. Tiihosen ja Siekkisen välillä äänestettiin, ja tulos oli voimasuhteiden mukainen 16–15 Tiihosen puolesta. Tiihosesta tuli valtuuston puheenjohtaja.⁷⁰

Lehti ei kerro tarkemmin neuvottelutaukojen syistä, eihän toimittajalla ollut mahdollisuutta olla ryhmien neuvotteluissa läsnä. Tapani Kantolan haastattelu antoi lisävaloa

⁶⁸ LKA, Kvalt 20.1.1968, § 2; L–K 26.1.1968; kunnanjohtajan vaalista kts. LKA, Kvalt 11.11.1967, § 197. Kts. myös luku 4.3.2.

⁶⁹ LKA, Kvalt 24.1.1970, § 3; L–K 29.1.1970.

⁷⁰ LKA, Kvalt 18.1.1971, § 3; L–K 21.1.1971.

valtuuston erikoiseen käyttäytymiseen. Tilanne oli se, että keskustapuolue ilman muuta sai puheenjohtajan paikan. Kantola oli ilmoittanut, ettei ollut Paavo Vesterisen takana. Kun normaalisti puheenjohtajakysymykset menivät yksimielisesti läpi, tilanne muodostui ongelmaksi. Vasemmisto uhkasi valita oman ehdokkaansa, mikäli porvaristo ei olisi yksimielinen. Ensimmäisen neuvottelutauon jälkeen he esittivätkin tehtävään Erkki Siekkistä. Ilmeisesti toisen neuvottelutauon aikana Kantola ilmaisi, että Otto Tiihonen kelpasi hänelle, ja käsittelyn jatkuessa Vesterisen nimi vedettiin pois ehdokkaista. Näin porvaristo oli yksimielinen ja puheenjohtajan paikka jäi keskustapuolueelle.⁷¹ Tapaus osoittaa sen, että yksittäinenkin valtuutettu voi saada vastaavanlaisissa pakkotilanteissa äänensä kuuluviin.

Samana vuonna 1971 jouduttiin vielä valtuuston toisestakin varapuheenjohtajasta äänestämään. SMP:n Tauno Saikkonen esitti Toivo Kapasta ja Erkki Siekinen Unto Kuukkasta. Äänestyksessä Kapanen sai 15 ääntä ja Kuukkanen 15 ääntä. Porvaripuolelta joku siis taktikoi, todennäköisesti Kalmari, koska hänellä oli huonot suhteet puoluetovereihinsa. Toisen varapuheenjohtajan nimi jouduttiin ratkaisemaan arpomalla, ja valituksi tuli Toivo Kapanen.⁷²

Vuonna 1972 Tiihonen ja Torro valittiin edelleen puheenjohtajan ja ensimmäisen varapuheenjohtajan tehtäviin. Toisen varapuheenjohtajan kohdalla jouduttiin äänestämään. Ilmeisimminkin jonkinlainen sopimus oli tehty, että oli kokoomuslaisten vuoro saada toinen varapuheenjohtaja, kun edellisen vuoden paikka oli ollut SMP:lla. Keskustapuolueen Antti Hakala vastusti Arto Halista ja Tapani Kantolaa, joten kokoomuksen ryhmästä jäi jäljelle vain Raili Peltonen, jota Halinen esitti tehtävään. SKDL:n Erkki Siekinen esitti TPSL:n Aatto Ahosta. Äänestyksen tulos oli Peltosen puolesta 16–15 eli täysin valtuuston voimasuhteiden mukainen. Seuraavana vuonna varapuheenjohtajat saatiin valittua yksimielisesti, mutta puheenjohtajan kohdalla jouduttiin äänestämään.

⁷¹ Tapani Kantola 3.7.2001. Kantolan mukaan koko tapahtuman taustalla olivat edellisvuoden eduskunta-vaalit. Paavo Vesterinen oli pyrkinyt eduskuntaan keskustapuolueen ehdokkaana ja Tapani Kantola nuorten kokoomuslaisten ehdokkaana. Kantolan mukaan Vesterinen oli katkera, koska Kantola oli vienyt laukaalaisten ääniä niin paljon, ettei Vesterinenkään päässyt eduskuntaan. Tämän vuoksi Vesterinen ei antanut Kantolalle puheenvuoroja valtuustossa. Kantola päätti kostaa asettumalla seuraavan vuoden puheenjohtajavalinnassa Vesteristä vastaan.

⁷² LKA, KValt 18.1.1971, § 3.

Tapani Kantola esitti edelleen Otto Tiihosta jatkamaan tehtävässä, mutta Paavo Vesteristä oli ehdotettu myös. Äänestyksessä Vesterinen voitti äänin 28–2, yksi tyhjä.⁷³ Mainittakoon vielä, että Tiihonen valittiin muutamaa pykälää myöhemmin kunnanhallituksen varapuheenjohtajaksi. Syy siihen, miksi hän sai istua valtuuston puheenjohtajana kaksi vuotta, oli se, että Vesterinen oli valittu kunnanhallituksen varapuheenjohtajaksi samassa kokouksessa, jossa Tiihonen syrjäytti Vesterisen valtuuston puheenjohtajan paikalta. Koska kunnanhallituksen varapuheenjohtajan tehtävä oli kaksivuotinen, Vesteristä ei voitu valita valtuuston puheenjohtajaksi vielä vuonna 1972.⁷⁴

Vuonna 1974 vallitsi puheenjohtaja-asiassa yksimielisyys. Seuraavana vuonna jouduttiin äänestämään toisesta varapuheenjohtajasta. Kokoomuksen Pekka Räisänen esitti tehtävään Tapani Kantolaa ja SKDL:n Unto Kuukkanen Juhani Toivosta (kd.). Kantola voitti äänestyksen 17–14. Vasemmiston riveistä yksi valtuutettu lipesi Kantolan taakse, mutta nimeä ei voi saada selville, koska äänestys suoritettiin suljetuin lipuin. Toki Kantola olisi voittanut pelkillä porvarien äänillä. Seuraavana vuonna 1976 jälleen toisen varapuheenjohtajan valinta äänestyytti valtuustoa. Lieneekö ollut sopimus pohjaista, että porvaripuolelta Tapani Kantola esitti tehtävään kristillisten Matti Ravia ja Erkki Siekinen Unto Kuukkasta. Nyt äänestys meni voimasuhteiden mukaan 16–15 eli valtuuston toiseksi varapuheenjohtajaksi valittiin SKL:n Matti Ravi.⁷⁵ Valtuustokauden vaihduttua ja enemmistön siirryttyä sosialisteille, valtuuston puheenjohtajiston valinta sujui kaikkina neljänä vuonna yksimielisesti.

Tavallisen valtuutetun silmissä puheenjohtajien arvovalta oli erilainen. Tapani Kantolan mielestä puheenjohtajista kukaan ei päässyt nousemaan yli muiden. Sylvi Saimo oli samoilla linjoilla todetessaan, että puheenjohtajia ei huomattu sen kummemmin, ja he olivat samanlaisia kuin muutkin valtuutetut. Kuukkasen mukaan valtuuston puheenjohtajuus ratkesi aina vaalien perusteella, eikä sen puoluesidonnaisuus ollut niin tärkeä. Kuukkanen mainitsi mielestään hyvinä puheenjohtajina nimeltä Paavo Vesterisen ja Raimo Salpakosken. Kuukkasen mielestä Vesterinen oli enemmän kunnioitusta herättä-

⁷³ LKA, KValt 24.1.1972, § 3; L-K 28.1.1972; LKA, KValt 24.1.1973, § 3.

⁷⁴ Kts. LKA, KValt 18.1.1971, § 9; LKA, KValt 24.1.1973, § 11.

⁷⁵ LKA, KValt 27.1.1975, § 4; L-K 29.1.1976.

vä ja kantaa ottava ja hän oli poliittisesti jo ”niskan päällä”. Salpakoski oli hänen mukaansa vielä poikanen ja kiipijä, mutta ajoi asiansa puheenjohtajana.⁷⁶

Arto Halinen ja Tarmo Torro olivat hieman toisella kannalla. Heidän mielestään valtuuston puheenjohtajaksi valikoituivat tiedoiltaan ja taidoiltaan merkittävät henkilöt. Torro luonnehti Vesteristä jämäkäksi ja asiatiedoiltaan hyväksi, mutta kokoustekniikka ei ollut Vesterisellä hallussa. Torro viittasi ilmeisesti siihen, mihin Kantolakin, että Vesterinen nuiji päätöksiä milloin halusi, eikä kuunnellut puheenvuoroja.⁷⁷ Torro piti ylivoimaisesti arvostetuimpana puheenjohtajana Kaarlo Asikkalaa. Raimo Salpakoski oli Torron mielestä taas oman aikansa tuote verrattuna puoluetoveriinsa Kaarlo Asikkalaa, joka vaikutti kymmenen vuotta aiemmin. Salpakoski oli imagonrakentaja ja eräänlainen PR-mies. Torron mukaan Salpakoski toi turhankin paljon esiin nuoruuttaan. Arto Halinen piti Salpakoskea taitavana sanankäyttäjänä. Hänen käytöksessään oli nuorta lennokkuutta. Otto Tiihonen tuli Halisen mukaan toimeen monien kanssa, eikä kärjistänyt asioita tarkoituksellisesti. Kaarlo Asikkalaa Halinen arvosti suuresti, ja hän uskoi Asikkalana olleen arvostettu laajemminkin. Asikkala osasi tuoda lievestuorelaisuutensa maltillisesti esiin. Vesterinen jää kunnallismiehenä Asikkalan taakse. Halisen mukaan Vesterinen jopa unohti tulla kokoukseen, ja hänellä oli tapana avata esityslistan sisältävä kirjekuori vasta kokouksen alussa. Antaumusta valtakunnanpolitiikan pyönteistä ei enää riittänyt kunnallispolitiikkaan. Tässä Unto Kuukkanen taas oli toista mieltä: hänen mukaansa valtakunnanpolitiikka ei vaikuttanut juurikaan Vesterisen toimintaan.⁷⁸

⁷⁶ Tapani Kantola 3.7.2001; Sylvi Saimo 23.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001. Kuukkanen oli eräässä kokouksessa leikkimielellä kokeillut Salpakosken puheenjohtajataitoja. Kun esityslista ei ollut kovin pitkä, Kuukkanen oli ehdottanut, että jos Salpakoski nuijii kokouksen läpi puolessa tunnissa, niin hän tarjoaa oluet ravintola Sarkassa. Kuukkasen kertoman mukaan kokous oli ohi 25 minuutissa, ja oluet juotiin.

⁷⁷ Kts. esim. kirkonkylän kansakoulun rakentaminen 4.2.2.

⁷⁸ Tarmo Torro 6.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001.

3.2. Kokousten kulku

3.2.1. Valtuustoa syytetään kurittomuudesta

Laukaan kunnanvaltuusto ehti pitää kokouksiaan neljässä paikassa 1960- ja 1970-luvuilla. 1960-luvun lopulle asti kokoukset pidettiin vanhan Kuntalan istuntosalissa. Tila oli ahdas, ja tupakoinnin seurauksena ilma kävi todella tunkkaiseksi. Pöytiä ei ollut, vaan paperit pidettiin polvilla. 29.1.1965 ”Nurkkasihteeri” arvosteleekin ahdasta valtuuston istuntosalia. Toisaalta vaatimattomissa tiloissa tunnelma oli kodikkaampi. Ravintola Sarkan valmistuttua valtuuston kokoukset siirrettiin ravintolasaliin. Ei liene kovin yleistä, että kokouksia pidettiin ravintoloissa. Nyt saatiin istua jo pöytien ääressä, ja puheenvuoron käyttäjät pääsivät pönttöön puhumaan. Sarkan tilat olivat muutenkin väljemmät, mutta omaa rauhaa ei ollut, sillä ”kaljamiehet” olivat kuuntelemassa. Heistä ei kuitenkaan ollut sen enempää häiriötä. Halinen muisteli, että kokousten aikaan ei ollut myyntiä, mutta Kuukkanen taas muisti kerran kokouksen aikana ottaneensa flunssaan kuuman totin. Yleisesti ottaen valtuutetut eivät nauttineet olutta kokousten aikana. Kesällä 1970 kokoukset siirrettiin valmistuneeseen seurakuntataloon, jossa suuren salin akustiikka ei varmastikaan ollut suunniteltu kokousten pitoon. Kokoustilassa ei saanut tupakoida, joten sillä asialla jouduttiin käymään ulkona. Uusi kunnan virastotalo valmistui 1979 ja kokoukset siirrettiin sinne.⁷⁹

Laukaan kunnanvaltuuston toiminta sai silloin tällöin kritiikkiä ja ihmetystä osakseen. Kritisoijinakin olivat niin yleisön joukossa istuneet kuntalaiset kuin paikallislehden toimittajakin. Joillekin valtuustossa käytetty huumori ja piikittelyt olivat liikaa, ja normaali sananvaihtokin saattoi ulkopuolisesta näyttää omituiselta. Tapani Kantola kertoi, että ”joskus saatettiin nauraa räväkästi, kun joku heitti oikein hyvän huulen”. Toisaalta Kantola arveli, että sivullisesta suun soitto ja puheenvuorot saattoivat tuntua hirveiltä. Henkilösuhteisiin ristiriidat eivät kuitenkaan vaikuttaneet. Kokouksissa ei kuitenkaan käyttäytytty kurittomasti, vaikka näin saatettiin ajatella. Unto Kuukkanenkaan ei pitänyt kokouksissa käyttäytymistä missään nimessä kurittomana, vaikka keskinäisen kujeilun seurauksena usein naurettiin. Samaa mieltä oli Arto Halinen. Kuukkanen arveli,

⁷⁹ Kaikki haastatellut.

että nykyisin kokouksissa ollaan paljon tosikompi. Aiemmin oli mukavampi pitää kokouksia, kun huumoria oli mukana. Kuukkanen korjasi sivullisten käsityksiä siitä, että valtuutettujen väliset sivallukset olisivat olleet ivallisia. Tarmo Torro korjasi taas sivullisten kritiikkiä siitä, että kokouspaikalta olisi poistuttu milloin sattuu. Torron mukaan poistuminen oli taktillisesti hyvä ele, sillä vastakkaisen mielipiteen puhujan konseptit saattoivat mennä sekaisin, kun joku arvovaltainen kuulija lähti kävelemään ulos.⁸⁰ Kaiken kaikkiaan valtuuston kokousten ilmapiiri lienee ollut leppoisa, vaikka jotkut asiat saattoivat kiristää tunnelmaa. Epäilemättä aktiiviset sanan käyttäjät saivat värikkäillä puheenvuoroillaan ilmapiiriä keventymään. Ylitalo kirjoitti 19.3.1970, että kokous 14.3. ”alkoi huumorin merkeissä–ja sitähän Laukaan valtuustossa monen muun seikan ohella osataan”. Erkki Siekkinen oli ilmoittanut, että kello 13 alkaa Suomi–Neuvostoliittöjääkiekko-ottelu, joka olisi nähtävä televisiosta. Siekkisen ilmoitus oli pistänyt asioihin vauhtia siinä määrin, että kokous loppui jo ennen kahtatoista.⁸¹

Vuonna 1975 Urho Ylitalo kirjoitti Laukaan valtuuston olevan korostetusti politisoitunut ja sen toiminnan olevan herkkää kuin kansanlaulu. Vaikka puoluepolitiikalla oli epäilemättä nykypäivää suurempi merkitys 1960- ja 1970-luvuilla, Laukaalla oli vielä omat erikoisuutensa, ”Laukaan puolue” ja ”Liestuoreen puolue”, jotka yhdistivät valtuutettuja yli puoluerajojen. Lievestuoreen puolueella oli valtuustossa todellista vaikutusvaltaa, sillä lievestuorelaisilla ja lähikyläläisillä oli jatkuvasti vahva edustus valtuustossa.⁸² Maakaupoissa lievestuorelaiset saattoivat estää maanoston kirkonkylältä, mikäli maata ei ostettu myös Lievestuoreelta. Näin tehtiin, vaikka lievestuorelaisilla ei useinkaan ollut osoittaa käyttöä sieltä ostetulle maalle. Erittäin vahva Lievestuoreen esiintyminen oli kuntauudistusaisassa 1960-luvun jälkipuolella. Vaikka oman kylän asia oli paikallisille valtuutetuille henkilökohtaisesti tärkeä, ei Lievestuoreen mittakaavassa esiintynyttä aggressiivisuutta muualla näkynyt.⁸³ Joka puolueella oli tietyt päälinjat, joiden mukaan toimintaa vietiin eteenpäin, mutta luonnollista oli, että eri kylien edustajilla oli erityyppisiä näkemyksiä asioihin. Esimerkiksi työmies kirkonkylältä, opettaja

⁸⁰ Unto Kuukkanen 2.7.2001; Tapani Kantola 3.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001; Tarmo Torro 6.7.2001.

⁸¹ L–K 19.3.1970.

⁸² Lievestuoreen vaikutusalueeseen voi laskea ainakin Hohon, Saarilammen, Savion ja Oksalankylän. Näistä oli koko ajan noin kymmenen valtuutettua. Kts. LIITE 2.

⁸³ Kaikki haastatellut.

Valkolasta ja pienviljelijä Äijälästä saattoivat katsoa asiaa hyvin erilaisin silmin, vaikka olivat kaikki kansandemokraatteja.⁸⁴ Lievestuoreen toiminta oli tietysti mielessä ymmärrettävääkin, olihan sieltä kirkonkylälle 25 kilometriä matkaa, ja uhkana saattoi olla, että kirkonkylällä unohdettiin syrjäinen Lievestuore. Haarlan tehdas toi itsevarmuutta enemmän. Kunnan kannalta oli tietysti ongelmallista, jos valtuutetut eivät nähneet kuntakokonaisuuden etua vaan oman kylän intressit ajoivat sen ohi. Epäilemättä monilla valtuutetuilla näin kävi.

3.2.2. Yksilöiden ja ryhmien vuoropuhelua

Laukaa–Konnevesi-lehden kokousselostuksia lukiessa tulee mieleen ajatus, että samat henkilöt puhuivat kokouksissa ja suurin osa oli hiljaa. Tietenkin tulee ottaa huomioon, että toimittaja otti mukaan vain hänen mielestään kiinnostavimmat puheenvuorot, mutta siitäkin huolimatta vaikuttaa siltä, että puhemylyä pyörittivät samat henkilöt. Haastattelut vahvistavat asian. Kussakin ryhmässä oli voimakkaita henkilöitä, jotka käyttivät puheenvuoroja. Tietyissä asioissa tuli hiljaisiltakin kannanottoja, jos asia oli lähellä omaa sydäntä. Naiset olivat Kuukkasen mukaan aika hiljaisia, kun taas Kantola, Halinen, Torro ja Saimo kiistivät, että naiset olisivat mitenkään eronneet miehistä. Myös siitä, kumpi puoli salia puhui enemmän, tuli haastatteluissa esiin kahta mielipidettä. Halinen vihjasi äänekkäimpien valtuutettujen olleen vasemmalta, mutta esimerkiksi Torro ja Kuukkanen sanoivat, ettei äänenkäyttö ollut puoluesidonnaista. Kantola tunnusti itse olleensa nuorena aktiivinen suunsoittaja ja totesi, että jos muutkin olisivat puhuneet samaan malliin, kokoukset eivät olisi loppuneet koskaan. Myös Kuukkanen myönsi olleensa aktiivinen puhuja.⁸⁵ Ilmeisesti vasemmisto ei käyttänyt porvareita enemmän puheenvuoroja, mutta puheenvuorojen luonne oli erilainen. Toisaalta Saimon mukaa etukäteen sovittiin, kuka puhuu, sillä kaikkien oli turha puhua. Siinä mielessä valtuutetun hiljaisuus ei välttämättä ollut todellista hiljaisuutta tai asiaan perehtymättömyyttä, sillä ryhmissä hiljainenkin saattoi käyttää ääntään.⁸⁶ Saimon kommentti voisi viitata siihenkin, että hyväksi koetut puhujat pistettiin pönttöön puhumaan, eikä

⁸⁴ Kts. LIITE 7: Unto Kuukkanen, Heikki Suuronen ja Kalle Pollari.

⁸⁵ Kaikki haastatellut.

⁸⁶ Sylvi Saimo 23.7.2001.

aina ollut kyse siitä, että he nimenomaan halusivat päästä esille. Kaiken kaikkiaan valtuusto ei kuitenkaan ollut kovin puhelias, sillä asian valmistelu oli jo etukäteen tehty niin hyvin.

Jokaisen haastatellun puheenvuoroissa esiintyi nimi Niilo Kalmari, joka myös Laukaa-Konnevesi-lehden raporttien tukemana oli valtuustoaikanaan ylivoimaisesti äänekkäin valtuutettu. Tähän viittasi Unto Kuukkasenkin kommentti SMP:sta aktiivisimpana ryhmänä, jolta ”tuli puhetta enemmän kuin oli ymmärrystä”. Muitakin persoonia esiintyi haastateltujen puheissa, esimerkiksi Erkki Siekkinen Kantolan, Halisen ja Kuukkasen puheenvuoroissa. Pekka Räisänen, Otto Tiihonen ja Paavo Vesterinen ja Sylvi Saimo mainittiin myös useammissa kommentteissa. Saimo erottui muutenkin jo yhtenä harvoista naisvaltuutetuista. Lisäksi hän oli hyvin sanavalmis. Siekkistä luonnehdittiin osaavaksi, taitavaksi ja sanavalmiiksi sekä poliittisesti aikaan saavaksi. Kantola ja Halinen muistivat Siekkisen puheenvuoroissaan kylmän rauhallisesti luetelleen tarkkoja lukuja jonkin päätöksen tueksi, ja jälkeinpäin sanoneen, ettei ollut ollut ollenkaan varma lukujen paikkansa pitävyydestä. Myöhemmin Kantola oli alkanut korjata Siekkisen lukuja, vaikkei hänellä ollut sen parempaa tietoa; harvemmin Siekkiselläkään oli enää kanttia alkaa oikoa Kantolaa.⁸⁷ Siekkisen yli puoluerajojen nauttima luottamus ja arvostus on ristiriidassa Laukaa-Konnevesi-lehden toimittajan Urho Ylitalon halveksuntaan.⁸⁸

Tunnetusti vasemmistoryhmillä ryhmäkuri on porvaripuolta voimakkaampaa. Ennen valtuustokäsittelyä jokainen ryhmä teki päätöksensä, ja varsinkin vasemmiston puolella valtuutettujen oli äänestettävä ryhmän päätöksen mukaisesti. Torron mukaan SDP:n ryhmässä johtavien henkilöiden kesken oli turhaa kilpailuhenkeä ja kanssakäymistä olisi voinut tapahtua järkevimmissä merkeissä. Ryhmäkäsittelyn aikana oli mahdollisuus keskustella ja löytää yhteisymmärrystä. Suurissa päätöksissä olisi tullut kaaos, jos ryhmä ei olisi tehnyt yhtenäistä päätöstä. Ryhmäkurin hyöty on myös siinä, että päätöksen vastuunkantajat löytyivät tarvittaessa. Alkoholiasioissa esimerkiksi ei ryhmäpäätöksiä tehty aiheen tunnelatauksen vuoksi. Vasemmiston yhteiset ryhmäkokoukset olivat hä-

⁸⁷ Kaikki haastatellut.

⁸⁸ Kts. Luku 5.3.2.

nen mielestään usein muodollisuuksia, todettiin vain, että asioita on käyty yhdessä läpi. Joissakin asioissa, kuten asunto- ja rakentamispäätösten rahoituksessa, tehtiin vasemmistoryhmien yhteinen päätös, ja näin jo ennalta näytettiin yksimielisyys. Juopa TPSL:n suuntaan vaikutti vallankäytön tehokkuuteen. SKDL:n ryhmän sisällä oli Unto Kuukkanen mukaan kokolailla hyvä henki. Joissakin ei-poliittisissa asioissa oli erimielisyyttä, mutta sekin koettiin vain rikkautena. Toisaalta Kuukkanen mainitsi, että häntäkin uhattiin ryhmästä erottamisella, kun hän äänesti ryhmän kannasta poikkeavasti. Kuukkanen mukaan koko vasemmisto pyrki yhteistyöhön, mutta SDP:n ja TPSL:n skisma vaikeutti yhteistyötä. Kuukkanen jopa sanoi, että vaikka vaalikaudella 1965–1968 vasemmistolla oli enemmistö valtuustossa, porvarit käyttivät valtaa vasemmiston hajanaisuuden vuoksi. SDP:n yhdistymisen jälkeisiä vasemmiston yhteisiä ryhmäkokouksia Kuukkanen piti hyvänä asiana.⁸⁹

Kokoomuksen ryhmä oli ilmeisimminkin riitaisin. Kokoomuksessa pyrittiin yhtenäiseen esiintymiseen, mutta varsinaisesti määräyksiin ei menty. Sanelupolitiikkaa ei ollut, mutta joskus yhteisellä sopimuksella tehtiin ryhmäpäätöksiä. Jos joku halusi olla eri mieltä, asiasta ei nostettu sen kummempaa keskustelua. Kantolan mukaan ryhmän epäyhtenäisyys vaikutti työn tehokkuuteen. Halinen muisti, että puolueen kannalta kiusallinen oli Tapani Kantolan ja Pekka Räisäsen välinen riita. He hakivat henkilökohtaisista riidoista siemenet myös asioiden riitelyyn. Puolueessa puhuttiin kahdesta kukosta tunkiolla. Halisen puheesta sai sen käsityksen, että hänkään ei ollut täysin Räisäsen äänekään esiintymisen takana. Kantola kertoi, että ryhmässä oli vihtavuorelainen insinööri-en siipi, joka pyrki määräämään, mitä tehdään. ”Insinöörisiivellä” Kantola luonnollisesti tarkoitti insinööri Pekka Räisästä vihtavuoresta. Kantolan mukaan kokoomuksessa työskentely ei ollut mielekäästä, kun ei pystynyt oman ryhmänsä kanssa yhteistyöhön. Hän jättäytyi ehdokaslistoilta vaaleissa 1980.⁹⁰ Sylvi Saimo korosti sitä, että keskustapuolueen suuressa ryhmässä piti jokaisella olla joustavuutta. Kukaan ei voinut tulla sa-

⁸⁹ Tarmo Torro 6.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001.

⁹⁰ Tapani Kantola 3.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001. Kantola palasi kunnallispolitiikkaan vuoden 1984 vaaleissa keskustapuolueen listoilla. Kantola lisää vielä, että kokoomukseen kuuluminen oli hänelle lähinnä sukuperintöä, ei niinkään omaa aatetta.

nelemaan, mitä ryhmä päättää. Maanviljelijöiden asia oli yhteinen oli sitten kyseessä suur- tai pienviljelijä. Valtuustossa porvareilla oli yhteiset ryhmäkokoukset niin ikään.⁹¹

3.2.3. Valtuusto kunnanhallituksen kumileimasin?

Laukaan kunnanhallituksen puheenjohtajana toimi aina vuoteen 1977 saakka kunnanjohtaja. Vuodesta 1977 alkaen uuden kunnallislain myötä tehtävään voitiin valita myös luottamusmies. Koko vaalikauden 1977–1980 kunnanhallituksen puheenjohtajana toimikin SDP:n Tarmo Torro. Tilanne oli sikäli mielenkiintoinen, että vasemmistoenemistöisen kunnanvaltuustonkin puheenjohtaja oli sosialidemokraatti Raimo Salpakoski. Kunnanjohtajien toimiessa kunnanhallituksen puheenjohtajina varapuheenjohtaja valittiin kunnanvaltuuston jäsenistä. Hänen puolueustansa noudatti valtuuston voimasuhteita ja hänet valittiin valtuuston suurimmasta ryhmästä. Varapuheenjohtaja valittiin kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Sosialistienemmistöisen valtuuston aikana 1965–1968 kaksi ensimmäistä vuotta kunnanhallituksen varapuheenjohtajana toimi SDP:n Mikko Puttonen. Seuraavaksi kaksivuotiskaudeksi tehtävään valittiin SKDL:n Erkki Siekkinen, mutta hänen siirryttyä virkaatekeväksi kunnanjohtajaksi, ja siis kunnanhallituksen puheenjohtajaksi, kunnanhallituksen varapuheenjohtajaksi valittiin SDP:n Mikko Kasila. Vuodesta 1969 alkaen kunnanhallituksen varapuheenjohtajan tehtäviä hoiti keskusta-puolueen valtuutettu. Näin oli myös vuosina 1977–1980 sosialistienemmistön aikana, sillä kunnanhallituksen puheenjohtajuus oli sosialidemokraateilla. Pisimpään tehtävässä oli Otto Tiihonen kahdeksan vuoden ajan 1973–1980. Häntä ennen Matti Jalkanen ja Paavo Vesterinen hoitivat tehtävää molemmat kaksi vuotta.⁹²

Vaikka suuriakin kiistoja tuli valtuuston käsiteltäväksi ja äänestämään jouduttiin useiden eri esitysten välillä, huomattavasti yleisempää oli hyväksyä kunnanhallituksen antama esitys sellaisenaan. Voikin kysyä, mitä virkaa kunnanvaltuustolla oikeastaan oli, kun päätökset tehtiin useimmiten käytännössä kunnanhallituksessa. Haastatellutkin myönsivät, että kunnanhallitus oli paikka, jossa todellista valtaa käytettiin, mutta pieniä

⁹¹ Sylvi Saimo 23.7.2001.

⁹² LIITE 19.

painotuseroja heidän puheissaan oli. Vahvimmin kunnanhallituksen ratkaisevasta asemasta puhuivat Tarmo Torro ja Tapani Kantola. Murskaavimmin valtuuston hyödyllisyyteen suhtautui Torro. Hänen mielestään valtuuston valta oli teoreettista, vaikka sillä oli muodollinen korkein valta. Asioiden valmistelu oli moniportaista, jopa kolmesta neljään lautakuntaa ja vielä kunnanhallitus, joten mitä teki enää kunnanvaltuusto siinä ketjussa. Tämän vuoksi Torron mielestä valtuusto tuntui välillä turhaltakin, kun vielä valmistelemassa olivat pitkälti samat henkilöt lautakunnissa, kunnanhallituksessa ja vielä valtuustossakin. Kantolakin myönsi, että kunnanvaltuuston rooli jäi päätöksenteon kannalta pieneksi, koska ei ollut vielä työvälineitä linjojen määräämiseen: strategista ajattelua, tavoitteenasettelua, ja kunnan toiminta-ajatuksen määrittelyä vasta opeteltiin. Valtuusto takertui vain yksittäisiin asioihin, kuten määrärahoihin talousarviossa, mutta linjaratkaisuja ei tehty. Unto Kuukkanen antoi vastaavanlaisen kommentin: määrärahat saattoivat muuttua valtuustossa, mutta eivät suuremmat asiat. Kuukkanen kuitenkin piti mahdollisena etukäteen pyrkiä vaikuttamaan lautakuntiin ja kunnanhallitukseen. Näin hän itsekin teki.⁹³

Arto Halisella ja erityisesti Sylvi Saimolla oli hyvin eri tyyppinen näkökulma kunnanhallituksen rooliin. Erityisesti Saimo korosti sitä, että valtuustoryhmän ja kunnanhallituksen välillä kulki viesti molempiin suuntiin kunnanhallituksen jäsenen tai jäsenten välityksellä. Ryhmä antoi ohjeita hallituksen jäsenelle, ja hallituksen jäsen tiedotti ryhmää. Halisen arvio oli hyvin samantyyppinen. Paljon riippui siitä, miten hyvin viesti kulki ryhmän ja kunnanhallituksen välillä, eli minkälainen oli kunnanhallituksen jäsenen suhde muuhun ryhmään. Kokoomus sopi yhteisistä tavoitteista, ja Halisen arvion mukaan keskustapuoluekin kuunteli kentän ääntä.⁹⁴ Eli tietystä mielessä ryhmä päätti edustajiensa kautta hallituksen asioista. Hallitus oli tavallaan valtuusto pienoiskoossa. Silti voi esittää kysymyksen, mihin valtuustoa tarvittiin. Ehkä demokratian toetutumisen kannalta oli hyvä, että päättämässä oli 30 henkeä kymmenen sijaan. Tarkastelemallani ajanjaksolla valtuusto muutti kunnanhallituksen esityksiä lähinnä vain alkoholikysymyksissä ja joissakin määräraha-asioissa.

⁹³ Tarmo Torro 6.7.2001; Tapani Kantola 5.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001.

⁹⁴ Sylvi Saimo 23.7.2001; Arto halinen 5.7.2001.

3.3. Valtuuston suola ja hapatus Niilo Kalmari ⁹⁵

Vaikka Laukaa–Konnevesi-lehden raportit valtuuston kokouksista eivät kerro kaikkea käytyä keskustelua ja ovat riippuvaisia toimittajan omista painotuksista, ei ole epäilystä, etteikö Niilo Kalmari ollut valtuuston kokouksien näkyvin ja kuuluvain valtuutettu. Kalmari oli Savion kylältä kotoisin oleva maanviljelijä-pappi, mikä selitti hänen tapansa siteerata Raamattua puheenvuoroissaan. Hän edusti pientalonpoikia ja sittemmin Suomen maaseudun puoluetta, mutta erosi puolueen valtuustoryhmästä vuoden 1971 alussa aikoen ryhtyä toteuttamaan kristillis-eettisiä periaatteita.⁹⁶ Eronsa yhteydessä hän nimitti puoluetovereitaan hormonihiehoiksi, tekopyhiksi pukeiksi ja taivaanrannan viheltäjiksi, mikä ei suinkaan ollut ainutkertainen esimerkki hänen värikkästä ja joskus asiattomasta kielenkäytöstään. Kalmari oli ollut jo kuukausia ärsyntyneenä ”eräiden puoluetovereiden piruilusta”. Puoluetovereilla hän tarkoitti ilmeisimminkin Tauno Saikkosta ja Toivo Kapasta.⁹⁷ Sikäli Kalmarilla oli nyt merkittävä asema valtuustossa, että voimasuhteet olivat 15–15 sekä Kalmari. On selvästi havaittavissa, että valtuustossa käydyt keskustelut köyhtyivät verbaliikaltaan sen jälkeen, kun Kalmari tippui valtuustosta pois vuoden 1972 vaalien jälkeen. Aktiivisia puheenvuoron käyttäjiä löytyi tosin myös kansandemokraattien riveistä, esimerkiksi Unto Kuukkanen, Kaarlo Riikonen ja Heikki Suuronen ja Erkki Siekkinen, mutta Kalmarin mittasuhteisiin heidän retoriikkansa ei mennyt.

Raittius sekä uusien virkojen ja palkankorotusten vastustaminen olivat valtuutettu Kalmarin näkyvimmit periaatteet. Kalmari puuttui kunnan laskuun tarjottuihin alkoholijuomiin valtuuston kokouksessa 21.12.1968. Hän käytti räväkimmät puheenvuorot nimittäen alkoholijuomien tarjoamista ”työmaajuopotteluksi” ja vaati, ettei ”kännilaskuja” vastaisuudessa hyväksyttäisi. Tässä vaiheessa valtuuston puheenjohtaja Suuronen joutui huomauttamaan Kalmaria asiallisemmasta kielenkäytöstä. Kuitenkin valtuutettu Asikkalan ehdotus, että kunnanjohtajan ja valtuuston puheenjohtajan luvalla alkoholia

⁹⁵ Laukaa–Konnevesi-lehden 26.1.1968 Kalmarista käyttämä nimitys.

⁹⁶ L–K 21.1.1971.

⁹⁷ Kalmari oli eronsa yhteydessä sanonut, ettei ole koskaan ajatellut valitsijoitaan, kun häneltä kysyttiin, mitä hän mieltä he olisivat hänen erostaan. Toivo Kapanen tarttui lausahdukseen ja sanoi, että se kertoo kaiken Kalmarin motiiveista. L–K 21.1.1974; L–K 28.1.1974.

saisi jatkossa tarjota, voitti äänestyksen. Kunnan alkoholiasiaan palattiin vielä kokouksessa 11.10.1969, kun kuluvan vuoden lisätalousarvio hyväksyttiin. Kalmari tulkitsi rahoituksen kunnanhallituksen toimeksi varata lisää likööri- ja juhlimisrahaa. Kunnanjohtaja Erkki Vihavainen kuitenkin totesi, että hänen toimikautenaan vuoden alusta ei ollut tullut maksettavaksi yhtään alkoholilaskua. Kannattanee mainita, että muut valtuutetut olivat likimain tyytyväisiä uuteen lisätalousarvioon.⁹⁸

Myös äärimmäinen konservatiivisuus kuvastui Niilo Kalmarin puheenvuoroista; marraskuussa 1971 pidetyssä valtuuston kokouksessa hän ihmetteli Kortepohjan ylioppilaskylässä asuvia susipareja, jotka olivat tehneet hänen mukaansa Jyväskylän ikävällä tavalla tunnetuksi koko maassa. Susipareilla Kalmari tarkoitti avoliittoja. Laukaata Kortepohjan asiat koskivat sen vuoksi, että kunta rahoitti osaltaan ylioppilaskylän toteuttamista.⁹⁹ Kun kuntaan oli päätetty perustaa viisi uutta virkaa kesällä 1972, mm. maatalous- ja koulutoimensihtööri, lopulta Kalmari yksin vastusti virkojen perustamista. Hän moitti taas melkoisen joukon ihmisiä, mm. kunnantoimiston työntekijät, vasemmiston edustajat ja Laukaa–Konnevesi-lehden, ja ”syyt jäivät jälleen kerran useimmille kuuli-joille epäselviksi”.¹⁰⁰

Valtuuston kokouksessa 22.12.1971 Kalmari yksin äänestyytti kunnan palkkamomentin lisärahaa, erityisopettajan viran perustamisesta ja nuorisotyölautakunnan kesäharjoittelijan palkkauksesta.¹⁰¹ 30.6.1969 pidetyssä valtuuston kokouksessa keskusteltiin koulu-uudistuksesta, jonka tarkoitus oli taata yhtäläiset koulutusmahdollisuudet oppivelvollisille ikäluokille. Koulu-uudistusta Kalmari piti risupartakaartin intoiluna.¹⁰² Kun 13.3.1972 Laukaa varasi kaksi paikkaa kroonisten alkoholin käyttäjien kuntoutuskeskuksesta, Kalmari suositteli laitosta myös ryhtiryypääjille ja klubinaukkaajille.¹⁰³ Lions-klubilaisia hän nimitti liemileijoniksi viitaten heidän tapaansa maistella alkoholijuomia kokouksissaan. Vaikuttaakin, että Kalmari vastusti uudistuksia vastustamisen ilon vuoksi, ei niinkään reaalilla perusteilla. On esimerkiksi vaikea kuvitella, että

⁹⁸ L–K 10.1.1969; L–K 16.10.1969.

⁹⁹ L–K 3.12.1971.

¹⁰⁰ L–K 7.7.1972.

¹⁰¹ L–K 29.12.1971.

¹⁰² L–K 3.7.1969.

1970-luvun kehityksen kunnille asettamia vaatimuksia olisi voitu täyttää menestyksellä 1950-luvun virkakunnalla. Toisaalta koulujärjestelmän uudistaminen oli väistämätön tulosta 1970-luvulle.

Vaikka Kalmari käytti tehokkaasti kunnallisdemokratian hänelle suomia valtuuksia, hänen toimiansa voi pitää ennemminkin valtuuston toiminnan häiriköintinä kuin esimerkkinä aktiivisesta valtuustoedustamisesta. Hyvin harva hänen ehdotuksistaan sai muiden valtuutettujen laajempaa kannatusta. Laukaa-Konnevesi-lehtikään ei peiteltyt huvittuneisuuttaan Kalmarin mentyä kokouksissa äärimmäisyyksiin. Hänen sanojaan ja tekojaan kohtaan toimittajat osoittivat suurta mielenkiintoa ja jos Kalmari ei ollut sanonut kokouksessa mitään ravisuttavaa, sekin usein mainittiin. Enimmäkseen Kalmarin puheet otettiin valtuustossa leikkimielellä. Tästä seurasi se, että monet hyvätkin ajatukset menivät hukkaan, kun hän esitti ne niin, ettei niitä osattu ottaa vakavasti.¹⁰⁴

¹⁰³ L-K 17.3.1972.

¹⁰⁴ Kaikki haastatellut.

4. Laukaan kunnanvaltuuston tärkeimmät aiheet 1964–1980

4.1. Laukaa säilyy yhtenäisenä

5.1.1. Valtakunnalliset suunnitelmat: pienkuntakomiteasta kuntauudistuksen neuvottelukuntaan

1950- ja 1960-luvuilla kuntien palvelutarjonnalle asetetut vaatimukset kasvoivat yhteiskunnan kehittymisen myötä. Pienimpien kuntien mahdollisuudet selvittää sairaala-, sosiaalihuolto- ja koulu-uudistusten aiheuttamista kustannuksista ja toteuttamisesta näyttivät käyvän yhä vaikeammiksi. Pienten ja kantokyvyltään heikkojen kuntien ongelmat tiedostettiin valtionhallinnossa jo 1960-luvun alussa, ja valtioneuvoston elokuussa 1961 asettaman komitean oli selvitettävä, tuliko tällaisia kuntia yhdistää tai liittää toisiin kuntiin. Kansliapäällikkö Arno Hannuksen johtaman ”pienkuntakomitean” mietintö valmistui 1965. Komitean mukaan itsenäisten kuntien minimiväkiluvun tuli olla 4 000 ja yhteistoiminnallisen kuntaryhmän 8 000 henkeä. Arvioiden mukaan peruskoulun järjestäminen koulu-uudistuksen myötä vaatisi vähintään 4 000 asukkaan kunnan, lääkäri-, palo- ja rakennustoimen hoitaminen 5 000–6 000 asukasta ja lukio 6 000–8 000 asukasta.¹⁰⁵ Vaikka Laukaassa oli noin 14 000 asukasta, kuntauudistus ei olisi jättänyt sitäkään rauhaan. Laukaasta oli tarkoitus lohkoa reuna-alueita rajoille perustettaviin uusiin kuntiin, mm. Tikkakosken ja Lievestuoreen kuntiin.

Keväällä 1965 Maalaiskuntien Liitto pyysi lausunnot niistä kunnista, joita kuntauudistus koski. Yhdistämissuunnitelmien osalta asia koski noin puolta Suomen kunnista ja yhteistoimintasuunnitelmien osalta lähes kaikkia. Liiton kyselyyn saapui 388 vastausta, joista 44 % oli alle 4 000 asukkaan kunnista ja 56 % yli 4 000 asukkaan kunnista. Vastauksista 280 eli 72 prosenttia oli kuntauudistukselle kielteisiä. Pienistä kunnista ym-

¹⁰⁵ Eskelinen 1974, s. 266; Koivukoski 1991, s. 55–57; Eskola 1965, s. 577–580.

märrettävästi suurempi osa 75 % vastusti uudistusta, kun taas suuremmissa oltiin aavistuksen myönteisempiä vastustuksen ollessa 70 prosenttia. Yleensä ei haluttu omaa kuntaa liitettäväksi naapurikuntaan, mutta toisaalta sitä, että omaan kuntaan liitettäisiin alueita, vastustettiin kyselyn tulosten mukaan vähemmän. Vastustuksen perusteena oli esimerkiksi historiallisia syitä, ja toisaalta erityisesti pohjoisessa pidentyvät välimatkat palveluihin. Keski-Suomen läänin kunnista vastasi kyselyyn 29 kuntaa. Alle 4 000 asukkaan kunnista uudistusta vastusti kolmetoista ja kannatti kolme kuntaa, ja yli 4 000 asukkaan kunnista uudistusta vastusti kahdeksan ja kannatti kaksi kuntaa. Näistä kolme ei ottanut kantaa. Esimerkiksi Lehtimäen kunnanvaltuuston puheenjohtaja Eino Uusitalo totesi, että suuressa kunnassa oli varmasti helpompaa kannattaa kuntien yhdistämisiä, mutta Lehtimäen kaltaisissa 3 000 asukkaan kunnissa se oli vaikeaa.¹⁰⁶

Kuntauudistusasiaan annettiin lausuntoja paitsi kunnista myös keskushallinnon elimistä. Valtion keskushallinnon viranomaiset suhtautuivat kuntien yhdistämisiin positiivisesti. Lääninhallitukset olivat niin ikään pääosin myönteisellä kannalla, mutta tekivät joitain varauksia. Esimerkiksi Keski-Suomen lääninhallituksen mielestä pieniä, vauraita ja hyvin tehtävänsä hoitavia kuntia ei voinut yhdistää pakolla. Samalla pakon vastaisella kannalla oli Keski-Suomen Maakuntaliitto. Sen mielestä asetettu 4 000 asukkaan vähimmäisraja oli liian pieni. Yleisesti pidettiin parempana pienen kunnan yhdistämistä suurempaan kuin kahden pienen yhdistämistä. Lisäksi kannatti yhdistää useampia kuin kaksi kuntaa. Maalaiskuntien Liiton mielestä uudistus oli toteutettava vapaaehtoisesti ainakin aluksi, ja oli suosittava kuntaryhmäajattelua yhdistämisten sijaan.¹⁰⁷

Vuoden 1967 alussa vahvistettiin kuntauudistuksen suunnittelulaki, joka tähtäsi 8 000 asukkaan minimiväkilukuun vuoteen 1980 mennessä ja poistaisi kaikki alle 4 000 asukkaan kunnat erityistapauksia lukuun ottamatta. Lokakuussa 1967 pyydettiin maalaiskunnilta uudet kannan otot kuntauudistusasiaan ja kuntauudistuksen suunnittelulakiin. Hieman myönteisempään suuntaan oli siirrytty, sillä 363 vastanneesta kunnasta 65,8 % suhtautui uudistukseen nyt myönteisesti, ja 15,4 % vastusti sitä. 18,8 prosenttia ei osan-

¹⁰⁶ Maalaiskunta 18/1965 ”Selostus kuntien yhdistämistä ja yhteistoimintaa koskeneeseen tiedusteluun tulleista vastauksista”, s. 1010–1014; Uusitalo 1965, s. 654.

¹⁰⁷ Hannus 1965, s. 1093–1102; Eskelinen 1974, s. 267–269.

nut ottaa kantaa. Keski-Suomen läänissä oltiin hieman valtakunnan tasoa myönteisempiä, sillä vastustus oli 65,5 %, kannatus 24,1 % ja 10,4 % ei osannut sanoa kantaansa. Mitenkään yllättävä ei ollut tulos, jonka mukaan vastustajatkin hyväksyivät kuntien yhdistämisen muuten paitsi jos se koski omaa kuntaa. Yleisin syy vastustamiseen oli pelko oman kunnan häviämisestä.¹⁰⁸ Kansanedustaja Veikko Rytönen korosti, että suunnittelulain jälkeen vasta tehtiin alustavat suunnitelmat, joten vielä oli turha metelöidä. Tunteen vallassa unohdettiin tarpeellisuus ja välttämättömyys virkojen, koulujen ja lääkäripalvelujen kannalta.¹⁰⁹

Kesällä 1968 kuntauudistuksen nokkamiehet Aarne Eskola ja Arno Hannus julistivat Maalaiskunta-lehdessä kuntauudistuksen edenneen jo seuraavaan vaiheeseen. Läninhallituksilta oli saatu nyt alustavat ehdotukset toimenpiteistä. Kuntien tuli nyt esittää lausuntonsa näistä ehdotuksista vuoden 1968 loppuun mennessä. Käytännössä lausunnon antaisivat uudet kunnanvaltuustot aloittaessaan työnsä vuoden 1969 alussa. Suomen mittakaavassa uudistuksen myötä kaupunkien määrä olisi tippunut yhdellä 48:aan ja kauppaloitten määrä neljällä 25:een. Suurin vähennys olisi tapahtunut maalaiskunnissa, joiden määrä tippuisi 443:sta 227:ään. Keski-Suomen läänissä Jyväskylä säilyisi edelleen ainoana kaupunkina, kauppaloita jäisi entisen kolmen sijasta kaksi ja maalaiskuntien määrä tippuisi 27:stä 20:een. Supistus ei vaikuttanut niin rajulta kuin esimerkiksi Turun ja Porin läänissä, jossa 94:stä maalaiskunnasta oli tarkoitus muodostaa 20 uutta. Laukaan osalta uudistus merkitsi tässä vaiheessa pilkkomista osiin. Lievestuoreen kunta muodostui osasta Laukaata ja osasta Jyväskylän maalaiskuntaa sekä Toivakasta, ja Tikkakosken kunta muodostui pääosasta Jyväskylän maalaiskuntaa, Uraisista ja osasta Laukaata.¹¹⁰

Vuoden 1969 alussa Juhani Maljonen kommentoi kriittisesti kuntauudistukseen liitettyjä väittämiä. Hän oli sitä mieltä, että pienkuntaudistuksesta oli tullut kunnallisen jaotuksen kokonaisuudistus. Maljonen korjasi mm. väitteen, jonka mukaan uudistus ei koskenut elinvoimaisia maalaiskuntia, vaan pelkästään pienkuntia. Maljonen otti vastakkai-

¹⁰⁸ Eskelinen 1974, s. 267–269; Laitinen 1968, s. 9–10.

¹⁰⁹ Rytönen 1968, s. 649–652.

¹¹⁰ Eskola 1968, s. 883–884; Hannus 1968, s. 885 ja 888. LIITE 20.

seksi esimerkiksi aikeet yhdistää Keravan ja Järvenpään kaupungit Tuusulan kunnan kanssa.¹¹¹ Vastaava esimerkki oli Laukaa. Epäilemättä elinkelpoinen, suurikin maalaiskunta oltiin paloittelemassa osiin. Kesällä 1969 valmistuivat lääninhallituksien lopulliset suunnitelmat kuntauudistusta koskeviksi suunnitelmiksi.¹¹² Näiden suunnitelmien mukaan Laukaa oltiin edelleen pilkkomassa. Alustaviin ehdotuksiin verrattuna jonkin verran enemmän kuntia jätettiin jäljelle. Esimerkiksi Keski-Suomen läänin kaikki kolme kauppalaa säilyisivät ja Suomen maalaiskunnista jäisi nyt jäljelle 244 aiempien kaavailujen 227 sijaan. Hannuksen kaavailujen mukaan lääninhallitusten lopulliset suunnitelmat kuuluivat kuntauudistuksen etenemisen neljänteen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe oli ollut pienkuntakomitean työskentely 1961–1965, toinen vaihe suunnittelulain valmistelu ja säätäminen 1965–1966 ja kolmas lääninhallitusten alustavat ehdotukset 1967–1968. Kuntauudistuksen äänekäs puolesta puhuja Hannus kaavaili, että viides vaihe uudistuksessa olisi sisäasiainministeriön käsittely lääninhallitusten ehdotuksiin ja kuudes vaihe olisi lopullinen lainsäädäntö ja toteutus. Hannus kaavaili, että uudistus voitaisiin ehkä toteuttaa jo vuoden 1971 alussa, mutta pahimmillaan toteuttaminen voisi venyä vuoden 1973 alkuun, kunnallisvaalien ohi. Hannus sai huomata aikataulujensa ylimitoitettun kunnianhimon.¹¹³

Vuoden 1970 aikana Suomen kunnat -lehti otsikoi kuntauudistuksesta mm. ”Kuntauudistuksen suunnittelu loppusuoralla” sekä ”Kuntauudistuksen valmistelu saatu päätökseen”. Paavo Pekkanen korosti, että alkuvaiheen epärealistisen suunnitelmat olivat nyt väistyneet ja lopulliset suunnitelmat tehtiin vasta sisäasiainministeriön lausunnon perusteella. Alussa oli kuntia myös tiedotettu liian vähän. Pekkanen odotti hallituksen esitystä toteuttamislaisiksi vasta syksyllä. Edelleenkään uudistus ei tulisi perustumaan pakkoon. Hallituksen esitystä jouduttiin kuitenkin odottamaan vielä kauemmin. Kesäkuussa 1970 kuntauudistuksen neuvottelukunta antoi sisäasiainministeriölle ehdotuksensa kuntauudistuksen toteuttamiseksi. Pekka Alanen kertoi tästä ehdotuksesta, ja sanoi kyseessä olevan yksi kunnallishallinnon keskeisimpiä uudistuksia.¹¹⁴

¹¹¹ Maljonen 1969, s. 82–83.

¹¹² LIITE 21.

¹¹³ Kangas 1969, s. 896–904; Hannus 1969, s. 472–478; Alanen 1970, s. 734–743.

¹¹⁴ Pekkanen 1970, s. 113; Alanen 1970, s. 734–743. LIITE 22.

Kuntauudistuksen neuvottelukunnan ehdotus toteuttamislakiksi muutti jälleen hieman aiempia kuntamuutoksia. Keski-Suomen läänissä kaupungeista jäisi jäljelle kuitenkin vain kaksi ja maalaiskuntien lukumäärä tippuusi 17:ään. Suomeen jäisi 52 kaupunkia, 24 kauppala ja 241 maalaiskuntaa. Maalaiskuntien keskimääräinen asukasluku olisi uudistuksen jälkeen 8 970, kun se nyt oli 5 360. Kaupungeissa vastaava luku olisi 34 160 aiemman 29 820:n sijaan. Esimerkiksi Keski-Suomen lääniin jäisi alle 4 000 asukkaan kunta kolme kappaletta, mutta toisaalta kaikki niistä kuuluisivat johonkin yhteistoiminta-alueeseen. 4001–5000 oli seuraava kokoluokka, johon tulisi kaksi kuntaa, ja niistä toinen kuuluisi laajempaan yhteistoiminta-alueeseen. Seuraavat suuremmat kunnat löytyisivät kokoluokasta 6 001–8 000 asukasta, kolme kuntaa, ja yli 8 000 asukkaan kunta olisi 12, joista neljä yhteistoiminta-alueisiin kuuluvia. Lakiehdotuksen mielenkiintoisin anti Laukaan osalta oli se, että Laukaan kuntarajoihin ei koskettaisi. Samoin Jyväskylän maalaiskunta säilyisi, siihen vain liitettäisiin Toivakka ja Uurainen, joista edellisen piti aiempien suunnitelmien mukaisesti sulautua Lievestuoreeseen ja jälkimmäisen Tikkakoskeen. Aiempiin suunnitelmiin verrattuna Lievestuoreen ja Tikkakosken kuntien lisäksi Keski-Suomen läänistä häviäisivät Kinnula ja Kyyjärvi, joista edellinen liitettäisiin Pihtiputaaseen ja jälkimmäinen Karstulaan. Kun Jyväskylän maalaiskunta säilytettäisiin, kokonaisuudessa Keski-Suomen läänissä olisi siis kolme maalaiskuntaa. Äänekosken kauppalaan kokoa kasvatettaisiin liittämällä siihen Suolahden kauppala, Konnevesi ja Sumiainen, eli kauppaloita jäisi jäljelle enää kaksi, Jämsä ja Äänekoski. Lakiehdotuksen mukaan uudistukset tulisivat voimaan vuoden 1973 alusta, mutta viimeistään vuoden 1977 alusta.¹¹⁵ Aikataulu alkoi jo venyä huolestuttavasti.

1970-luvun puolivälissä koko kuntauudistuksen tulevaisuus näytti heikolta. Toteuttamislakia ei ollut säädetty vielä. Yli kolmen ja puolen vuoden ikäiset suunnitelmat olivat epäilemättä vanhentuneet. Vuoden 1977 loppupuolella uudistuksen puuhamies Arno Hannus kysyi ”Mitä on tehtävä kuntauudistukselle?” Uudistuksen suunnittelu- ja toteutuslaista oli kulunut jo kymmenen vuotta. Kuntien vapaaehtoinen yhdistymiskehitys oli hidastunut. Alle 4 000 asukkaan kuntien suhteellinen osuus kuntien kokonaismäärästä oli nyt suurempi kuin vuonna 1960; niitä oli nyt 202 kappaletta. Silti 84 kuntaa oli enemmän tai vähemmän vapaaehtoisen kehityksen myötä hävinnyt, ja kuntien koko-

¹¹⁵ Alanen 1970, s. 734–743.

naismäärä oli nyt 464. Hannus arveli, että suunnitelmat olivat ehkä olleet liian järeitä, ja olisi ehkä aiheellista tehdä uusi selvitys asiasta. Hannus oli oikeassa, kun arveli, että tätä vauhtia suunnitelman toteutuminen veisi seuraavalle vuosituonnille.¹¹⁶

4.1.2. Laukaassa ei lämmitä kunnan pilkkomiselle

Laukaa–Konnevesi-lehti kirjoitti 23.4.1965, että maakuntalehdet olivat innokkaasti kaavailleet Lievestuoreen eroa Laukaasta jo muutaman viikon ja että Laukaassa muutama paha henki puuhaili eroamisen hyväksi.¹¹⁷ Sekä Torro, Saimo että Kuukkanen mainitsivat ”pahana henkenä” nimeltä Tatu Tuominiemen, joka 1980-luvulla toimi myös kunnanvaltuutettuna. Kuukkanen kertoi: ”Tatu Tuominiemi oli jyrä, joka meinasi jyrätä kaiken. Laulusulka loppui, kun sellu meni nurin.” Kuukkanen mainitsi myös Haarlan sellutehtaan ”herroja” olleen eroa-eroaikojen taustalla. Kuukkasen mukaan lievestuorelaiset saivat enemmän tukea, kun maksoivat, vaikka sanoivat heitä sorrettavan. Torron mukaan lievestuorelaiset tekivät omat laskelmansa heille myönteiseen sävyyn, vaikka toiset laskelmat tekivät selväksi, ettei Lievestuoreella ollut elämisen mahdollisuuksia.¹¹⁸ Eroa-eroaikojen taustalla olivat tuoreet pienkuntakomitean esitykset, joiden mukaan Lievestuoreen kylä tuli erottaa Laukaasta ja muodostaa siitä yhdessä Toivakan kunnan kanssa Lievestuoreen kunta. Myös uuteen Tikkakosken kuntaan olisi tullut alueita Laukaasta, lähinnä Vehniän kylä.¹¹⁹

Lievestuoreella esiintyi eroamiseen monenlaisia perusteita. Osa oli varmasti varteen otettavia, mutta taustalla lienee ollut paljon pelkästään tunnesyitä. Esiin tullut liian pitkä ja hankala matka kunnan keskuspaikkaan piti varmasti 1960-luvun Laukaassa paikkansa, olihan Lievestuoreelle 25 kilometrin mäkkinen tie kuljettavana. Kun Haarlan sellutehdas oli vielä voimissaan, lievestuorelaiset saattoivat ylpeillä maksamillaan veroilla,

¹¹⁶ Hannus 1977, s. 1260–1271.

¹¹⁷ L–K 23.4.1965. Mainittakoon, että 8.10. ilmestyneessä Laukaa–Konnevesi-lehdessä oli erityinen Lievestuore-liite, joka käsitteli kylää myönteisesti yhteistyön tärkeyttä Laukaaseen päin korostaen. Kts. L–K 8.10.1965.

¹¹⁸ Unto Kuukkanen 2.7.2001; Tarmo Torro 6.7.2001. Kuukkanen kertoo sanoneensa Tuominiemelle, että kun laitetaan Sahijokeen siltavero ja Luulunlahteen lankkuaita, niin tulee Liepeelle nälkä.

¹¹⁹ Jokipii 1993, s. 391–392; L–K 23.4.1965. LIITE 20.

ja todeta ”mehän ne elätämme”, tarkoittaen elätettävillä muita laukaalaisia. Tilanne muuttui tältäkin osin, kun tehdas lakkautettiin kesällä 1967. Lievestuore oli ajan hengelle positiivisesti teollinen taajama, kun taas muualla Laukaassa oli runsaasti vanhanaikaista maanviljelyä. Osin kysymys oli myös arvovallasta. Lievestuore oli kirkonkylää asukasluvultaan suurempi, mutta silti se oli syrjäkylän asemassa. Huomionarvoista on niinkään, että lievestuorelaisilla oli hyvin vahva edustus Laukaan kunnanvaltuustossa: vuoden 1964 vaalienkin jälkeen kymmenen valtuutettua.¹²⁰

Laukaan kunnanvaltuustossa lehdistön rajansiirtelyt olivat esillä 12.4.1965 pidetyssä kokouksessa. Valtuuston puheenjohtajan Kaarlo Asikkalan mielestä ne olivat ällistyttäviä ja tökeröitä. Olavi Pyhäläkään ei ymmärtänyt rajansiirtojen tarkoitusta. Ester Haltiaa asia ei liikuttanut, vaikka hän oli Lievestuoreelta kotoisin.¹²¹ Tässä mielessä Sylvi Saimo, Ester Haltia ja Kaarlo Asikkala olivat hyviä esimerkkejä lievestuorelaisista, jotka eivät ainakaan aktiivisesti ajaneet kylänsä irtautumista Laukaasta. Lievestuoreen eroaikaille ei ainakaan ollut eduksi, että valtuuston puheenjohtajakin oli jyrkästi niitä vastaan. Vastustus ei myöskään ollut ainakaan valtuustossa puolueesta kiinni, olihan Asikkala sosialidemokraatti ja Pyhälä kokoomuslainen. Ainakaan 35 vuotta myöhemmin Unto Kuukkanen ei nähnyt kuntauudistuksessa mitään järkeä. Arto Halisen mielestä se olisi ollut kauhistus Laukaan kannalta.¹²²

Vehniäläiset olivat lievestuorelaisten ohella tyytymättömiä oloihinsa. Yhteydet Vehniältä kirkonkylälle olivat huonot, ja palvelut haettiin Jyväskylän maalaiskunnan puolelta Tikkakoskelta; siellä oli myös suuri työllistäjä ompelukonetehdas. Valtuuston kokoukseen 25.6.1965 saapui Vehniän koululta opettaja Antti Alaranta, joka vaati koulunsa kunnan parantamista. Hän vertasi kyläänsä Putkinotkoon ja kylänsä koulua rotankoloon.¹²³ Valtuustossa Vehniän hankala tilanne tunnustettiin. Paikallislehdessä esitettiin arvio, jonka mukaan kunta ei halunnut investoida Vehniään, koska sen epäiltiin heti liittyvän Jyväskylän maalaiskuntaan. Tarmo Torron mukaan Vehniään ei haluttu erityi-

¹²⁰ Lievestuorelaisten eroperusteista kts. L-K 23.4.1965.

¹²¹ L-K 23.4.1965.

¹²² Unto Kuukkanen 2.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001. Vuonna 1968 Halinen kaipasi pakinassaan (nimi-merkki Manu) kansanäänestystä kuntauudistuksen kohtalosta, kts. L-K 4.10.1968.

¹²³ Mainittakoon, että Vehniälle päätettiin rakentaa uusi koulu 17.5.1976 pidetyssä valtuuston kokoukses-

sesti investoida, koska siitä olisi helposti tullut jo viides taajama muutenkin hajanaiseen Laukaaseen. Torro arveli sen juuri ärsyttäneen joitakin ihmisiä. Valtuustossa Vehniän eroaikoita ei kuitenkaan otettu yhtä vakavasti kuin Lievestuoreen. Ei uskottu, että ne olisivat voineet edes toteutua. Vehniän eroamisaikeita pitivät eräänlaisena yksityisyritteliäisyytenä niin Unto Kuukkanen, Tarmo Torro kuin Arto Halinenkin. Erityisesti mainittiin juuri opettaja Antti Alaranta. Kuukkasen mukaan myös Vilho Kyyhkynen lämpeni hieman Alarannan ajatuksille, mutta Halinen piti kyyhkystä melko ”laukaalaisena”. Kuukkanen, Kantola ja Halinen korostivat koko kuntauudistusprosessin lähtöä ylhäältä käsin.¹²⁴

Talvella 1967 paikallislehdessä julkaistiin vehniäläisten ajatuksia mahdollisesta eroamisesta Laukaasta. Kirvesmies Vilho Kiven mielestä ”pitäskin muuttaa, mitä me Laukaalla tehdään”. Vehniäläisiä ei muistettu Laukaassa, ja kirkolle oli huonot liikenneyhteydet. Opettaja Antti Alarannan mielestä oli aivan järjetöntä, että Vehniä kuului Laukaaseen. Alaranta arveli, että suurin osa vehniäläisistä oli samaa mieltä hänen kanssaan. Toisinajattelevia oli Alarannan mukaan vain kourallinen. Haastateltujen valtuutettujen arviot yksityisyritteliäisyydestä menivät tässä Alarannan kanssa täysin ristiin. Mielenkiintoisena vastapuolena esiintyi 30 vuotta Vehniällä opettajana ollut Eeva Veijonen. Hänen mielestään erokysymys oli hoopu, ja hän vastusti Vehniän eroa Laukaasta ehdottomasti. Autoilija Aimo Veijonen näki paljon toivomista Laukaan suhteen, mutta ei nähnyt konkreettisia syitä Jyväskylän maalaiskuntaan liittymiseen.¹²⁵

Leppävedelläkin esiintyi ajoittain haaveita liittyä Jyväskylän maalaiskuntaan. Torron mukaan nämä aiheet olivat täysin yksittäisten ihmisten mielikuvituksen tuotetta. Kuukkanen mainitsi Leppävedellä olleen aina kahdenlaista henkeä. Leppävesi tosin olisi säilynyt syrjäkylänä, olisi se kuulunut Jyväskylän maalaiskuntaan tai Laukaaseen. Kuukkasen mukaan Leppävedellä oli kuitenkin terveempi järki eroasiassa kuin Lievestuoreella tai Vehniällä.¹²⁶

sa. Kts. esim. L–K 20.5.1976.

¹²⁴ Tarmo Torro 6.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001; Tapani Kantola 3.7.2001.

¹²⁵ L–K 24.11.1967.

¹²⁶ Tarmo Torro 6.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001. Kuukkasen mukaan Leppävedellä kuntamuutosasian pohtiminen on jäänyt sille tasolle, että ”saataisiinko Kytöläntie parempaan kuntoon, jos kuuluttaisiin

Keski-Suomen Maakuntaliitto antoi oman esityksensä tulevasta kunnan rajoista syksyllä 1967. Esityksen mukaan Laukaasta lohkottaisiin Vehniän ja Lievestuoreen lisäksi myös Leppävesi. Valtuuston puheenjohtaja Kaarlo Asikkalan mukaan Laukaasta tulisi näillä toimenpiteillä elinkelvoton kunta. Asikkalan mukaan aikanaan puhuttu Laukaan ja Lievestuoreen erottaminen oli vain leikkiä. Kunta on antanut Lievestuoreelle sellaiset palvelukset, ettei niitä tule unohtaa. Kun kuntauudistussuunnitelmat lähtivät liikkeelle, Lievestuore oli vielä vahva ja sopiva vahvistus Toivakalle. Jos erohaaveet aiemmin olivat leikkiä Asikkalan mielestä, niin Torro piti niitä vakavasti otettavina, joita ei voinut ohittaa olankohautuksella. Toisaalta taas Torron mielestä pilkkomisuhka ei ollut todellinen, vaikka siitä keskusteltiin vakavasti.¹²⁷

Keski-Suomen Maakuntaliiton aluesuunnittelujaoston edustaja diplomi-insinööri Heikki Toikka joutui puolustamaan kuntauudistusta Laukaassa useaan otteeseen. Toikka näki Laukaan kahden toiminnallisen, toisistaan erillisen yksikön tilanteen kestävämmänä. Kirkonkylän ja Lievestuoreen hallinnollinen erottaminen merkitsi Toikan mukaan vain olevien olojen tunnustamista hallinnossa. Hänen mukaansa erottamisella oli enemmän myönteisiä kuin kielteisiä piirteitä. Kielteisyyden taustalla oli hänen arvioidensa mukaan usein tietämättömyys ja asioihin perehtymättömyys.¹²⁸ Kesällä 1968 Toikka jatkoi kuntauudistuksen puolustamista. Hänen mukaansa kunnan koon pienentäminen siten, että se jaettaisiin toiminnallisesti yhtenäisiin kokonaisuuksiin, voisi parantaa demokratian toteuttamisedellytyksiä.¹²⁹

Toivakka siis ajateltiin yhdistää Lievestuoreen kanssa yhdeksi kunnaksi. Mielenkiintoinen on se seikka, että Toivakan tunnustettiin kuuluvan enemmän Jyväskylän kaupungin vaikutuspiiriin, mutta parempaakaan vaihtoehtoa ei kuntauudistajien mielestä ollut kuin liitto Lievestuoreen kanssa. Mikä erikoisinta, yhtenä perusteena Toivakan liittämiseen

Jyväskylään”.

¹²⁷ L–K 6.10.1967; Tarmo Torro 6.7.2001.

¹²⁸ L–K 3.11.1967.

¹²⁹ L–K 16.8.1968. Vasta-argumenttina Toikalle voisi esittää, että millähän hän olisi perustellut, että Lievestuore ja Toivakka olisivat toiminnallisesti yhtenäisiä?

Lievestuoreeseen mainittiin se, että Toivakka ei suostunut pilkottavaksi.¹³⁰ Laukaan jakamista pidettiin kuitenkin alusta asti lähtökohtana.

Kun lääninhallitukset antoivat alustavat ehdotuksensa 5.7.1968, Vehniällä ja Lievestuoreellakin oli alkanut esiintyä jo epäröintiä.¹³¹ Valtuutettu Kuitusen mukaan Vehniä ei halunnut enää erota, koska Tikkakosken tehdas oli huonossa tilassa; aiempaa tyytymättömyyttä hän piti kuitenkin oikeutettuna. Valtuutettu Sylvi Saimo ilmaisi, että myöskään Lievestuore ei halunnut enää irtaantua Laukaasta.¹³² Saimo kertoi jälkeenpäin, että tilanne todellakin oli se, että eroamisinto haihtui ajan kuluessa. Saimo itse ei ollut innokas Laukaasta eroamiseen, eikä myöskään pyrkinyt innostamaan muita siihen. Tämä tiedon vahvisti Unto Kuukkanen. Yhtenä syynä Saimo näki sen, että hänellä oli äänestäjiä muuallakin kuin Lievestuoreella. Käytännössä Toivakan ja Lievestuoreen liitto olisi voinut onnistuakin, mutta Haarlan tehdas oli huonossa tilanteessa, eikä Toivakan vaurauskaan ollut kehuttava, joten olisi ollut turhaa rakentaa uutta kuntaa tyhjän päälle. Saimo ei uskonut, että Lievestuoreen kunnalla olisi ollut elinmahdollisuuksia. Kokonaisuutena lievestuorelaiset eivät olleet erityisen innostuneita uudesta kunnasta.¹³³

Lokakuun 31. päivänä 1968 Lauri Reippanen kirjoitti paikallislehden yleisönosastolla, etteivät vehniäläiset halunneet enää irtautua Laukaasta. Tikkakosken tehtaat olivat olleet huonossa jamassa jo pitkään, ja niiden kohtalo saattoi olla Haarlan sellun kaltainen. Reippanen toi esiin historialliset syyt Laukaaseen kuulumiseen, ja korosti, että nykyaikaisilla liikennevälineillä oli helppoa kulkea paikasta toiseen viitaten kritiikkiin kirkonkylän etäisyydestä. Tikkakosken ompelukonetuotanto oli loppunut 1967 ja tässä yhteydessä työvoiman määrää oli vähennetty huomattavasti.¹³⁴ Havaittavissa siis oli, että niin Vehniällä kuin Lievestuoreellakin ääni kellossa muuttui heti, kun kylälle vaurautta tuoneet tehdaslaitokset osoittivat epävarmuutta.

¹³⁰ L–K 13.9.1968. Laukaan kansalaisopiston rehtorin Taimi Kanasen kirjoittamasta artikkelista.

¹³¹ Jokipii 1993, s. 392.

¹³² L–K 27.2.1969.

¹³³ Sylvi Saimo 23.7.2001.

¹³⁴ Reippasen kirjoitus L–K 31.10.1968. Kuula ja Poikonen 1987, s. 161–163.

Laukaa asetti oman toimikuntansa pohtimaan kuntauudistusasiaa valtuuston kokouksessa 30.9.1968. Toimikunnan puheenjohtajaksi valittiin Erkki Siekkinen Leppävedeltä. Toimikunnan tehtävänä oli mm. selvittää nykyisen ja uuden Laukaan, sekä Lievestuoreen ja Vehniän asukasmäärät, veroäyrit, omaisuus ja velat.¹³⁵ Kaarlo Asikkalan mukaan kuntauudistussuunnitelmien tultua julki 95 prosenttia lievestuorelaisista oli kannattanut eroa Laukaasta, mutta nyttemmin epäröintiä oli enemmän. Verotoimiston tilasto vuodelta 1966, jolloin Haarla oli vielä voimissaan, kertoi, että Laukaasta mahdollisesti lohkottavilta alueilta oli tullut verotuloja n. 11 miljoonaa markkaa ja muualta Laukaasta 35 miljoonaa markkaa. Lohkottavilla alueilla asui kuitenkin lähes puolet väestöstä. Eli Haarlankin toiminta-aikaan verotuloja tuli vain neljäsosa, nyttemmin vieläkin vähemmän.¹³⁶ Vehniästä olisi liitetty Tikkakosken kuntaan 800 asukasta, Laukaaseen olisi jäänyt 8000 asukasta ja uuteen Lievestuoreeseen olisi tullut 7200 asukasta. Laukaan 843 neliökilometristä olisi jäänyt jäljelle vain 360 km². Keski-Suomessa Laukaata pienempi olisi pinta-alaltaan ollut vain Säynätsalo kuudella neliökilometrillään, tosin sekin Jyväskylän yhteistoiminta-alueena. Erikoista oli se, että esimerkiksi Kinnula, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Kannonkoski olisivat jääneet itsenäisiksi 2 000–3 000 asukkaan kunniksi.¹³⁷

Siekkisen toimikunnan mielestä kuntauudistusta ei voitu ulottaa Laukaan elinvoimaiseen kuntaan. Toivakka piti liittää osittain tai kokonaisena Laukaaseen, jos sitä ei voinut säilyttää itsenäisenä, sillä Lievestuoreen uusi kunta olisi heikko. Kun vehniäläisetkin vastustivat eroamista, kuntauudistuksen tavoitteita ei saavutettaisi Laukaan pilkkomisella.¹³⁸ Kunnanvaltuusto käsitteli Siekkisen toimikunnan loppulausuntoa kokouksessaan 22.2.1969. Valtuusto hyväksyi toimikunnan loppulausuman yksimielisesti. Lausuman mukaan kunnan jakaminen ei voinut tulla kyseeseen. Kun kunnanvaltuusto käsitteli toimikunnan lausuntoa, valtuutettu Heikki Suuronen kritisoi sitä voimakkaasti. Hänen mielestään raportti oli idealistis-uskonnollis-isänmaallinen, josta vain raittiuspoliittikka

¹³⁵ L–K 20.2.1969; LKA, KValt 30.9.1968 § 172; Toimikunnan muut jäsenet olivat Paavo Vesterinen Leppävedeltä, Arto Halinen Haapalasta, Mikko Kasila kirkonkylältä, Väinö Kuitunen Vehniältä, Kaarlo Asikkala Lievestuoreelta, Eero Manninen Saviolta ja Erkki Nurminen Lievestuoreelta.

¹³⁶ L–K 4.10.1968

¹³⁷ LKA, KValt 30.9.1968, § 172, liite 6. LKA, KValt 23.9.1969, § 160, liite 4. LIITE

¹³⁸ L–K 20.2.1969.

puuttui. Hän piti Toivakan kokonaista tai osittaista liittämistä Laukaaseen huulihenkeittä, jopa suuruudenhulluutena. Suurosen kritiikki ei saanut muilta kannatusta. Valtuutettu Kalmari vastusti koko kuntauudistusta tunteellisesti siteeraten Raamattua. Sylvi Saimo ilmoitti, etteivät hänen kannattajansa enää puoltaneet Lievestuoreen eroa, mutta kunnan oli muistettava laita-alueensa jatkossa. Laukaan toimikunnan lausunto lähetettiin lääninhallituksen hyväksyttäväksi sellaisenaan.¹³⁹

Lopullisen lausuntonsa kuntauudistusasiaan valtuusto antoi kokouksessaan 23.9.1969. Valtuuston yhteistä lausumaa ei saatu aikaan, vaan Laukaan ja Lievestuoreen valtuutetut sorvasivat omia ehdotuksiansa valtuuston lausunnoksi neuvottelutauolla. Valtuustossa esitettiin kuitenkin vain Erkki Siekkisen ja Tapani Kantolan lausuntoehdotus, joka hyväksyttiin. Se oli sisällöltään kunnanhallituksen esityksen kaltainen, mutta lyhennetty versio tästä. Edelleen korostettiin, että Laukaan kunnan rajojen muuttaminen nykyisestäään oli vailla perusteita, mutta jos kuntauudistukseen mentiin, päävaihtoehto oli toista ratkaisua parempi.¹⁴⁰ Kuntauudistuksen katsottiin toimivan lähinnä Jyväskylän etujen turvaajana.¹⁴¹ Paikallislehti epäili, että esiintyisikö valtuustossa jatkossa vain kaksi puoluetta, Laukaa ja Lievestuore, ja toivoi, että aika laimentaisi erimielisyydet. Nämä ”puolueethan” olivat esiintyneet jo aiemminkin. Erimielisyys oli taas vallallaan, vaikka välillä yhteisymmärrystäkin jo oli.¹⁴² Myös Laukaan kunnanjohtaja käytti Maa-laiskunta-lehdessä puheenvuoron elinvoimaisen Laukaan pilkkomista vastaan.¹⁴³

Laukaan jakaminen jäi toteutumatta, ja muutenkin kuntauudistustyön tulokset olivat Keski-Suomessa vähäisiä: tuloksena oli vain kolme kuntaliitosta. Kesällä 1970 kunta-

¹³⁹ LKA, KValt 22.2.1969, § 78 ja § 80; L-K 27.2.1969.

¹⁴⁰ Päävaihtoehdon mukaan Laukaasta lohkottiin Lievestuore samannimiseen uuteen kuntaan ja Vehniä Tikkakosken kuntaan, jolloin Laukaaseen jäisi 360 neliökilometriä. Toinen vaihtoehto oli liittää pääosa Toivakasta Laukaaseen ja muodostaa Hankasalmen kanssa yhteistoiminta-alue, jonka keskus olisi Lievestuore. Tämä tietysti sopi lievestuorelaisille hyvin. LKA, KValt 23.9.1969, § 152, liite 2.

¹⁴¹ LKA, KValt 23.9.1969, § 151, liite 2.

¹⁴² LKA, KValt 23.9.1969, § 151; L-K 25.9.1969. Lievestuoreen mielialojen vaihtelu luonnollisesti ärsytti jo joitakin valtuutettuja. Kantola sanoikin haastattelussa, että joskus ajatteli suurimman poliittisen virheensä olleen lausuma, jonka mukaan rajoja ei haluta muuttaa. Olisi oikeammin pitänyt sanoa, että Lievestuore tulee liittää Toivakkaan. Tapani Kantola 3.7.2001.

¹⁴³ Vihavainen 1969, s. 1424–1427. Artikkelin pääaihe oli 28.9.1969 Laukaassa vietetty kansakoulun 100-vuotisjuhla ja kunnanvaltuuston 50-vuotisjuhla.

uudistuksen neuvottelukunnan esityksen mukaan Laukaa säilyisi nykyisellään, joten asia oli pois päiväjärjestyksestä.¹⁴⁴

4.2. Kouluasiat

4.2.1. Kyläkouluja lakkautetaan

Laukaan kunnanvaltuustossa keskusteltiin säännöllisin väliajoin kunnan koululaitokseen liittyvistä ongelmista. Laukaan kansakoulujen oppilasmäärät olivat kasvaneet nopeasti 1920-luvun lopun reilusta viidestäsadasta 2240 oppilaaseen vuonna 1956. Viimeisimpänä kasvun aiheuttajana olivat olleet karjalaisen siirtoväen lapset ja suurten ikäluokkien tulo kouluikään. Koulupiirejä Laukaassa oli vuoden 1950 jälkeen 24.¹⁴⁵ Kun kouluja rakennettiin sodan jälkeen nopeaan tahtiin, ei ollut vielä selvillä tuleva väestön uudelleen ryhmittäminen. Kyläkoulujen vilkkaan perustamisen yhteydessä tehtyjä virheinvestointeja alettiin purkaa 1960-luvulla. 1950-luvulla ikäluokat alkoivat pienentyä ja toisaalta maaltamuutto lisääntyi, mikä aiheutti supistumista kyläkoulujen oppilasmäärissä. Ongelma ei koskettanut pelkästään Laukaata, vaan oppivelvollisten ikäluokkien pieneneminen aiheutti koulujen lakkauttamisia muissakin maalaiskunnissa.¹⁴⁶ Keski-Suomessa maaseutu oli autioitumassa hyvää vauhtia 1960-luvun puolivälissä, ja vuoden 1965 alussa haastateltu Laukaan kunnanjohtaja Ahti Lahtinen näki muuttoliikkeen väestökeskuksiin ja taajamiin kunnan tulevaisuuden suurena uhkakuvana.¹⁴⁷

Yksi pahimpia asioita, mitä valtuutetulle saattoi tapahtua, oli oman kylän koulun lakkauttaminen. Muutenkin koulu ja kauppa olivat ja ovat nykyäänkin kylän elinvoimaisuuden edellytykset. Valtuustossa lakkautukset saattoivat olla kiusallisiakin, kun tavallinen kuntalainen ei todennäköisesti ymmärtänyt, että koulun toimintaa ei voinut jatkaa, jos valtionapu lakkasi. Kouluasioissa puoluepolitiikka ei ollut ratkaisevaa eikä myös-

¹⁴⁴ Laukaan kunnan kunnalliskertomus vuodelta 1970. LKA, KValt 29.9.1971, § 119, liite 2.

¹⁴⁵ Kuokkanen 1983, 501–503.

¹⁴⁶ Jokipii 1993, s. 494. Vastaavia kuvauksia esimerkiksi Toivakasta, Karttulasta ja Petäjavedeltä: Kuokkanen 1993, s. 479; Niskanen 1987, s. 497–498; Manninen 1994, s. 380.

kään alkoholiasioissa, sillä ne olivat lähinnä tunneasioita. Koulujen lakkauttamisuhan edessä ei yleensä luovutettu helpolla vaan taistelua lakkautusta vastaan käytiin viimeiseen asti.

Laukaassa oli jo ennen vuotta 1964 lakkautettu Puttolan ja Rajajärven koulupiirit.¹⁴⁸ Valtuuston kokouksessa 12.4.1965 väliaikaistettiin Saarilammen ja Metsolahden koulujen opettajanvirat, mikä enteili koulujen tulevaa lakkauttamista. Saarilammen ja Metsolahden koulupiirien lakkautus oli esillä jo valtuuston kokouksessa 18.4.1966.¹⁴⁹ Vaikka kansakoululautakunta oli esittänyt kunnanhallitukselle, että molemmat koulut lakkautettaisiin, kunnanhallitus päätyi esittämään koulujen toiminnan jatkamista. Metsolahden koulu sai vielä joitakin vuosia armonaikaa, mutta Saarilammen koulun lakkautuspäätös tehtiin 28.3.1967. Valtuuston päätös yhdistää se Kuusan koulun kanssa oli yksimielinen. Samassa kokouksessa lakkautettiin Leinolan koulu niinkään yksimielisesti. Saarilammen koulun lakkauttaminen aiheutti keskustelua, mutta Leinolan lakkautus sujui pelkällä nuijan kopautuksella. Saarilammelta oli kokouksessa paikalla opettaja Raili Kuitunen, joka oikoi kunnanhallituksen oppilasennusteita. Hänen mukaansa muuttoliike oli vaikuttanut myönteisesti tuleviin oppilasmääriin. Valtuutettu Niilo Kalmari puuttui tilastojen eriävyyteen. Hänen mukaansa tilastot olivat kuin kevytkenkäinen nainen, joka mukautui kulloisenkin saattajansa tahtoon. Hän esitti lukujen tarkistusta ja päätöksenteon siirtämistä seuraavaan kokoukseen. Kalmaria kannatti Sylvi Saimo. Äänestyksellä 2–26–3 asian käsittelyä päätettiin jatkaa. Eino Levijärvi korosti kouluja kylän kulttuurikeskuksena. Hän kuitenkin myönsi, että vaikka asia on tunnepohjainen, sille ei voinut mitään, että kaksiopeettajaiset koulut asteittain häviäisivät. Saarilammelta käytiin jatkossa koulua Simunassa.¹⁵⁰ Levijärvi ja Saimo olivat kumpikin Lievestuoreelta, joten läheisen Saarilammen koulun lakkautus kiinnosti heitä tavallista enemmän.

Sekä Leinolan että Saarilammen koulujen lakkauttamisesta tehtiin yksityiset valitukset, jotka eivät olleet lähtöisin koulujen johtokunnista. Valtuuston täytyi antaa kouluhalli-

¹⁴⁷ Jokipii 1993, s. 392; L–K 15.1.1965.

¹⁴⁸ Kivivuori ja Matsinen 1993, s. 122.

¹⁴⁹ L–K 15.4.1965; LKA, KValt 18.4.1966, § 67 (Metsolahti) ja § 68 (Saarilampi).

¹⁵⁰ LKA, KValt 28.3.1967, § 48 (Leinola) ja § 49 (Saarilampi); L–K 1.4.1967.

tusta varten lausunnot lakkauttamisista. Leinolan lakkauttamisesta ei jouduttu äänestämään, mutta Saarilammen kohdalla Saimo ja Kalmari kannattivat valituksen hyväksymistä, joten asiasta oli äänestettävä. Äänestyksessä valituksen hyväksymisen kannalle tulivat myös Antti Närhi Vihtavuoresta ja Matti Ravi Vehniältä, joten heillä ei ainakaan ollut oman kylän etu syynä lakkautuksen vastustamiseen. Äänestystulos oli kuitenkin selkeä 26–4 valituksen hylkäämisen puolesta.¹⁵¹

Vuonna 1968 kunnanvaltuustossa keskusteltiin pitkään Torikan ja Mannilan koulujen kohtalosta. Molemmat päätettiin lakkauttaa yksimielisesti 23.11.1968 pidetyssä valtuuston kokouksessa. Taustalla olivat niin kansakoululautakunnan kuin kunnanhallituksenkin esitykset. Torikan koulun kohdalla lakkautusperusteena käytettiin oppilasmäärän vähäisyyden lisäksi vaarallista koulumatkaa soutuveneellä Vatianvirran yli.¹⁵² Torikan ja Mannilan lakkautuspäätöksistä valitettiin tuloksetta lääninhallitukseen.¹⁵³ Vuoden 1969 toukokuussa valtuustossa ehdotettiin Torikan koulun lakkautuspäätöksen perumista, mitä kunnanjohtaja Erkki Vihavainen piti omituisena. Valtuutettu Kalmari totesi, että kun tunnusti tyhmyytensä, tapahtui laupeus. Torikan koulun lakkauttamisen perumista koskeneen äänestyksen tulos oli 22–7. Lakkautusta ei siis peruttu, ja kunnanjohtaja Vihavaisen mielestä kouluasioissa oli siirryttävä valitusten tieltä neuvottelujen tielle, sillä valituksilla ei juurikaan saavutettu tuloksia.¹⁵⁴ Tapani Kantola kritisoi vielä haastattelussakin valittajia. Hänen mukaansa kunnallisvalitus piti tehdä ainoastaan, jos asian käsittelyssä oli muotovirhe. Se, oliko tarkoituksenmukaista ylläpitää kyläkoulua, ei ollut valitusperuste. Kantolan mukaan ihmiset eivät ymmärtäneet tätä.¹⁵⁵ Torikan koulun lakkauttaminen oli mielenkiintoinen siinä mielessä, että se oli kolmiopettajainen, kun taas läheinen Haapalan koulu oli kaksiopettajainen. Arto Halinen oli opettajana Haapalassa ja sanoi pystyneensä vaikuttamaan siihen, että Haapalan koulu säilyi ja Torikka lakkautettiin.¹⁵⁶

¹⁵¹ LKA, KValt 26.6.1967, § 115 ja § 116.

¹⁵² LKA, KValt 23.11.1968, § 193 ja § 194.

¹⁵³ L–K 10.1.1969; L–K 23.1.1969.

¹⁵⁴ L–K 26.4.1968; L–K 15.5.1969; LKA, KValt 10.5.1969, § 118.

¹⁵⁵ Tapani Kantola 3.7.2001.

¹⁵⁶ Arto Halinen 5.7.2001. Haapalan koulu on toiminnassa edelleen.

Noin puolentoista vuoden tauon jälkeen koulun lakkautus tuli taas ajankohtaiseksi huh-
tikuussa 1970, kun lakkautuslistalla oli vuorossa Metsolahden koulu, jota oltiin aiottu
lopettaa jo keväällä 1966. Lakkautuksen syynä oli Savion koulun yhdistämishanke Met-
solahden kouluun; Savion koulun oppilasmäärä oli liian alhainen, mutta koulurakennus
taas oli pitäjän parhaimpia.¹⁵⁷ Metsolahden huonokuntoinen koulu lakkauttamalla saa-
taisiin Saviolle lisää oppilaita. Jopa hiljaisena tunnettu valtuutettu Ester Haltia intoutui
puolustamaan Metsolahden koulua, olihan hän Lievestuoreelta kotoisin. Koulu kuiten-
kin lakkautettiin.¹⁵⁸ Kouluja lakkautettiin Laukaassa vuosina 1965-1980 kaikkiaan viisi.
Myös jäljelle jääneiden kyläkoulujen oppilasmäärät olivat laskusuunnassa. Oppilas-
määrän pieneneminen vähensi valtionapuserää, minkä vuoksi myös opettajanvirkoja
jouduttiin lakkauttamaan runsaasti 1960-luvun loppupuolella. Opettajanvirkojen lak-
kautus ei herättänyt läheskään yhtä tunteellista vastustusta valtuustossa kuin koulujen
lakkautukset.

4.2.2. Kirkonkylälle rakennetaan uusi kansakoulu

Kun väestö alkoi keskittyä taajamiin ja erityisesti Laukaan kirkonkylälle, kirkonkylän
vanha puukansakoulu kävi liian ahtaaksi ja varustukseltaan puutteelliseksi. Kunnan-
valtuusto väänsi kättä koko 1960-luvun uuden kansakoulun rakentamisesta kirkonky-
lälle. Jo 1950-luvulla oli kiistelty koulun sijoittamispaikasta kirkonmäen tai aseman-
kylän välillä. Opettaja Jaakko Kilpiö oli yksi vaikuttaja asiassa. Hän halusi uuden kou-
lun Mattilanmäelle, joka oli kirkonkylältä ja yhteiskoulusta noin kolmen kilometrin
päässä. Paikka olisi ollut keskeisten teiden varsilla, mutta kirkonkylältä auttamattomasti
syrjässä. Asemakyläläisten puolesta valtuustossa puhui keskustapuolueen Armas Puup-
ponen, joka piti yhteiskoulunmäkeä taas liian kaukana asemankylältä. Koulun sijoitta-
mispaikasta kiisteltiin edelleen valtuuston marraskuun kokouksessa 1964, ja samasta
aiheesta puhuttiin myös elokuussa 1965. Pääehdotukset sijoituspaikoiksi olivat loppu-
jen lopuksi Sulkusillan alue hieman keskustan ulkopuolella ja yhteiskoulun lähellä ole-

¹⁵⁷ Savion koulun vastaanottotarkastus oli 27.11.1964, kts. LKA, KValt 21.12.1964, § 187.

¹⁵⁸ L-K 30.4.1970.

va tontti keskustassa. Sulkusillan aluetta pidettiin luonnonkauniina sekä terveellisenä ja lähistön peltoja soveliaina maatilatalouden opetukseen. Sen lisäksi Aholan tilalta ostettu tontti oli eräänlainen kompromissi asemankyläläisten suuntaan. Monien mielestä koulujen hajasijoittaminen olisi kuitenkin virhe varsinkin, kun opettajat saattoivat joutua toimimaan sekä kansa- että oppikoulun kiinteistöissä. Kouluhallituskin oli yhteiskoulunmäen kannalla. Vielä valtuuston kokouksessa 21.11.1964 äänet menivät 11–17 Sulkusillan alueen hyväksi. Suurin osa koulua käyvistä lapsista oli vielä tuolloin asemankylän puolella. Asemalla kysyttiin, oliko opettajien jalkavaivojen estäminen tärkeämpää kuin lasten.¹⁵⁹

Kun koulun rakentamispäätöksestä ja -paikasta keskusteltiin 30.6.1969, valtuuston puheenjohtaja Paavo Vesterisen toiminta herätti jälkeensä suurta kohua. Hän ei sallinut lainkaan keskustelua aiheesta, vaan nuiji myönteisen päätöksen koulun rakentamisesta yhteiskoulunmäelle oma-aloitteisesti. Kunnanjohtajan esiteltyä asian ja käytettyä puheenvuoron Vesterinen totesi keskustelun asiasta päättyneeksi vahvistaen toteamuksen nuijan kopautuksella. Puheenjohtaja Vesterisen tavanomainen toteamus "pyydettyjä puheenvuoroja ei enää ole" jäi nyt sanomatta. Pöytäkirjan tarkastajat hyväksyivät kokouksen pöytäkirjan lukuun ottamatta koulunrakennuspykälää, ja valtuutettu Kalmari valitti kunnanhallitukselle asiasta. Kunnanhallitus totesi, että pöytäkirja tuli kokonaisuudessaan hyväksytyksi, jos tarkastajat laittoivat siihen nimensä; edellisen kaltaisia varauksia ei voinut tehdä. Samalla Kalmarin valitukseen tuli kielteinen päätös.¹⁶⁰ Kalmari ja toinen pöytäkirjan tarkastajista Toivo Kapanen valittivat lääninhallitukseen tuloksetta. Valtuusto lausunnossaan lääninhallitukselle totesi, että kunnanjohtajan pitkän puheenvuoron aikana ei ollut pyydetty muita puheenvuoroja, eikä Vesterinen ko. kokouksessa muulloinkaan käyttänyt ilmaisua "pyydettyjä puheenvuoroja ei enää ole". Eli Vesterinen oli toiminut johdonmukaisesti. Äänestyksessä Kalmarin ja Kapanen taakse tuli lisäksi Tauno Saikkonen, kun taas 27 valtuutettua oli sitä mieltä, että valitus oli aiheeton. Myöhemmin Laukaa-Konnevesi-lehden yleisönosastolla nimimerkki "Santtu" ihmetteli, miksi valtuusto piti puheenjohtajansa menettelyä oikeana. Kun asiasta oli annettu lää-

¹⁵⁹ L-K 27.11.1964; L-K 20.8.1965; Arto Halinen 5.7.2001; Tapani Kantola 3.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001. Opettaja Martti Nikamaa oli ehdottanut kompromissiksi rakentaa kansakoulu kirkonkylälle ovet asemalle päin.

¹⁶⁰ L-K 15.5.1969; L-K 29.5.1969.

ninhallitukselle lausuntoa, valtuutetut eivät olleet vastustaneet Vesterisen menettelyä, vaikka olivat aiemmin tehneet niin.¹⁶¹ Vaikeuksista huolimatta uusi kansakoulu sekä kirjastotilat rakennettiin kirkonkylälle yhteiskoulun läheisyyteen, ja koulu oli valmis vastaanottamaan 350 oppilastaan syksyllä 1972 .

Haastatteleman valtuutetut eivät ainakaan näin jälkeenpäin muistaneet Vesterisen menettelyssä mitään lainvastaista, vaikka aikanaan aiheesta kohuttiin paljonkin. Arto Halinen arveli, että kiistan syy oli Vesterisen suurpiirteisyyttä eikä niinkään tarkoituksellisuus. Vesterinen lienee ajatellut, että puheet jo riittäisivät. Halinen tarkoitti ilmeisesti jo vuosia käytyjä keskusteluja. Tarmo Torro arveli valituksen syynä Kalmarin tapauksessa olleen hänen huonot henkilösuhteensa Paavo Vesteriseen. Tapani Kantola kritisoi Vesteristä. Kantolan mukaan Vesterisellä oli tapana nuijia päätöksiä, eikä hän ottanut kuuleviin korviin, mitä valtuustossa puhuttiin. Kantolan ja Vesterisen suhteet olivat niinkään tulehtuneet. Kuukkasen mielestä Vesterisen toiminnassa ei ollut mitään ihmeellistä. Taitava puheenjohtaja nuiji päätöksen silloin, kun tuntui hyvältä. Kuukkanen arvelee mukana olleen taktikointia, mutta mitään laitonta toiminnassa ei kuitenkaan ollut. Sylvi Saimo totesi, että Vesterisellä oli tarve näyttää mahtavuutensa. Saimon mielestä Vesterinen ei voinut tehdä päätöstä itsekseen. Keskustapuolueen ryhmän mielestä Vesterisen toiminta ei ollut oikeudenmukaista, mutta ryhmä meni silti päätöksen taakse. Toisaalta Saimo oli ajatellut, että Lievestuoretta ei paljoakaan liikuttanut kirkonkylän kouluasia.¹⁶²

4.3. Kunnanjohtajat tulevat ja menevät

4.3.1. Ahti Lahtisen erottaminen

Vuosina 1964–1980 Laukaassa toimi yhteensä kuusi kunnanjohtajaa. Heistä kolme oli varsinaisesti virassa ja kolme virkaatekeviä. Eräänlainen epäonni vaivasi Laukaata sen

¹⁶¹ LKA, KValt 30.6.1969, § 145; L–K 19.6.1969; L–K 3.7.1969.

¹⁶² Kaikki haastatellut.

etsiessä kunnallispolitiikan johtohenkilöä, sillä vasta vuonna 1975 kunnanjohtajaksi valittu Kauko Suvikorpi istui virassaan eläkeikänsä asti, lähes 20 vuotta. Ahti Lahtisen kunnanvaltuusto erotti 12.9.1966 ja toisaalta Erkki Vihavainen joutui jäämään sairaseläkkeelle vuoden 1975 alkupuolella. Lahtisen ja Vihavaisen välissä hoitivat kunnanjohtajan tehtäviä kunnanhallituksen varapuheenjohtajat Erkki Siekkinen ja hänen vuosilomiensa aikaan Mikko Kasila. Vihavaisen jälkeen virkaatekevänä kunnanjohtajana toimi kunnanhallituksen varapuheenjohtaja Otto Tiihonen.¹⁶³

Kunnanjohtaja Ahti Lahtisen erottaminen syksyllä 1966 oli pitkällinen ja kiusallinen prosessi sekä kunnanvaltuustolle että -hallitukselle. Entisen valtuutetun Unto Kuukkanen arvelujen mukaan tapaus oli ensimmäisiä Suomessa, kun kunnanjohtaja erotettiin luottamuspujan vuoksi.¹⁶⁴ Kunnanvaltuuston valtuustoryhmät olivat jo 10. tammikuuta 1966 antaneet Lahtiselle yksimielisen kehotuksen hakeutua Laukaan kunnanjohtajan toimesta muualle. Lahtinen ei noudattanut neuvoa valtuuston kokoukseen 21.6.1966 mennessä, joten kehotus uudistettiin, ja eroamisen oli tapahduttava heinäkuun loppuun mennessä. Ilmoituksen mukaan, jos Lahtinen ei eronnut vapaaehtoisesti, kunnanvaltuusto ryhtyisi toimiin Lahtisen erottamiseksi. Samalla valittiin jo toimikunta, joka ryhtyisi valmistelemaan asiaa, jos Lahtinen ei hakeutuisi muualle määräpäivään mennessä. Lahtinen ei vapaaehtoisesti luopunut Laukaan kunnanjohtajan virasta, joten valtuuston asettama toimikunta esitti, että hänet erotettaisiin, koska hän oli kykenemätön hoitamaan virkaansa eikä nauttinut valtuustoryhmien luottamusta.¹⁶⁵

Kunnanhallituksessa ei luonnollisestikaan oltu yksimielisiä Lahtisen erottamisesta, mutta erottamista kannatettiin kuitenkin yli puoluerajojen. Kunnanhallituksen jäsen Otto Tiihonen (kesk.) esitti Lahtisen erottamista, ja häntä kannatti esimerkiksi SKDL:n Kaarlo Riikonen. Toisaalta taas Mikko Puttonen (sd.) Elis Koskelan¹⁶⁶ kannattamana esitti, että Lahtista ei erotettaisi.¹⁶⁷ Äänestyksen tulos 8–2 erottamisen puolesta kertoo kuitenkin laajasta epäluottamuksesta Lahtista kohtaan. Puttosenkin vastustus selittynee

¹⁶³ LIITE 23.

¹⁶⁴ Unto Kuukkanen 2.7.2001.

¹⁶⁵ LKA, KValt 12.9.1966.

¹⁶⁶ Ei kunnanvaltuustossa. Pienviljelijä Kuusasta, kunnanhallituksen varapuheenjohtaja 1963–1964.

¹⁶⁷ LKA, KHall 17.8.1966, § 620.

SDP:n ryhmäkurilla ja -solidaarisuudella, olihan Ahti Lahtinen niinkään sosialidemokraatti. Vastaava ilmiö näkyi myös valtuuston äänestyksissä. Kyse ei tässä tapauksessa siis ollut vasemmisto-oikeisto -vastakkainasettelusta, vaan yksinomaan sosialidemokraattien yhtenäisestä politiikasta.

Laukaan kunnanvaltuusto käsitteli Lahtisen erottamista kokouksessaan 12.9.1966. Kuten odottaa saattoi, erottamisen suhteen annettiin kaksi vastakkaista esitystä. Keskustelun aluksi Ahti Lahtinen sai puheenvuoron, ja hän esitti, että erottamiselle kunnanhallituksen esityksen mukaisesti ei ollut kunnallislain mukaisia eikä muitakaan perusteita. Hän toivoi valtuuston hylkäävän esityksen. Valtuutettu Martti Luomanen (sd.) esitti Onni Haukan (sd.) kannattamana, että asia siirrettäisiin, jotta kunnanhallitus voisi esittää perustellut syyt erottamiseen.¹⁶⁸ Sosialidemokraateilla oli selkeästi tiedossa, että he häviäisivät äänestyksessä, joten he pyrkivät lykkäämään asian käsittelyä.

Valtuutettu Otto Tiihonen esitti Lahtisen erottamista perusteena luottamuspuola sekä kuntalaisten että luottamusmiesten suuntaan. Tiihonen kertoi, että Lahtinen oli tuomittu 27.5.1966 virkavirheestä sakkorangaistukseen ja maksamaan kunnalle 50 000 markan vahingonkorvaukset, läänin poliisitarkastaja joutui tutkimaan Lahtisen mahdollista syyllistymistä petokseen alkuvuodesta 1966, eikä Lahtinen ollut suostunut tarpeellisine asiakirjoinaan saapumaan sairaalan asuntolan rakennustöiden aloittamiskokoukseen keväällä 1966. Lisäksi asiainhoito ylempiin virastoihin oli vaikeutunut Lahtisen toimiaikana. Oskari Könösen (sd.) esityksestä yksimielisesti päätettiin kuunnella Maalaiskuntien Liiton lakimiehen lausunto asiasta, ja tämän jälkeen kokous keskeytettiin ruokailu- ja neuvottelutaukoa varten.¹⁶⁹

Taukojen jälkeen valtuusto äänesti siitä, jatketaanko käsittelyä heti, vai siirretäänkö asian käsittelyä. Äänestystulos oli 24–6 jatkamisen puolesta. Lykkäämisen puolesta äänestäneet olivat yksinomaan sosialidemokraatteja.¹⁷⁰ Käsittelyn jatkuessa Lahtinen

¹⁶⁸ LKA, KValt 12.9.1966, § 126.

¹⁶⁹ LKA, KValt 12.9.1966, § 126.

¹⁷⁰ Ester Haltia, Onni Haukka, Martti Luomanen, Eero Manninen, Mikko Puttonen ja Tarmo Torro. Oskari Könönen lipesi ryhmän linjasta äänestäessään käsittelyn jatkamisesta. Aatto Ahosen, Kaarlo Asikkalan ja Voitto Pietiläisen lipeämisen lienee TPSL-tausta. Äänestystulokset kts. LKA, KValt 12.9.1966, §126, liite 1.

käytti vielä puolustuspuheenvuoron. Erottamisperusteluissa mainittujen virkavirheen ja petosepäilyjen kohdalla hän vetosi asioiden keskeneräisyyteen, ja rakennustöiden aloittamiskokoukseen hän ei mielestään ollut saanut kutsua eivätkä asiakirjat olleet olleet hänellä. Keskustelun kuluessa Mikko Puttonen vetosi vielä Lahtista koskevien syytös- ja oikeusasioden keskeneräisyyteen. SMP:n Niilo Kalmari ja jo edellisessä äänestyksessä ryhmänsä linjasta poikennut Oskari Könönen kannattivat Tiihosen erottamisesitystä.¹⁷¹

Kunnanjohtajan erottaminen valtuuston päätöksellä edellytti 3/4 määräenemmistöä. Valtuustossa oli asiaa käsiteltäessä paikalla 30 valtuutettua eli erottamisen puolesta tarvittiin vähintään 23 ääntä. Äänestystulos oli samankaltainen kuin siirtoesityksen yhteydessä, 24–6, joten Ahti Lahtinen joutui jättämään paikkansa kunnanjohtajana. Saatu määräenemmistö oli täpärä, vaikka sitä ei vielä olisikaan murtanut Oskari Könösen asettuminen puoluetovereidensa kannalle. Sosialidemokraattisen puolueen yhtenäisyys ilman TPSL:a olisi taannut Lahtisen erottamisen mahdottomuuden valtuustossa. Mikko Puttonen ilmoitti jättävänsä kirjallisen vastalauseen erottamisen johdosta. Valituksen allekirjoittivat Eero Mannista lukuun ottamatta muut erottamista vastustaneet sosialidemokraatit, vaikka Mannisen nimikin oli laitettu asiakirjan alle.¹⁷² Valtuuston pöytäkirjoista ei saanut tukea Arto Halisen muistikuva siitä, että valtuuston puheenjohtajan Kaarlo Asikkalan olisi täytynyt keskeyttää kokous, kun erotettu kunnanjohtaja Lahtinen ei vapaaehtoisesti siirtynyt pois paikaltaan istuntosalin edestä. Lahtisen mukaan erottamisen kaltaista päätöstä ei voinut tehdä.¹⁷³

Laukaa–Konnevesi-lehdessä ei juurikaan herkuteltu kunnanjohtajan erottamisella, vaikka siitä olisikin helposti saanut aikaan pienen sensaation. Valtuuston kokousta seuranneessa numerossa vain todettiin valtuuston erottaneen kunnanjohtaja Lahtisen täpärällä määräenemmistöllä. Lehden mukaan erottamista oli edeltänyt pitkä keskustelu, neuvotteluja sekä Maalaiskuntien Liiton lakimiehen kuuleminen.¹⁷⁴ Tarmo Torron mukaan

¹⁷¹ LKA, KValt 12.9.1966, § 126.

¹⁷² Äänestystulokset LKA, KValt 12.9.1966, § 126, liite 1. Puttosen valitus samaisen pöytäkirjan kohdan liite 3.

¹⁷³ Arto Halinen 5.7.2001.

¹⁷⁴ L–K 16.9.1966.

vaikuttajien kesken oli tehty sopimus, että Lahtiselle annettiin mahdollisuus lähteä ilman julkisuutta. Torron kertoma on taas hieman ristiriidassa Arto Halisen kertoman kanssa, sillä Halisen mukaan istuntosali oli tupaten täynnä yleisöä ja lehtimiehiä, ja tv-kamerat olisivat myös olleet paikalla.¹⁷⁵

Entisten valtuutettujen haastattelut antoivat mielenkiintoista lisäväriä Ahti Lahtisen henkilökuvaan ja erottamisen syihin. Lahtinen oli kunnanjohtajana ennen muuta talousmies. Tämän tunnustivat sekä Unto Kuukkanen, Arto Halinen että Tarmo Torro. Lahtisen tavoite oli laittaa kunnan talous kuntoon, sillä se oli huonossa tilassa hänen tullessaan virkaansa 1950-luvun lopulla. Kuukkasen mukaan Lahtisen vallankäyttö meni jo liiankin pitkälle. Hän toimi kuin jyrä, eikä huomannut enää muiden olemassa oloa. Lahtinen poltti suhteet lääniin ja valtiovaltaan sekä ärsytti valtuuston. Halisen mukaan Lahtisen tavoitteet olivat hyvät, mutta asioiden ajotapa ja suhtautuminen sekä alaisiin että luottamusmiesjoukkoon oli sairaalloinen. Torron mukaan taas Lahtisen aika meni näpertelyyn, ja siihen hermostuttiin. Toisaalta Lahtinen ei kyennyt edustamaan olemuksellaan kuntaa lääniin tai valtiovaltaan päin, vaikka kunnan näkyvyys olisi ollut tärkeää. Torro arvioi, että Laukaan kunta oli liian suuri paketti Lahtisen hoidettavaksi. Tapani Kantolakin muisti Lahtisen puuttuneen pieniin asioihin, mutta hän ei hallinnut suurempia linjoja.¹⁷⁶

Sosialidemokraattien valtuutettu Tarmo Torro saapui myöhässä Lahtisen erottamista käsitelleeseen kokoukseen. Torron itsensä mukaan hän myöhästyi, koska pääsi töistä liian myöhään. Kuukkasen mukaan taas Torro jäi itse kokouksesta pois, koska oli valtuustoryhmien neuvottelukunnan eroamissuosituksessa ollut Lahtisen erottamisen puolesta. Kuukkanen jatkoi, että Torro varta vasten haettiin kokoukseen, ja hänen oli ollut äänestettävä ryhmänsä mukana erottamista vastaan. Torro itsekin myönsi, että puolsi

¹⁷⁵ Tarmo Torro 6.7.2001; Arto halinen 5.7.2001.

¹⁷⁶ Unto Kuukkanen 2.7.2001; Tapani Kantola 3.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001; Tarmo Torro 6.7.2001. Torro mainitsee esimerkkinä näpertelystä Lahtisen käyneen Leppäveden koulun keittiössä katsomassa, onko hernekeitossa mustia vai vihreitä herneitä. Halinen muistaa taas lahtisen vaihdattaneen kesäloman aikana kunnaninsinööri Rahikaisen toimiston lukot, jotta Rahikainen ei voisi hoitaa asioitaan loman aikana. Mainittakoon myös Laukaa–Konnevesi-lehden 13.8.1965 ilmestynyt numero, jossa Ahti Lahtinen on uimarannalla seppelöimässä uusia uimamaistereita. Olettaa voi, että kunnanjohtajalla olisi ollut tärkeämpiäkin virkatehtäviä hoidettavanaan.

erottamista, mutta ryhmäkuri edellytti vastustamista. Toisaalta Torron muistikuvat tässä tapauksessa olivat vääriä, sillä hän väitti myös kunnanhallituksen olleen yksimielinen Lahtisen erottamisasiassa, ja esimerkiksi Mikko Puttosen hyväksyneen erottamisen.¹⁷⁷ Kuitenkin pöytäkirjat kertovat, kuten yllä mainitsin, Puttosen tehneen vastakkaisen esityksen kunnanhallituksessa. Mainittakoon vielä, että Oskari Könönen oli myös valtuustoryhmien neuvottelukunnassa puoltamassa kunnanjohtaja Lahtisen erottamista. Könönen ei kuitenkaan taipunut ryhmäkuriin, vaan äänesti edelleen valtuustossa Lahtisen erottamisen puolesta, kuten yllä on käynyt ilmi.¹⁷⁸

Poikkeavan mielipiteensä asiaan antoi Sylvi Saimo. Hänen mielestään Lahtisen erottaminen oli häpeällinen työ. Saimo muiden haastateltujen tapaan muistaa, että Lahtisen vika oli huippunuukuus, ja hän puuttui penneihinkin. Siitä syystä Lahtista oli lähdetty painostamaan, ja tilanne meni jo siihen, että katsottiin oliko häneltä unohtunut laittaa pisteet i-kirjainten päälle. Monia Lahtisen virheitä olisi Saimon mukaan voitu sopia. Saimolle oli henkilökohtaisesti ollut vaikeaa lähteä ryhmän mukaan erottamispäätökseen, mutta hän ei ollut halunnut olla ryhmästä erottuva jäsen.¹⁷⁹

Erotettu kunnanjohtaja Ahti Lahtinen valitti valtuuston erottamispäätöksestä lääninhallitukseen. Valituksessaan Lahtinen vetosi asian virheelliseen syntyjärjestykseen mm. siksi, että ennen asian siirtoesityksen äänestystä oli jo sallittu asian sisältöön liittyviä puheenvuoroja ja uuden esityksen teko. Myöskään kunnanhallituksen esitykseen ei valtuutettujen ollut annettu lausua ollenkaan käsitystään. Ensiksi mainittu väite pitää pöytäkirjojenkin mukaan paikkansa. Martti Luomasen siirtoesityksen jälkeen Otto Tiihonen teki erottamisesityksensä ja itse siirrosta äänestettiin vasta ruokailun ja neuvottelutaukojen jälkeen. Puheenvuorojen kieltämiseen ei löydy pöytäkirjoistakaan perusteluja. Lieneekö Lahtinen vain ollut pettynyt, että hänen puoluetoverinsa eivät tarpeeksi äänekkäästi puolustaneet häntä. Myös päätöksen perusteluja Lahtinen piti riittämättömi-

¹⁷⁷ Unto Kuukkanen 2.7.2001; Tarmo Torro 6.7.2001.

¹⁷⁸ KHall 17.8.1966, § 620; KValt 12.9.1966, § 126.

¹⁷⁹ Sylvi Saimo 23.7.2001.

nä. Päätös oli hänen mielestään perusteeton ja asiaton sekä hänen yksityistä etuaan loukkaava.¹⁸⁰

Laukaan kunnanhallitus käsitteli Lahtisen valituksen johdosta lääninhallitukselle annettavaa lausuntoa kokouksessaan 16.11.1966. Mikko Puttonen esitti Uuno Kuulan¹⁸¹ kannattamana, että lausunnossa pyydetäisiin lääninhallitusta jättämään valtuuston erottamispäätös vahvistamatta ja kumoamaan se. Paavo Vesterinen Aarne Salpakosken kannattamana taas esitti lääninhallitukselle annettavaksi monisivuinen lausunto, jossa huomautettiin, että Lahtinen oli jo kunnanhallituksen puheenjohtajan ominaisuudessa 21.9.1966 todennut valtuuston päätöksen syntyneen laillisessa järjestyksessä. Erittäin mielenkiintoista on se, miksi Lahtinen ei puuttunut asian ”virheellisyyteen” jo toimeenpanovaiheessa. Samoin korostettiin, että kunnanvaltuustolla oli oikeus erottaa kunnanjohtaja virastaan, jos se katsoi siihen olevan riittäviä syitä. Ahti Lahtisen valitusta esitettiin kaikilta osin hylättäväksi. Kunnanhallituksen äänestyksessä Vesterisen ehdotus sai äänestyksessä kahdeksan ääntä Puttosen kahta vastaan.¹⁸²

Kunnanvaltuustossa Mikko Puttonen esitti lausunnoksi samaa muotoa, jota hän oli jo kunnanhallituksessa esittänyt. Puttosta kannatti Martti Luomanen. Valtuustokin joutui siis äänestämään Puttosen esityksen ja kunnanhallituksen (Vesterisen) esityksen välillä. Äänestystuloksella 22–8 valtuusto hyväksyi kunnanhallituksen esityksen lääninhallitukselle annettavaksi lausunnoksi.¹⁸³ Lääninhallitus vahvisti Ahti Lahtisen irtisanomisen 2.3.1967 ja seuraavassa kokouksessaan 15.3. kunnanhallitus päätti, että Lahtisen irtisanomisaika alkaa seuraavana päivänä 16.3.1967. Lahtisen virkasuhde päättyisi siis 16.6.1967.¹⁸⁴ Kunnanvaltuusto valitsi virkaatekeväksi kunnanjohtajaksi yksimielisesti kansandemokraatti Erkki Siekkisen, joka oli kunnanhallituksen varapuheenjohtaja.¹⁸⁵

¹⁸⁰ Lahtisen erottamispäätöksen sisältö kts. LKA, KValt 12.9.1966, § 126. Lahtisen valituksen sisällöstä kts. LKA, KValt 12.12.1966, § 203.

¹⁸¹ Ei ollut kunnanvaltuustossa, pienviljelijä Vehniältä.

¹⁸² LKA, KHall 16.11.1966, § 897.

¹⁸³ Mikko Puttosen esityksen takana olivat Ester Haltia, Onni Haukka, Martti Luomanen, Eero Manninen ja Tarmo Torro. Lisäksi mukaan oli tullut SKDL:n Reino Kauppinen ja Jokelainen. LKA, KValt 12.12.1966, § 203.

¹⁸⁴ LKA, KHall 15.3.1967, § 235 sekä 19.7.1967 § 577.

Kunnanhallituksessa oli vielä 3.5.1967 käsiteltävänä toinen Lahtisen valitus. Lahtinen valitti siitä, että kunnanhallitus pani hänen erottamisensa täytäntöön 15.3.1967 eli hyväksyi valtuuston 12.9.1966 tekemän päätöksen. Taas oli annettava selitys lääninhallitukselle. Vastakkain olivat Vesterisen ja Puttosen selitysehdotukset, ja äänin 7–3 Vesterisen esitys voitti. Sisältö oli aiemman selityksen kaltainen.¹⁸⁶

Ahti Lahtinen pyrki vielä kaikin keinoin saamaan Laukaasta irti mahdollisimman paljon erorahaa. Hän vaati kahdessa kunnanhallituksen kokouksessa jo virkasuhteensa päätyttyä korvauksia kunnalle tekemistään ylitöistä. Vaatimukset hylättiin sekä 19.7. että 2.8. pidetyissä kunnanhallituksen kokouksissa. Lahtinen turvautui jo kolmannen kerran lääninhallitukseen ja kunnanhallituksen oli annettava selitys asiasta. Lokakuun 4. päivänä annetun selityksen mukaan kunnanhallituksen mielestä valitus tuli hylätä, sillä Lahtisen motiivit eivät olleet olleet täysin puhtaita. Hän oli merkinnyt ylitöiksi joka ainoan toimistoajan ylittäneen minuutin. Samoin hän oli merkinnyt ylitöitä kunnanhallituksen työvaliokunnan kokouspäivinä, mutta sen sijaan ei em. kokousten loppumisajankohtia. Syynä lienee ollut se, että Lahtinen ajatteli saavansa kahdet korvaukset: työvaliokunnan kokouspalkkion ja niiden päälle vielä ylityökorvaukset. Vielä kaksi vuotta myöhemmin kunnanhallituksen oli uusittava vanha selityksensä, kun Lahtinen oli valittanut ylityöasiasta korkeimpaan hallinto-oikeuteen.¹⁸⁷

4.3.2. Vasemmiston vahinko: Erkki Vihavainen kunnanjohtajaksi

Kun Laukaan kunnanjohtajan virka asetettiin Ahti Lahtisen erottamisen jälkeen auki, suosio ei ollut mitenkään kehuttava. Virka oli haettavana 22.6.1967 lähtien, mutta torstaiamuun 28.7. mennessä ei ollut vastaan otettu yhtään hakemusta, kun hakuaika meni umpeen seuraavana tiistaina 1. elokuuta. Määräpäivään mennessä saapui kuitenkin neljä hakemusta, joiden taso ei ilmeisimminkään tyydyttänyt kunnanhallitusta ja -valtuustoa, sillä valtuuston kokouksessa 29.8.1967 virka asetettiin uudelleen auki jo saapuneet ha-

¹⁸⁵ LKA, KValt 26.6.1967, § 121.

¹⁸⁶ LKA, KHall 3.5.1967, § 365.

¹⁸⁷ LKA, KHall 2.8.1967, § 616, 4.10.1967, § 758, 30.10.1969, § 937.

kemukset edelleen huomioiden.¹⁸⁸ Uudella hakukierroksella 1.9.–11.10.1967 Laukaan kunnanjohtajan virka kiinnosti seitsemää uutta hakijaa.¹⁸⁹

Kunnanhallitus käsitteli kunnanjohtajaehdokkaita ja heidän vaalisijojaan kokouksessa 8.11.1967. Paavo Vesterinen Otto Tiihosen kannattamana esitti kunnanjohtajan virkaan kunnanjohtaja Veikko Lehikoista Pieksämäen maalaiskunnasta. Mikko Kasila taas esitti Mikko Puttosen kannattamana kunnanjohtajan virkaan kunnanjohtaja Erkki Männynoksa Kalvolasta. Lisäksi Kaarlo Riikonen esitti virkaan puoluetoveriaan kunnanhallituksen varapuheenjohtajaa Erkki Siekkistä, joka hoiti parhaillaan virkaa tekevänä kunnanjohtajan velvollisuuksia. Annettujen kolmen esityksen välillä äänestettiin. Siekinen sai yhden äänen ja Lehikoinen sekä Männynoksa molemmat neljä ääntä. Suoritetussa arvonnassa ensimmäiselle vaalisijalle tuli Lehikoinen ja täten toiselle sijalle Männynoksa sekä kolmannelle sijalle luonnollisesti Siekinen.¹⁹⁰

Kunnanvaltuustossa ensimmäisellä vaalikierroksella Lehikoinen sai 14 ääntä, Männynoksa kymmenen ja Siekinen seitsemän ääntä. Äänestystulos noudatteli kunnanhallituksen esitystä, vaikka vaalissa olivat mukana kaikki kunnanjohtajan virkaa hakeneet henkilöt.¹⁹¹ Vaikka varmaa tietoa ei voi suljetun lippuäänestyksen tapauksessa antaa, voi luvuista tehdä hyvin todennäköisiä johtopäätöksiä. Ensiksikin Siekkisen seitsemän ääntä lienevät SKDL:n valtuutettujen äänet, olihan ryhmän koko juuri seitsemän valtuutettua. SDP:n valtuustoryhmään taas kuului kymmenen valtuutettua: nämä lienevät Männynoksan äänet. Lehikoisen neljätoista ääntä lienevät tulleet keskustapuolueen, kokoomuksen ja SMP:n yhteisäänistä. Vaikka virkaa hakeneiden puoluetusta ei suoraan ilmoitettu, voi päätellä, että Lehikoinen edusti lähinnä keskustapuoluetta ja Männynoksa oli sosiaalidemokraatti. Siekinen sai luonnollisesti kaikki kansandemokraattien äänet.

¹⁸⁸ L–K 28.7.1967 ja 1.9.1967; LKA, KValt 29.8.1967, § 138. Ensimmäisellä kierroksella Laukaan kunnanjohtajan virkaa hakivat kolme kunnansihteeriä: Alpo Hiukka Rovaniemen mlk:sta, Olavi Järvinen Heinävedeltä ja Kalevi Hakonen Uudenmaan läänin Pyhäjärveltä sekä liikemies Bernhard Torniainen Laukaasta.

¹⁸⁹ Nyt hakijoina oli kolme kunnanjohtajaa, kaksi kunnansihteeriä, varatuomari ja kunnanhallituksen varapuheenjohtaja. Lisäksi Pieksämäen mlk:n kunnanjohtaja Veikko Lehikoinen oli antanut kirjallisen suostumuksensa virkaan. Kts. LKA, KValt 11.11.1967, §197.

¹⁹⁰ LKA, KHall 8.11.1967, § 871.

¹⁹¹ Kts. LKA, KValt 11.11.1967, § 197.

Uusi kierros oli järjestettävä kahden eniten ääniä saaneen välillä, koska kukaan ehdokkaista ei ollut saanut yli puolia annetuista äänistä. Toisella kierroksella Lehikoinen sai edelleen neljätoista ääntä, kun taas Männynoksa sai vain yhdeksän ääntä. Yksi ääni hylättiin samoin seitsemän edelleen Siekkiselle annettua ääntä.¹⁹² Vaalin tuloksena porvaripuolueet saivat Laukaaseen porvarikunnanjohtajan, vaikka valtuustossa oli sosialistipuolueiden enemmistö.

Lehikoisen kieltäytymisen varalle valtuutettu Unto Kuukkanen esitti valittavaksi Siekkisen ja Mikko Puttonen Männynoksan. Varamiehen vaali suoritettiin suljetuin lipuin kaikkien hakeneiden välillä. Männynoksa sai kaksitoista ääntä, Kuusjärven kunnanjohtaja Erkki Vihavainen yksitoista ja Siekkinen seitsemän ääntä. Lisäksi jätettiin yksi tyhjä lippu. Porvaripuolelta muutamat siirtyivät siis Männynoksan kannattajiksi. Ilman toista äänestyskierrosta valtuuston puheenjohtaja Kaarlo Asikkala totesi kunnanjohtajaksi kieltäytymisen varalle tulleen valituksi Erkki Männynoksa.¹⁹³

Kun Veikko Lehikoinen oli valittu Laukaan uudeksi kunnanjohtajaksi, Laukaa-Konnevesi-lehdessä nimetön opettaja arveli, että menisi parikin vuotta palauttaa luottamus ja kunnioitus viran haltijaa kohtaa, kun epäileviksi oli totuttu. Opettaja arveli uudella kunnanjohtajalla olevan edessään vaikea tehtävä. Laukaan epäonni kunnanjohtajan valitsemisessa ei loppunut kuitenkaan Lehikoisen valitsemiseen. Paikallislehti otsikoi 15. joulukuuta, että Lehikoinen oli kieltäytynyt ottamasta virkaa vastaan. Hän lähti Hausjärvelle vastaaviin tehtäviin. Lisäksi lehti tiesi, että kunnanjohtajan vaalista oli valitettu, vaikka ei eritellyt tarkemmin valituksen syitä.¹⁹⁴

29. joulukuuta 1967 ilmestyneessä lehdessä ”Parraton” eli päätoimittaja Urho Ylitalo pohti, että Lehikoinen mahdollisesti tiesi kunnanjohtajan vaalin olleen epäpätevä. Lehikoinen tunsu toimensa voivan käydä epävarmaksi ja kieltäytyi sen vuoksi ottamasta paikkaa vastaan. ”Parraton” epäili, että virhe oli koko vaalissa ja että koko valinta voitiin mitätöidä. Tässä kohdassa Ylitalolla oli selvästi puutteellista tietoa vastaavista ti-

¹⁹² LKA, KValt 11.11.1967, § 197.

¹⁹³ LKA, KValt 11.11.1967, § 197.

¹⁹⁴ L-K 17.11.1967; L-K 15.12.1967.

lanteista, kun hän epäili koko vaalin mitätöimisen mahdollisuutta. ”Parraton” palasi asiaan vielä 5.1.1968. Lukija oli tuominnut Ylitalon ”möhläyksen”, sillä Lehikoinen perui tulonsa jo ennen valitusta. Ylitalo puolustautuu, että Lehikoisella saattoi olla sen verran tietoa, että aavisti, että vaalista kuitenkin valitettaisiin. Ylitalo ei tunnustanut virheellisiä johtopäätöksiään. Tyypillistä Ylitaloa oli hänen loppukaneettinsa, jolla hän kuittasi saamansa aiheellisen kritiikin: ”Joillekin asia saattaa olla niin arka, että pelkkä siitä kuuleminenkin käy jo hermoon.”¹⁹⁵

Kunnanjohtajan vaalista oli valitettu lääninhallitukseen. Valittaja oli maanviljelijä Erkki Saarelainen, joka katsoi, että varamiesvaalissakin olisi pitänyt järjestää toinen äänestyskierros, kun ensimmäisellä kierroksella kukaan ehdokkaista ei saanut enemmistöä äänistä. Annetussa selityksessä valtuusto katsoi, että ohjesäännöissä ei ollut tarkempaa ohjetta, miten varamiesvaaleissa tuli menetellä, joten riippui tulkinnasta, oliko virhe tapahtunut vai ei. Lääninhallitus määräsi kuitenkin vaalia jatkettavaksi siitä, mihin se ensimmäisen kierroksen jälkeen jäi. Toukokuun 20. päivänä 1968 jatkettussa vaalissa Erkki Vihavainen sai 14 ääntä ja Erkki Männynoksa 13 ääntä. Lisäksi jätettiin kolme tyhjää lippua. Tulos merkitsi sitä, että Erkki Vihavaisesta tuli Laukaan uusi kunnanjohtaja.¹⁹⁶ Äänestystuloksesta voidaan päätellä jälleen, että Vihavaisen taakse asettui valtuuston porvaripuoli kokonaisuudessaan. Vasemmiston tyhjät äänet takasivat sen, että sosialistienemmistöinen valtuusto valitsi Laukaaseen porvarillisen kunnanjohtajan. Lienevätkö kolme tyhjää ääntä olleet TPSL:n edustajien protestiäänä. Ilmoituksensa mukaan Vihavainen oli sitoutumaton, mutta porvarina häntä pidettiin kaiken aikaa. Vasemmistossa Vihavaisen tulo ei kuitenkaan ollut sen suurempi järkytys. Tarmo Torron mukaan tulosta hämmästeltiin, mutta lopulta todettiin, että näin vain kävi. Unto Kuukkanen totesi vain, että Vihavainen valittiin keskustapuolueen äänillä, eikä asiassa ollut sen kummempaa dramatiikkaa. Kantola arveli Vihavaisen tulleen valituksi hieman vahingossa, mikä epäilemättä piti paikkansa.¹⁹⁷

Valitusprosessi jatkui edelleen. Koneenhoitaja Veikko Honkanen valitti kunnanjohtajan

¹⁹⁵ L-K 29.12.1967; L-K 5.1.1968.

¹⁹⁶ LKA, KValt 20.1.1968, § 19 sekä 20.5.1968, § 89.

¹⁹⁷ Tarmo Torro 6.7.2001, Unto Kuukkanen 2.7.2001, Tapani Kantola 3.7.2001.

vaalin jatkosta lääninhallitukseen. Lääninhallitus satoi hänen mielestään valtuuston kädet, kun vaalia jatkettiin siitä mihin marraskuussa jäätin, eikä sitä saatu aloittaa alusta. Valtuuston keskustellessa lääninhallitukselle annettavasta selityksestä Unto Kuukkanen ja Antti Närhi kannattivat valituksen hyväksymistä siinä mielessä, että kunnanjohtajan valintaperusteet olivat muuttuneet toukokuun loppuun mennessä alkuperäisen marraskuun vaalin tilanteesta. Äänestyksessä kuitenkin äänin 24–5 todettiin toukokuun 20. päivän päätöksen olleen täysin laillinen.¹⁹⁸ Kun lääninhallitus hylkäsi Honkasen kannan, hän aikoi vielä valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus ei ilmeisimminkään onnistunut, sillä kunnanhallitus totesi kokouksessaan 2.10.1968 valtuuston päätöksen 20.5. tulleen lainvoimaiseksi, kun valitusta KHO:een ei ollut tehty.¹⁹⁹ Erkki Vihavainen otti vastaan Laukaan kunnanjohtajan tehtävät vuoden 1969 alussa.

4.3.3. Kauko Suvikorpi johtamaan Laukaata SMP:n äänin

Syksyllä 1975 tuli uuden kunnanjohtajan valitseminen ajankohtaiseksi, kun Erkki Vihavainen siirtyi sairaseläkkeelle. Jo 25. helmikuuta Vihavaiselle oli myönnetty sairausloma maaliskuun loppuun asti. Maaliskuun 24. päivänä pidetyssä kokouksessa Vihavaisen kyvyttömyys hoitaa virkaansa todettiin ilmeisesti pysyväksi, sillä hänelle myönnettiin palkallista sairausloma siihen asti, kunnes eläkepäätös tehtäisiin. Kunnanhallituksen varapuheenjohtaja Otto Tiuhonen valittiin virkaatekeväksi kunnanjohtajaksi uuden valitsemiseen saakka.²⁰⁰

Laukaa oli epäilemättä kasvattanut houkuttelevuuttaan kuntana, sillä nyt kunnanjohtajan virkaan oli 32 hakijaa. Lisäksi yksi henkilö oli antanut suostumuksensa virkaan. Kunnallisliitto oli myös onnitellut Laukaata, kun virkaa oli hakenut muutamat maan sen hetken parhaista kunnanjohtajista. Muutos on huomattava verrattuna vuoden 1967 kunnanjohtajavaaleihin. Kunnanjohtajan vaali järjestettiin 13.10.1975. Vaikka Laukaa-Konnevesi-lehden päätoimittaja Urho Ylitalo kuvasi raportissaan tilaisuutta "pihtisynnytykseksi" ja "nyrkkeilyn raskaan sarjan titteliotteluksi", tilaisuus sujui ainakin ilman

¹⁹⁸ L–K 31.5.1968; LKA, KValt 20.5.1968, § 138.

¹⁹⁹ L–K 30.8.1968; LKA, KHall 2.10.1968, § 798.

²⁰⁰ LKA, KValt 24.3.1975, § 46.

jälkivalituksia toisin kuin edellinen vaali vuonna 1967. Kunnanjohtajan valinta kiinnosti myös kuntalaisia, sillä lehterille oli saapunut noin 100 kuulijaa, mikä oli siihen astinen ennätys.²⁰¹

Kun valtuuston kokouksessa alettiin valita uutta kunnanjohtajaa, valtuutettu Pekka Räisänen (kok.) Esko Kytömaan (kesk.) kannattamana esitti neuvottelutaukoa. Vasemmiston riveistä Unto Kuukkanen ja Erkki Siekkinen (kd.) ja Antti Nieminen (sd.) vastustivat taukoa, ja äänestyksessä Räisäsen esitys hylättiin. Käytännössä valtuutetut saivat neuvottelutauon, kun kymmenen loppusuoralle päässeän valtuutetun hakupaperit luettiin. Tapani Kantola (kok.) olisi halunnut luettavan kaikkien hakupaperit, noin neljän tuuman paksuisen pinon. Neuvotteluja käytiin lukemisen aikana siinä määrin voimakkaalla äänellä ja hajallaan, että puheenjohtajan täytyi jo vaatia hiljaisuutta ja pitää nimenhuutokin välillä.²⁰²

Porvareiden ehdokas kunnanjohtajan vaalissa oli Rautalammin kunnanjohtaja Sakari Nuutinen, jota Tapani Kantola Pekka Räisäsen kannattamana esitti valittavaksi. Nuutinen oli sitoutumaton sosionomi, jolla oli lisäksi alempi oikeustutkinto koulutuksenaan. Vasemmiston ehdokas oli Jyväskylän asuntoasiain toimiston toimistopäällikkö Kauko Suvikorpi, joka oli sosialidemokraattinen varatuomari. Häntä esitti valittavaksi Antti Nieminen. Ratkaisevassa asemassa äänestystuloksen kannalta olivat SMP:n valtuutetut Tauno Saikkonen ja Toivo Kapanen, mutta taivutteluista huolimatta he ilmoittivat asettuvansa vasemmiston ehdokkaan taakse. Äänestyksessä Kauko Suvikorpi voitti äänin 17–14, ja hänen kieltäytymisensä varalle valittiin Sakari Nuutinen myös äänin 17–14.²⁰³ Suvikorven taakse tulivat SMP:n kaksi valtuutettua sekä SDP:n ja SKDL:n ryhmät kokonaisuudessaan. Nuutisen neljätoista ääntä taas muodostuivat keskustapuolueen, koomuksen ja kristillisen valtuutetun yhteissummana. Varamiesäänestyksessä vasemmiston riveistä yksi valtuutettu lipesi todennäköisesti porvareiden Nuutisen taakse.

²⁰¹ L–K 16.10.1975; L–K 30.10.1975.

²⁰² LKA, KValt 13.10.1975, § 121; L–K 16.10.1975.

²⁰³ LKA, KValt 13.10.1975, § 121; L–K 16.10.1975. Nuutisen vastaehdokas oli kauppalankamreeri Kalevi Niskanen, jota Erkki Siekkinen esitti Suvikorven varamieheksi.

Suvikorven valinnassa vasemmisto sai eräänlaisen revanssin vuoden 1967 vaaleja ajatellen. Nythän porvarienemmistöinen valtuusto valitsi sosialidemokraatin kunnanjohtajaksi. Totuushan on, että kunnanjohtajan valinta oli poliittisesti niin arka ja merkittävä asia, että puolueista meni jopa pätevyyden edelle. SMP:n kaltaisilla ”joustavilla” puolueilla on mahdollisuus juuri nyt nähtyyn hyppimiseen oikealta vasemmalle. Haastattelemani valtuutetut muistivat SMP:n valtuutettujen loikkaamisen hyvin. Heidän taivuttelustaan haastatellut kertoivat hieman erilaisia tarinoita.

Unto Kuukkanen kertoi monenlaisia neuvotteluja käydyn ennen kunnanjohtajan vaalia. ”Timantinkovan yrittäjän” Tauno Saikkosen tehdashallin neuvottelutiloissa Leppävedellä neuvoteltiin sosialidemokraattien, kansandemokraattien ja maaseudunpuoluelaisien kanssa toimintatavoista. Toivo Kapanen ehti Suvikorven taakse tulemiseen oli, että Suvikorven piti liittyä kirkkoon. Suvikorpeen otettiin yhteyttä, ja hän lupasi liittyä. ”Selvä kauppa, eikä maksanut kuin kirkkoon liittymisen”, Kuukkanen muisti. Tarmo Torro kertoi, kuinka SDP:n Raimo Salpakoski järjesti kesämökilleen muikkukeittoa, ja Saikkonen ja Kapanen kutsuttiin sinne. Torro oli itse ollut mukana, ja siellä Saikkonen ja Kapanen olivat lupautuneet Suvikorven taakse. Saikkonen ja Kapanen olivat Torron mielestä joustavia, eivät jääräpäisiä, ja tulivat sosialidemokraattien kanssa hyvin toimeen.²⁰⁴ Ainakin haastattelujen perusteella keinot SMP:n taivutteluun olivat hyvin arkisia. Eri asia on, oliko taivutteluilla mitään lopullista vaikutusta, vai olivatko Saikkonen ja Kapanen päättäneet protestoida jo ennen muikkukeittoakin.

Tapani Kantola toi kertomuksessaan mukaan uuden näkökulman Saikkosen äänestysperusteisiin. Saikkonen ei voinut muuta, kuin äänestää Suvikorpea; hän oli sanonut, että yrityksessään hänellä olisi niin paljon parannettavaa, että työntekijät ja työhuonekunta kävisivät hankaliksi, jos hän ei äänestäisi vasemmistolaista kunnanjohtajaehdokasta. Myöhemmin Saikkonen kielsi Kantolan mukaan kaiken.²⁰⁵ Jäljempänä tulee esiin Saikkosen ympärillä käyty yleisönosastokeskustelu.

²⁰⁴ Unto Kuukkanen 2.7.2001; Tarmo Torro 6.7.2001.

²⁰⁵ Tapani Kantola 3.7.2001.

Suvikorven valinta kirvoitti Saikkosen tapauksen lisäksi ennennäkemättömän mieliteiden vaihdon Laukaa–Konnevesi-lehden yleisönosastolla. Jo 30.10. nimimerkki "Jäsenkirjaton veronmaksaja" kysyi, oliko puolueettoman ehdokkaan mahdotonta päästä esimerkiksi kunnanjohtajan virkaan. Hän kysyi, viitaten vasemmistoryhmiin, asettivatko ryhmät jäsenkirjan pätevyuden edelle. Hän esitti myös kysymyksen, oliko ammattipoliitikkojen hankkiminen kunnalle jotenkin eduksi. Suvikorpi ei tosin ollut ammattipoliitikko. "Timanttiko pehmennyt" kysyi Saikkoselta, pitikö kuntalaisten keskuudessa kulkeva huhu paikkansa. Huhun mukaan Saikkonen äänesti Suvikorpea, vaikka hän ei ollut paras. Syynä tähän olisi ollut se, että politiikka oli tullut hänen työpaikalleen ja hänellä oli puukko niskassaan. Nimimerkki kysyi, määräsivätkö työntekijät uhkaamalla, mitä Saikkonen teki valtuustossa. Työpaikan työrauha meni siis kunnan edun edelle.²⁰⁶ Nimimerkki olisi voinut olla Kantola, mutta toisaalta Kantola kirjoitti myöhemmin omalla nimellään.

Seuraavassa lehdessä Saikkonen kiistää, että timantti olisi pehmennyt. Hänen työpaikallaan ei puhuttu sanaakaan Laukaan asioista, saati painostettu. Saikkosen mielestä virkaan tarvittiin lakimieskoulutuksen saanut henkilö. Saikkonen huomautti, että sitoutumatonkin ehdokas kuului aina johonkin ryhmään. Myöskin Saikkosen työhuone-toimikunnan puolesta S. Korhonen vastasi, että heillä ei ollut työnantajaa uhattu puukolla, eikä Saikkonen keskustellut heidän kanssaan poliittisista asioista. Samassa lehdessä Toivo Kapanen vastasi "Jäsenkirjattomalle veronmaksajalle". Kapanen ryhmälle väri ei merkinnyt mitään. Kapanen mukaan vasemmisto ei ollut painostanut heitä, oikeisto kylläkin. Antero Kainulainen kiitteli yleisönosastolla vielä "Jäsenkirjatonta", kun hän oli selostanut kokouksen kulkua. Valtuutettu Niemiseen viitaten Kainulainen arveli, että Laukaaseen tuli varmasti hyvä kunnanjohtaja, kun pelkästään miettimällä saadaan säästöä aikaan.²⁰⁷ Urho Ylitalo laitto vielä oman panoksensa keskusteluun ja tuomitsi yleensäkin poliittiset virkapaketit. Enää ei Laukaassa voinut perustaa yhtä virkaa vaan piti tehdä virkapaketti, jossa kaikille puolueille annettiin paikka. Työteho ja -motivaatio huononivat, jos sitoutumattomat ja virkavelvollisuuksistaan huolehtivat savustettiin

²⁰⁶ L–K 30.10.1975.

²⁰⁷ Valtuutettu Nieminen oli sanonut kokouksessa, että Suvikorven vaimokin on juristi, joten heillä on mahdollisuus "illalla yhdessä miettimällä" hankkia kunnalle miljoonien markkojen säästöt. L–K 16.10.1975.

ulos.²⁰⁸ Tarkkaavainen lukija voisi pitää Ylitalon kommenttia selvästi anti-vasemmistolaisena. Sinänsä Ylitalon huolestuneisuus oli oikeutettua, mutta vihjaus siihen, että vain sitoutumattomat huolehtivat virkavelvollisuuksistaan, oli poliittisesti hie-
man kyseenalainen.

Seuraavalla viikolla Tapani Kantola otsikoi yleisönosastokirjoituksensa ”Vastasiko Saikkonen?”. Saikkonen ei ollut Kantolan mukaan vastannut kysymykseen, oliko hänellä ollut puukko niskassa. Kantola väitti Saikkosen sanoneen Esko Jalkasen läsnä ollessa, että politiikka oli tullut työmaalle, ja hänellä oli puukko oli niskassa. Raimo Salpakoski vastasi vielä Kantolalle, että jos jokin työrauhavelvoite rikkoutui, asia on työtuomioistuimen, ei Tapani Kantolan. Keskustelu päättyi lehden palstoilla tähän, mutta sitä varmasti jatkettiin poissa julkisuudesta.²⁰⁹

4.4. Alkoholipolitiikka liberalisoituu Laukaassakin – ja kiristyy uudelleen

4.4.1. Anniskelun aloittaminen

Kieltolain kumoamisen jälkeen alkoholin myynti oli ollut Alkoholiliikkeen monopolina ja anniskelu tiukassa kontrollissa. Vuoden 1932 väkijuomalain mukaan alkoholin vähittäismyynti ja anniskelu tapahtui kaupungeissa ja kauppaloissa. Erityisluvalla alkoholia sai tarjoilla maalaiskunnissa matkailijahotelleissa, suurten asutuskeskusten I-luokan ravintoloissa, ravintolavaunuissa ja matkustaja-aluksissa. Hotellianniskelussa lopullisen luvan antoi lääninhallitus valtuustoa kuultuaan ja asutuskeskuksissa samoin, mutta tällöin vaadittiin valtuuston kahden kolmasosan enemmistö. Lupaa myönnettäessä arvioitiin mm. anniskelun tarpeellisuus, tilat ja ammattitaito. Hakemus laitettiin Alkoon, se pyysi lausunnot ja lopullinen käsittely tapahtui lääninhallituksessa. Anniskeluravintoloiden perustaminen tuli Laukaassakin ajankohtaiseksi 1960-luvun puolivälissä. Laukaassa alkoholikysymys säilyi suosittuna puheenaiheena, sillä valtuustossa istui 1960-

²⁰⁸ L-K 6.11.1975.

²⁰⁹ L-K 13.11.1975; L-K 20.11.1975.

luvulla neljä tiukan alkoholipolitiikan kannattajaa: Niilo Kalmari, Oskari Könönen, Sylvi Saimo ja Matti Ravi. Myös raittiuslautakunnassa istui alkoholin käytön aktiivisia vastustajia.

Laukaassa anniskelun aloittamista ensimmäiseksi haki Osuuskauppa Mäki-Matti. Se olisi halunnut perustaa olutravintolan Lievestuoreelle. Asiaa käsiteltiin valtuuston kokouksessa 16.12.1965, kun lääninhallitus oli pyytänyt valtuuston lausunnon asiasta. Kun asia oli uusi ja herätti kuumia tunteita, aiheesta oli pyydetty lausunto sekä raittiuslautakunnalta että lievestuorelaisilta järjestöiltä. Järjestöistä kaksi oli kannattanut anniskelun aloittamista, viisi vastustanut ja yksi ei ollut ottanut kantaa. Raittiuslautakunnassa asia oli mennyt äänestykseen, ja tulos oli 3–2. Puoltavissa kannoissa anniskelun arveltiin vähentävän väkijuomien laitonta hankintaa, ja toisaalta oli hyväksi, että I ja III veroluokan oluiden alkoholipitoisuuksia alettaisiin näin valvoa. Väkevien sekoitus olueen loppuisi, ja koulunuorison tupakanpoltolta vältyttäisiin niin ikään, mikä on perusteluna omituinen. On vaikea keksiä välitöntä yhteyttä olutravintolan ja koulunuorison tupakan polton välille. Yhtä omituisesti anniskelun vastustajat esittivät, että anniskelun aloitus laillistaisi ja hyväksyisi nuorison alkoholin käytön ja tupakanpolton. Nuorisolle tulisi näin tavaksi juoda olutta ja sen kautta olisi helppo siirtyä väkevämpiin juomiin eli juopous lisääntyisi. Anniskelu repisi perustan järjestöjen raittiustyöltä, kun yleinen mielipide kävisi myönteisemmäksi alkoholin käytölle.²¹⁰ Lautakunnan ehkä hieman naiivitkin perustelut ymmärtää, kun kieltolakiin tottunut sukupolvi oli huolissaan nuorisostaan ja asia oli aivan uusi. Kunnanhallitus esitti anniskeluoikeuksien hyväksyntää raittiuslautakunnan enemmistön mielipiteeseen vedoten. Valtuusto kuitenkin hylkäsi anomuksen tässä vaiheessa, koska 2/3:n määränemmistöä luvan myöntämisen taakse ei saatu. Äännet menivät 16 puolesta, yhdeksän vastaan ja viisi tyhjää. Voimakkaimpina vastustajina esiintyivät valtuutetut Kalmari, Könönen, Ravi ja Saimo, mutta myös kokoomuksen Arto Halinen äänesti anniskelua vastaan.²¹¹

²¹⁰ LKA, KValt 16.12.1965, § 224.

²¹¹ LKA, KValt 16.12.1965, § 224; Arto Halinen 5.7.2001. Halinen vetosi vastustuksessaan kasvattajan rooliinsa opettajana, joka oli 1960-luvulla vielä toisenlainen. Tilanne oli kiusallinen, kun kokoomus muuten oli myönteinen anniskelulle. Halinen sai muistikuvansa mukaan kritiikkiä toiminnastaan, kun vastustajat vielä voittivat äänestyksen. Toisaalta raittiuslautakunnan Martti Nikamaa-opettaja hänkin puolsi anniskelun aloittamista.

Näyttävämmin Laukaa–Konnevesi-lehti käsitteli 18.4.1966 pidettyä valtuuston kokousta. Tällöin annettiin lääninhallitukselle lausunto Osuusliike Keskimaan anomuksesta saada perustaa olut-, viini- ja likööriravintola Laukaan kirkonkylälle rakennettavaan hotelli–ravintolaan. Samalla oli ilmaistava jälleen uusi mielipide Mäki-Matin olut-oikeuksille Lievestuoreen Matin kahvioon, ennen kuin se voisi hakea lupaa lääninhallitukselta uudelleen. Taas oli pyydetty lausunto raittiuslautakunnalta sekä myös matkailulautakunnalta. Matkailulautakunnan lausunto oli luonnollisesti myönteinen, saattaisihan anniskelu lisätä ravintolassa poikkeavien erityisesti ulkomaisten matkailijoiden määrää. Raittiuslautakunnassa säilyi aiemman tapauksen kaltainen 3–2-asetelma. Puoltavat jäsenet perustelivat valitsevansa pienemmän pahan. Pitkät hankintamatkat olisivat ajan ja rahan hukkaa, ja kerralla ostettiin suuria määriä alkoholijuomia. Anniskeluoikeudet pienentäisivät haitallisia lieveilmiöitä, kuten trokaamista ja korvaavien aineiden, kuten pontikan, lakkatuotteiden ja kosmeettisten aineiden, käyttöä. Samoin pilsnerin vahvistaminen laittomilla tai laillisilla alkoholeilla jäisi pois. Kaksi eriävän mielipiteen lausunnutta jäsentä sanoivat Laukaan olevan niin lähellä Jyväskylää ja Suolahtea, että matka ei ollut ongelma. Edelleen he korostivat nuorison juomisen lisääntyvän.²¹²

Valtuustossa Keskimaan B-oikeuksista käytiin värikäs keskustelu, minkä takasi vielä se, ettei ryhmäpäättöksiä useinkaan alkoholin kaltaisista tunneasioista tehty.²¹³ Kunnanhallitus oli esittänyt anniskeluoikeuksien puoltamista raittius- ja matkailulautakuntien lausuntoihin viitaten. Valtuutettu Matti Ravi käytti seuraavanlaisen puheenvuoron: ”Kun minä en ole ikinä viinaryyppyyä ottanut enkä tupakansavua imaissut, niin minä vastustan tuota pahuuden pesää ja esitän, että lupaa ei myönnetä.” Valtuutettu Antti Närhi vastasi tähän sanomalla: ”Sellaisten mielipiteille, jotka eivät edes tiedä viinan makua, ei pidä antaa mitään arvoa”.²¹⁴ Paavo Tarvainen sitä vastoin piti viinaa viisasten juomana, eikä sitä tullut tuoda tyhmien eteen. Otto Tiihonen taas korosti vertauskuvallisesti, että vaikka anniskeluoikeuksia ei olisi, viinakauppa olisi auki 24 tuntia vuorokaudessa. Kalmari vastusti ”kapakkaa” jyrkästi, samoin kuin Könönen, Ravi ja Saimo. Asian vas-

²¹² LKA, KValt 18.4.1966, § 86.

²¹³ Tapani Kantola 3.7.2001.

²¹⁴ Närhin kommentti on Laukaa–Konnevesi-lehden versio. Kuukkasen mukaan Närhin repliikki oli: ”Puheenjohtaja, esitän, että Ravin puheenvuoro jäävätään, kun se ei tiedä, mistä puhuu.” L–K 22.4.1966; Unto Kuukkanen 2.7.2001.

tustamiseksi oli kerätty 391 nimen adressi alkoholin käytön estämiseksi pitäjässä, mikä kertoo asian päivänpolttavuudesta. Adressissa mukaan ”anniskeluravintola on suureksi vaaraksi kalleimmille aarteillemme, nuorisolle”. Adressin lukemista kokouksessa puolsi 23 valtuutettua: siitäkin jouduttiin äänestämään. Äänestyksen tuloksena valtuuston myönteinen kanta Keskimaan B-oikeuksiin vahvistettiin äänin 26–4.²¹⁵

Nimimerkitön kuntalainen oli ollut seuraamassa anniskelua käsitellyttä valtuuston kokousta ja otsikoi yleisönosastokirjoituksensa ”Ihmettelyä herättävää käyttäytymistä Laukaa kunnanvaltuustossa”. Kirjoittajan käsitys oli, että valtuutetuilla ainakin piti olla tietoa ja kypsyyttä yhteisten asioiden käsittelyssä. Kirjoittaja oli hämmästynyt, kun suuri osa valtuutetuista ”hytkeyn nauroi valtuustotoverilleen, jonka elämäkatsomus oli toisenlainen kuin heidän itsensä”. Hän jatkoi vielä, että ”sivistyksen ja kypsyyden merkinä pidetään sitä, että osaa kuunnella vastapuolen mielipidettä”. Kirjoittaja lisäksi ihmetteli valtuuston hyväksyntää anniskelulle, samoin raittiuslautakunnan kantaa. Lisäksi hän oli pahastunut, että adressin lukua jopa vastustettiin. Lopuksi katkera kirjoittaja epäili valtuuston toiminnan noudattavan ”me päätämme, valitsijat vaietkoon” periaatetta.²¹⁶ Kirjoittaja viittasi nauruasiassa selvästi Matti Ravin kommenttiin, joka varmasti herätti hilpeyttä varsinkin Närhin vastauksen myötä. Kirjoittajalle lienee ollut vierasta se, että valtuuston kokouksessa ei istuttu kuin kirkossa.

Joulukuun 12. päivänä 1966 valtuusto käsitteli vielä Mäki-Matin Matin haarikan olutoikeuksien lausunnon lääninhallitukselle vuoden 1967 loppuun asti. Kunnanhallitus oli puoltanut myönteistä lausuntoa viitaten 18.4. tehtyihin päätöksiin. Valtuustokin suhtautui asiaan myönteisesti äänin 27–2 vastustajina vain Matti Ravi ja Niilo Kalmari.²¹⁷ Kun tie oli avattu, jatkossa anniskelun jatkoaikojen myöntäminen oli lähinnä vain pakollinen muodollisuus. Kesäkuun 26. päivänä 1967 tuli päätettäväksi lääninhallitukseen menevät lausunnot sekä Keskimaan Sarkan B1-oikeuksia että Mäki-Matin Matin haari-

²¹⁵ LKA, KValt 18.4.1966, § 86. Kaikki puheenvuorot ja sitaatit Ravian lukuun ottamatta: L–K 22.4.1966. Mielenkiintoinen piirre asiassa oli vielä se, että Laukaan Säästöpankin kaavailemat hotelli-ravintolan rakennustyöt olivat jumissa niin kauan kuin anniskelulupa saataisiin, sillä ravintolan vuokrasopimus oli tehty sillä ehdolla, että anniskeluoikeudet saadaan. L–K 15.4.1966.

²¹⁶ L–K 22.4.1966.

²¹⁷ LKA, KValt 12.12.1966, § 202.

kan C-oikeuksia koskien vuoden 1968 loppuun. Vastustajina esiintyivät edelleen Ravi, Saimo ja Kalmari, mutta todellisuudessa ei ollut enää pienintäkään epäilystä lausunnon kannasta. Kunnanhallitus puolsi niin ikään oikeuksien jatkamista.²¹⁸

Keskimaan Sarkka-ravintola anoi myöhemmin lääninhallitukselta A-oikeuksia, ja lausunnon antaminen tuli valtuuston eteen 18.7.1968. Nyt raittiuslautakuntakin oli kääntynyt vastustavalle kannalle. Lautakunnan mukaan humalaiset olivat kirkonkylällä lisääntyneet anniskelun aloittamisen jälkeen. Niinikään perheiden elinolot jäivät voiton tavoittelun alle, sillä anniskeluoikeuksien laajentaminen ei lisännyt perheonnea. Raittiuslautakunta olisi halunnut kuulla myös muiden kuntien kokemuksia anniskeluoikeuksien laajentamisesta. Kunnanhallitus puolsi kuitenkin Sarkan A-oikeuksia. Valtuustossa vastarinnassa olivat jo tutut nimet Kalmari, Ravi, Saimo ja Pollari. He eivät kuitenkaan pystyneet estämään myönteisen lausunnon hyväksymistä, kun 25 valtuutettua kannatti sitä.²¹⁹

4.4.2. Uusi keskiolulaki

14.5.1965 annettiin hallituksen esitys uudeksi alkoholilainiksi. Anniskeluun tarvittiin esityksen mukaan enää valtuuston yksinkertainen enemmistö. Maalaiskunnissa anniskeluun edellytettiin yli 1 000 asukkaan asutuskeskus tarpeeksi kaukana toisista anniskelupaikkakunnista.²²⁰ Eduskunta hyväksyi uuden alkoholilain 28.5.1968, ja se takasi maalaiskuntien tasa-arvon alkoholin jakelussa kaupunkeihin nähden. Valtuusto voi antaa yleissuostumuksen alkoholin jakeluun, ja se oli myös mahdollista perua. Alkoholin ostamisen ikärajat laskivat miedoissa juomissa 18:aan ja väkevissä 20:een vuoteen.²²¹ Suomalaisten keskuudessa vapaan keskioluen kannatus oli kasvanut 50 prosenttiyksik-

²¹⁸ LKA, KValt 26.6.1967, § 117 ja § 118.

²¹⁹ LKA, KValt 20.5.1968, § 140; L-K 19.7.1968. Valtuusto joutui antamaan anniskelulausunnot vielä mm. Korsuveljesten perustettavaan kuntoutumiskeskukseen 17.6.1974, jolloin tulos oli 16–8 ja seitsemän tyhjää sekä 27.9.1976 Pitkäniemen lomakylälle, jolloin tulos oli 22–5 ja neljä tyhjää. LKA, KValt 17.6.1974, § 99; LKA, KValt 27.9.1976, § 147.

²²⁰ Laurila 1985, s. 199–200; Vataja 1965, s. 657–659.

²²¹ Pekkala 1968, s. 816–884.

köä vuosina 1964–1969.²²² Keskioluen myynnin vapauttanut laki astui voimaan vuonna 1969, ja samalla tiukkaa alkoholipolitiikkaa lievennettiin muutoinkin.

Kun uusi alkoholilaki astui voimaan vuoden 1969 alussa, yleissuostumuksia annettiin suurella innolla. Tammikuun 17. päivään mennessä 521 kunnasta 512 eli 98,2 prosenttia oli antanut yleissuostumuksensa vähittäismyyntiin ja 468 eli 89,8 prosenttia anniskeluun. Kahdeksan kuntaa ei ollut antanut suostumustaan kumpaankaan, ja 33 kuntaa salli vain vähittäismyynnin. Myöhemmin päätöksensä teki vielä 12 kuntaa. Kielteisiä anniskeluun ja myyntiin olivat lähes poikkeuksetta maalaiskunnat, sillä vain Raahen kaupungissa anniskelu kiellettiin.²²³ Alkuvaiheen vapaamielisyyden jälkeen yleissuostumuksia alettiin perua melko tiuhaan tahtiin. Pelkästään vuoden 1975 aikana noin kaksikymmentä kuntaa perui yleissuostumuksensa vähittäismyyntiin ja anniskeluun. Neljäkymmentä kuntaa oli käsitelty asiaa, mutta pitivät suostumukset ennallaan. Vuoden 1969 alkoholipolitiikan vapautuksen perusteina olivat olleet yksilön vapaus, tasa-arvo, vastuun tie, valtion holhouksen lievennys ja kulutuksen ohjaaminen mietoihin juomiin. Oy Alko Ab:n tilasto 6.2.1976 kertoo, että vuoden 1975 alkuun mennessä yleissuostumusta myyntiin ei ollut antanut ollenkaan kaksi kuntaa ja anniskeluun 18 kuntaa, joista tosin kaksi antoi suostumuksen vuoden 1975 aikana. Vuoden 1974 aikana tehtiin kaksi myynnin peruutusta, vuonna 1975 myynnin peruutuksia tehtiin 33 ja anniskelun peruutuksia 32. Vuoden 1976 aikana tehtiin viisi myynnin ja kolme anniskelun peruutusta. Vuoden 1975 myyntiperuutuksista 12:sta valitettiin ja yksi kumottiin.²²⁴

Myös Laukaan kunnanvaltuuston käsittelyyn tuli keskioluen myynnin vapauttaminen. Kunnanvaltuuston yleissuostumuksella 2,25–3,7 prosentin vahvuisia oluita sai myydä ja anniskella kunnan alueella. Yleissuostumuksen peruutus oli mahdollinen, jolloin päätöksestä kahden vuoden kuluessa anniskelu ja vähittäismyynti olisi lopetettava. Laukaan raittiuslautakunta vastusti yleissuostumuksen antamista. Se halusi ensin kokemuksia muualta ja odotti Sarkalle myönnettyjen A-oikeuksien vaikutuksia. Kunnanhallitus kuitenkin esitti keskioluen myynnin ja anniskelun sallimista. Vähittäismyynnin aloittamista

²²² Mäkelä 1976, s. 15.

²²³ Haaranen 1969, s. 151.

²²⁴ Vihavainen 1976, s. 200–202. Vertaa viite 239.

vastustivat tutut nimet Saimo, Kalmari ja Ravi. Puoltavia ääniä annettiin 20 ja tyhjiä seitsemän kappaletta. Äänestystulos merkitsi keskioluen vähittäismyynnin ja anniskelun vapautumista Laukaassa 1.1.1969 alkaen.²²⁵ Klaus Mäkelän tutkimusten mukaan ennen keskiolulain voimaan tuloa keskioluen myynnin ja anniskelun vapautusta piti oikeana toimenpiteenä 80 % miehistä ja 51 % naisista. Kaupunkilaiset ja ylemmät sosiaali-ryhmät suhtautuivat asiaan myönteisimmin. Kaiken kaikkiaan suomalaiset suhtautuivat keskioluen vapaaseen anniskeluun myönteisemmin kuin vapaaseen vähittäismyyntiin.²²⁶ Laukaa–Konnevesi-lehti haastatteli ensimmäisen vapaan oluen kauppapäivän jälkeen yhdeksää laukaalaista kauppiasta. Heidän mukaansa päivä oli sujunut rauhallisesti ja myydyin keskioluen määrä oli vaihdellut muutamista koreista pariinkymmeneen koriin. Pilsnerin kulutus oli tippunut lähes nollaan ensimmäisen päivän aikana.²²⁷

Raittiusaate säilyi elossa keskioluen vapautumisen jälkeenkin. 3.6.1976 Laukaa–Konnevesi-lehti kirjoitti, että raittiuslautakunta oli vaatinut ehtoollisviinin muuttamista alkoholittomaksi. Lautakunnan mukaan raitistuneet kuntalaiset lankesivat juopotteluun uudelleen, kun he saivat alkoholipitoista ehtoollisviiniä. Samaan aikaan syntyi Sylvi Saimon, Matti Ravin, Toivo Kapasen ja Armas Oksasen valtuustoaloite, joka esitti keskioluen anniskelu- ja myyntiluvan kumoamista Laukaassa. Uuden keskiolulain voimaan tulon jälkeen rikokset, työmaajuopottelu, työpoissaolot ja rattijuopumukset olivat aloitteen tekijöiden mukaan lisääntyneet.²²⁸ Huoli tulevaisuudesta ei ollut aivan turha, sillä absoluuttisen alkoholin kulutus kasvoi erittäin nopeasti vuoden 1968 jälkeen. Vuonna 1968 kulutus valtakunnallisesti oli 2,88 litraa henkeä kohden vuodessa, vuonna 1969 jo 4,21 litraa ja vuonna 1974 6,5 litraa.²²⁹

²²⁵ LKA, KValt 30.9.1968, § 171.

²²⁶ Mäkelä 1969, s. 4–6; Mäkelä 1976, s. 15.

²²⁷ L–K 10.1.1969.

²²⁸ L–K 3.6.1976.

²²⁹ Laurila 1985, s. 677.

4.4.3. Hanat sulkeutuvat

Lokakuussa 1976 Laukaa–Konnevesi-lehdessä julkaistiin 205 henkilön otos alkoholi-mielipiteistä. 60 prosentin mielestä keskiolut pitäisi saada pois kaupoista ja 40 prosenttia taas pitäisi oluen myynnin ennallaan. Tässä oli luonnollisesti sukupuolien välinen ero siten, että naisista 75 % ja miehistä vain 44 % lopettaisi keskioluen vähittäismyynnin. Anniskelua vastustettiin vähittäismyyntiäkin enemmän, sillä 67 prosenttia vastaa-jiista lopettaisi anniskelun ja 33 jatkaisi sitä. Naisista 73 % lopettaisi anniskelun ja miehistä 61 %. Eli miehetkin olivat huomattavasti kriittisempiä anniskelun kuin vähittäismyynnin suhteen. Tutkimuksen perusteella Laukaassa sekä vähittäismyynti että anniskelu olisi pitänyt kieltää melko selvin numeroin–ainakin jos naisilta kysyttäisiin.²³⁰

Valtuuston kokouksessa 13.12.1976 keskioluen kohtaloa käsiteltiin. Kunnanhallituksen esitys oli ottaa käyttöön anniskelun ja myynnin rajoitukset kesällä tehdyn valtuusto-aloitteen mukaisesti. Kunnanhallituskin oli joutunut äänestämään asiasta. Kunnanjohtaja Kauko Suvikorpi arveli, että keskioluen myynnistä oli aiheutunut haittoja, mutta kuntakohtaiset rajoitukset eivät auttaisi. Kotipoltto vain lisääntyisi, samoin kuin ostopmatkat muihin kuntiin. Valvontaa ja neuvontaa tulisi lisätä. Kunnanjohtajan esitys joutui kunnanhallituksessa äänestykseen Toivo Kapasen esitettyä ryhtymistä myynnin ja anniskelun rajoittamiseen. Äänin 3–7 ja yksi tyhjä kunnanjohtajan esitys hävisi ja kunnanhallitus esitti valtuustolle, että rajoitustoimenpiteisiin ryhdyttäisiin.²³¹

Valtuustossa esiintyi mielipiteitä keskioluen vapauttamisen puolesta ja sitä vastaan. Jos vähittäismyynti ja anniskelu kiellettäisiin, seurauksena saattaisi olla kauppakuolemia ja toisaalta kotipolton lisääntyminen. Samoin Alkon sivuliikkeen saaminen todennäköisesti vaikeutuisi. Aiheesta tehty kysely 300 henkilön otoksella oli osoittanut, että kuntalaisetkin suhtautuvat kielteisesti keskioluen myyntiin ja anniskeluun. Ennen valtuustokäsittelyä oli pyydetty kymmenen eri lausuntoa päätöksentekoa tukemaan. Rajoitusten käyttöön ottoa esitti liikenneturva-, terveys-, sosiaali-, ja raittiuslautakunnat. Rajoituksia eivät puoltaneet nuorisolautakunta, Osuuskauppa Mäki-Matti, Osuusliike Keskimaa ja

²³⁰ L–K 7.10.1976.

²³¹ LKA, KHall 15.11.1976, § 1088.

kauppias A. Eerola. Koulu- ja urheilulautakunnat eivät selkeästi ilmaisseet kantaansa.²³² Hieman yllättäviä ovat nuoriso- ja koululautakunnan lausunnot. Nuorisolautakunta kuitenkin korosti ennaltaehkäisevien toimenpiteiden merkitystä. Liikkeenharjoittajien kannat olivat ennalta odotettavissa, samoin rajoituksia puoltaneiden lautakuntien esitykset olivat odotettavissa.

Matti Ravin esityksen mukaan suostumus anniskeluun ja vähittäismyyntiin oli peruttava. Erkki Siekkisen esityksen mukaan anniskeluoikeudet peruttaisiin, mutta vähittäismyynti kaupoissa ja myymäläautoissa säilytettäisiin. Molempia esityksiä kannatettiin. Ensiksi äänestettiin Ravin ja kunnanhallituksen välillä, jolloin Ravin esitys voitti 19–9, kolme tyhjää. Ravin ja Siekkisen esityksen välinen äänestystulos oli numeroiltaan sama eli 19–9–3. Mainittakoon, että samat yhdeksän valtuutettua vastustivat Ravin esitystä molemmissa äänestyksissä.²³³ Keskioluen myynti ja anniskeluoikeudet Laukaassa kumottiin. Laukaa ei ollut valtakunnan tasolla kuitenkaan ainutlaatuinen tapaus.²³⁴

4.4.4. Kolmas kerta toden sanoo: keskioluen myynti sallitaan

Keskiolutasiaan palattiin taas valtuuston kokouksessa 30. kesäkuuta 1977. Elinkeinolautakunta oli tutkinut keskioluen myynnin ja anniskelun kumoamisen vaikutuksia 13.12. tehdyn päätöksen jälkeen. Keski-Suomessa vain Konnevesi, Toivakka ja Muurame olivat Laukaan lisäksi kumonnet yleissuostumuksen. Toisaalta Toivakassa oli valitusprosessi meneillään, ja Muuramessa oli uusi harkinta käynnissä. Muissa Laukaan naapurikunnissa keskiolut oli vapaa edelleen. Elinkeinolautakunta suositteli kunnanhallitukselle, että se esittäisi 13.12. tehdyn päätöksen kumoamista eli keskioluen vapauttamista jälleen. Perusteluina suositukselle oli kiellon haitalliset vaikutukset kaupan käyntiin, kun ostokset tehtiin naapurikunnissa samalla kun haettiin olutta. Lisäksi keskioluen vähittäismyynti oli laskenut muutenkin. Kunnanhallituksessa 31. toukokuuta Otto Tiihonen Arto Halisen kannattamana esitti, että perumista ei muutettaisi. Kunnanjohtaja taas esitti, että elinkeinolautakunnan esitys hyväksyttäisiin. Äänin 6–4 kunnanhallitus

²³² LKA, KValt 13.12.1976, § 183.

²³³ LKA, KValt 13.12.1976, § 183.

²³⁴ L–K 16.12.1976; L - K 13.1.1977.

hyväksyi yleissuostumuksen perumisen kumoamisesityksen. Tarmo Torro äänesti tyhjää.²³⁵

Valtuustossa käytettiin useita puheenvuoroja asiaan liittyen. Hilikka Kaikkosen mielestä kaupan oli saatava tulonsa muualta kuin keskioluesta. Toivo Kapasen mukaan monien kauppojen mielestä kiellosta ei edes ollut haittaa niiden myynnille. Hannu Suomala tiesi, että rikokset olivat kaksinkertaistuneet Laukaassa keskioluen vapauden aikana, joten kieltoa ei tullut kumota. Tapani Kantolan mielestä sivukylien kauppiaille keskiolutkielto voi olla ongelma, kirkonkylällä ei niinkään. Matti Ravi sanoi valtuustossa siirrytyn hyvyyden voimista pahuuden voimiin, kun asiaan taas käsiteltiin. Risto Närhin mukaan keskustelu oli hyvin yksipuolista. Alkoholistikin oli lähimmäinen ja hänestä oli kannettava vastuu. Kieltoa ei tullut kumota. Otto Tiihonen ja Paavo Vesterrinen esittivät pysymistä vanhassa päätöksessä. Puheenvuoron käyttivät myös Sylvi Saimo ja Pekka Räisänen. Äänin 20–14 valtuusto kumosi kunnanhallituksen esityksen, eli keskioluen vähittäismyynti- ja anniskelukielto pysytettiin voimassa edelleen. Tapaus on siinäkin mielessä merkittävä, että kovinkaan usein valtuusto ei hylännyt kunnanhallituksen esityksiä. Valtuuston päätöksen perusteella Alko päätti, että keskioluen anniskelu ja myynti kiellettäisiin Laukaassa 17.1.1979 alkaen.²³⁶

Keskiolutasiaan palattiin 20.11.1978 jälleen, kun kiellon määräpäivä 17. tammikuuta 1979 alkoi lähestyä. Laukaa oli tuossa vaiheessa ainoa kunta Keski-Suomessa, jossa kielto oli tulossa voimaan. Valtuuston käsiteltävänä oli yrittäjien ja liikkeenharjoittajien aloite ”avata kaljahanat”, kuten Laukaa–Konnevesi-lehti kirjoitti. Kunnanhallituksessa asia oli mennyt äänestykseen, kun Tiihonen ja Halinen esittivät aloitteen hylkäämistä. Kunnanjohtajan esitys kumota keskiolutkielto voitti kuitenkin äänin 7–4. Valtuuston käsittelyssä Matti Ravi maalasi uhkakuvia, jos keskiolut taas vapautettaisiin. ”Kouluissa opettajat joutuvat pian pelkäämään, että oppilaat keskikaljoissaan pieksävät heidät”, Ravi maalaili. Hän jatkoi, että ”Vehniällä joku joi kaksi pulloa keskiolutta, menetti järkensä ja joutui mielisairaalaan”. Myöskin ”Karstulassa mies joi kaksi pulloa

²³⁵ LKA, KValt 30.6.1977, § 173; LKA, KHall 31.5.1977, § 682. Tarmo Torro 6.7.2001. Torro sanoi, että häntä alkoholikysymykset eivät muutenkaan kiinnostaneet, ja hän pysytteli sivussa.

²³⁶ LKA, KValt 30.6.1977, § 173; L-K 7.7.1977; L-K 8.9.1977.

keskiolutta ja tappoi vanhan ämmän”, Ravi tiesi kertoa. Ravi vetosi valtuuston vastuuntuntoon ja uskoi sitä olevan, kunhan ei mene ”ihan vasemmalle”. Valtuusto hylkäsi yrittäjien aloitteen äänin 20–14–1.²³⁷ Jälleen kunnanhallituksen esitys meni kumoon.

Kun keskiolutkiellon kumoamiseen palattiin jo kolmannen kerran syyskuussa 1979, kyseessä oli kauppiaitten aloite vähittäismyynnin vapauttamiseksi. Kunnanhallitus hankki ennen asian käsittelyä raittius-, nuoriso- ja urheilulautakuntien lausunnot. Raittiuslautakunta puolsi keskiolutkiellon kumoamista, kun taas urheilu- ja nuorisolautakunnat vastustivat sitä. Kunnanjohtaja esitti vähittäismyynnin kiellon kumoamista, mutta anniskelukiellon säilyttämistä, kun taas Otto Tiihonen ja Toivo Kapanen vastustivat minkäänlaista lievennystä kieltoihin. Asia meni äänestykseen, jonka tulos 5–5 vaati ratkaisemisen puheenjohtajan mielipiteen perusteella. Kunnanhallituksen puheenjohtaja Tarmo Torro puolsi kiellon kumoamista, joten se tuli kunnanhallituksen esitykseksi.²³⁸

Valtuusto käsitteli asiaa 24. syyskuuta 1979. Hannu Suomala ja Matti Ravi etunenässä olivat kiellon säilyttämisen kannalla. Hannu Suomala vastusti edelleen kiellon purkamista vedoten rikollisuuteen, ja siihen, ettei keskioluen puutteeseen kuole. Risto Närhi kertoi traagisen tarinan, kuinka äiti unohti palata perunakellarista takaisin lastensa luokse, kun viihtyi olutkorin luona paremmin. Esko Jalkanen piti keskustelua tekopyhänä, sillä olutta hankittiin joka tapauksessa muualta. Hän kannatti myös anniskelun vapautusta. Otto Tiihosen mukaan kaikki paha oli keskikaljan syytä. Unto Kuukkanen kannatti kiellon kumoamista todeten, että ”kommunistit eivät ole kaikki juoppoja, mutta eivät kristillisetkään ole kaikki selviä”. Valtuusto äänesti asiasta ja tulos oli 17–17. Valtuuston puheenjohtajan Raimo Salpakosken ääni ratkaisi äänestyksen vähittäismyyntikiellon kumoamisen hyväksi. Anniskelukielto jäi vielä voimaan, eikä sitä kumottu tarkasteltavana olevan ajajanjakson kuluessa. Myyntikiellon perumisesta tehtiin kaksi erillistä valitusta lääninhallitukseen. Toisen teki Toivo Kapanen, ja toisen takana olivat opettaja Martti Muurikainen, joka esiintyi paikallislehden yleisönosastolla voi-

²³⁷ LKA, KHall 6.11.1978, § 1209; LKA, KValt 20.11.1978, § 158; L-K 23.11.1978.

²³⁸ LKA, KHall 10.9.1979, § 1011.

makkaana raittiuden kannattajana, kirkkoherra Reino Turunen, lääkäri Liisa Hyvärinen ja valtuutettu, nuoriso-ohjaaja Risto Närhi. Molemmat valitukset hylättiin.²³⁹

Paitsi keskiolutasiasta valtuustossa keskusteltiin 1970-luvulla Alkon myymälän anomisesta Laukaan kirkonkylälle. Elokuun 15. päivänä 1977 pidetyssä kokouksessa valtuustolla oli taas tiukka paikka, kun asiaa käsiteltiin. Kunnanhallitus oli päättänyt kokouksessaan 1.8.1977 esittää raittius- sekä matkailu- ja elinkeinolautakuntien lausuntoihin nojaten, että sivuliikettä haettaisiin Laukaaseen. Valtuustossa Toivo Kapanen vastusti esitystä sanomalla, että Laukaassakin on kuolemantapauksia alkoholin vuoksi. Risto Närhi oli Kapanen linjoilla. Hilka Kaikkonen totesi että mitä vaikeampi alkoholia oli saada sitä vaikeampi oli joutua kierteeseen. Sylvi Saimon mielestä kunnan alueen kuusi anniskelupaikkaa riittivät. Tapani Kantola puolusti liikkeen avaamista. Hän perusteli alkoholin väärinkäytön syiden olevan syvemmällä kuin paikallisessa alkoholimyymälässä, ja sitä paitsi hän tarvitsisi itsekin joskus pullon. Melko tiukka äänestystulos 19–15–1 merkitsi sitä, että Alkon sivuliikettä haettaisiin.²⁴⁰

Keskiolutta pyöriteltiin siis kolme kertaa Laukaan kunnanvaltuustossa yleissuostumuksen peruuttamisen jälkeen 13.12.1976. Kieltoa yrittivät saada kumoon elinkeinolautakunta ja yrittäjät, mutta vasta kauppiat saivat kiellon kumottua, tosin vain vähittäismyynnin osalta. Alkoholiasia herätti nimenomaan tunteita, ja näissä asioissa kunnanhallituksen esityksillä ei ollut paljoakaan painoa, kun ratkaisut tehtiin lähinnä oman vaikaumuksen perusteella. Unto Kuukkanen piti valtuustoa vain mielialavaltuustona, joka ei ollut ryhdikäs millään tavalla. Hän ei pitänyt soutamista ja huopaamista mitenkään järkevänä. Kuukkanen totesi, että ketään ei voinut kahlita, ja kieltolakikaan ei raitistanut kansaa. Kantolan mielestä hanojen sulkeminen oli naurettavaa, ei mitenkään johdonmukaista. Alkoholikäsitteilyt saivat jo naurettavia piirteitä, ja ne olivat harmillisia Laukaan imagon kannalta. Torro ja Kuukkanen ymmärsivät yrittäjien harmistuneisuuden. Va-

²³⁹ LKA, KValt 24.9.1979, § 164; L–K 4.10.1979. Valituksista L–K 4.9.1980. Oluen vähittäismyynti oli loppunut 3.4.1980 mennessä 29 kunnassa ja anniskelu 33 kunnassa. Kaksi kuntaa kumosi aiemman kiellon. Uusia yleissuostumuksen peruutuksia ei enää tehty. Anniskelu puuttui alunperinkin 13 kunnassa ja vähittäismyynti yhdessä kunnassa. L–K 3.4.1980.

²⁴⁰ LKA, KHall 1.8.1977, § 888; LKA, KValt 15.8.1977, § 189; L–K 18.8.1977. Kantola korosti hieman huvittuneena sitä, että perusteluissa valtuutetuilla oli mm. laittoman kaupan ehkäisyä jne., mutta kukaan muu ei sanonut itsekin tarvitsevansa Alkon liikkeen palveluja. Tapani Kantola 3.7.2001.

semmistö oli lähtökohtaisesti myönteinen alkoholin jakeluun. Halinenkin sanoi vatvo-
misen murtaneen valtuuston arvovaltaa, jos joku vain tuijotti tähän asiaan. Saimon
mielestä kolmen keskioluen uudelleenvapauttamiseen tähdänneen aloitteen käsittely oli
melkoista teatteria. Saimo piti periaatteestaan kiinni loppuun asti ja vastusti alkoholipo-
litiikan kevennystä. Hän ei ollut huolissaan kauppiaiden tuloista ja korosti, että pontik-
kaa tehtiin edelleen vapaankin alkoholin aikaan.²⁴¹

²⁴¹ Kaikki haastatellut. Halinen mainitsee vain Mäki-Matin anniskeluasian, jossa hän meni vastustajien
taakse, mutta ei maininnut vastustaneensa kaljahanojen avaamista myös kunnanhallituksessa.

5. Laukaa–Konnevesi-lehti kunnallispolitiikan heijastajana

5.1. Puolueeton kotiseutulehti?

Hyvin näkyvä osa Laukaan kunnanvaltuuston toimintaa vuodesta 1964 alkaen oli suhtautuminen uuteen kotiseutu- ja paikallislehteen. Ensimmäisessä numerossaan 23.10.1964 Laukaa–Konnevesi-lehti ilmoitti olevansa puolueeton ja puolueista riippumaton ja vältti ottamasta kantaa poliittisiin kiistakysymyksiin. Laukaa–Konnevesi-lehden tapauksessa puolueettomuus ei kylläkään merkinnyt vaikenemista hankalista kysymyksistä, millä ”puolueettomuutta” on joskus kritisoitu. Vaikka sitoutumattomuus ilmoituksella tuotiin julki, poliittinen leima voi syntyä lehdelle myös omistussuhteiden kautta, kuten epäilemättä kävi Laukaa–Konnevesi-lehdelle. Mahdollinen puolueellisuus oli monille valtuutetuille arka asia, ja siitä keskusteltiin valtuuston kokouksissa lähes vuosittain. Tämän vuoksi katson tärkeäksi selvittää, oliko lehti puolueeton ja olivatko syyttelyt turhia.

Laukaa–Konnevesi-lehti oli varsin tyypillinen paikallislehti.²⁴² Lehti ilmestyi vuosina 1964–1980 kerran viikossa, jos ei oteta lukuun ensimmäisen vuoden näytenumeroita. Levikkialueena oli Laukaan ja Konneveden kunnat. Ensimmäiset vuodet lehden levikki kasvoi hyvin kituliaasti, mutta todellinen kasvu tapahtui Urho Ylitalon toisella päätoimittajakaudella, joka kesti vuodesta 1967 vuoteen 1982. Vuonna 1963 (?) lehden levikki oli 2343 kappaletta ja se nousi vuoteen 1970 mennessä 3850 kappaleeseen.²⁴³ Vuoden 1973 lopussa lehden painos ylitti 5000 kappaletta. Vuoden 1976 alkuun mennessä Laukaa–Konnevesi-lehti oli kasvanut Keski-Suomen pienilevikkisimmästä pai-

²⁴² Paikallislehti on perinteisesti määritelty ilmestymiskertojen, levikkialueen laajuuden ja sisällön perusteella. Paikallislehden levikkialue on rajautunut yleensä yhden kunnan tai kuntaryhmän alueelle ja sisällön pääpaino on paikallisessa tiedonvälityksessä; valtakunnallisia uutisia ei julkaista juuri lainkaan. Ilmestymistiheys paikallislehdillä on tavallisesti kerran viikossa, ja ne leviävät yksinomaan tilattuna. Keskeisimpiä paikallislehtiryhmän tuntomerkkejä ovat puolueettomuus ja riippumattomuus; paikallislehdet ovat poikkeuksetta puolueettomia-oman ilmoituksensa mukaan ainakin. Kts. Santonen 1985, s. 179; Tommila ja Raitio 1979, s. 253; Tommila ja Salokangas 1998, s. 285; Rautio 1990, s. 14.

²⁴³ Tommila 1988, s. 78.

kallislehdestä kärkikolmikkoon. Kerran viikossa ilmestyvistä se oli suurin 6 000 kappaleen levikillään.²⁴⁴ Laajentunut levikki ja tunnettuus kasvattivat lehden suosiota ilmoituskanavana ja keskusteluareenana.

Laukaa–Konnevesi-lehden ensimmäisessä numerossa toimittaja Urho Ylitalo määritteli pitkässä kirjoituksessaan ”Lukijat ratkaiskoot” lehden tulevia suuntaviivoja. Ylitalo ilmoitti Laukaa–Konnevesi-lehden olevan Laukaan ja Konneveden kotiseutulehti. Se oli muiden paikallislehtien tavoin puoluerasituksista ja sidonnaisuuksista vapaa. Koulut ja seurakunnat tarvitsivat hänen mukaansa lehteä keskinäiseksi yhdyssiteeksi, ja myös kunnalliset ja seurakunnalliset asiat tulisivat tärkeäksi osaksi lehden sisältöä. Ylitalo huomautti, että lehti oli kuitenkin myös liikeyritys. Pelkästään hyväntahtoisuudesta ei ollut kysymys. Avustajat toivotettiin tervetulleiksi, kunhan he eivät alkaisi pohtia joltakin tietyltä katsantokannalta poliittisia tai uskonnollisia asioita. Ylitalo sanoi lehdensä haluavan tasoittaa eripuraisuutta; se ei aikonut ryhtyä minkään kuppikunnan asianajajaksi.²⁴⁵ Kuudentoista vuoden tarkastelujaksoni antaa hyvän kuvan siitä, pystyikö lehti täyttämään jalot päämääränsä.

Vaikka Laukaa–Konnevesi-lehti heti ensimmäisessä numerossaan vannoi puolueettomuuttaan, sen mahdollinen ja oikeastaan ilmeinen porvarillisuus nousi aika ajoin esille paitsi valtuustossa myös lehden yleisönosastolla. Lehden perustaja Tauno Suomela, joka oli myös ensimmäinen päätoimittaja vuosina 1964–1967, oli ammatiltaan pankinjohtaja.²⁴⁶ Tämä varmasti loi kauaskantoisen mielikuvan lehden porvarillisuudesta. Laukaa–Konnevesi-lehti ennätti ilmestyä reilun vuoden, kun nimimerkki ”EH”²⁴⁷ kirjoitti 5.11.1965 yleisönosastolla lehden pitävän suurta ääntä puolueettomuudestaan sen pitämättä paikkaansa. Nimimerkin mielestä vasemmiston asioista ei kirjoitettu eikä toiminnasta julkaistu tietoja; sen sijaan upseerien ja aliupseerien ilmoituksia oli nimimerkin mukaan joka lehdessä. Nimimerkki tunnusti kuitenkin, että kirjoitukset olivat alkaneet olla hiukan puolueettomampia, mutta yksipuolisuus häntä iljetti edelleen. Ylitalo luon-

²⁴⁴ L–K 14.12.1973; L–K 26.2.1976. Vuonna 1975 Tommilan mukaan lehden levikki oli 5585 kappaletta eli lehden omissa luvuissa saattaa olla hieman liikaa. Tommila 1988, s. 78.

²⁴⁵ L–K 23.10.1964.

²⁴⁶ Tommila 1988, s. 78.

²⁴⁷ Todennäköisesti SDP:n kunnanvaltuutettu Ester Haltia.

nollisesti vastasi kritiikkiin puolustaen lehden poliittista tasapuolisuutta: kaikkien aate-ryhmien tietoja julkaistiin lehdessä, jos niitä lähetettiin sinne.²⁴⁸ Muutamaa numeroa myöhemmin nimimerkki "Toinen vasemmistolainen" puolusti lehden toimitusta, mikä osoittaa, että kaikki vasemmistolaiset eivät yksioikoisesti kokeneet paikallislehteä puolueellisena. Huomionarvoista kuitenkin on, ettei yksikään porvarilliseksi lukeutuva laukaalainen tarkastelujaksolla julkisesti moittinut paikallislehteä vasemmistoystävälliseksi.

Vajaa vuosi myöhemmin 5.8.1966 syyttelyt jatkuivat, kun kunnanvaltuuston varapuheenjohtaja Mikko Puttonen (sd.) syytti Laukaa-Konnevesi-lehteä ilkeämielisestä kirjoittelusta, joka oli hänen mukaansa tarkoitettu palvelemaan Laukaassa esiin pyrkivien painostajien tarkoituksia ja hyökkäystä kunnanvaltuuston enemmistöä (sosialistit) vastaan. Lehti luonnollisesti taas puolustautui, ettei ollut tarkoituksella ilkeämielinen, eikä myöskään minkään ryhmittymän takana.²⁴⁹ Tässä vaiheessa Puttonen syytöksille on vaikea löytää perusteita. Todennäköistä on, että vasemmistolaiset valtuutetut puhuivat enemmän valtuustossa, ja Ylitalo poimi lehteen "ilkeämielisiä" sitaatteja. Huomattavaa on, että lehden heikkoina alkuvuosina Ylitalo vastasi kritiikkiin ystävällisesti ja asiallisesti, eikä sortunut vielä asiattomuuksiin.

Melko harvinainen vasemmistolaispuolustaja esiintyi lehden palstalla helmikuussa 1970 nimimerkillä "Palkkatyöläinen". Hänen mielestään valtuuston kokouksista poimitut sitaatit olivat hyödyllisiä; niistä näki, mitä valtuutetut kokouksissa puhuivat. Palkkatyöläinen ei ilmeisimminkään ollut ottanut huomioon, että vain murto-osa puheenvuoroista julkaistiin. Hän oli kuitenkin koko lehden ilmestymisajan lukenut joka numeron tarkkaan, eikä vielä koskaan ollut huomannut poliittista puolueellisuutta tai jonkin puolueen etujen ajamista. Samana vuonna 1970 Laukaan kansalaisopiston yhteiskunnallisessa piirissä vasemmisto myönsi parannusta tapahtuneen lehden puolueettomuudessa.²⁵⁰ Alkuvuosien syytökset vaimenivatkin, vaikka kunnanvaltuustossa käytiin vielä

²⁴⁸ L-K 5.11.1965.

²⁴⁹ L-K 5.8.1966.

²⁵⁰ L-K 5.2.1970; L-K 15.10.1970.

myöhemminkin keskustelua lehden poliittisuudesta. Nämä keskustelut olivat enemmänkin näytösluontoisia ainakin paikallislehden aseman tai tulevaisuuden kannalta.

Mielenkiintoisia olivat Laukaa–Konnevesi-lehden alkuvaiheessa tekemät kyselyt sen tarpeellisuudesta. Ei liene mitenkään yllättävää, että lehden sivuilla julkaistiin pelkästään myönteisiä tai neutraaleja kommentteja. Lehti ei varmastikaan ollut hoitanut asioitaan niin hyvin, ettei kellään olisi ollut huomautettavaa. Melkoinen ”sattuma” myös on se, että lehden sivuille ei päässyt yhtään vasemmistolaiseksi otaksuttavaa kuntalaista. 26.1.1968 julkaistiin yksi tällainen kysely, jonka päätehtävänä oli selvittää, oliko paikallislehti tarpeellinen ja oliko sillä tehtäviä levikkialueellaan. Julkaistu otos oli kuusi henkilöä. Kuten odottaa saattoi, kaikki kuusi henkilöä suhtautuivat paikallislehteen myönteisesti. Haastatelluista yhdellä ei ollut mainittua ammattia, mutta muut, kansalaisopiston rehtori, opettaja, kauppias, kunnanjohtaja ja metsäteknikko lienevät melko porvarillisia elämäntarkoitukseltaan. Samanlainen mielipidekysely julkaistiin 23.10.1969. Kyseessä oli ”sattumanvarainen” otos tilaajia, viisi kappaletta. Kaikki olivat pohjimmiltaan myönteisiä, varsinaista kritiikkiä ei lehteä kohtaan osoitettu.²⁵¹

Haastattelemani valtuutetut olivat melkoisen yksimielisiä siitä, ettei Laukaa–Konnevesi-lehti ollut puolueeton 1960- ja 1970-luvuilla. Vain Sylvi Saimo ei mielestään havainnut lehdessä mitään puoluevivahteita. Hän arveli, että alussa Laukaa–Konnevesi-lehti rinnastettiin Keski-suomalaiseen, joka oli keskustalainen lehti, ja tästä tulivat porvarillisuusepäilyt. Tapani Kantolakin kallistui loppujen lopuksi lehden puolueettomuuden puolelle. Hän arveli omien puolueellisuusepäilyjensä johtuneen siitä, että hän itse kävi kuumana jonkin asian puolesta, ja koki lehden poikkeavan kannan puolueellisena. Kantolan kommentissa mielenkiintoista on se, että hänen ajoittain kokemansa puolueellisuus oli vasemmistolaista. Tässä mielessä hänen kokemuksensa on harvinainen. Muut haastatellut ovat yksimielisiä siitä, että lehti ei kulkenut kultaista keskitietä. Arto Halisen mielestä vaakakuppi kallistui oikealle. Oikealta oltiin enemmän yhteydessä liike-maailmaan, ja lehtikin ymmärsi, että jos he olisivat kriittisiä porvarillisille näkökannoille, sillä voisi olla vaikutusta talouteen. Halinen arveli Tauno Suomelan ja Urho Ylitalon henkilökohtaisen katsannon olleen oikeistolainen. Epäilemättä Halinen on oi-

²⁵¹ Kuuden henkilön haastattelu kts. L–K 26.1.1968 sekä viiden henkilön haastattelu L–K 23.10.1969.

keassa. Sakari Niemi taas oli vasemmistolaisista piireistä lähtöisin. Se ei kuitenkaan vaimentanut ajoittaista kritiikkiä.²⁵²

Tarmo Torro ei myöskään uskonut, että lehti olisi ollut puolueeton. Syynä hän piti erityisesti omistussuhteita. Jos omistustaustassa olisi ollut enemmän kytköksiä vasemmalle, suhtautuminen olisi vasemmistossakin ollut myönteisempää. Unto Kuukkasen mielestä lehden linja oli jonkin verran enemmän oikealla kuin vasemmalla. Tosin pari lausetta myöhemmin hän sanoi jo lehden kallistuneen ”aika tavalla oikealle”. Keskusta-puolueen vaikutus oli Kuukkasen mielestä liian suuri. Hän oli kuitenkin sitä mieltä, että lehden piti ottaa kantaa ja sivaltaa puolin ja toisin. Kuukkanenkin puhui ”alkuajan oikeistolaisesta linjasta”, mikä viittaa lehden parantuneeseen uskottavuuteen. Paikallislehden oikeistolaisuuden Kuukkanen näki jopa uhkana, sillä lehti oli vaikuttava mielipiteen muokkaaja. Tarmo Torro sen sijaan ei nähnyt lehteä uhkana, ja hänen mukaansa moniin lehden esiin tuomiin asioihin piti suhtautua huumorilla.²⁵³ Haastattelujen perusteella paikallislehden ei-puolueettomuus ei ollut pelkästään vasemmistolaisten keksintöä. Porvarillisuus havaittiin myös porvaripiireissä. Korostamisen arvoinen oli Kuukkasen ja Torron painotusero esimerkiksi puolueellisuuden vaarallisuudessa.

5.2. Urho Ylitalo lehden toimittajana

Laukaa–Konnevesi-lehden päätoimittajana toimi suurimman osan tarkastelujaksoa Urho Ylitalo. Ylitalo toimitti lehteä ilmestymisen alusta lokakuusta 1964 elokuuhun 1965, ja uudelleen taas marraskuusta 1967 eteenpäin. Reilun kahden vuoden aikana elokuusta 1965 marraskuuhun 1967 kirjoittavana toimittajana toimi Taisto Muhonen. Lehdellä oli vuosina 1964–1980 kaksi omistajaa. Lehden perustaja pankinjohtaja ja saarijärveläisen Sampo-lehden päätoimittaja Tauno Suomela myi Laukaa–Konnevesi-lehden huhtikuussa 1967 Sakari Niemelle. Niemi vastasi tästä eteenpäin lehden taloudenhoidosta ja ilmoitusten vastaanotosta. Hän ei kirjoittanut lehteen aktiivisesti.²⁵⁴

²⁵² Sylvi Saimo 23.7.2001; Tapani Kantola 3.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001.

²⁵³ Tarmo Torro 6.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001.

²⁵⁴ LIITE 24.

Laukaa–Konnevesi-lehden alkutaival oli luonnollisesti totuttelua ja harjoittelemista. Kunnanhallitus joutui kesällä 1966 käsittelemään asiattomia lehtikirjoituksia, joita oli julkaistu paikallislehdessä ja myös Keski-suomalaisessa. Kunnanhallituksen mukaan kirjoitusten asiatiedot olivat olleet virheellisiä ja harkitsemattomia, ja se päätti esittää lehdille, että ne hankkisivat paikkansa pitävät tiedot ja julkaisisivat tarvittavat oikaisut sekä vastaisuudessa välttäisivät samantapaista kirjoittelua.²⁵⁵ Kaiken kaikkiaan kunnallispolitiikkaa ja -poliitikkoja käsitelleet kirjoitukset olivat hyvin värikkäitä ja uskaliaita, välillä jopa röyhkeitä. Taisto Muhonen ei kimpaantuessaan jäänyt mitenkään Urho Ylitalon kynäilyn jalkoihin. Molemmat antoivat kunnallispoliitikkojen, mutta myös nuorison, opiskelijoiden ja muidenkin, kuulla kunniansa. Tämä ärsytti jai loukkasi joitakin lukijoita. Laukaa–Konnevesi-lehden ja Urho Ylitalon tapaukseen ei sovi Pirjo Santosen arvio siitä, että pitkäaikaisiin toimittajiin syntyi lehden välityksellä lämmin suhde. Sen sijaan Ylitalo pitkäaikaisena toimittajana kyllä loi vahvan persoonan itselleen.²⁵⁶

Urho Ylitalon toimitustapa ansaitsee kritiikkiä. Kuten Tapani Kantola haastattelussa sanoi, Urho Ylitalo ei antanut periksi missään. Kantolan kanssa tästä voi olla samaa mieltä. Ylitalon oli palstoilla saatava aina viimeinen sana. Jos yleisönosaston kirjoitus kosketti jollain tavalla häntä tai lehteä, tai vaikka ei aina edes koskenutkaan, Ylitalo laittoi säännöllisesti loppuun oman kommenttinsa kirjoituksesta, ja mikä erikoisinta, joskus myös kirjoittajasta. Hänen loppukommenttinsa eivät voineet olla pahoittamatta joidenkin kirjoittajien mieltä. Kantolan mukaan Ylitalo pyrki aina mitätöimään toisten kirjoitukset ronskilla tavalla, välillä mauttomastikin. Kantola itse ei kokenut Ylitalon kommentteja kuitenkaan loukkaavana. Kantolan mielestä pahinta oli se, että Ylitalo ei julkaissut kaikkia hänelle epämiellyttäviä kirjoituksia, tai ainakin jätti keljuja kohtia pois. Jälkeen päin on mahdotonta sanoa, jättikö Ylitalo paljonkin materiaalia julkaisematta. Haastattelut antavat oletukselle niin paljon tukea, että ilmeistä on, että seula oli välillä tiheäkin. Aina syyt kirjoitusten sensuroimiseen tuskin oli, mikä tarkoittaa sitä,

²⁵⁵ LKA, KHall 20.7.1966, § 620. On mahdotonta sanoa, mitä kirjoituksia kunnanhallitus tarkoitti, mutta esimerkiksi 15.7. Laukaa–Konnevesi-lehdessä kirjoitettiin kunnan maakaupoista. Kunta oli ostanut Siirilän kahdeksan hehtaarin tilan kirkonkylästä 80 pennin neliömetrihinnalla, ja kunnan edustaja oli väittänyt sen jäävän viheralueeksi. Nyt aluetta oli alettu kaavoittaa ja rakentaa. Perikunta oli valittanut lääninhallitukselle asiasta. Lieneekö tässä kirjoituksessa ollut vääriä tietoja mukana. Kts. L–K 15.7.1966.

²⁵⁶ Santonen 1985, s. 204–205.

että Ylitalon toimintatavat eivät täyttäneet hyvän journalismitavan vaatimuksia. Ylitalon ajoittain kyseenalaista journalismin taustalla on epäilemättä tietty amatöörimäisyys, joka ei ollut paikallislehden toimittajien parissa mitenkään harvinaista 1960-luvulla.²⁵⁷

Kantolan tapaisia kommentteja Ylitalon toimitustyylistä antoivat muutkin haastatellut. Arto Halisen mukaan Ylitalo kirjoitti, niin kuin halusi, eikä kuunnellut muita. Unto Kuukkasen mukaan Ylitalo ei julkaissut hänen kirjoituksiaan. Kuukkasen mukaan yleisluontoisemmat kirjoitukset vain julkaistiin. Vihtavuoren kirjastotiloja koskenut väittely oli ensimmäinen, joka Kuukkaselta pääsi lehden sivuille.²⁵⁸ Kuukkasen kertomus vahvistaa Kantola lausumat. Kuukkanen esiintyi kunnanvaltuustossa Laukaa–Konnevesi-lehden kritisoijana. Kuukkanenhan piti lehteä jopa ääriporvariston julkaisuna. Ylitalo pääsi helpommalla, kun ei julkaissut lehdelle mahdollisesti kriittisiä kannanottoja. Toisaalta hän kylvi yhä enemmän lehden porvarillisuuden leimaa, kun ei julkaissut vasemmistolaisen kirjoituksia.²⁵⁹ Hieman lievempiä kommentteja Ylitalon toimitustavasta antoivat Tarmo Torro ja Sylvi Saimo. Torro arveli, että saattoi olla mahdollista, ettei Ylitalo julkaissut kaikkia kirjoituksia. Omaa kokemusta hänellä ei ollut. Torron mukaan Ylitaloa kyllä arvosteltiin liiasta kriittisyydestä, mutta hän ei uskonut, että kritiikki olisi mennyt mauttomuuksien tai solvauksien puolelle.²⁶⁰ Saimon mukaan jokainen sai sanoa lehdessä mielipiteensä. Hänen mukaansa oli vasemmistolaisten oma vika, jos he eivät saaneet tai tuoneet asioitaan esille. Saimo räväkkään tyyliinsä neuvoi, että olisi pitänyt mennä vain päätoimittajan luokse ja vaatia kirjoituksensa esille. Epäilemättä hänen persoonansa kyseessä ollessa menetelmä olisi voinut toimia.²⁶¹

Jos Ylitalo julkaisikin jonkin kirjoituksen yleisönosastolla, hän saattoi jopa paljastaa jälkikommentissaan nimimerkin taakse kätkeytyvän kirjoittajan. Kyseenalaisin esimerkki on vuoden 1968 lopusta. Nimimerkki V.K. vastusti kirjoituksessaan Laukaan kirjakaupan seinällä ollutta ylipäällikön päiväkäskyä liian sotaisena. Tapansa mukaan Ylitalo laittoi oman kommenttinsa yleisönosastokirjoituksen perään ja puhutteli kirjoit-

²⁵⁷ Tapani Kantola 3.7.2001.

²⁵⁸ Kts. luku 5.4.3.

²⁵⁹ Arto Halinen 5.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001.

²⁶⁰ Torro arveli, että mitä pahempi krapulapäivä Ylitalolla oli, sitä äkäisempiä kirjoitukset olivat. Ylitalolla oli taipumusta alkoholin liikkäyttöön.

²⁶¹ Tarmo Torro 6.7.2001; Sylvi Saimo 23.7.2001.

tajaa suoraan nimeltä Voitto Kilpi paljastaen näin hänen henkilöisyytensä. Seuraavassa lehdessä Kilpi kirjoitti nimellään, että Ylitalo ”tuli pyhää kiukkuja täyteen ja päätti paljastaa kavalan sotarikollisen”. Ylitalo ei luonnollisestikaan pahoitellut edes tapahtunutta virhettään, vaan totesi, että kyllä Kilpi tunnistettiin muutenkin nimikirjaimistaan. Ylitalon menettelyä ei voi missään nimessä pitää ammattimaisen journalistin toimintana. Täysin kestävä perustelu nimimerkin paljastamiselle on se, että siitä ”tunnistettaisiin muutenkin”. Kummallisinta Ylitalon toiminnassa oli se, että hän ei pystynyt myöntämään virheitään. Seuraavassa lehdessä vielä nimimerkki ”Nimimerkki” paheksuu Ylitalon toimintaa, joka soti kaikkia kunniallisen journalistiikan sääntöjä vastaan. Ylitalo ei edelleenkään myöntänyt olleensa väärässä, vaan totesi, että hänen mielestään nimikirjaimilla esiintyvälle oli yksi ja sama, paljastettiin nimi vai ei.²⁶²

Urho Ylitalokin korosti aina välillä, että asiat riitelevät, eivät henkilöt. Vaikutti useasti siltä, että Ylitalon väite ei pitänyt paikkaansa. Ei voinut olla sattumaa, että hyvin useasti Ylitalo kritisoi SKDL:n valtuutetun Erkki Siekkisen toimintaa. Kyse oli mitä ilmeisimmin henkilötason ristiriidoista, ja siitä, että SKDL oli hyvin kaukana Ylitalon omasta puoluekannasta.²⁶³ Huhtikuussa 1971 Ylitalo haukkui Siekkistä, kun hän oli syyttänyt lehteä möhläyksistä Laukaan tulevan uimahallin otsikoinneissa. Joulukuussa 1973 Ylitalo arveli kansandemokraattien kunnallisjärjestön tiedotusmonistetta Erkki Siekkisen käsialaksi. Monisteen mukaan Laukaa-Konnevesi-lehti antoi liian vajavaista ja jopa virheellistä tietoa kunnallisesta elämästä ja kansandemokraattien toiminnasta. Siekkinen ilmoitti seuraavassa lehdessä, ettei ollut kirjoituksen takana. Ylitalo viittasi kuitenkin edelleen siihen, että paikallislehti oli piikki Siekkisen lihassa. Vaikka olisi ollutkin, lehden palstoilla käytyyn väittelyyn eivät kuitenkaan sopineet Ylitalon ilmaisut Erkki-setä ja Esko-poika, kun hän viittaa siihen, että Siekkinen oli sanellut monisteen tekstit kunnan uudelle kansandemokraattiselle suunnittelusihteerille Esko Honkoselle.²⁶⁴

Ylitalolla lienee ollut taas huono päivä, kun hän kommentoi Tampereen yliopiston sanomalehtiopin opiskelija Seppo Salmisen seminaariesitelmää 13.10.1972. Salminen oli

²⁶² L-K 13.12.1968; L-K 18.12.1968; L-K 21.12.1968.

²⁶³ Kts. myös luku 5.3.2.

²⁶⁴ Kts. lisää L-K 29.1.1970; L-K 22.4.1971 ja L-K 5.12.1973 ja L-K 14.12.1973.

tutkinut seitsemää keskisuomalaista paikallislehteä ja niiden luotettavuutta esimerkkinä kansanterveyslain käsittely. Ylitalo suuttui, kun Salmisen mukaan paikallislehtien sisältö oli lähinnä isäntien syntymäpäiväilmoituksia ja muuta sellaista. Laukaa–Konnevesi-lehden osalta Salminen ei ollut aivan väärässä, vaikka parempaan suuntaan lehti kehittyi koko ajan. Toisaalta Laukaa–Konnevesi-lehtikin lähti kotiseutulehti-nimikkeellä liikkeelle, joten vanhojen talojen isäntien haastattelut, erikoisenmalliset porkkanat ja emäntien puuroreseptit kuuluivat tällaiseen lehtikonseptiin. Ylitalo ei kuitenkaan pitänyt Salmisen arvostelusta, vaan hyökkäsi tosissaan takaisin. Ylitalo ei säästänyt nimityksiä opiskelijaa haukuessaan. Tämä ”poika” ja ”keltanokkaopiskelija” oli Ylitalon mukaan lukeissut muutaman numeron lehteä ja kyhännyt ”tutkielmansa”. Samainen ”nuori räkänokka” ei kuitenkaan ”poskettomalla jutullaan” uhannut Laukaa–Konnevesi-lehteä, sillä tulevaisuuden kuvat olivat hyvin myönteisiä. Vaikka Tarmo Torron mukaan olisi mennyt jo sananvapauden rajoittamisen puolelle, jos ei olisi saanut kirjoittaa mitä halusi, Ylitalon tyyli meni jo alatyylin puolelle. Jos olikin paikallislehti piikki Erkki Siekkisen lihassa, oli asiallinenkin kritiikki piikki Urho Ylitalon lihassa.²⁶⁵

5.2. Paikallislehden tehtävät ja sisältö

5.2.1. Ensisijaisesti kuntalaisten tietolähde

Muiden muassa Marjatta Rautio on luokitellut paikallislehtien tehtäviä. Hänen luokittelunsa on viisiosainen. Ensimmäiseksi paikallislehti levittää yhteisön toimintaa koskevaa tietoaineistoa, jota Rautio kutsuu tiedotustehtäväksi. Toisena Raution luokituksessa on foorumitehtävä: paikallislehti toimii mielipiteiden vaihdon ja keskustelun kanavana tuoden esiin erilaisia mielipiteitä ja ratkaisuvaihtoehtoja lähinnä paikallisissa kysymyksissä. Kolmanneksi lehdellä on vaikutus- ja tulkintatehtävä eli lehti tulkitsee tapahtumat oman seudun näkökulmasta. Se neuvoa, opastaa ja antaa toimintaohjeita, aktivoi keskustelua sekä mobilisoi toimintaa. Neljäs paikallislehden tehtävä on taloudellinen tehtävä

²⁶⁵ L–K 13.10.1972, lainaukset Ylitalon käyttämiä ilmauksia. Tarmo Torro 6.7.2001.

vä, eli se toimii ilmoitusvälineenä elinkeinoelämälle ja luo voittoa omistajilleen. Viidenneksi lehdellä on viihdetehtävä viihdyttävän aineiston kautta.²⁶⁶

Raution luokittelu on käyttökelpoinen Laukaa–Konnevesi-lehteä tarkasteltaessa. Tiedotustehtävä lienee tärkein tehtävä nimenomaan paikallisen aineiston osalta. Laukaa–Konnevesi-lehti uutisoi ja tiedotti kuntien alueella tapahtuvat ja tapahtuneet asiat. Foorumitehtävän merkitys lisääntyi 1970-luvulle tultaessa, sillä vielä 1960-luvulla keskustelukanavana paikallislehteä ei juuri osattu käyttää.²⁶⁷ Vaikutus- ja tulkintatehtävä näyttäytyi esimerkiksi maatalousneuvontana tai sairausvakuutuslain tulkitsemisena laukaalaisen kannalta. Taloudellinen tehtävä oli ilmeinen, ja sen Urho Ylitalo toi esille jo lehden ensimmäisessä numerossa. Liikkeenharjoittajien mainoksia Laukaa–Konnevesi-lehti sisälsi verrattain runsaasti. Viihdetehtävä oli Laukaa–Konnevesi-lehdessä vähemmän näkyvästi esillä, mikäli esimerkiksi vanhojen laukaalaisten muisteluja ei lasketa viihteeksi. Laukaa–Konnevesi-lehti pyrki mitä ilmeisimmin olemaan ensisijaisesti uutis- ja tiedotuslehti.

Kunnallis- ja seurakuntaelämää koskevat uutiset olivat siis Laukaa–Konnevesi-lehdenkin sisällöllisenä runkona.²⁶⁸ Kunnallisuutisten tärkeyden havaitsi myös Porin kaupungista vuoden 1968 perusteella tehty väitöskirja, joka tutki kaupunkilaisten osallistumista kunnallishallintoon. Varsinaisesti aktiivisia osallistujia oli 24 % kaupunkilaisista ja keskinkertaisia 30 %. Huomioitavaa on, että passiivisiksi luokiteltiin 46 % kaupunkilaisista. Paikallislehden roolia tiedottajana vahvisti tutkimustulos, jonka mukaan valtuustoa käsitteleviä uutisia luki 70 % tutkimukseen osallistuneista. Samoin muita kaupungin uutisia luki 71 %. Valtuuston kokouksiin osallistui vain neljä prosenttia vastanneista, joten tietoa saatiin etupäässä lehden välityksellä. Passiivisetkin henkilöt lukivat paikallislehteä.²⁶⁹

²⁶⁶ Rautio 1990, s. 19.

²⁶⁷ Kts. luku 5.4.

²⁶⁸ Edelleen Laukaa–Konnevesi-lehti oli tyypillinen paikallislehti, kts. Santonen 1985, s. 187–188 ja 179–180.

²⁶⁹ Koski 1970, s. 671–673. Kunnallisten uutisten tärkeydestä kertoo myös Mikko Toropaisen Kiteen–Tohmajärven-lehdestä tekemä tutkimus kesällä 1969 ja Rauno Pajusen tutkimus viidestä paikallislehdestä: Keski-Häme (ilmestymispaikka Lammi), Kiuruvesi (Kiuruvesi), Kotokulma (Turenki), Lempäälän–Vesilahden–Tottijärven Sanomat (Lempäälä) ja Puruvesi (Kerimäki). Edellisen tutkimuksen mukaan tärkeysjärjestyksessä ylivoimaisen ”pistemäärän” lehden sisällöstä saivat paikalliset tapahtumat ja kunnalliset uutiset. Tärkeinä pidettiin myös urheilu-uutisia, hengellisiä kirjoituksia ja

Epäilemättä kunnallisena tiedotuskanavana Laukaa–Konnevesi-lehden merkitys kasvoi 1970-luvun aikana. Lokakuussa 1975 valitun uuden kunnanjohtajan Kauko Suvikorven myötä alettiin julkaista pari kertaa vuodessa kuntaliitettä, joka ilmestyi paikallislehden välissä. Kun tähän lisätään aktiivinen valtuuston kokousten seuranta, esityslistojen julkaiseminen ja muu poliittinen kirjoittelu, saattoi tavallinen kuntalainen pysyä hyvinkin mukana siitä, mitä kunnassa tapahtuu, seuraamalla paikallislehden kirjoittelua.²⁷⁰

Laukaa–Konnevesi-lehdessä kevennettiin ajoittain yksitoikkoisia kokouskuvauksia kirjoittamalla epäolennaisemmista päätöksistä ja huomioista. Myös värikkäitä vertauskuvia ja metaforia toimittaja käytti kirjoittaessaan valtuustopolitiikasta. Valtuuston kokouksessa 12.4.1965 käsiteltiin tilusvaihtoa kunnan ja Kauko ja Helena Tikkinen välillä. Kunnanhallitus oli vienyt asian niin pitkälle, ettei valtuustossa voitu muuta kuin hyväksyä vaihtokauppa. Toimittaja Ylitalo kirjoitti valtuutettu Oskari Könösen ampuneen ensimmäiset laukaukset kunnanhallitusta kohti. Häntä oli säästänyt valtuutettu Kauppinen, ja valtuutettu Kalmari oli vetänyt kiväärin jalalle samoissa merkeissä. Kunnanhallituksen jäsenillä oli toimittajan mukaan selittelemistä ennen kuin ”säästyttiin kastumiselta”. Kokous jatkui ja kunnanhallitus esitti osakkeiden osto KOP:lta. ”Kalmarin ruudit olivat nyt entistäkin kuivempia.” Hän kysyi, onko varsinkaan vasemmistovaltuutettujen syytä lähteä kapitalistisen yrityksen pörssihuijaukseen.²⁷¹

Valtuuston kokouksessa 5.4.1968 keskusteltiin maakaupasta Erkki Siekkisen kanssa. Hän oli ostanut entisen kotitilansa juuri ennen kuin siitä oli mahdollisuus tehdä kunnan kanssa kaupat vedenottamo varten. Kaarlo Asikkala epäili Siekkistä taloudellisen edun tavoittelusta, ja lehti kirjoitti Asikkalan laukaisseen raskastekoisen pommin, joka jäi

uutiset. Tärkeinä pidettiin myös urheilu-uutisia, hengellisiä kirjoituksia ja merkkipäivätietoja. Paikallisuutiset ja -ilmoitukset olivat tärkein tilausvaikutin. Jälkimmäisen tutkimuksen lehdet olivat hyvin samankaltaisia kuin Laukaan paikallislehti. Lehdet olivat ilmoituksensa mukaan puolueettomia ja niiden levikki oli 4 000–6 000 kappaletta. Kunnallisista uutisista valtuustouutiset olivat tärkeimpiä. Niissä ei esitetty lehden omia kannanottoja yleensä. Valtuutettujen kannanottoja ja ehdotuksia esitettiin Kiuruvettä lukuun ottamatta kaikissa lehdissä. Erillisiä uutisia tärkeimmistä päätöksistä julkaisi vain Keski-Häme, joten kunnallispolitiikka jäi suurelta osin lukijoiden itsensä sulateltavaksi. Laukaa–Konnevesi-lehdessä toimittajan omiakin kannanottoja esiintyi valtuustouutisten joukossa. Myös erillisiä uutisia tärkeistä päätöksistä julkaistiin. Pajusen tutkimuksesta löytyy Laukaa–Konnevesi-lehdelle vastine Keski-Hämeestä. Toropainen 1970, s. 957–958; Haikonen, s. 958–959.

²⁷⁰ L–K 5.2.1975.

²⁷¹ L–K 15.4.1965.

kuitenkin suutariksi, kun epäilyt eivät saaneet laajempaa kannatusta.²⁷² Edellisenkaltainen viihteellisyys houkutteli epäilemättä lukijoita syventymään myös raskaampiin poliittisiin aiheisiin. Kun valtuutettu Niilo Kalmarin aikana ei ainakaan ollut puutetta hauskoista sitaateista, valtuuston kokousraportit täyttivät ajoittain viihdeartikkelin kriteerit. Siitä, onko se hyvä vai huono asia, voi olla kahta mieltä.

1960- ja 1970-luvuilla vaikuttaneiden valtuutettujen mielipiteet lehden tiedotustehtävän onnistumisen suhteen vaihtelivat. Tarmo Torron mielestä lehti oli todellinen tiedottaja niille, jotka eivät seuranneet valtuuston tai kunnanhallituksen työskentelyä muuten. Todellisuudessa hyvin harvat aktiivisesti ottivat selvää, mitä kokouksissa tapahtui tai vaituivat paikalle kuuntelemaan. Eli lehden raportit olivat todennäköisesti hyödyllisiä. Torron mukaan valtuutetut lukivat raportteja mielellään. Valtuutettu oli tyytyväinen, jos näki nimensä lehdessä. Hänen mukaansa valtuustossa oli tiedostettu se, että jos sanoi jotain repäisevää, pääsi melko varmasti lehden sivuille, ja sai ilmaista mainosta. Ylitalon ajoittain liian kriittinen raportointi ei rapauttanut valtuuston arvovaltaa, se ennemminkin piti valtuutetut varuillaan. Unto Kuukkanen oli hieman eri mieltä tässä asiassa. Vaikka arvostelua sinänsä ei estänyt mikään, ei kuitenkaan ollut ihme, jos ei valtuuston leimaamisen jälkeen äänestetty, Kuukkanen pohti.²⁷³

Arto Halinen piti tiedottamisen kannalta hyvänä sitä, että Laukaa–Konnevesi-lehdestä tuli melko pian ns. joka kodin lehti. Se, että lehti kirjoitti kunnallisista asioista, oli tilaajille houkutin. Hänen mukaansa lehti hoiti tiedottajan roolinsa, vaikka tiedottaminen olikin kriittistä. Halinen arveli, että toisaalta ihmisiä alkoi kiinnostaa politiikka, kun sen hoitoa ja hoitajia haukuttiin. Raportit ajoivat Halisen mukaan asiansa ja olivat varmasti luettuja. Sylvi Saimo arveli Ylitalon väritettyjen kokousraporttien syyksi sen, että Ylitaloa olisi kritisoitu, jos hän ei olisi sanonut jotain räväkkää. Toimittajan läsnäolo tiedostettiin puheenvuoroissa, ja tiedettiin, että mahdollisuudet päästä palstoille olivat hyvät, jos sanoi jotain järisyttävää. Kantola oli tässä Torron kanssa samoilla linjoilla. Hänen mukaansa se, että Ylitalo kirjoitti hauskoista repliikeistä ruokki sitä, että ne, jotka

²⁷² L–K 5.4.1968.

²⁷³ Tarmo Torro 6.7.2001; Unto Kuukkanen 2.7.2001. Riippuu luonnollisesti lukijasta, miten hän kokee Ylitalon ilmaisun valtuuston kokouksista lapsellisena teatterina, jossa esitetään joka kerta samaa näytelmää. Toinen pitää sitä hyvänä vitsinä, kun taas toiselle se merkitsee valtuuston arvovallan murenemistä.

tavallisesti olivat äänessä, olivat entistä enemmän äänessä. Tämä heijastui valtuutettujen toiminnassa, Kantola myönsi, ja viittasi selvästi itseensä. Lehdestä oli hyötyä mainoskanavana. Kantolan puheenvuoroja kylläkin oli harvakseltaan lehdessä, mutta ei mitenkään huomattavan usein, toisin kuin esimerkiksi Niilo Kalmarin. Kantola piti lehden tiedottamista enemmän raflauksena; vaikka raporteissa oli paljon tekstiä, asiasisältö jäi sivuun. Raporttien ongelmaksi Kantola näki juuri sen, että Ylitalo kirjoitti vain epäolennaisista, hauskoista asioista. Tässä Kantola oli väärässä. Ylitalo kyllä kirjoitti lehteen myös vaikeammat ja monimutkaisemmat asiat ja päätökset. Unto Kuukkanen kielsi myöskin raporttien pelkän viihdetehtävän. Kantolan mukaan ne ketkä olivat kokouksissa äänessä ja joita Ylitalo haukkui, nostivat äänimääräänsä, kun kuntalaiset kokivat, että onhan valtuustossa sentään joitakin, jotka uskalsivat tehdä jotakin. Kuntalainen ei saanut muuta tietoa kuin lehdestä, joten sen nimi, joka mainittiin oli kuntalaisen silmissä henkilö, joka päätti asioista.²⁷⁴

5.2.2. Laukaa–Konnevesi-lehden sisältö

Pirjo Santonen on luokitellut paikallislehtien yleisimpiä juttuaiheita. Hänen mukaansa maatalousaiheet olivat hyvin tärkeitä erityisesti 1950-luvulla, ja maatalousneuvontaakin esiintyi lehtien palstoilla. Kotiseudun menneisyyttä käsitteleviä kirjoituksia oli runsaasti samoin kuin kulttuurin harrastukseen liittyviä, esimerkiksi erilaisista esiintymisistä tehtyjä raportteja.²⁷⁵ Laukaa–Konnevesi-lehteen nämä luokittelut sopivat hyvin. Maatalousaihetta käsiteltiin paljon, ja esimerkiksi 1960-luvulla salaojitusta käsiteltiin hyvin monessa numerossa myös neuvonnan kannalta. Vanhemmat ihmiset kirjoittivat Laukaan menneisyydestä, torpparielämästä, 1900-luvun alun kunnallishallinnosta jne. Laukailaisten esiintyvien ryhmien, esimerkiksi Helkanuorien, elämää seurattiin myös tarkasti.

²⁷⁴ Unto Kuukkanen 2.7.2001; Arto Halinen 5.7.2001; Sylvi Saimo 23.7.2001; Tapani Kantola 6.7.2001.

Laukaan paikallislehdestä löytyy hyvin identtinen jutturakenne esimerkiksi Sisä-Suomen lehteen verrattuna.²⁷⁶ Sosiaalihuolto, rakennustoiminta ja kouluasiat, joista kirjoitettiin, puhuttivat kunnanvaltuustoakin eniten. Jo 1960-luvun lopulla keskusteltiin Laukaassa uuden kunnalliskodin rakentamisesta ja sairaalan laajentamisesta sekä sosiaalitoimen virkojen lisäämisestä. 1970-luvulla tapahtui selkeä muutos vanhusten palvelujen tarjoamisessa. Paikallislehdessä kirjoitettiin innostuneena, kuinka uusi kunnalliskoti avattiin ja vanhuksille rakennettiin omia vuokrakerrostaloja niin kirkonkylälle kuin Lievestuoreellekin.²⁷⁷ Laukaassa niin kunnallinen kuin yksityinenkin rakennustoiminta ja kaavoitus vilkastuivat 1970-luvun alussa. Kunta hankki maata yksityisiltä kaavoitettavaksi omakotialueiksi. Laukaan kirkonkylän keskustassa oleva rintamamiestalojen alue puhutti jo 1970-luvun alussa. ”Keskustassa on liikaa puutaloja, ja niitä on purettava paljon, jotta saadaan rakennettua uusia liike- ja kerrostaloja”, oli tyypillinen ajattelutapa.²⁷⁸ Kyläkoulujen lakkauttaminen nostatti tunteita pintaan useaan kertaan.

Yleisesti ottaen Laukaa–Konnevesi-lehden sisältö oli nimikkeen kotiseutulehti mukainen. Paljon kirjoitettiin levikkialueen tapahtumista, henkilöistä ja esimerkiksi ympäristön saastumisesta. Urheiluasiat täyttivät runsaasti tilaa alkuvaiheessa 6–8-sivuisesta lehdestä. Hyvin pienetkin tapahtumat pääsivät lehden sivuille, sillä kuten Unto Kuukkanenkin totesi, tapahtumia oli vielä melko vähän. Kuukkasen mukaan lehti oli enemmän uutislehti kuin kunnallinen ilmoituslehti, ja kauppailmoitukset olivat tärkeitä. Torron mielestä Laukaa–Konnevesi-lehdessä oli paljon uutisointia, jonka ihmiset olisivat voineet lukea muualtakin. Osan lehden turhuudesta Torro laittoi toimittajakunnan vähyyden syyksi. Torron kanssa voi olla myös eri mieltä, sillä ei varmasti mikään muu julkaisu kertonut laukaalaisista pikkutapahtumista paikallislehden mittakaavassa. Tapani

²⁷⁵ Santonen 1985, s. 191–192.

²⁷⁶ Risto Toivainen on tehnyt tutkielman Sisä-Suomen lehden kirjoitusten aihepiireistä vuosina 1966–75. Hänen mukaansa Sisä-Suomen lehti, paikallislehti sekin, kirjoitti eniten harrastustoiminnasta, erityisesti urheilusta. Kunnallisista aiheista yleisimpiä olivat rakennustoiminta, vanhustenhuolto, terveyskeskusasiat, lasten päivähoido ja kouluasiat: Sumiaisissa ja Konginkankaalla kouluja lakkautettiin oppilaspulan vuoksi. Toivainen 1979, s. 114–116.

²⁷⁷ Kts. esim. ensimmäisen vanhusten vuokratalon vihkiäiset L–K 19.1.1973, uuden kunnalliskodin harjannostajaiset L–K 2.2.1973, vanhustenneuvolan perustaminen L–K 30.3.1973. Runsaasti palstatilaa sai myös Korsuveljesten kuntoutuslaitos, myöh. Peurunka, esim. L–K 9.2.1973.

²⁷⁸ L–K 6.6.1973. Mainittakoon, että yhä edelleen kunnan sisällä kiistellään samaisen alueen puutalojen mahdollisesta korvaamisesta kerrostaloilla.

Kantola olisi odottanut lehdeltä enemmän kotiseutuhenkeä. Kirjoittelu oli hänen mukaansa liian skeptistä. Kantola on oikeassa siinä, että lehti olisi voinut pyrkiä lisäämään me-henkeä Laukaan kaltaisessa hajanaisessa kunnassa esimerkiksi Lievestuoreen suuntaan. Toisaalta lehti ei ainakaan kiihottanut reuna-alueita separatismiin, vaikkei näkyvästi pyrkinyt yhtenäistämäänkaan kuntaa ja kuntalaisia.²⁷⁹

5.3. Kivinen tie kunnan ilmoituslehdeksi

5.3.1. Kokouskutsut 1966 ja ilmoitukset 1969

Paikallislehdelle pääsy kunnalliseksi ilmoituslehdeksi oli tärkeää. Lukijoille virallinen kunnallinen informaatio oli tarpeellista, ja kunnan julkaisemat ilmoitukset kasvattivat lehden näennäistä luotettavuutta. Ilmoituksista saadut tulot olivat niinkään tärkeitä paikallislehtien usein heikolle taloudelle.²⁸⁰ Pitkin 1960-lukua Laukaan kunnanvaltuuston kokouksissa kritisoitiin sitä, että kunnan ilmoitukset julkaistiin viidessä puoluelehdessä, muttei omassa paikallislehdessä. Laukaa–Konnevesi-lehden nimi esiintyi ensimmäisen kerran mahdollisena ilmoituslehtenä jo marraskuun 21. päivänä 1964, kun lehti oli ilmestynyt vasta vajaan kuukauden. Valtuustossa oli käsiteltävänä kunnanhallituksen esitys kunnallisten kuulutusten ja ilmoitusten julkaisemisesta vuonna 1965. Esityksen mukaan kaikkia kuntalaisia koskevat ilmoitukset julkaistaisiin paitsi ilmoitustaululla, myös Keski-Suomen Iltalehdessä, Keski-suomalaisessa, Kansan Lehdessä, Kansan Utisissa ja Päivän Sanomissa. Muut ilmoitukset julkaistaisiin kulloinkin tarkoituksenmukaisella tavalla. Kaarlo Asikkala esitti kunnanhallituksen esitykseen lisäyksen, että kunnanhallituksella olisi oikeus päättää ilmoitusten julkaisemisesta myös Laukaa–Konnevesi-lehdessä tai Jyväskylän ympäristölehdessä, mikäli jomman kumman levikki nousisi tarkoituksenmukaiseksi. Äänin 20–7 tämä täydennys kunnanhallituksen esityk-

²⁷⁹ Unto Kuukkanen 2.7.2001; Tapani Kantola 3.7.2001.

²⁸⁰ Tommila 1985, s. 189.

seen hyväksyttiin. Laukaa–Konnevesi-lehtikin huomioi valtuuston käymän keskustelun uudesta ”kotiseutulehdestä”.²⁸¹

Laukaan kunnanvaltuustolla oli vuosittain kahdessa eri yhteydessä ratkaistava mahdollinen ilmoittaminen paikallislehdessä. Erikseen päätettiin kunnallisten kuulutusten ja ilmoitusten julkaisemisesta ja toisaalta kunnanvaltuuston kokouskutsujen julkaisemisesta.²⁸² Tammikuun 19. päivänä 1965 valtuustossa päätettiin kokouskutsujen julkaisemisesta yksimielisesti samoissa lehdissä kuin kuulutuksetkin. Laukaa–Konnevesi-lehteä ei ehdotettu mukaan otettavaksi. Asia on hyvin ymmärrettävää, lehtihän alkoi ilmestyä vakituisesti vasta vuoden 1965 alusta, eikä sen tulevaisuus ollut mitenkään varmalla pohjalla toiminnan alkuvaiheessa. Laukaa–Konnevesi-lehti oli alusta alkaen itsekkin aktiivinen hankkiessaan mainetta kunnan elimissä. Kunnanhallituksen käsiteltävänä oli huhtikuussa 1965 kirje, jossa lehti esitti, että kunnanhallitus vastaisuudessa ilmoittaisi ja tiedottaisi paikallislehdessä ja antaisi lautakunnille samat mahdollisuudet. Kunnanhallitus harkitsi asiaa ja päätti, ettei se toistaiseksi ilmoittaisi paikallislehdessä.²⁸³

Vuoden 1966 aikana tapahtuvaa kuulutusten ja ilmoitusten julkaisemista valtuustossa käsiteltäessä valtuutettu Sylvi Saimo esitti lehtien joukkoon otettavaksi myös Laukaa–Konnevesi-lehti. Kunnanhallitus oli esittänyt kuulutusten ja ilmoitusten julkaisuun samoja viittä puoluelehteä kuin aiemmin. Saimon esitystä kannatti kymmenen valtuutettua, ja kunnanhallituksen esitys sai taakseen 18 valtuutettua, joten paikallislehteä ei otettu vielä ilmoituslehdiksi. Saimo oli Kantolan kanssa samoilla linjoilla siitä, että ilmoitustapaa tuli rationalisoida siten, että kunta ilmoittaisi vain paikallislehdessä.²⁸⁴

Tammikuussa 1966 päätettiin valtuustossa jälleen tulevista kokouskutsuista ao. vuoden ajaksi. Kunnanhallitus oli jo joulukuussa laatinut esityksensä valtuuston päätökseksi. Kunnanhallituksen jäsen Paavo Vesterinen esitti vanhoihin ilmoituslehtiin lisättäväksi Laukaa–Konnevesi-lehti. Eljas Peura esitti vielä Laukaa–Konnevesi-lehden lisäksi mu-

²⁸¹ LKA, KValt 21.11.1964, § 148; L–K 27.11.1964.

²⁸² Nämä merkityksettömiltä kuulostavat asiat aiheuttivat eseimmiten runsasta keskustelua valtuustossa, ja luonnollisesti paikallislehti seurasi keskustelua tarkasti.

²⁸³ LKA, KValt 19.1.1965, § 5; LKA, KHall 21.4.1965, § 285; Sylvi Saimo 23.7.2001.

²⁸⁴ LKA, KValt 11.10.1965, § 164.

kaan toista ”paikallislehteä” Jyväskylän ympäristölehteä. Äänestyksessä Peuran esitys voitti 3–2, ja tuli näin kunnanhallituksen esitykseksi. Kunnanvaltuustossa tulevat puolue-eroavaisuudet näkyivät jo selvästi. Kansandemokraattien Kaarlo Riikonen puolueoverinsa Unto Kuukkasen kannattamana esitti, että kokouskutsuja ei julkaistaisi kahdessa paikallislehdessä. Keskustan Paavo Vesterinen kokoomuksen Olavi Pyhälän kannattamana taas esitti, että kutsut julkaistaisiin Laukaa–Konnevesi-lehdessä, mutta ei Jyväskylän ympäristölehdessä. Eli jo tässä vaiheessa voi vetää johtopäätöksen, että porvaripuolella paikallislehteä suosittiin ja vasemmalla ei. Äänestyksessä Laukaa–Konnevesi-lehti otettiin mukaan äänin 16–14 ja Jyväskylän ympäristölehti jätettiin pois äänin 7–17. Vasemmiston penseyden vahvistukseksi Oskari Könönen mainitsi, että asia olisi vaatinut 2/3 määräänemmistön, koska se oli määrärahakysymys.²⁸⁵ Laukaa–Konnevesi-lehti sai siis julkaistavakseen valtuuston kokousilmoitukset, mikä sinänsä oli eräänlainen luottamuslause lehdelle. Sen levikin arveltiin nousevan sen verran suureksi, että tieto valtuuston kokouksista kulkisi kuntalaisille tarkoituksenmukaisella tavalla. Toisaalta se oli luottamusenoitimus alkuvaiheen kilpailussa Jyväskylän ympäristölehteä vastaan: ainakin kunnan silmissä Laukaa–Konnevesi-lehti oli voittanut tämän kilpailun.

Vaikka Laukaa–Konnevesi-lehti sai kokouskutsut julkaistavakseen, muita kunnallisia ilmoituksia ja kuulutuksia sen sivuilla ei vielä julkaistu. Lokakuussa 1966 päätettiin kuulutusten julkaisemisesta vuoden 1967 aikana. Kunnanhallitus esitti, että ilmoituslehtenä olisivat edelleen kolme vasemmistolaista ja kaksi porvarillista lehteä, jotka olivat tähänkin asti olleet. Kunnanvaltuuston käsittelyssä kukaan ei edes esittänyt Laukaa–Konnevesi-lehteä otettavaksi mukaan, joten ainakaan ennen vuotta 1968 se ei saisi kunnallisia kuulutuksia julkaistavakseen. Toimittaja Taisto Muhonen pahoitteli tapah-
tunutta.²⁸⁶ Vuoden 1967 kokouskutsuista ei sen sijaan enää keskusteltu, vaan ne päätettiin julkaista paikallislehdessä edelleen yksimielisesti.²⁸⁷

Kun vuoden 1968 kuulutuksista ja ilmoituksista oli päätetty, toimittaja Taisto Muhonen ei enää tyytynyt pahoittelemaan päätöksen muotoa. Muhonen laittoi Laukaa–Konneve-

²⁸⁵ LKA, KHall 28.12.1965, § 893; LKA, KValt 10.1.1966, § 7.

²⁸⁶ LKA, KValt 10.10.1966, § 147; L–K 13.10.1966.

²⁸⁷ LKA, KValt 21.1.1967, § 5.

si-lehden jäämisen ilmoituslehtien ulkopuolelle yksinomaan kunnanhallituksen syyksi, sillä se oli esittänyt mukaan otettavaksi vain viisi vanhaa puoluelehteä. Toisaalta huomioitavaa on, että jälleen valtuustossa kukaan ei esittänyt paikallislehteä mukaan. Muhonen purkautui lehden sivuilla katkerana, ja päätös oli hänen mielestään ”häikäilemätöntä äänestäjien ja ennen kaikkea veronmaksajien pettämistä ja vastoin taloudellisuus- ja tarkoituksenmukaisuusperiaatteita”. Muhonen jatkoi: ”Lyhyesti sanoen se on tyypillistä puoluepeliä, joka loukkaa objektiivista oikeustajua ja osoittaa anteeksiantamatonta ylimielisyyttä yhteisen hyvän periaatetta vastaan.”²⁸⁸ Muhonen on lähellä oikeaa taloudellisuus- ja tarkoituksenmukaisuus perusteidensa kanssa, sillä paikallislehden ilmoitushinnat olivat huomattavan edullisia puoluelehteen verrattuna, ja toisaalta Laukaaseen tuskin tuli kovinkaan montaa Kansan Lehteä tai Päivän Sanomaa, joissa kuulutukset kuitenkin julkaistiin. Paikallislehden levikki taas kasvoi jatkuvasti. Sen sijaan on vaikea löytää syitä, miksi Laukaa–Konnevesi-lehden jääminen ilmoituslehtien ulkopuolelle olisi ollut äänestäjien pettämistä. Veronmaksajien pettämisellä Muhonen lienee viitannut juuri ilmoitushintoihin. Muhosen teksti oli kuitenkin harvinaisen jyrkkää, eikä varmastikaan omiaan ”tasoittamaan eripuraisuutta”; tämänhän Urho Ylitalo oli asettanut lehden missioksi ensimmäisessä jo numerossa.

Laukaa–Konnevesi-lehden odotus päättyi 30.9.1968, kun aika oli kypsä sen hyväksymiseksi ilmoituslehdeksi.²⁸⁹ Kunnanhallitus esitti vanhaa puoluelehtien järjestelmää edelleen vuodelle 1969. Valtuustossa kokoomuksen Arto Halinen esitti Laukaa–Konnevesi-lehteä ilmoituslehdeksi. Halista kannatti SMP:n Niilo Kalmari, joka esitti vielä lisäksi Suomen Uutisia ilmoituslehdeksi. Kalmaria taas kannatti kokoomuksen Adolf Sikiö. Äänestyksissä sekä Halisen että Kalmarin esitykset hyväksyttiin äänin 30–1. Halisen esitystä vastusti Heikki Suuronen ja Kalmarin esitystä Antti Närhi. Molemmat olivat kansandemokraatteja.²⁹⁰ Näennäinen yksimielisyys on mielenkiintoinen, sillä jatkossa vasemmistosta löytyi hyvin jyrkkiä paikallislehden vastustajia. Jopa Mikko Puttonen ää-

²⁸⁸ Muhosen kirjoitus kts. L–K 1.9.1967.

²⁸⁹ Kokouskutsut oli yksimielisesti annettu Laukaa–Konnevesi-lehdelle edelleen tammikuun kokouksessa. Lisäksi Niilo Kalmari sai läpi esityksensä Suomen Uutisien mukaan tulosta. Solidaarisuuden nimissä SDP:n Kaarlo Asikkala oli kannattanut Kalmarin esitystä. LKA, KValt 20.1.1968, § 5. Sama yksimielisyys vallitsi vuotta myöhemmin, kts. LKA, KValt 18.1.1969, §5.

²⁹⁰ LKA, KValt 30.9.1968, § 151.

nesti nyt paikallislehden puolesta, vaikka hän oli kaksi vuotta aikaisemmin hyökännyt lehden kirjoittelua vastaan.²⁹¹

5.3.2. Asema horjuu 1960- ja 1970-luvun vaihteessa

Lähes yksimielinen ilmapiiri oli jo unohtunut syystalvella 1969, kun ilmoituslehtiasia oli taas jokavuotiseen tapaan esillä. Kunnanhallitus esitti ilmoitukset ja kuulutukset julkaistavaksi vuonna 1970 samoissa seitsemässä lehdessä, kuten kuluvanakin vuonna. Nyt asian ratkaisemiseksi valtuustossa tarvittiin jo pidempi keskustelu. SKDL:n valtuutettu Unto Kuukkanen vastusti Laukaa–Konnevesi-lehden pitämistä ilmoituslehtenä, koska se oli hänen mielestään ääriporvariston julkaisu, eikä se huomionnut tavallista työelämää. Kuukkanen oli nyreissään, kun lehti ei ollut julkaissut neuvostoliittolaisen taiteilijaryhmän vierailusta puffia. Niin ikään SKDL:n Erkki Siekkisen mielestä lehden tarkoitus oli vain hankkia voittoja, koska sillä oli yksityinen omistaja. Hänen mielestään ilmoitukset kuuluivat vain valtuustossa edustettuina olleiden ryhmien puoluelehdille. Edelleen kansandemokraattien Heikki Suuronen ilmoitti, ettei lehti ollut kysynyt häneltä mitään, ei edes hänen puheenjohtajakaudellaan. Tähän väliin kuului myös porvarillista kritiikkiä, kun istuva valtuuston puheenjohtaja Paavo Vesterinen sanoi, ettei häneltäkään ollut kysytty mitään. Lisäksi Vesterisen mielestä kunnanvaltuuston kokouksia on väritetty ”sensatiomaisella” tavalla. SDP:n Mikko Kasilan mielestä lehti levitti edellisten kunnallisvaalien aikaan ja jälkeen ”puolueetonta porvarillista propagandaa”. Kokoomuksen Tapani Kantola arvosteli muuten vain kunnallisen tiedottamisen heikkoutta ja kaipasi siihen tehokkuutta. Kokoomuksen Arto Halisen mukaan lehti oli julkaissut taiteilijaryhmän ennakkouutiset Kuukkaseen viitaten, eikä kannattanut lehden syrjäyttämistä. SMP:n Toivo Kapanen oli kaikkien puoluelehtien syrjäyttämisen kannalla. Kapanen puoluetoverin Niilo Kalmarin mukaan Laukaa–Konnevesi-lehden kokousselostuksista oli tullut värikkäästi ilmi vääristelemätön ja totuudenmukainen kokousten kulku, ja ihmiset lukivat ahmien näitä raporteja. Lieneekö kalmari ollut erityisen tyytyväinen raporteihin, kun hänen nimensä esiintyi lähes jokaisessa. Äänestyksen jälkeen ilmoitukset

²⁹¹ Kts. L–K 5.8.1966.

julkaistiin edelleen Laukaa–Konnevesi-lehdessä. Tulos 16–14 noudatti valtuuston voimasuhteita, kun SKDL:n Kalle pollari äänesti tyhjää.²⁹²

Yleisesti ottaen paikallislehden takana seisoivat porvarilliset valtuutetut, kun taas vasemmisto suhtautui siihen yksinomaan kriittisesti. Lieneekö äkilliseen ilmapiirin muutokseen ollut syynä syksyn 1968 vaalien tulos. Edellisenä vuonna vasemmisto olisi ilman keskusteluakin voinut syrjäyttää Laukaa–Konnevesi-lehden ilmoituslehtien joukosta, kun sillä oli enemmistö valtuustossa. Nyt uudessa valtuustossa oli porvarienemmistö, joten vasemmisto saattoi pyrkiä pääsemään yhdestä uhkatekijästä eli ”ääriporvarillisesta” paikallislehdestä eroon. Tarmo Torro sanoi haastattelussa puoluetastaansa nähden yllättävästi, mutta hyvin osuvasti: ”Kun tuntee olevansa häviöllä, asettuu puolustuskannalle”. Hän viittasi juuri vasemmiston äänekkyyteen.²⁹³ Tämä teoria saattoi hyvinkin pitää paikkansa ko. tilanteessa.

Kunnallisvaalien tulos todennäköisesti vaikutti, sillä Laukaa–Konnevesi-lehteä uhattiin jatkossakin. Vuoden 1970 alussa jo valtuuston kokouskutsujenkin julkaiseminen oli vaakalaudalla. Kunnanhallituksessa Erkki Siekkinen esitti, että Laukaa–Konnevesi-lehti jätettäisiin pois kutsun julkaisevien lehtien joukosta. Kun asia meni äänestykseen, tulos oli viisi ääntä puolesta ja viisi vastaan. Puhetta johti kunnanhallituksen varapuheenjohtaja Matti Jalkanen, ja hänen äänensä ratkaisi asian paikallislehdelle edullisella tavalla. Kunnanvaltuustossa tuttu nimi Unto Kuukkanen esitti Laukaa–Konnevesi-lehden jättämistä pois. Erkki Siekkinen kannatti Kuukkasta. Äänestystulos oli 20–11 eli kokouskutsut julkaistiin jatkossakin paikallislehdessä. Vasemmiston rivit olivat nyt hajonneet.²⁹⁴

Raportoidessaan 24. tammikuuta pidetystä valtuuston kokouksesta, Urho Ylitalo otsikoi raportin ”Siekkisen poliittinen show menettää suosiotaan”. Ylitalon otsikkovalinta on erikoinen siinä mielessä, että lehden syrjäyttämistä esitti Unto Kuukkanen eikä Erkki Siekkinen. Siekkinen vain kannatti Kuukkasen esitystä. Samoin lehden vastustajien keulahahmona oli Kuukkanen marraskuussakin. Samassa lehdessä Ylitalo kirjoittaa

²⁹² LKA, KValt 22.11.1969, § 200; L–K 27.11.1969.

²⁹³ Tarmo Torro 6.7.2001.

²⁹⁴ LKA, KHall 8.1.1970, § 29; LKA, KValt 24.1.1970, § 6; L–K 29.1.1970.

otsikolla ”Ei tule Erkistä ystävää?”. Ylitalon mukaan vasemmistolaisetkin olivat ihmetelleet Siekkisen ajojahtia paikallislehteä kohtaan. Siekkiselle lehti oli Ylitalon arvelujen mukaan menestynyt viime aikoina liian hyvin. Siekkistä häiritsivät Laukaa–Konnevesi-lehden ideologisen painolastin taakse jääminen ja tarkka luottamushenkilöiden seuraaminen. Ylitalo viittasi myös Siekkisen lapsellisuuteen.²⁹⁵ Ylitalon jälkimmäinen otsikko viittaa luonnollisesti ystävyteen lehden kanssa, mutta ei voi välttyä ajattelemasta otsikkoa myös henkilötasolla. Lieneekö Ylitalo sortunut henkilökohtaisten ristiriitojen selvittelyyn toimittajan ominaisuudessa ja unohtanut taas ensimmäisen numeronsa lupauksen toimia ristiriitojen tasoittajana. Mielenkiintoinen on myös Ylitalon varaukseton halveksunta Siekkistä kohtaan, jos sitä vertaa haastateltujen kommentteihin Siekkistä.²⁹⁶

5.3.3. Vakiintunut ilmoituslehti

Mielipiteet valtuustossa olivat taas muuttuneet täysin syksyyn 1970 tultaessa. Kunnanhallituksen esityksen mukaan kaikkia kuntalaisia koskevat kuulutukset ja ilmoitukset julkaistaisiin vuonna 1971 Keski-suomalaisessa, Kansan lehdessä, Kansan Uutisissa, Päivän Sanomissa, Suomen Uutisissa, Laukaa–Konnevesi-lehdessä ja uutena Aamulehdessä. Valtuusto hyväksyi esityksen yksimielisesti.²⁹⁷ Yksimielisiä oltiin sekä kokouskutsuista että kunnallisista ilmoituksista vuoden 1973 loppuun asti.²⁹⁸

Vuodelle 1974 ilmoitukset ja kokouskutsut päätettiin myös ilman suurempaa riitaa samassa kokouksessa. Raimo Salpakoski jätti molempiin pykäliin oman pontensa, jossa hän vaati kunnanhallitusta tutkimaan, että poliittisten lehtien ilmoittelu olisi markkamääräisesti yhtä suurta. Kuulutusten ja ilmoitusten kohdalla kokoomuksen Esko Kytömaa saman puolueen Esko Räisäsen kannattamana esitti, että kunnalliset ilmoitukset julkaistaisiin vain Laukaa–Konnevesi-lehdessä. Esitystä ei kuitenkaan hyväksytty, se sai

²⁹⁵ LKA, KValt 24.1.1970, § 6; L–K 29.1.1970.

²⁹⁶ Kts. luku 3.2.2.

²⁹⁷ LKA, KValt 26.9.1970, § 154.

²⁹⁸ Vuoden 1971 kokouskutsut LKA, KValt 18.1.1971; §6; vuoden 1972 kokouskutsut sekä ilmoitukset LKA, KValt 24.1.1972, § 6 ja § 8; vuoden 1973 kokouskutsut sekä ilmoitukset LKA, KValt 24.1.1973, § ja § 7.

taakseen vain yhdeksän valtuutettua. Keskustan Otto Tiihonen lisäytti pöytäkirjaan myös oman pontensa, jossa hän vaati, että kunnanhallitus tutkisi, miten ilmoituskustannuksia voitaisiin vähentää.²⁹⁹ Ilmoituslehtikeskustelu oli muuttunut aiemmasta. Enää ei kyseenalaistettu Laukaa–Konnevesi-lehteä ilmoituslehtenä, vaan pikemminkin suunta oli se, että puoluelehdet pitäisi jättää pois ja ilmoittaa pelkästään paikallislehdessä. Tämä oli yksi osoitus siitä, että paikallislehdestä oli tulossa tai jo tullut koko kunnan lehti. Puoluelehtien kannatus oli edelleen voimakkaampaa vasemmistossa.

Vielä yhden kerran paikallislehteä vastaan hyökättiin vasemmiston suunnasta. Vuoden 1976 ilmoituslehtiä 26.1. päätettäessä Erkki Siekkinen ehdotti jo kunnanhallituksessa, että Laukaa–Konnevesi-lehti poistettaisiin ilmoituslehtien joukosta sekä kokouskutsujen että kunnallisten ilmoitusten osalta. Kokouskutsujen osalta äänestystulos oli 6–5 ja ilmoitusten osalta 5–4–2. Kunnanhallituksen esitykseksi tuli siis molemmissa tapauksissa vanhan järjestelmän noudattaminen. Kunnanvaltuustossa aiheesta kehittyi ennätysellinen väittely. Raimo Salpakosken mielestä Laukaa-Konnevesi-lehti ei tiedottanut vaan raflasi. Lehden ”urkkilais-kokoomuslaista” linjaa ei voinut hyväksyä, vaan siitä oli päästävä eroon. Siekkinen jatkoi pahastuneena siitä, että joulun alla kunnan joulukuusi oli kuvattu lehteen siten, että se oli kallistuneena oikealle. Näin lehti vääristeli asioita, sillä toisesta suunnasta kuvattuna kuusi olisi kallistunut vasemmalle.³⁰⁰ Tapani Kantola puolusti lehteä sanomalla, ettei lehti voinut mitään sille, että valtuustossa käsiteltävät asiat olivat repiviä. Sylvi Saimon mielestä pakinatyyppisissä kirjoituksissa huumoria oli oltavakin. Siekkinen lisäsi, että kuusikuva oli kuitenkin hänen mielestään ”virallinen”. Toivo Kapanen kysyi, pitikö kirjoittelun olla vasemmistolaista, jotta se olisi hyväksyttävää. Antti Nieminen kehui lehdessä olevan hyviä sanankäyttäjiä, mutta ihmetteli, miksi Laukaan kunta mustattiin. Armas Oksanen taas totesi lehdellä olevan merkitystä, kun siitä keskusteltiin näin kiivaasti. Hänenkin mielestä kritiikki pakinatyyppisissä kirjoituksissa oli hyväksyttävää. Kokoomuksen Pekka Räisänen piti paikallislehteä parhaana tiedotuskanavana kunnalle, ja tiedotushan oli tärkeää. Salpakoski jatkoi tähän, että paikallislehden vaientaminen ei ollut tarkoituksenmukaista,

²⁹⁹ LKA, KValt 24.1.1974, § 7 (kokouskutsut) ja § 9 (kuulutukset). Vuonna 1975 yksimielisyys säilyi: LKA, KValt 27.1.1975, § 7 ja § 8.

³⁰⁰ Kts. LIITE 25.

mutta uutisten sisältämiä henkilökohtaisia kantoja ei voinut hyväksyä. Salpakoski ei ollut täysin väärässä kommentissaan. Kiiivaasta keskustelusta huolimatta valtuusto hyväksyi kunnanhallituksen esitykset yksimielisesti.³⁰¹

Yleisönosastolla Antero Kainulainen halveksi vasemmistolaisia valtuutettuja ja arveli, että heidän mielestään ilmoitukset voitaisiin varmasti julkaista Laukaa–Konnevesi-lehdessä, jos se muuttaisi linjaansa puhujan puoluekannan mukaiseksi. Kainulainen piti lehteä puolueettomana, ja toivoi, ettei se joutuisi alistumaan propagandaan. Urho Ylitalo kommentoi, että lehden pölytys valtuustossa pyrki saamaan sitä vain suosiollisemmaksi tietyille ideologialle (vasemmistolaisuudelle). Raimo Salpakoski vastasi Kainulaiselle ja viittasi kokousraporttien vääristelevyyteen. Salpakoski muistutti, että toimittaja teki muistiinpanonsa nopeasti polven päällä ja vielä tulkitsi ja valitsi puheenvuoroja. Edelleen Salpakosken väitteissä oli paljonkin perää. Salpakoski jatkoi ja kysyi, kuka oli sanonut valtuustossa, että lehden pitäisi alistua poliittisen propagandan alle. ”Tyttö lehteriltä” näpäytti vielä Salpakoskea, ja tiedusteli, mikä oli hänen tarkoittamansa urkkilaiskokoomuslainen linja. Salpakoski ei vastannut.³⁰²

Vuoden 1976 Ilmoituslehtiväittelyn taustalla olivat paitsi puhdas politiikka myös päätoimittaja Urho Ylitalon kärjekkäät kommentit. Ylitalon mielestä valtuuston kokoukset olivat lapsellista teatteria, jossa esitettiin joka kerta sama näytelmä kosto elää-ajatuksineen.³⁰³ Ylitalo teki hyvin selväksi, että valtuusto oli julkinen instanssi, jonka oli kestettävä kritiikkiä. Vaikka valtuuston kokousraportit pidettiin erillään pakinakirjoituksista, myös raportit sisälsivät hyvin värikästä kielenkäyttöä, kuten edellä on tullut ilmi. Valtuustokeskustelusta jälleen nähdään, että lehden kritisoijissa oli yksinomaan vasemmistopuolueiden valtuutettuja, ja puolustajien puolella taas porvareita. On vaikea sanoa, oliko esimerkiksi Siekkisen joulukuusikritiikin taustalla todellista suuttumusta, vai oliko Siekkinen keksinyt mielestään vain hyvän vitsin. Itse kallistuisin jälkimmäisen selityksen kannalle viitaten taas muiden valtuutettujen arvioihin Siekkisen kunnallismiestaidoista. Selvää on, ettei paikallislehden asema enää todellisuudessa ollut uhattu-

³⁰¹ LKA, KHall 13.1.1976, § 37 ja § 38; LKA, KValt 26.1.1976, § 5 ja § 7; L-K 29.1.1976. LIITE.

³⁰² L-K 5.2.1976; L-K 19.2.1976; L-K 26.2.1976.

³⁰³ L-K 6.2.1975.

na. Myöhempinä vuosina ei enää vastaavan kokoluokan keskusteluja ilmoituslehtiä käyty. Lähinnä keskusteltiin ”piilopuoluetuen” mahdollisesta poistamisesta hylkäämällä muut ilmoituslehdet paikallislehteä lukuun ottamatta. Lehdet kuitenkin säilyivät suunnilleen samoina tarkastelujakson loppuun asti.³⁰⁴ Vaikka vuoden 1976 vaaleissa valtuuston enemmistö muuttui sosialistiseksi neljän vuoden ajaksi, enää ei Laukaa–Konnevesi-lehti esiintynyt poistettavien ilmoituslehtien listalla.

5.4. Yleisönosastokirjoittelu

5.4.1. Foorumia opetellaan käyttämään

Laukaa–Konnevesi-lehden yleisönosastolla alettiin käydä poliittisia väittelyjä vasta 1970-luvulla. Tämä on sinänsä sopusoinnussa Pirjo Santosen havaintojen kanssa.³⁰⁵ Poliittisten mielipiteiden välittäjänä Laukaa–Konnevesi-lehdellä ei vielä 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa ollut merkitystä, jos ei lasketa mukaan valtuuston kokouksista julkaistuja yksittäisiä puheenvuoroja. Valtuutettujen väliset väittelyt käytiin poissa julkisuudesta, eivätkä lukijatkaan puuttuneet yleisönosastokirjoituksin kokemiinsa epäkohtiin samalla tavoin kuin myöhemmin 1970-luvulla.³⁰⁶ Pikku hiljaa valtuutettuja ja virkamiehiä alettiin kritisoida yleisönosastolla.³⁰⁷ Silti vielä vuonna 1975 todettiin, että lukijat eivät osanneet käyttää paikallislehden tarjoamaa keskusteluetua hyväkseen, ja vain harvat halusivat mielipiteensä esiin.³⁰⁸

³⁰⁴ Keskustelua käytiin vain Suomen uutisten ja kristityn vastuun kohdalla. Kts. esim. LKA, KValt 24.1.1977, § 5 ja § 6; LKA, KValt 28.3.1977, § 91 ja § 92; LKA, KValt 30.1.1978, § 5 ja § 6.

³⁰⁵ Santonen 1985, s. 179–180 ja 187–188.

³⁰⁶ Esimerkiksi Tauno Saikkonen ja Toivo Kapanen ehdottivat Laukaa–Konnevesi -lehdessä 28.2.1974 nimimerkki ”Aelle”, että Vihtavuoren Pitkämäen viemäröintikeskustelua jatkettaisiin jossain saunaillassa lehden palstan sijaan.

³⁰⁷ Esim. L–K 12.1.1973; L–K 19.1.1973 ”Perskeles kuitenkin” ja SKDL:n Heikki Suuronen kiistelevät kirkonkylän valaistusta kuntoradasta, L–K 6.6.1973 Eino Eerola ja kunnanjohtaja Erkki Vihavainen keskustelivat kunnan salailevasta tiedotuksesta.

³⁰⁸ Santonen 1975, s. 119–120.

Tottumattomuus yleisönosastokirjoitteluun aiheutti myös ongelmia lehden toimitukselle. Kirjoittajan kannan otto helposti yhdistettiin lehden viralliseksi mielipiteeksi. Esimerkiksi 12.5.1967 yleisönosaston alussa on toimituksen huomautus, että kirjoitukset heijastivat ainoastaan kirjoittajiensa kantoja, joista lehden edustamat mielipiteet ovat täysin riippumattomia.³⁰⁹ Vielä vuonna 1970 ei ollut kaikille selvä, että lehden yleisönosastolla julkaistu kirjoitus tai avustajan kirjoitus ei ollut lehden kannan otto. Joulukuussa 1970 Lievestuoreen teinit kritisoivat Laukaa–Konnevesi-lehteä siitä, että Laukaan yhteiskoulun teinikunta oli arvostellut heitä lehdessä ilmestyneellä teemasivullaan 26. marraskuuta. Syynä tähän oli ollut se, että Lievestuoreen teinit olivat eronneet teini-liitosta. Urho Ylitalo joutui jälleen ihmettelemään, miksi ihmiset eivät erottaneet lehden ja muiden kirjoittajien mielipiteitä.³¹⁰

Voi siis sanoa, että Laukaa–Konnevesi-lehdellä ei ollut yleisönosastoa ennen 1970-lukua. Osasto oli käytännössä olemassa, mutta mitään mainitsemisen arvoisia kirjoituksia siellä ei ollut. Vasta 1970-luvun puolella keskusteluja alettiin käydä dialogienkin muodossa, ja yksi suurimpia tien avaajia oli kunnanjohtaja Kauko Suvikorven valinta vuonna 1975. Siinä yhteydessä käytiin ennätysvilkasta sananvaihtoa yleisönosastolla. Kunnanjohtajan valintaa pidettiin liiankin poliittisena tapahtumana, ja suurin skandaali oli SMP:n valtuutettujen loikkaaminen vasemmiston riviin äänestyksessä.³¹¹ Ennen Suvikorven valintaprosessiakin muutamia mielipiteitä vaihdettiin. Toisaalta 1970-luvun loppu oli seesteisempää aikaa ainakin yleisönosastolla, eikä mitään suurempaa keskustelua käyty. Haastattelemani valtuutetut olivat yhtä mieltä siitä, että yleisönosasto olisi ollut hyvä keskustelufoorumi, jos sitä olisi osattu käyttää. Laukaan kaltaisessa maalaispitäjässä ei ollut totuttu julkiseen sananvaihtoon. Toisaalta haastatteluissa tuli edelleen esiin Ylitalon tapa jättää julkaisematta ja korjailta yleisönosastolle tarkoitettuja kirjoituksia.³¹²

³⁰⁹ L–K 12.5.1967.

³¹⁰ L–K 24.11.1970; L–K 10.12.1970.

³¹¹ Kts. luku 4.3.3.

³¹² Kaikki haastatellut.

5.4.2. Poliittinen virkapaketti avaa tien yleisönosastokirjoittelulle

Laukaaseen suunnitellusta viiden uuden viran paketista ja poliittisista virkanimityksistä käytiin paikallislehden yleisönosastolla sananvaihtoa kesällä 1972. Heinäkuun 14. päivänä Laukaa–Konnevesi-lehti kirjoitti, että valtuustopuolueiden vaikuttajajaksilöt olivat olleet Korsuveljesten lomakodissa neuvottelemassa virkapaketista. Tarkoituksena oli jakaa kunnan uusia virkoja tasapuolisesti kaikille valtuustoryhmille. Virkapaketilla yritettiin ilmiselvästi rauhoittaa kissa ja hiiri -tyyppiseksi mennyttä hallintokulttuuria. Paikat jaettiin suoraan valtuustoryhmille ajatuksella ”jokaiselle jotakin”. Valtuuston kokouksessa 29.6. virat perustettiin. Yleisönosastolla sananvaihto alkoi sosialidemokraatiksi lukeutuneen puhelinasentaja Eino Eerolan kirjoituksella. Suurin erimielisyyden aihe oli tulkinta vasemmiston ja porvariain tekemästä sopimuksesta koskien virkojen puoluejakoa. Eerola otsikoi kirjoituksensa ”Eikö sovittu olekaan sovittu”. Hän ihmetteli, että virkojen jaon äänestystilanteessa ei joitakin porvarivaltuutettuja aiemmin tehty sopimus sitonutkaan. Eerola ihmetteli, oliko neuvotteluissa mukana olleet esiintyneet yksityishenkilöinä ja oliko pyrkimyksenä ollut vain vasemmiston jymäytys. Eerolan mukaan vasemmiston pyrkimyksenä oli ollut vain turvata kaksi virkaa itselleen. Samassa lehden numerossa kokoomuksen valtuutettu Pekka Räisänen syytti Erkki Siekkistä siitä, että hän ei ollut muuten suostunut virkapakettiin, ellei kansandemokraateille olisi saatu suunnittelusihteerin ja sosialidemokraateille koulutoimenjohtajan virkaa.³¹³

Tapani Kantola vastasi Eerolalle otsikolla ”Ettei totuus unohtuisi”. Kantolan mukaan neuvotteluissa mukana olleet antoivat porvariain ryhmäkokoukselle vain suosituksen. Ryhmäkokous päätti suostua virkajakosuositukseen, kun vasemmisto asetti puoluepolitiikan kunnan edun edelle. Kantolan mukaan vasemmisto oli valtuuston kokouksessa vielä vaatinut kirjallista sopimusta. Hän muistutti vielä, että valtuutettuja sitoi vain kunnan etu ja lakipykälät. Eino Eerola jatkoi vielä pohdiskeluaan seuraavassa lehdessä ja ihmetteli, miksi virkapaikat politisoituivat vasta, kun vasemmisto haki niitä. Eerolan mukaan äänestäjistä puolet oli vasemmistolaisia, joten heillä oli oikeus saada ainakin

³¹³ Kts. lisää L–K 14.7.1972; Arto Halinen 5.7.2001.

kaksi viidestä virasta. Tässä vaiheessa Laukaa–Konnevesi-lehti kyllästyi sanailuun, ja lopetti keskustelun palstallaan.³¹⁴

Vuoden 1972 poliittinen virkapaketti oli Laukaassa vaikea asia myös yleisönosaston ulkopuolella. SMP:n Niilo Kalmari ja keskustapuolueen Antti Hakala valittivat virkapaketista lääninhallitukseen, mutta valitus hylättiin.³¹⁵ Asian herkkyydestä kertoo myös se, että kunnanhallituksessa oli kritisoitu Laukaa–Konnevesi-lehteä, kun se oli otsikoinut liian suurin kirjaimin Kalmarin ja Hakalan valituksesta. Urho Ylitalo heitti ilmaan aivan aiheellisen kysymyksen, montako millimetriä olisi ollut sopiva kirjainten koko vastaavaan otsikkoon.³¹⁶ Haastatellutkaan eivät antaneet yksimielistä hyväksyntää virkapaketeille. Esimerkiksi Tarmo Torro totesi, että työntekijän poliittisuudesta tehtiin turhan tärkeä kysymys. Vaikka ammattitaito olisi ollut puoluekantaan tärkeämpää, pelättiin, että tietyn ryhmän virkamies valmistelisi asioita tietyn ryhmän eduksi. Sylvi Saimon mukaan poliittisia virkoja ei voinut järjestellä ymmärtää. Hän mielestään virkoja jaettiin kuin leipäpalaa pikkupojille. Samoin Laukaa–Konnevesi-lehden päätoimittaja Urho Ylitalo tuomitsi poliittiset virkanimitykset.³¹⁷

5.4.3. Vihtavuoren kirjasto ja viemärit kiistakapuloina

Toinen laajempi keskustelu käytiin syksyllä 1973, kun kyse oli Vihtavuoreen sijoitettavista terveystiloista ja kirjastotilojen laajennuksesta. Keskustelun osapuolina olivat kokoomuksen Pekka Räisänen Vihtavuoresta ja kansandemokraattien Unto Kuukkanen kirkonkylältä. Pekka Räisänen viittasi kirjoituksessaan "Pois valheellinen ja sopimusten vastainen propaganda työpaikoilta" vasemmiston vastuuntunnottomaan suhtautumiseen nuoria kohtaan, koska he olivat asennoituneet penseästi nuorisotilojen saamiseen Vihtavuoreen. Räisänen oli esittänyt valtuustolle, että kirjasto olisi jatkanut entisissä tiloissaan ja Vihtavuoren koulun alakerran metalliluokkaan olisi saneerattu nuorisotilat. Tätä vasemmisto oli vastustanut. Räisänen mukaan Vihtavuoreessa oli lisäksi levitelty propa-

³¹⁴ Kantola L–K 28.7.1972; Eerola L–K 4.8.1972.

³¹⁵ L–K 11.8.1972; L–K 24.11.1972 (hylkäys).

³¹⁶ L–K 25.8.1972.

³¹⁷ Tarmo Torro 6.7.2001; Sylvi Saimo 23.7.2001; L–K 14.7.1972.

gandaa, että porvaristo taas olisi jarruna Vihtavuoren terveydenhoitotilojen kehittämiseksi. Unto Kuukkanen vastauksessaan muistutti, että terveys ja kirjastolautakunnat olivat suunnitelleet jo kahden vuoden ajan kirjasto- ja terveystilojen saneeraamista. Tämän puolesta vasemmisto oli Kuukkasen mukaan äänestänyt. Kuukkanen jatkoi, että nuorisotyölautakunta Räisänen puheenjohtajanaan ei ollut tehnyt kahden vuoden aikana asiansa hyväksi mitään. Räisänen itse oli vain ehdottanut, että kirjastolle päätetyt tilat annettaisiin nuorisolle. Kuukkanen kysyi, pitikö Räisäsen mielestä kirjaston kirjat polttaa kuten Chilessä, kun ne eivät mahtuneet nykyisiin tiloihin. Vaikka Kuukkasen kirjoitus oli provosoivakin, Räisänen ei vastannut siihen. Jälkeen päin haastattelussa Kuukkanen kertoi, että Räisänen pyrki edustamaan nuorisoa yli puoluerajojen yrittäessään vaikuttaa nuorisotilojen saamiseen Vihtavuoreen. Hän oli jo saamassa rahoitusta kunnan muiden menokohtien kustannuksella.³¹⁸ Vihtavuoren koululle päätettiin myöhemmin perustaa nuorisotilat kellariin ja kirjastotilat alakertaan. Terveystiloista ei tässä vaiheessa päästy yhteisymmärrykseen. Tämänkin keskustelun varsinainen ydin löytyi puoluepolitiikasta. Itse asia, Vihtavuoren kirjasto-, nuoriso- ja terveystilat jäivät väistämättä taustalle. Mikäli Kuukkanen oli oikeassa omassa vastineessaan, Räisäsen ilmeinen pyrkimys oli yksinomaan kalastaa nuorison suosiota.

Vihtavuoren Pitkämäen viemärointiä koskenut väittely liittyi jälleen enemmän vasemmiston mielestään kokemaan syrjintään kuin varsinaiseen asiaan; pääongelma oli se, että Laukaa-Konnevesi-lehden etusivulla oli otsikoitu SMP:n valtuutetuista eikä vasemmiston valtuutetuista. Laukaa-Konnevesi-lehti kirjoitti etusivullaan 7.2.1974, että SMP:n Tauno Saikkonen ja Toivo Kapanen esittivät 50 000 markan määrärahaa Vihtavuoren Pitkämäen viemärointiin. Nimimerkki "Ale" kritisoi lehteä puolueellisuudesta, kun se julkaisi aloitteen etusivulla ja vielä lihavoituna. Ale syytti Saikkosta ja Kapasta vennamolaisuudesta, kun he käänsivät takkinsa: aiemmin he olivat vastustaneet esitetyjä yli 50 000 markan määrärahoja vastaavaan urakkaan, ja asian käsittely oli siirretty eteenpäin. Toimittaja Ylitalo puolustautui jälleen kerran puolueellisuussyytöksiä vastaan ja kirjoitti, ettei ollut vaikea arvata, kuka nimimerkin taakse kätkeytyi. "Alen" tunki Ylitalon mukaan pakkomielteenomaisesta tyylistä syyttää lehteä kaikesta mahdollisesta

³¹⁸ L-K 5.10.1973; L-K 12.10.1973; Unto Kuukkanen 2.7.2001.

ja mahdottomasta. Jälleen Ylitalo tuli hyvin lähelle nimimerkin paljastamista.³¹⁹ Vuosia jatkunut kiistely Erkki Siekkisen ja Urho Ylitalon välillä tuo heti mieleen, että ”Ale” olisi Erkki Siekkinen. Kapanen ja Saikkonen vastasivat ”Alelle” ja myönsivät kantansa muuttuneen, mutta eivät pitäneet sitä minkäänlaisena häpeänä.³²⁰ Kun Kapanen ja Saikkonen mainitsivat vastauksessaan, ettei ”Ale” ollut paikalla valtuuston kokouksessa 30. tammikuuta, ”Alen” henkilöllisyys oli helppo tarkistaa valtuuston pöytäkirjoista. Ainoa valtuutettu, joka oli poissa tuosta kokouksesta, oli Erkki Siekkinen.³²¹ ”Ale” siis oli Siekkinen, mikä ei ollut vaikeaa arvata jo Ylitalon vihjailujen perusteella. Kaikesta huolimatta tämä on hyvä esimerkki äärimmäisen herkstä poliittisesta tilanteesta varsinkin paikallislehden kannalta. Jo otsikon koko saattoi ärsyttää herkkänahkaisimpia henkilöitä, jollaiseksi Siekkisen voi tässä tapauksessa laskea. Jälleen Siekkisen todelliset motiivit jäävät selvittämättä: oliko hän tosissaan liikkeellä vai naljailumielessä. Kaiken kaikkiaan Laukaa–Konnevesi-lehden yleisönosastokirjoitukset toimivat eräänlaisena mainoskanavana valtuutetuille ja puolueille. Kiistelyjen kuluessa itse aihe alkoi unohdettua ja keskustelu siirtyi joko yleiselle ideologioiden ristiriitojen tasolle tai henkilökohtaisen katkeruuden sävyttämään vihjailuun.³²²

³¹⁹ Vrt. Voitto Kilven tapaus, luku 5.2.

³²⁰ L–K 7.2.1974; L–K 21.2.1974; L–K 28.2.1974.

³²¹ LKA, KValt, 30.1.1974.

³²² Katkeruutta lietsoi vasemmistoedustajien lähes poikkeuksetta huonompi sosiaalinen status verrattuna porvariedustajiin, esimerkiksi Kantola (Laukaan suuria maanomistajia) vastaan Eerola (maaton) tai Räisänen (insinööri) vastaan Kuukkanen (työmies).

6. Laukaan kunnallispolitiikan piirteitä 1964–1980

Laukaan kunnalliselämän tarkastelujakso 1964–1980 sekä alkoi että päättyi sosialistienemmistöiseen valtuustokauteen. Sosialistienemmistöisellä valtuustollaan Laukaa kuului vuosina 1965–1968 Suomen kunnista kolmanneksen vähemmistöön. Kiinnostavampi oli kuitenkin vuoden 1976 kunnallisvaalien tulos, jonka seurauksena Laukaan kunnanvaltuusto jälleen kahdeksan vuoden tauon jälkeen muuttui sosialistienemmistöiseksi. Vasemmistopuolueet SDP ja SKDL saivat vain 49,4 prosenttia äänistä, mutta porvaripuolueiden hajanaisuus ja pieni koko takasivat vasemmistoryhmille yli puolet kunnanvaltuuston paikoista. Tämä oli Suomen mittakaavassa erikoista. Laukaa oli koko 1960- ja 1970-luvun keskimääräistä vasemmistolaisempi esimerkiksi puolueiden saamisen äänimäärien perusteella. Myös Keski-Suomen lääni kokonaisuudessaan oli valtakunnallisessa vertailussa vasemmistoystävällinen. Laukaan vasemmistolaisuuteen vaikuttivat ennen muuta suuret tehtaat kunnan alueella ja läheisyydessä. Lievestuoreella oli Haarlan sellutehdas ja Vihtavuorella Rikkihappo oy:n tuotantolaitokset. Kunnan rajan läheisyydessä Tikkakoskella oli ompelukonetehdas. Epäilemättä myös korpikommunismilla oli vaikutuksensa Laukaan ilmeiseen vasemmistolaisuuteen. Tehtaiden sijainti näkyi vaalituloksissa hyvin. Sekä Vihtavuorella että Lievestuoreella sosialidemokraatit saivat lähes poikkeuksetta suurimpia äänisaaliita. Vain vuonna 1980 Lievestuoreella keskustapuolue nousi äänestetyimmäksi puolueeksi ohi SDP:n. Leppävedellä suurimman puolueen paikkaa piti koko tarkastelujakson ajan SKDL. Laukaan kirkonkylällä ei ollut yhtä selvää enemmistöpuoluetta, vaikka SDP oli sielläkin vahvoilla. Sivukylillä eniten ääniä keräsi keskustapuolue; poikkeuksena tästä oli lähinnä Vehniä, jossa asui merkittävä määrä Tikkakosken tehtaan työntekijöitä.

Laukaalaisten äänestyskäyttäytymisessä oli muitakin keskiarvoista poikenneita piirteitä. Verrattuna Keski-Suomen lääniin tai koko maahan Laukaassa äänestettiin paljon SMP:tä ja SKL:a. Sen sijaan kokoomus ja LKP saivat suhteessa vähemmän ääniä. Vastaavia vertailuja tehtäessä huomataan, että Laukaassa SKDL sai suhteellisesti sosialidemokraatteja enemmän ääniä. Naisvaltuutettujen määrän trendi oli kasvava lukuun ottamatta vuotta 1972, jolloin valtuuston ainoaksi naiseksi valittiin Sylvi Saimo. Muuten naisten määrä kasvoi vuoden 1964 kahdesta vuoden 1980 seitsemään. Valtuutettujen kotipaikat keskittyivät yhä enemmän kunnan neljään taajamaan. Vuonna 1964 taajamista oli kotoisin viisitoista valtuutettua, kun vuonna 1980 lukumäärä oli jo kaksikymmentäneljä. Erityisesti mainittakoon jatkuvasti vahva Lievestuoreen alueen edustus valtuustossa. Karkeasti ottaen kolmasosa valtuutetuista kuului Lievestuoreen vaikutuspiiriin. Tarkastelujakson kuluessa valtuustoryhmien ammattijakauma muuttui siten, että

keskustapuolueen ryhmään ei kuulunut 1970-luvulla enää pelkästään maanviljelijöitä eikä vasemmistoryhmiin työläisiä. Selvimmin muutos näkyi juuri keskustapuolueen ryhmässä. Kokoomuksen valtuutetut olivat sosiaalisesti tarkasteltuna edelleen vähintään keskiluokkaisia.

Laukaan kunnanvaltuuston kokouksissa vallitsi yleensä leppoisa ja humoristinen ilmapiiiri. Vaikeat asiat kiristivät tunnelmaa ajoittain, mutta 1960- ja 1970-luvulla istuneiden valtuutettujen arvioiden mukaan kokoukset sujuivat nykyistä miellyttävämmissä tunnelmissa. 1970-luvun alkuun asti kokouksien värikkydestä piti huolen SMP:n valtuutettu Niilo Kalmari, jolla oli sanansa sanottavana asiaan kuin asiaan. Muita aktiivisia puhujia löytyi niin porvaripuolueista kuin vasemmistostakin. Heistä mainittakoon Erkki Siekkinen, Unto Kuukkanen, Tapani Kantola ja Pekka Räisänen. Kaiken kaikkiaan aggressiivisempaa retoriikkaa viljelivät kuitenkin vasemmistoryhmien valtuutetut. Äänestystilanteissa valtuutettuja sitoi eriateinen ryhmäkuri, jota suosittiin ainakin keskustapuolueessa, kokoomuksessa, SDP:ssa ja SKDL:ssa. Tiukinta kuri oli vasemmistoryhmissä, kun taas kokoomuksen ryhmässä osittain riitaisuuden vuoksi ei päästy täysin yhdenmukaiseen toimintaan. Laukaan kunnanvaltuuston erikoisuus oli puoluerajat ylittävä Laukaa–Liestuore-vastakkainasettelu. Lievestuore-aate yhdisti yhtäläillä porvarin kuin sosialistinkin oman kylän taakse. Kunnanvaltuuston puheenjohtajia valittaessa useimmin jouduttiin äänestämään toisesta varapuheenjohtajasta. Varsinaisen puheenjohtajankin valinnassa olivat mielenkiintoisia vuodet 1968 ja 1971, joina tehtävään valittiin eräänlaiset yllätysnimet. Vuonna 1968 Kaarlo Asikkala syrjäytettiin, kun porvaristokin oli SKDL:n Heikki Suurosen kannalla. Syynä tähän oli edellistalven kunnanjohtajavaali, jossa SKDL ja porvaripuoli olivat tehneet yhteistyötä. Vuonna 1971 Paavo Vesterisen syrjäytyminen ja korvaaminen Otto Tiihosella johtui yksinomaan Vesterisen ja Tapani Kantolan tulehtuneista väleistä. Porvaripuolen oli yksimielisyyden saavuttamiseksi korvattava Vesterinen Tiihosella. Välikohtauksesta huolimatta Vesterinen oli tarkasteltavalla jaksolla valtuuston pitkäaikaisin puheenjohtaja yhteensä kuuden vuoden toimikaudellaan.

Valtuustoa puhuttaneista asioista otin mukaan tutkielmaan neljä kokonaisuutta: kuntauudistuksen, kouluasiat, kunnanjohtajavalinnat sekä alkoholipolitiikan. Näistä kaikki kunnanjohtajavalintoja lukuun ottamatta olivat pitkälti valtakunnallisen kehityksen tai ohjeiston sanelemia, vaikka kaikkiin liittyi luonnollisesti Laukaalle ominaisia vivahteita. Valtiovallan taholta ajettu kuntauudistushanke pyrki kuntakoon suurentamiseen kautta maan. Laukaata uudistus olisi koskenut konkreettisella tavalla, sillä kunta olisi pilkottu osiin. Lievestuore olisi tullut osaksi uutta Lievestuoreen kuntaa, Vehniä osaksi

uutta Tikkakosken kuntaa, ja jäljelle olisi jäänyt vanhan kunnan ydinosien muodostama tynkä-Laukaa. Valtakunnallisesti kuntauudistus epäonnistui surkeasti ainakin verrattuna alkuperäisiin tavoitteisiin. Laukaan rajoihinkaan ei koskettu, mikä epäilemättä oli pelkästään myönteinen asia kunnan tulevan kehityksen kannalta. Vaikka lievestuorelainen ja vehniäläinen separatismi oli osin oikeutettua ja ymmärrettävää, olisi niiden kehitysmahdollisuudet uusissa kunnissaan olleet vähintäänkin kyseenalaisia.

Laukaa oli yksi lukuisien kuntien joukossa, jossa jouduttiin lakkauttamaan kyläkouluja väestön uudelleenryhmittymisen ja väestönkasvun hidastumisen vuoksi. Oman kylän koulun lakkautus herätti aina suurta vastustusta, mutta kun valtionapu lakkasi oppilasmäärän vähyyden vuoksi, kunnalla ei ollut mahdollisuutta jatkaa koulun toimintaa. Tarkasteltavana aikana Laukaassa lakkautettiin viisi kyläkoulua ja lukuisia opettajanvirkoja. Mielenkiintoinen oli pitkään jatkunut kiistely kirkonkylän uudesta kansakoulusta. Kiista koski ennen muuta koulun sijoituspaikkaa, ja osapuolina olivat kirkonkylän ja asemankylän asukkaat. Kun asiaa käsiteltiin jälleen kerran valtuuston kokouksessa 30.6.1969, puheenjohtaja Paavo Vesterinen nuiji päätöksen koulun rakentamisesta kirkonkylälle oma-aloitteisesti ja ilman keskustelua. Tämä aiheutti suurta kohua esimerkiksi paikallislehden palstoilla. Koulu kuitenkin rakennettiin Vesterisen nuijimalle paikalle, ja ensimmäiset oppilaat aloittivat siinä syksyllä 1972.

Kunnanjohtajat aiheuttivat päänvaivaa Laukaassa huomattavan paljon. Ahti Lahtisen erottaminen syksyllä 1966 oli monivaiheinen ja valtakunnallisesti merkittävä prosessi. Lahtisen erottamisen syynä oli luottamuspuola, joka ylitti puoluerajat. Erottamisen yhteydessä vain Lahtisen oma puolue SDP säilyi kutakuinkin yhtenäisenä erottamista vastaan. Lahtisen seuraajaa ei saatu myöskään valittua ilman lisäkiemuroita. Alkuvaiheessa virka ei tuntunut kiinnostavan ketään varteen otettavia henkilöitä. Uudella hakukierroksella päteviä hakijoita kuitenkin ilmaantui. Kunnanjohtajaksi valittiin 11.11.1967 Veikko Lehikoinen, mutta hän kieltäytyi virasta myöhemmin. Varamiesvaali oli suoritettu puutteellisesti, joten sitä jouduttiin jatkamaan 20.1.1968. Tässä yhteydessä vasemmistosta tulleet kolme tyhjää ääntä takasivat sen, että sosialistienemmistöinen kunnanvaltuusto valitsi Laukaaseen sitoutumattoman kunnanjohtajan Erkki Vihavaisen. Vihavainen joutui jäämään sairauseläkkeelle keväällä 1975, ja 13.10.1975 hänelle valittiin seuraaja. Vasemmisto sai nyt korvauksen. SMP:n äänillä porvarienemmistöinen valtuusto valitsi Laukaan uudeksi kunnanjohtajaksi sosialidemokraattisen Kauko Suvi-korven. Kolmen virassa istuneen kunnanjohtajan lisäksi Laukaassa ehti olla tarkastellun kuudentoista vuoden aikana myös kolme virkaatekevää kunnanjohtajaa.

Alkoholikulttuurin vapautuminen oli Laukaan kunnanvaltuustolle ajankohtainen asia koko jakson 1964–1980. 1960-luvun lopulla Laukaaseen alettiin perustaa anniskelupaikkoja, ja vuoden 1969 keskiolulaki herätti varmasti mielipiteitä puolesta ja vastaan. Lain perusteella annettiin yleissuostumus alkoholin anniskeluun ja vähittäismyyntiin Laukaassa, mutta vuoden 1976 lopussa se peruttiin. Päätöksen jälkeen yleissuostumuksen perumisen kumoamista alettiin vaatia elinkeinolautakunnan, yrittäjien ja liikkeenharjoittajien sekä kauppiaiden aloitteissa. Kunnanhallitus oli kaikissa kolmessa tapauksessa kiellon perumisen kannalla, mutta vasta kauppiaiden esitys tuotti valtuustossa tulosta syyskuussa 1979. Tällöin vähittäismyyntikielto kumottiin, mutta anniskelukielto säilyi edelleen. Alkoholiasiat olivat kyläkouluasioiden ohella esimerkkejä aiheista, joista ei tehty Laukaan kunnanvaltuuston ryhmissä ryhmäpäätöksiä. Tunteita herättävissä asioissa jokainen sai äänestää oman vakaumuksensa mukaan.

Kuntalaisille tärkein kunnallishallinnon informaatiokanava oli paikallislehti. Laukaaseen sellainen perustettiin lokakuussa 1964. Laukaa–Konnevesi-lehdestä tuli melko nopeasti koko kunnan lehti, joten kunnallisen päätöksenteon tapahtumat levisivät tehokkaasti ympäri kunnan aluetta. Lehdessä julkaistiin valtuuston kokousraporttien lisäksi myös erillisiä kirjoituksia tärkeistä valtuuston päätöksistä. Tiedotustehtävä oli epäilemättä tärkein Laukaa–Konnevesi-lehden tehtävistä. Kunnan hallinnon puolelta eräänlainen lehden legitimaatio tapahtui vuosina 1966 ja 1969, kun sen julkaistavaksi annettiin valtuuston kokouskutsut ja muut kunnalliset ilmoitukset. Perinteisesti ilmoituskanavina olivat olleet lukuisat puoluelehdet. Vaikka Laukaa–Konnevesi-lehden ilmoituslehtirooli kyseenalaistettiin valtuustossa silloin tällöin, kehitys kulki tosiasiaa kohti puoluelehtien hylkäämistä. Kunnallisen tiedotuskanavan lisäksi lehti toimi paikallisten uutisten ja tapahtumien kertojana ja liikkeenharjoittajien mainoskanavana. Kaiken kaikkiaan sisältöä kuvasi hyvin nimitys kotiseutulehti. Juttuaiheita löytyi niin urheilusta, kulttuurista, maataloudesta, sosiaalihuollosta kuin rakennustoiminnastakin.

Laukaa–Konnevesi-lehti vakuutti paikallislehdille ominaisesti olevansa puolueeton julkaisu. Varsinaista puolueellisuutta ei lehdestä voikaan löytää. Sen sijaan toimittaja Urho Ylitalon henkilökohtainen vasemmistovastaisuus näkyi hänen kynäilyissään selvästi. Osin se oli ymmärrettävää, sillä juuri vasemmisto hyökkäsi usein lehteä vastaan. Silti kritiikin personoiminen erityisesti Erkki Siekkiseen viittasi epäammattimaiseen henkilökohtaisten ristiriitojen selvittelyyn lehden palstalla. Ylipäätään Laukaa–Konnevesi-lehden eli käytännössä Urho Ylitalon tyyli muuttui selvästi alun sovittelevuudesta hyvin aggressiiviseksi. Informatiivisen ja puolueettoman joukkoviestimen ominaisuuksiin kuului käytettyjen termien neutraalisuus. Ylitalon kieli oli kuitenkin usein provosoivaa.

Ensimmäisen numeron tavoite ristiriitojen tasoittajana oli Ylitalolle liian vaikea toteuttaa. Missään nimessä Ylitaloa ei voi nimittää kirjoitustavaltaan tai toimitustyyliltään ammattimaiseksi journalistiksi.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Laukaan kunnan arkisto (LKA)

Laukaan kunnanvaltuuston pöytäkirjat (KValt) 1964–1981

Laukaan kunnanhallituksen pöytäkirjat (KHall) 1964–1980

Laukaan kunnan luottamushenkilörekisteri

Lehdet

Laukaa–Konnevesi-lehti 1964–1980

Maalaiskunta 1964–1969 (artikkeleittain tutkimuskirjallisuudessa)

Suomen kunnat 1970–1980 (artikkeleittain tutkimuskirjallisuudessa)

Virallisjulkaisut

Suomen virallinen tilasto (SVT) VI C:106, osa XII, väestö- ja asuntolaskenta

Suomen virallinen tilasto (SVT) B:2–B:6, kunnallisvaalit

Haastattelut

Arto Halinen, luokanopettaja, 5.7.2001

Tapani Kantola, maanviljelijä, 3.7.2001

Unto Kuukkanen, työmies, 2.7.2001

Sylvi Saimo, maanviljelijä, kansanedustaja, 23.7.2001

Tarmo Torro, sorvaaja, 6.7.2001

Kirjallisuus

Alanen 1970: Alanen, Pekka, Kuntauudistuksen valmistelu saatu päätökseen. Suomen kunnat 14/1970.

Apunen 1988: Apunen, Osmo, Nykyhetki ja poliittisen historian tutkimus. Teoksessa Poliittisen historian itsereflektio. Poliittinen historia poliittisen historian tutkijoiden silmin. Toim. Kari Lindroos, Jouni Kuukkanen ja Heidi Piekka. Turun yliopisto. Poliittisen historian tutkimuksia 15. Turku.

Dahl 1971: Dahl, Robert A., Johdatus politiikan tutkimukseen. Alkuteoksesta Modern Political Analysis suomentanut Anne Suominen. Helsinki.

Eskelinen 1974: Eskelinen, Heikki, Paikallisen kansanvallan puolesta. Maalaiskuntien Liitto/Suomen Kunnallisliitto 1921–1971. Helsinki.

Eskola 1965: Eskola, Aarne, Mielipidetiedustelu pienkuntakomitean ehdotuksesta. Maalaiskunta 10/1965.

Eskola 1968: Eskola, Aarne, Kuntauudistuksen toinen vaihe. Maalaiskunta 14/1968.

Eskola 1967: Eskola, Seikko, Joukkotiedotusvälineet poliittisen historian tutkimuskohteenä. Teoksessa Oman ajan historia ja politiikan tutkimus. Toim. Lauri Hyvämäki, Pertti Pesonen, Seikko Eskola ja Erkki Salonen. Helsinki.

Grönholm et al. 1985: Grönholm, Christoffer–Hoikka, Paavo–Koivula, Samuli–Oksanen, Matti–Pesonen, Pertti–Rönkkö, Pentti, Kunnallisvaalit Suomen poliittisessa järjestelmässä. Tarkastelu vuoden 1984 kunnallisvaalien valossa. Vantaa.

Grönfors 1982: Grönfors, Martti, Kvalitatiiviset kenttätymenotelmät. Juva.

Haaparanta ja Niiniluoto 1991: Haaparanta, Leila–Niiniluoto, Ilkka, Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisuja 3/1986. Helsinki.

Haaranen 1969: Haaranen, Asko, Alkoholimyymälän perustaminen ja keskioluen myynti ja anniskelu. Maalaiskunta 3/1969.

Haikonen 1970: Haikonen, Atte, Kunnallisuutiset paikallislehdessä. Suomen kunnat 17/1970.

Hannus 1965: Hannus, Arno, Kuntauudistuksen toteuttaminen. Maalaiskunta 19/1965.

Hannus 1968: Hannus, Arno, Alustavat ehdotukset kuntauudistusta koskeviksi suunnitelmiksi. Maalaiskunta 14/1968.

Hannus 1969: Hannus, Arno, Kuntaudistuksen toteuttaminen ja maakuntaitsehallinnon voimaan saattaminen. Maalaiskunta 8/1969.

Hannus 1977: Hannus, Arno, Mitä on tehtävä kuntauudistukselle? Suomen kunnat 17/1977.

Harisalo et al. 1992: Harisalo, Risto–Rajala, Tuija–Ståhlberg, Krister, Kunnallispolitiikka. Helsinki.

Hentilä 1991: Hentilä, Seppo, Miksi vielä poliittista historiaa? Teoksessa Poliittinen historia, Suomi ja muut. Toim. Seppo Hentilä ja Timo Turja. Oulu.

Hirsjärvi ja Hurme 1982: Hirsjärvi, Sirkka–Hurme, Helena, Teemahaastattelu. Helsinki.

Hoikka 1995: Hoikka, Paavo, Kunnallishallinnon kehitystiet. Näkökulmia kunnallistutkimuksen ja -kulttuurin murroksiin. Toim. Ari-Veikko Anttiroiko. Tampereen yliopisto, kunnallistieteiden laitos. Julkaisusarja 1/1995. Tampere.

Hyssälä 1999: Hyssälä, Liisa, Parlamenttiretoriikasta. Teoksessa Retoriikan polulla: retoriikkaa antiikista EU-aikaan. Toim. Esko Vierikko ja Anu Tolonen. Turun yliopisto, taiteiden tutkimuksen laitos. Sarja A42. Turku.

Hyvämäki 1967: Hyvämäki, Lauri, Uusimman historiamme tutkimuskysymyksiä. Teoksessa Oman ajan historia ja politiikan tutkimus. Toim. Lauri Hyvämäki, Pertti Pesonen, Seikko Eskola ja Erkki Salonen. Helsinki.

Jokipii 1993: Jokipii, Mauno, Keski-Suomen historia 3. Jyväskylä.

Juusela 1973: Juusela, Tuulikki, Vuoden 1972 kunnallisvaalien tulokset erityisesti maalaiskuntien osalta. Suomen kunnat 8/1973.

Jussila 1988: Jussila, Osmo, Poliittinen historia. Teoksessa Poliittisen historian itsereflektio. Poliittinen historia poliittisen historian tutkijoiden silmin. Toim. Kari Lindroos, Jouni Kuukkanen ja Heidi Piekka. Turun yliopisto. Poliittisen historian tutkimuksia 15. Turku.

Jääsaari 1986: Jääsaari, Johanna, Sukupolvet, elämäntapa ja politiikka. politiikka 28 (1986):4.

Kaakkuriniemi 1997: Kaakkuriniemi, Tapani, Poliittinen ilmapiiri. Teoksessa Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Toim. Ilkka Nummela. Jyväskylä.

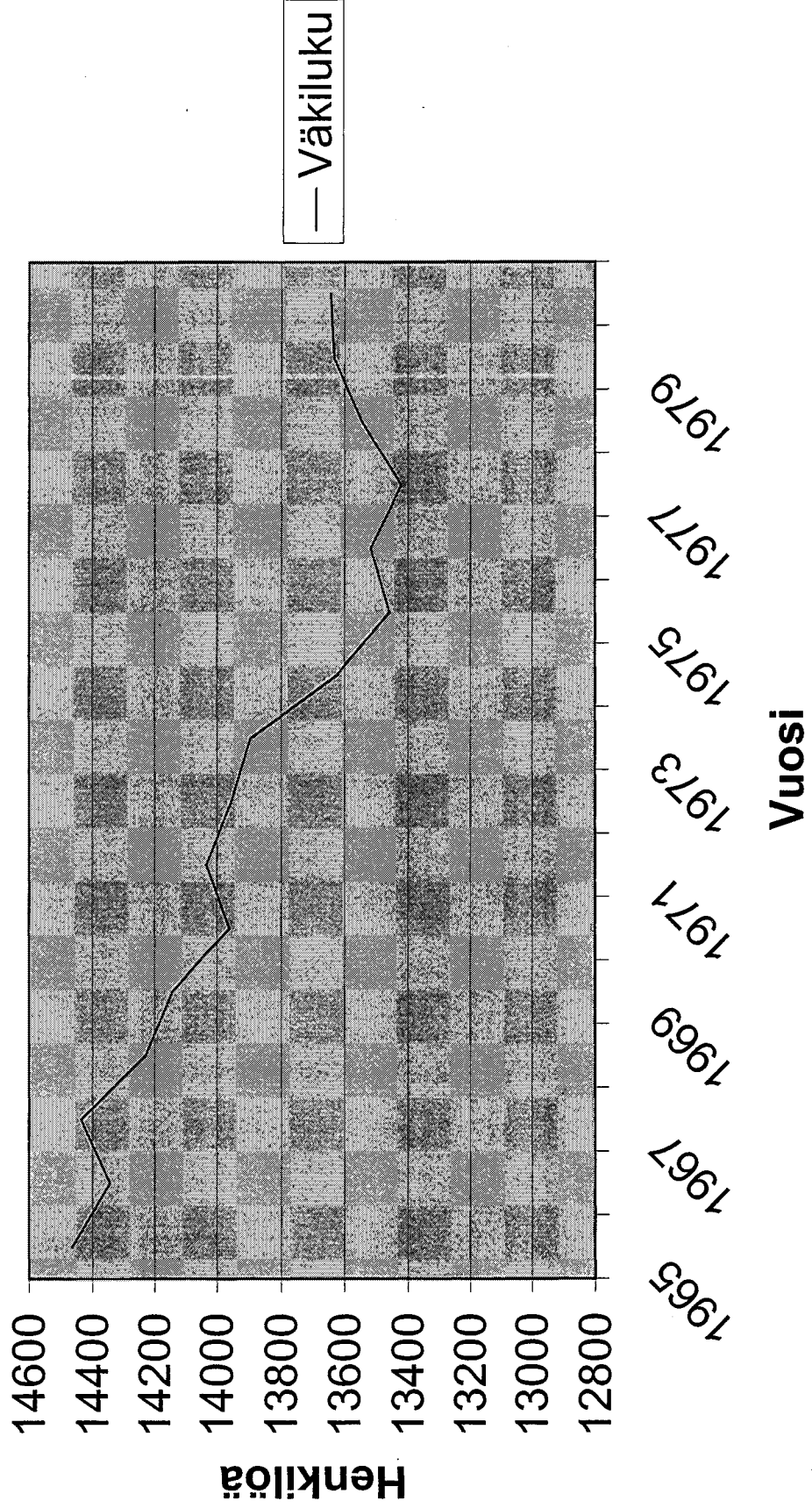
- Kalela 1991:** Kalela, Jorma, Missä mielessä historiantutkimus on retoriikkaa? Teoksessa Poliittinen historia, Suomi ja muut. Toim. Seppo Hentilä ja Timo Turja. Oulu.
- Kalela 1993:** Kalela, Jorma, Aika, historia ja yleisö. Kirjoituksia historiantutkimuksen lähtökohdista. Turun yliopisto, politiikan tutkimuksen ja sosiologian laitos. Poliittisen historian julkaisuja C:44. Turku.
- Kangas 1969:** Kangas, Veikko, Lopulliset ehdotukset kuntauudistusta koskeviksi suunnitelmiksi. Maalaiskunta 14/1969.
- Kettunen 1990:** Kettunen, Pauli, Poliitiikan menneisyys ja poliittinen historia. Teoksessa Historia nyt. Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta. Toim. Pekka Ahtiainen et al. Juva.
- Kivivuori&Matsinen 1993:** Kivivuori, Elina–Matsinen, Terttu, Kirkolta kunnalle. Teoksessa Kohisevien koskien Laukaa. Toim. Helena Hänninen. Jyväskylä.
- Koivukoski 1991:** Koivukoski, Eero, Kuntien itsehallinnon puolesta. Suomen Kunnallisliitto 1971–1991. Helsinki.
- Koski 1970:** Koski, Heikki, Kuntalaisten osallistuminen kunnallishallintoon. Suomen kunnat 13/1970.
- Kuokkanen 1983:** Kuokkanen, Pertti, Laukaan historia III. Jyväskylä.
- Kuokkanen 1993:** Kuokkanen, Pertti, Toivakan historia. Jyväskylä.
- Kuula ja Poikonen 1987:** Kuula, Martti–Poikonen, Taisto, Tikkakoski—Vehniäläisten kirkonkylä ja Amerikka. Teoksessa Se on issoa peliä. Vehniän kyläkirja. Jyväskylä.
- Laitinen 1968:** Laitinen, Arto, Kuntien kannanotot kuntauudistuksessa. Maalaiskunta 1/1968.
- Laitinen 1982:** Laitinen, Kari, Sosialidemokraatit ja kunnallishallinto. Sosialistinen aikakauslehti 2/1982 ja 3/1982.
- Laurila 1985:** Laurila, Eino H., Kulutus Suomen kansantaloudessa vuosina 1900–1975. Espoo.
- Maljonen 1969:** Maljonen, Juhani, Kuntauudistuksesta. Maalaiskunta 2/1969.
- Manninen 1994:** Manninen, Ari T., Petäjaveden historia. Jyväskylä.
- Mylly 1986:** Mylly, Juhani, Puoluetutkimuksen kehityksestä ja ongelmista. Teoksessa Poliittisen historian tutkimusopas. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopisto, politiikan tutkimuksen ja sosiologian laitos. Poliittisen historian julkaisuja C:24. Turku.

- Mylly 1995:** Mylly, Juhani, Narratiivista ja uushistoriasta (lähi)historiaa? Teoksessa Lähihistoria: Teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopisto. Poliittisen historian tutkimuksia 1. Turku.
- Mäkelä 1969:** Mäkelä, Klaus, Kansan käsitys keskioluesta ennen lainuudistusta. Alkoholipolitiikka 1969:1.
- Mäkelä 1976:** Mäkelä, Klaus, Väestön alkoholipoliittisia mielipiteitä Suomessa vuosina 1953–1974. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste nro 97.
- Mäkelä 1990:** Mäkelä, Klaus, Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Toim. Klaus Mäkelä. Helsinki.
- Mäki 1976:** Mäki, Martti, Alkoholit ja liikenne. Oy Alko Ab:n, Liikenneministeriön, Liikenneturva ry:n ja Lääkintöhallituksen julkaisema julkaisu rattijuoppoutta vastaan.
- Mäkinen 1995:** Mäkinen, Pirjo, Kunnallisen itsehallinnon jäljillä. Kunnallisalan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut nro 8. Saarijärvi.
- Nevakivi 1988:** Nevakivi, Jukka, Historia ja poliittinen historia. Teoksessa Poliittisen historian itsereflektio. Poliittinen historia poliittisen historian tutkijoiden silmin. Toim. Kari Lindroos, Jouni Kuukkanen ja Heidi Piekka. Turun yliopisto. Poliittisen historian tutkimuksia 15. Turku.
- Nevakivi et al. 1993:** Nevakivi, Jukka–Hentilä, Seppo–Haataja Lauri, Poliittinen historia. Johdatus tutkimukseen. Loimaa.
- Niskanen 1987:** Niskanen, Eija, Karttulan koululaitoksen vaiheita. Teoksessa Karttulan kirja. Toim. Jussi Kylmälä. Jyväskylä.
- Paloheimo ja Wiberg 1997:** Paloheimo, Heikki–Wiberg, Matti, Poliitiikan perusteet. Porvoo.
- Pekkala 1968:** Pekkala, J., Uusi alkoholilainsäädäntö. Maalaiskunta 13/1968.
- Pekkanen 1970:** Pekkanen, Paavo, Kuntaudistuksen suunnittelu loppusuoralla. Suomen kunnat 3/1970.
- Pekonen 1991:** Pekonen, Kyösti, Symbolinen modernissa politiikassa. Jyväskylän yliopisto, nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Julkaisuja 25. Jyväskylä.
- Pesonen 1967:** Pesonen, Pertti, Vaalitulosten tulkintatapoja. Teoksessa Oman ajan historia ja politiikan tutkimus. Toim. Lauri Hyvämäki, Pertti Pesonen, Seikko Eskola ja Erkki Salonen. Helsinki.

- Pesonen 1993:** Pesonen, Pertti, Puoluerakenteen muutokset ja puoluesidonnaisuus. Teoksessa YYA-Suomi. Juva.
- Pulma 1999:** Pulma, Panu, Kuntien itsehallinto, paikallinen demokratia ja valtio. Teoksessa Valta ja byrokratia Suomessa 1809–1998. Toim. Jorma Selovuori. Helsinki.
- Raivio 1965:** Raivio, Arvi, Vaalit 1964. Maalaiskunta 2/1965.
- Rantatupa 1996:** Rantatupa, Heikki, Poliittinen historia paikallishistorioissa. Teoksessa Paikallishistoria. Toim. Mauno Jokipii. Jyväskylä.
- Rasilainen 1995:** Rasilainen, Aki, Lähdekritiikki ja todistusharkinta. Teoksessa Lähihistoria: teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopisto. Poliittisen historian julkaisuja 1. Turku.
- Rautanen 1994:** Rautanen, Terhi, Lehdistön historiasta viestinnän historiaan. Teoksessa Ihmiset, mediat ja merkitykset. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos. Julkaisuja sarja 2B. Helsinki.
- Rautio 1990:** Rautio, Marjatta, Paikallislehti, yhteisö ja konflikti. paikallislehden tehtävien ja sidonnaisuuksien tarkastelu Koillis-Lappi-lehden Vuotos-kirjoittelun pohjalta. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 70. 1990.
- Renvall 1983:** Renvall, Pentti, Nykyajan historiantutkimus. Juva.
- Rintala 1980:** Rintala, Anna-Maija, Kunnallisvaalit 1980–valtuustopaikan saa joka viides hakija. Suomen kunnat 18/1980.
- Rintamäki 1969:** Rintamäki, Matti, Vuoden 1968 kunnallisvaalit. Maalaiskunta 7/1969.
- Rytkönen 1968:** Rytkönen, Veikko J., Kuntaudistus. Mitä se on ja mitä se ei ole. Maalaiskunta 10/1968.
- Santonen 1975:** Santonen, Pirjo, Paikallislehtien merkkivuosi. Suomen kunnat 19/1975.
- Santonen 1985:** Santonen, Pirjo, Kasvun vuosikymmenet. Teoksessa Suomen lehdistön historia 4. Toim. Päiviö Tommila. Kuopio.
- Soikkanen 1966:** Soikkanen, Hannu, Kunnallinen itsehallinto kansanvallan perusta. Maalaiskuntien itsehallinnon historia. Helsinki.
- Soikkanen 1996:** Soikkanen, Hannu, Kunta paikallishistoriassa. Teoksessa Paikallishistoria. Toim. Mauno Jokipii. Jyväskylä.

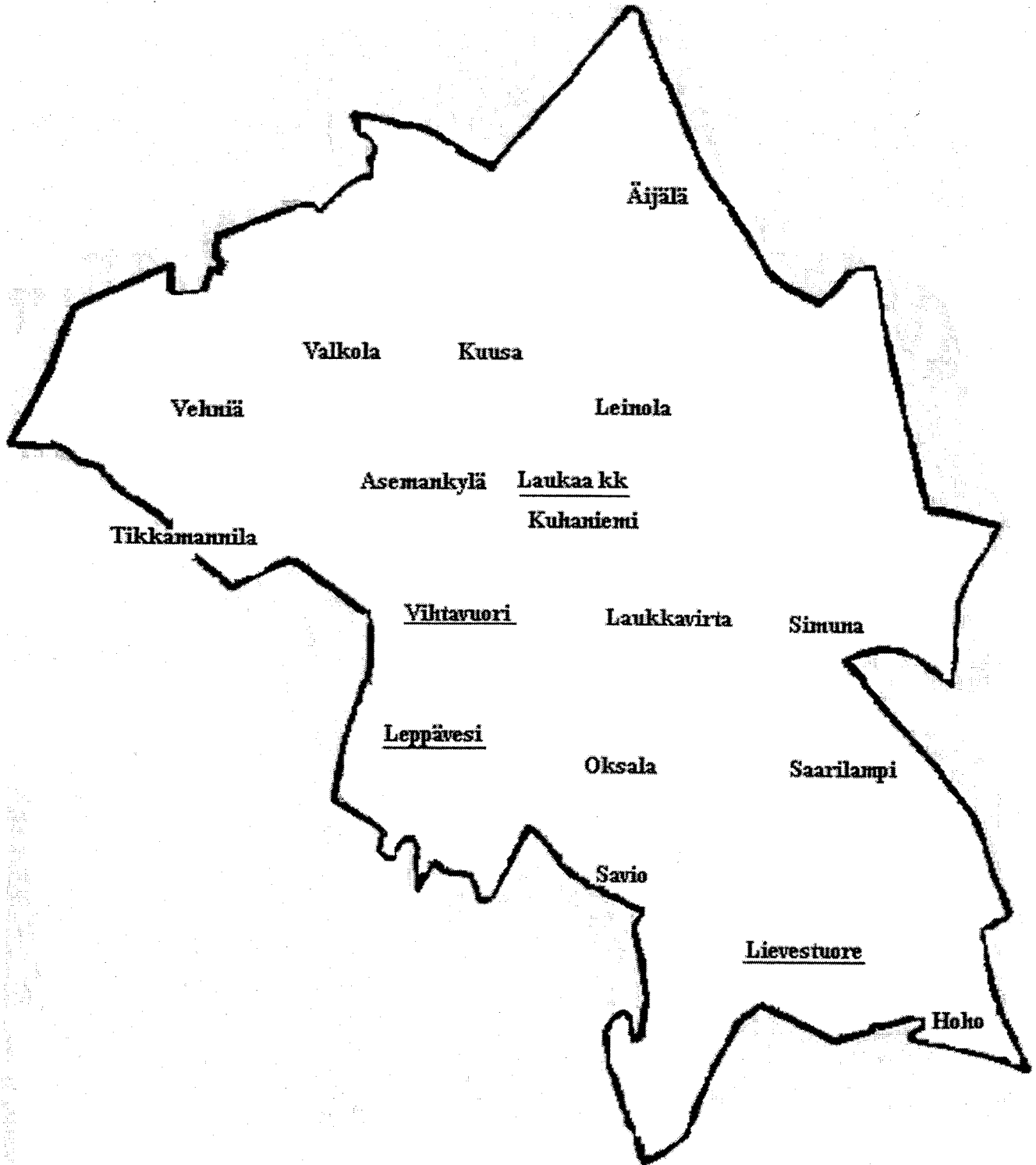
- Soikkanen 1995:** Soikkanen, Timo, Historiankirjoituksen "etulinja" reaaliaikaan! Teoksessa Lähihistoria: teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopisto. Poliittisen historian tutkimuksia 1. Turku.
- Toivainen 1979:** Toivainen, Risto, Sisä-Suomen lehti levikkialueensa tiedonvälittäjänä 1966–1975. Sosiologian pro gradu -tutkielma Jyväskylän yliopistossa.
- Tommila 1988:** Tommila, Päiviö (toim.), Suomen lehdistön historia 6. Hakuteos Kotokulma–Savon lehti. Jyväskylä.
- Tommila ja Raitio 1979:** Tommila, Päiviö–Raitio, Tuire, Keski-Suomen lehdistö 1945–1978. Jyväskylä.
- Tommila ja Salokangas 1998:** Tommila, Päiviö–Salokangas, Raimo, Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Helsinki.
- Toropainen 1970:** Toropainen, Mikko, Tutkimus Kiteen–Tohmajärven-lehden lukijakunnasta. Suomen kunnat 17/1970.
- Uusitalo 1996:** Uusitalo, Hannu, Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva.
- Vataja 1965:** Vataja, Pentti, Väkijuomien anniskelu maalaiskunnissa. Maalaiskunta 11/1965.
- Vihavainen 1969:** Vihavainen, Erkki, Laukaa–elinvoimainen maalaiskunta. Maalaiskunta 20/1969.
- Vihavainen 1976:** Vihavainen, Erkki, Kuntien suhtautuminen alkoholikysymykseen ennen ja nyt. Suomen kunnat 4/1976.
- Virrankoski 1980:** Virrankoski, Pentti, Haastattelumenetelmän käyttö historiantutkimuksessa. Turun yliopisto, historian laitos. Julkaisuja 6. Turku.
- Väänänen 1996:** Väänänen, Pekka, Parlamentaarikot kuntien kentällä: tutkielma kansanedustajista kunnallispolitiikassa vuosina 1971–1995. Espoo.
- Wahlroos 2000:** Wahlroos, Lasse, Opas historiakirjan tekijälle. Saarijärvi.
- Watt 1991:** Watt, Donald Cameron, Mitä oman ajan historia on? Teoksessa Poliittinen historia, Suomi ja muut. Toim. Seppo Hentilä ja Timo Turja. Oulu.
- Wiberg 1990:** Wiberg, Matti, Akateeminen vs. poliittinen väittely: alustava vertailu. Tiedotustutkimus 1/1990.

LIITE 1: Laukaan henkikirjoitettu väkiluku 1965–1980

Lähde: LKA, KValt 29.10.1979, § 185, liite 8; LKA, KValt 25.8.1980, § 137, liite 32; LKA, KValt 31.8.1981, § 207, liite 20.

LIITE 2: Tutkielmassa esiintyvien Laukaan kunnan taajamien ja kylien sijainti, taajamat alleviivattu

LIITE 3: Tutkielmassa haastateltujen luottamustehtävät
Laukaan kunnanvaltuustossa ja -hallituksessa

Halinen Arto (synt. 1934), kokoomus

Kunnanvaltuuston jäsen 1965–1972

Kunnanvaltuuston varajäsen 1973–1980

Kunnanvaltuuston jäsen 1981–1988

Kunnanhallituksen jäsen 1977–1980

Kunnanhallituksen II varapuheenjohtaja 1981–1988

Kantola Tapani (synt. 1940), kokoomus

Kunnanvaltuuston jäsen 1969–1980

Kunnanvaltuuston II varapuheenjohtaja 1975

Kunnanvaltuuston jäsen (keskustapuolue) 1985–1992

Kunnanvaltuuston puheenjohtaja 1993–1994

Kunnanvaltuuston I varapuheenjohtaja 1995–1996

Kunnanhallituksen varajäsen 1969–1970, 1973

Kunnanhallituksen jäsen 1973–1974

Kunnanhallituksen puheenjohtaja (keskustapuolue) 1985–1992

Kuukkanen Unto (synt. 1934), SKDL

Kunnanvaltuuston jäsen 1965–1988

Kunnanvaltuuston II varapuheenjohtaja 1969–1970, 1977–1980

Kunnanhallituksen jäsen 1971–1976, 1985–1988

Saimo Sylvi (synt. 1914), keskustapuolue

Kunnanvaltuuston jäsen 1954–1984

Kunnanvaltuuston puheenjohtaja 1983–1984

Kunnanhallituksen jäsen 1955–1959

Torro Tarmo (synt. 1932), SDP

Kunnanvaltuuston varajäsen 1961–1964

Kunnanvaltuuston jäsen 1965–1984

Kunnanvaltuuston I varapuheenjohtaja 1969–1972, 1981–1982

Kunnanhallituksen jäsen 1959–1962

Kunnanhallituksen varajäsen 1968

Kunnanhallituksen jäsen 1973–1980, 1983–1984

Kunnanhallituksen puheenjohtaja 1977–1980

Lähde: LKA, Luottamushenkilörekisteri.

LIITE 4: Kunnallisvaaleissa 1964 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

	ML	Kok&KP&Yr	SMP	SDP&TPSL	SKDL	Yhteensä
Kirkonkylä	247	268	30	335	251	1131
Kuusa	150	60	37	103	117	467
Leppävesi	125	74	13	184	241	637
Lievestuore	270	291	50	699	340	1650
Mannila	72	12	6	21	40	151
Savio	108	38	18	91	78	333
Simuna	172	22	0	45	37	276
Valkola	168	27	24	63	76	358
Vehniä	138	10	40	67	155	410
Vihlavuori	74	146	5	312	93	630
Äijälä	150	25	5	46	73	299
Lankamaa		0	0	0	0	0
Yhteensä	1674	973	228	1966	1501	6342
Ennakköänet	25	47	5	11	34	122
Yhteensä	1699	1020	233	1977	1535	6464

Huom. Lievestuoreen ja Metsolahden äänestysalueet yhdistetty.
Kokoomukselle ääniä 542, liberaaleille 275 ja yrittäjille 203. Sosialidemokraateille 1231 ääntä ja TPSL:lle 746.

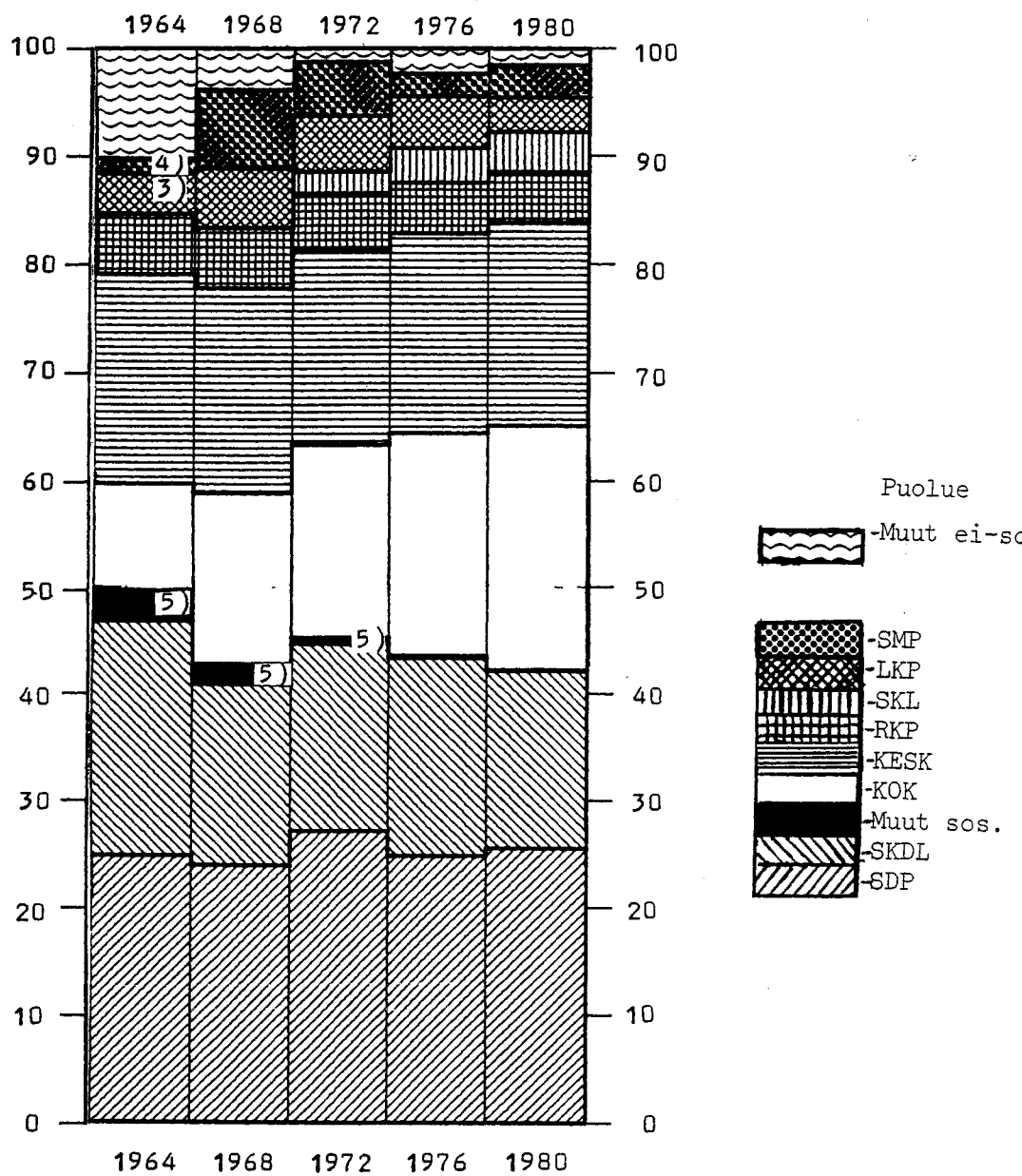
Lähde: L-K 18.10.1968.

LIITE 5: Puolueiden saamat äänet prosentteina kunnallisvaaleissa 1964–1980

	Kesk.	Kok.	SMP	LKP	SKL	ei-sos. yht.	SDP	SKDL	TPSL	sos. yht.
1964										
Suomi						50,1	27,7	22,0		49,7
Suomi, mlk:t						56,6	22,2	20,9		43,1
Keski-Suomen lääni						43,1	34,4	22,5		56,9
Laukaa	26,3	8,4	3,6	4,3		45,7	19,0	23,7	12,1	54,3
1968										
Suomi	18,9	16,1	7,3	5,5		56,2	23,9	16,9	1,8	42,6
Suomi, mlk:t	32,9	10,6	9,7	2,1		62,6	18,8	15,7	1,3	35,9
Keski-Suomen lääni	23,8	11,5	7,2	4,3		49,7	28,3	17,8	3,8	49,9
K-S lääni, mlk:t	31,6	7,7	8,6	2,3		53,7	26,2	16,4	3,2	45,9
Laukaa	28,5	8,6	10,7	3,1		53,0	19,5	19,1	8,4	47,0
1972										
Suomi	18,0	15,2	5,0	5,2	2,0	54,4	27,1	17,5	0,5	45,1
Suomi, mlk:t	32,7	12,6	7,7	2,2	1,4	62,5	20,7	15,3	0,4	36,7
Keski-Suomen lääni	22,3	13,7	6,0	3,5	3,0	49,1	31,8	18,3	0,8	50,9
Laukaa	26,8	10,1	8,6	2,4	4,3	54,5	24,9	20,6	0,0	45,5
1976										
Suomi	18,7	21,2	2,0	4,8	3,0	56,3	25,0	18,6		43,7
Suomi, mlk:t	35,1	16,2	3,4	2,2	2,7	62,6	20,5	16,6		37,2
Keski-Suomen lääni	22,9	16,1	2,3	3,1	4,1	49,4	29,9	20,2		50,3
K-S lääni, mlk:t	31,0	13,0	3,5	1,8	4,6	53,9	28,1	17,9		46,1
Laukaa	25,7	11,8	4,7	1,6	3,8	50,5	28,5	21,0		49,4
1980										
Suomi	18,7	22,9	3,0	3,2	3,7	57,3	25,5	16,6		42,2
Suomi, mlk:t	33,1	17,6	4,0	1,5	3,1	64,6	20,3	14,4		34,9
Keski-Suomen lääni	23,4	18,2	2,7	2,3	4,7	51,6	30,2	18,0		48,2
Laukaa	28,6	13,5	5,4	0,6	6,1	54,4	26,9	18,7		45,6

Lähde: Laukaata koskevat luvut (prosentit laskettu itse): L-K 18.10.1968; L-K 6.10.1972; L-K 4.11.1976; L-K 30.10.1980.
Vuoden 1964 luvut SVT XXIX B:2, s. 14; Juusela 1973, s. 553-554. Vuoden 1968 luvut SVT XXIX B:3, s. 12-13; Rintamäki 1969, s. 425.
Vuoden 1972 luvut SVT XXIX B:4, s. 12-13; Juusela 1973, s. 553-554. Vuoden 1976 luvut SVT XXIX B:5, s. 12-13;
Suomen kunnat 23/1976, s. 1571-1575. Vuoden 1980 luvut SVT XXIX B:6, s. 12-13.

LIITE 6: Puolueiden suhteellinen kannatus kunnallisvaaleissa 1964–1980

- 3) Suomen Kansanpuolue
 4) Suomen Pientalonpoikien Puolue
 5) Työväen ja Pienviljelijäin Sosialidemokraattinen Liitto

Lähde: SVT XXIX B:6, s.19.

LIITE 7: Vuoden 1964 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto

SDP JA TPSL

Ahonen Aatto	autonkuljettaja	Laukaa as.
Asikkala Kaarlo	turbiininhoitaja	Lievestuore
Haltia Ester	rouva	Lievestuore
Haukka Onni	kirvesmies	Kuhaniemi
Könönen Oskari	ratavartija	Vihtavuori
Luomanen Martti	sähköasentaja	Vihtavuori
Manninen Eero	vuokraviljelijä	Iso-Oksala
Pietiläinen Voitto	happomies	Lievestuore
Puttonen Mikko	kirvesmies	Vihtavuori
Torro Tarmo	sorvaaja	Vihtavuori

MAALAI SLIITTO

Anttonen Vilho	maanviljelijä	Valkola
Kovanen Otto	maanviljelijä	Simunankoski
Kytömaa Esko	maanviljelijä	Äijälä
Puupponen Armas	maanviljelijä	Laukaa as. 5.7.1968 asti
Ravi Matti	maanviljelijä	Vehniä
Saimo Sylvi	maanviljelijä	Hoho
Tarvainen Väinö	maanviljelijä	Vehniä 18.7.1968 alkaen
Tiihonen Otto	maanviljelijä	Saarilampi
Vesterinen Paavo	maanviljelijä	Leppävesi

SKDL

Kauppinen Reino	kirvesmies	Lievestuore
Kuitunen Väinö	pienviljelijä	Tikkamannila
Kuukkanen Unto	työmies	Laukaa kk
Närhi Antti	kivityömies	Vihtavuori
Pollari Kalle	pienviljelijä	Äijälä
Riikonen Kaarlo	työmies	Laukaa as.
Suuronen Heikki	johtajaopettaja	Valkola

KOKOOMUS, KANSANPUOLUE JA YRITTÄJÄT

Halinen Arto	kansakoulunopettaja	Laukaa kk
Kauranen Veikko	autoilija	Laukaa kk 21.6.1966 alkaen
Levijärvi Eino Ensio	rehtori	Lievestuore
Lähteenmäki Eero	osastopäällikkö	Laukaa kk 12.6.1966 asti
Pyhälä Olavi	toimitusjoht., varatuomari	Lievestuore 26.6.1967 asti
Sikiö Adolf	johtajaopettaja	Laukaa kk 30.10.1967 alkaen
Tarvainen Paavo	teknikko	Vihtavuori

PIENTALONPOJAT

Kalmari Niilo	maanvilj., pastori	Savio
---------------	--------------------	-------

Lähde: LKA, KValt 21.6.1966, § 98, liite 3; LKA, KValt 26.6.1967, § 97, liite 3; LKA, KValt 18.7.1968, § 120, liite 5; LKA, KValt 23.9.1969, § 160, liite 4.

LIITE 8: Puolueiden valtuustopaikat prosentteina kunnallisvaalien 1964–1980 perusteella

	Kesk.	Kok.	SMP	LKP	SKL	ei-sos.yht.	SDP	SKDL	TPSL	sos. yht.
1964										
Suomi						55,6	23,2	19,6		42,8
Suomi, mlk:t						58,9	20,2	19,1		39,3
Keski-Suomen lääni						46,5	32,9	20,6		53,5
K-S lääni, mlk:t						48,9				51,1
Laukaa	25,8	16,1	3,2	1)		45,2	32,3	22,6	1)	54,8
1968										
Suomi	29,8	11,7	7,7	2,6		61,1	19,8	14,9	1,2	36,0
Suomi, mlk:t	35,9	9,7	8,6	1,4		65,7	16,9	14,2	0,9	32,2
Keski-Suomen lääni	33,1	7,8	6,7	2,1		53,1	27,4	16,4	2,8	46,5
K-S lääni, mlk:t	38,0	6,0	7,2	1,5		55,9	26,3	15,1	2,2	43,6
Laukaa	29,0	9,7	9,7	3,2		51,6	19,4	19,4	9,7	48,4
1972										
Suomi	30,0	13,7	5,9	2,7	1,2	53,5	23,0	15,4	0,0	38,4
Suomi, mlk:t	36,9	11,7	7,0	1,4	1,0	64,0	19,6	14,1	0,0	33,7
Keski-Suomen lääni	31,8	9,6	6,2	1,8	2,1	52,1	30,9	16,6	0,4	47,9
K-S lääni, mlk:t	36,7	8,0	7,0	1,2	2,1	55,0	29,0	15,1	0,0	44,2
Laukaa	32,3	9,7	6,5	0,0	3,2	51,6	25,8	22,6	0,0	48,4
1976										
Suomi	31,4	16,3	2,0	2,6	2,6	54,9	21,8	16,3		38,1
Suomi, mlk:t	40,6	15,3	2,5	1,6	2,4	62,3	19,3	15,7		35,0
Keski-Suomen lääni	32,6	12,9	1,6	1,2	4,1	53,4	28,4	18,0		46,5
K-S lääni, mlk:t	37,5	11,4	1,9	0,7	3,8	55,3	27,4	16,1		43,4
Laukaa	25,7	14,3	2,9	0,0	5,7	48,6	28,6	25,7		51,4
1980										
Suomi	31,2	18,6	2,8	1,5	2,6	56,7	22,4	14,3		36,7
Suomi, mlk:t	37,1	16,7	3,2	0,9	2,3	66,4	19,0	13,2		32,3
Keski-Suomen lääni	32,5	15,1	2,2	1,2	3,9	55,2	28,8	15,9		44,7
Laukaa	28,6	14,3	5,7	0,0	5,7	54,3	28,6	17,1		45,7

1) Laukaassa vuoden 1964 valeissa SDP ja TPSL sekä Kokoomus, kansanpuolue ja yrittäjät vaaliitoissa, joten paikat laskettu yhteensä.

Lähte: Laukaasta koskevat luvut (prosentit laskettu itse): LKA, KValt 21.6.1966, § 98, liite 3; LKA, KValt 29.9.1970, § 119, liite 2; LKA, KValt 30.9.1974, § 143, liite 26; LKA, KValt 25.8.1980, § 137, liite 32; LKA, KValt 30.8.1982, § 142 ja § 143, liite 6.

Vuoden 1964 luvut SVT XXIX B:2, s. 16; Raivio 1965, s. 91–92.
Vuoden 1968 luvut SVT XXIX B:3, s. 14–15 (K-S lään); Rintamäki 1969, s. 426 (muut, prosentit laskettu itse).
Vuoden 1972 luvut SVT XXIX B:4, s. 14–15 (K-S lään); Juuseila 1973, s. 553–554 (muut, K-S läänin maalaiskuntien prosentit laskettu itse).
Vuoden 1976 luvut SVT XXIX B:5, s. 14–15 (K-S lään); Suomen kunnat 23/1976, s. 1571–1575 (muut, prosentit laskettu itse).
Vuoden 1980 luvut SVT XXIX B:6, s. 14–15 (Suomi mlk:t ja K-S lään); Suomen kunnat 21/1980, s. 1314 (Suomi).

LIITE 9: Kunnallisvaaleissa 1968 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

	Kesk.	Kok&Lib	SMP	TORN	SDP	SKDL	TPSL	Yhteensä
Kirkonkylä	247	216	108	20	226	206	121	1144
Kuusa	137	33	70	20	76	81	9	426
Leppävesi	126	69	59	4	144	194	44	640
Lievestuore	440	206	182	9	355	249	228	1669
Mannila	35	7	9	1	5	19	1	77
Savio	110	37	31	4	81	57	8	328
Simuna	165	10	15	0	33	27	9	259
Valkola	129	14	72	1	38	81	16	351
Vehniä	152	16	76	15	56	102	4	421
Vihntavuori	81	154	30	3	178	83	73	602
Äijälä	150	21	16	4	41	59	11	302
Lankamaa	49	6	13	0	7	58	11	144
Yhteensä	1821	789	681	81	1240	1216	535	6363

Huom. Lievestuoreen ja Metsolahden äänestysalueet yhdistetty.
Kokoomuksen äänet yhteensä 549 ja liberaalien 197. Ennakköäniä ei tässä taulukossa ole.

Lähde: L-K 18.10.1968.

LIITE 10: Vuoden 1968 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto

KESKUSTAPUOLUE

Anttonen Vilho	maanviljelijä	Valkola
Hakala Antti	liikkeenharjoittaja	Lievestuore
Hokkanen Pekka	maanviljelijä	Saarilampi
Kauranen Veikko	autoilija	Laukaa kk
Kytömaa Esko	maanviljelijä	Äijälä
Oksanen Simo	maanviljelijä	Laukkavirta
Saimo Sylvi	maanviljelijä	Hoho
Tiihonen Otto	maanviljelijä	Saarilampi
Vesterinen Paavo	maanviljelijä	Leppävesi

SDP

Haltia Ester	rouva	Lievestuore
Kasila Mikko	sairausvak.tston joht.	Laukaa kk
Manninen Eino	maanviljelijä	Iso-Oksala
Nieminen Antti	sähköasentaja	Lievestuore
Puttonen Mikko	kirvesmies	Vihtavuori
Torro Tarmo	sorvaaja	Vihtavuori

SKDL

Kuitunen Väinö	maanviljelijä	Tikkamannila
Kuukkanen Unto	työmies	Laukaa kk
Pollari Kalle	pienviljelijä	Äijälä
Räsänen Marja-Liisa	liikeapulainen	Leppävesi
Siekkinen Erkki	putkiasentaja	Leppävesi
Suuronen Heikki	kansakoulunopettaja	Valkola

KOKOOMUS

Halinen Arto	kansakoulunopettaja	Laukaa kk
Kantola Tapani	maanviljelijä	Laukaa kk
Peltonen Raili	sairaanhoitaja	Lievestuore

SMP

Kalmari Niilo	maanvilj., pastori	Savio
Kapanen Toivo	maanviljelijä	Laukaa kk
Saikkonen Tauno	liikkeenharjoittaja	Leppävesi

TPSL

Ahonen Aatto	autonkuljettaja	Laukaa as.
Asikkala Kaarlo	turbiininhoitaja	Lievestuore
Pietiläinen Voitto	työasiamies	Lievestuore

LKP

Levijärvi Eino Ensio	rehtori	Lievestuore
----------------------	---------	-------------

Lähde: LKA, KValt 29.9.1970, § 119, liite 2.

LIITE 11: Puolueiden kannattajakunta ammattiryhmittäin, %

		SDP	SKDL	Kesk.	Kok.	SMP
Maanviljelijä	1966	7	11	72	12	81
	1973	5	9	60	13	35
	1982	2	5	40	9	
Työväkeä	1966	74	88	18	20	19
	1973	71	77	23	20	48
	1982	63	72	28	24	
Toimihenkilö	1966	19	7	7	68	
	1973	24	15	18	67	17
	1982	34	22	32	67	

Lähde: Pesonen 1993, s. 34.

LIITE 12: Kunnallisvaaleissa 1972 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

	Kesk.	Kok.	SMP	SKL	LKP	SYP	SDP	SKDL	Yhteensä
Kirkonkylä	246	200	90	60	54	38	388	243	1319
Kuusa	156	30	67	16	8	5	78	78	438
Leppävesi	92	47	75	45	8	27	150	233	677
Lievestuore	441	170	126	44	39	23	535	271	1649
Savio	116	31	31	2	7	7	83	46	323
Simuna	179	4	17	7	1	10	28	44	290
Valkola	147	8	58	3	3	0	53	83	355
Vehniä	124	12	54	50	0	10	89	113	452
Vihtavuori	73	117	33	37	37	21	232	126	676
Äijälä	156	12	17	10	0	7	30	75	307
Lankamaa	80	8	12	6	2	0	12	51	171
Yhteensä	1810	639	580	280	159	148	1678	1363	6657
Ennakkooänet	105	80	32	29	10	17	102	106	481
Yhteensä	1915	719	612	309	169	165	1780	1469	7138

Lievestuoreen ja Kelkkämäen äänestysalueet yhdistetty.

Lähde: L-K 6.10.1972.

LIITE 13: Vuoden 1972 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto

KESKUSTAPUOLUE

Jalkanen Matti	maanviljelijä	Lievestuore
Kauranen Veikko	autoilija	Laukaa kk
Kytömaa Esko	maanviljelijä	Äijälä
Oksanen Armas	eläinlääkäri	Laukaa kk
Oksanen Simo	maanviljelijä	Laukkavirta
Saimo Sylvi	kansanedustaja	Hoho
Tarvainen Väinö	maanviljelijä	Vehniä
Tiihonen Otto	maanviljelijä	Saarilampi
Tuokala Heikki	maanviljelijä	Leinola
Vesterinen Paavo	maanviljelijä	Leppävesi

SDP

Jääskeläinen Aino	autonkulj.vaimo	Lievestuore
Kuula Uuno	pienviljelijä	Vehniä
Manninen Eero(EINO?)	maanviljelijä	Iso-Oksala
Nieminen Antti	sähköasentaja	Lievestuore
Nygrén Heikki	aseteknikko	Lievestuore
Salpakoski Raimo	työsuojelutarkastaja	Laukaa kk
Torro Tarmo	sorvaaja	Vihtavuori
Viitanen Esko	autoilija	Kuusa

SKDL

Korjonen Esko	kirvesmies	Vehniä	
Koukka Matti	maalari	Äijälä	24.3.1975 alkaen
Kuukkanen Unto	työmies	Laukaa kk	
Pollari Kalle	maanviljelijä	Äijälä	
Reiman Olavi	työtekniikko	Lievestuore	
Siekinen Erkki	vesilaitoksen hoitaja	Leppävesi	
Suuronen Heikki	opettaja	Valkola	24.3.1975 asti
Toivonen Juhani	huoltomies	Vihtavuori	

KOKOOMUS

Jalkanen Esko	metsänhoitaja	Lievestuore
Kantola Tapani	agronomi	Laukaa kk
Räisänen Pekka	insinööri	Vihtavuori

SMP

Kapanen Toivo	maanviljelijä	Valkola
Saikkonen Tauno	liikkeenharjoittaja	Leppävesi

SKL

Ravi Matti	maanviljelijä	Vehniä
------------	---------------	--------

Lähde: LKA, KValt 30.9.1974, § 143, liite 26.

LIITE 14: Kunnallisvaaleissa 1976 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

	Kesk.	Kok.	SMP	SKL	LKP	SKYP	SYP	SDP	SKDL	Yhteensä
Kirkonkylä	335	279	51	51	54	12	35	491	314	1622
Kuusa	160	33	36	13	0	12	1	60	75	390
Leppävesi	135	45	35	31	10	7	41	278	259	841
Lievestuore	390	170	62	44	10	15	20	633	316	1660
Savio	98	31	25	3	4	8	2	75	40	286
Simuna	132	10	5	8	0	3	7	28	34	227
Valkola	127	19	45	8	1	4	0	51	74	329
Vehniä	127	10	38	41	1	11	7	88	94	417
Vihlavuori	102	159	24	41	26	0	15	309	162	838
Äijälä	146	15	9	12	1	0	3	26	90	302
Lankamaa	74	13	0	4	2	0	3	14	51	161
Yhteensä	1826	784	330	256	109	72	134	2053	1509	7073
Ennakkooänet	158	128	34	38	16	5	8	144	108	639
Yhteensä	1984	912	364	294	125	77	142	2197	1617	7712

Kirkonkylän itäinen ja läntinen äänestysalue sekä Lievestuoreen ja Kelkkämäen äänestysalueet yhdistetty.

Lähde L-K 4.11.1976.

LIITE 15: Vuoden 1976 kunnallisvaaleissa valittu Laukaan kunnanvaltuusto

SDP

Asikkala Alpo	sähköasentaja	Lievestuore
Honkonen Jorma	varastonhoitaja	Leppävesi
Jääskeläinen Aino	kotiavustaja	Lievestuore
Kihlström Veijo	aseseppä	Lievestuore
Lehtonen Veikko	dynamiitin sekoittaja	Laukaa as.
Luomanen Erkki	teknikko	Vihtavuori
Nygrén Heikki	aseteknikko	Lievestuore
Salpakoski Raimo	työsuojelutarkastaja	Laukaa kk
Siekkinen Tauno	sementtimies	Leppävesi
Torro Tarmo	työkaluvar.hoitaja	Vihtavuori

KESKUSTAPUOLUE

Kauranen Veikko	autoilija	Laukaa kk
Pöllänen Matti	maanviljelijä	Valkola
Oksanen Armas	eläinlääkäri	Laukaa kk
Saimo Sylvi	kansanedustaja	Hoho
Salminen Anja	joht.hoitaja	Lievestuore
Suomala Hannu	poliisikonstaapeli	Leppävesi
Tiihonen Otto	maanviljelijä	Saarilampi
Tuokala Heikki	maanviljelijä	Leinola
Vesterinen Paavo	kansanedustaja	Leppävesi

SKDL

Koukka Matti	maalari	Äijälä
Kuitunen Mikko	sähköasentaja	Tikkakoski
Kuukkanen Unto	pääluottamusmies	Laukaa kk
Leinonen Osmo	valkaisija	Lievestuore
Pollari Kalle	maanviljelijä	Äijälä
Riikonen Kaarlo	kirvesmies	Laukaa as.
Siekkinen Erkki	vesilaitoksen hoitaja	Leppävesi
Toivonen Juhani	rakennustyöläinen	Leppävesi

KOKOOMUS

Jalkanen Esko	metsänhoitaja	Lievestuore
Kaikkonen Hilikka	lehtori	Laukaa kk
Kantola Tapani	maanviljelijä	Laukaa kk
Peltonen Raili	vanh.kodinjohtaja	Lievestuore
Räisänen Pekka	insinööri	Vihtavuori

SKL

Närhi Risto	nuorisiohjaaja	Laukaa kk
Ravi Matti	maanviljelijä	Vehniä

SMP

Kapanen Toivo	maanviljelijä	Laukaa kk
---------------	---------------	-----------

Lähde: LKA, KValt 25.8.1980, § 137, liite 32.

LIITE 16: Kunnallisvaaleissa 1980 annetut äänet Laukaassa äänestysalueittain

	Kesk.	Kok.	SMP	SKL	LKP	SKYP	SDP	SKDL	Yhteensä
Kirkonkylä	423	357	84	131	25	2	519	348	1889
Kuusa	152	29	55	21	2	9	47	56	371
Leppävesi	189	55	43	58	4	0	298	247	894
Lievestuore	557	208	57	50	4	2	545	276	1699
Savio	80	50	22	8	0	0	63	41	264
Simuna	119	7	8	6	0	0	50	21	211
Valkola	111	28	42	13	0	0	36	59	289
Vehniä	144	14	46	52	1	1	79	94	431
Vihlavuori	111	180	24	70	1	1	327	178	892
Äijälä	141	16	12	13	1	1	40	60	284
Lankamaa	90	10	7	15	0	0	8	42	172
Yhteensä	2117	954	400	437	38	16	2012	1422	7396
Ennakkooänet	193	133	39	56	9	1	164	88	683
Yhteensä	2310	1087	439	493	47	17	2176	1510	8079

Kirkonkylän itäinen ja läntinen sekä Lievestuoreen ja Kelkkämäen äänestysalueet yhdistetty.

Lähde: L-K 30.10.1980.

KESKUSTAPUOLUE

Kallio Marja	agronomi	Kuusa
Kytömaa Esko	maanviljelijä	Äijälä
Laulajainen Martti	maanviljelijä	Vehniä
Oksanen Armas	eläinlääkäri	Laukaa kk
Oksanen Simo	maanviljelijä	Laukkavirta
Saimo Sylvi	kansanedustaja	Hoho
Salminen Anja	johtava hoitaja	Lievestuore
Suomala Hannu	ylikonstaapeli	Leppävesi
Tuominiemi Tatu	autonkuljettaja	Lievestuore
Vesterinen Paavo	kansanedustaja	Leppävesi

SDP

Ahonen Tapio	linja-autonkuljettaja	Laukkavirta
Asikkala Alpo	sähköasentaja	Lievestuore
Jääskeläinen Aino	kotiavustaja	Lievestuore
Kihlström Veijo	asesepä	Lievestuore
Kyyhkynen Viljo	pienviljelijä	Vehniä
Lehtonen Veikko	työsuojeluvaltuutettu	Laukaa as.
Luomanen Erkki	teknikko	Vihtavuori
Salpakoski Raimo	työsuojelutarkastaja	Laukaa kk
Siekkinen Tauno	sementtimies	Leppävesi
Torro Tarmo	työkaluvar.hoitaja	Vihtavuori

SKDL

Honkonen Leena	lastentarhanopettaja	Laukaa kk
Koukka Matti	maalari	Äijälä
Kuukkanen Unto	pääluottamusmies	Laukaa kk
Leinonen Osmo	valkaisija, pääluot.mies	Lievestuore
Siekkinen Erkki	vesilaitoksen hoitaja	Leppävesi
Toivonen Juhani	rakennustyöläinen	Leppävesi

KOKOOMUS

Halinen Arto	opettaja	Laukaa kk
Kaikkonen Hilikka	lehtori	Laukaa kk
Korkeamäki Tauno	ylityönjohtaja	Vihtavuori
Riipinen Mikko	toimitusjohtaja	Vihtavuori
Salunen Ritva	lastent.erikoislääk.	Lievestuore

SKL

Närhi Risto	nuoriso-ohjaaja	Laukaa kk
Ravi Matti	maanviljelijä	Vehniä

SMP

Hiltunen Juhani	merkonomi	Äijälä
Kapanen Toivo	maanviljelijä	Laukaa kk

LIITE 18: Laukaan kunnanvaltuuston puheenjohtajat 1965–1980

	PUHEENJOHTAJA	I VARAPUHEENJOHTAJA	II VARAPUHEENJOHTAJA
1965	Kaarlo Asikkala–SDP	Armas Puupponen–KESK.	Antti Närhi–SKDL
1966	Kaarlo Asikkala–SDP	Armas Puupponen–KESK.	Antti Närhi–SKDL
1967	Kaarlo Asikkala–SDP	Armas Puupponen–KESK.	Heikki Suuronen–SKDL
1968	Heikki Suuronen–SKDL	Esko Kytömaa–KESK.	Mikko Puttonen–SDP
1969	Paavo Vesterinen–KESK.	Tarmo Torro–SDP	Unto Kuukkanen–SKDL
1970	Paavo Vesterinen–KESK.	Tarmo Torro–SDP	Unto Kuukkanen–SKDL
1971	Otto Tiihonen–KESK.	Tarmo Torro–SDP	Toivo Kapanen–SMP
1972	Otto Tiihonen–KESK.	Tarmo Torro–SDP	Raili Peltonen–KOK.
1973	Paavo Vesterinen–KESK.	Raimo Salpakoski–SDP	Heikki Suuronen–SKDL
1974	Paavo Vesterinen–KESK.	Raimo Salpakoski–SDP	Heikki Suuronen–SKDL
1975	Paavo Vesterinen–KESK.	Raimo Salpakoski–SDP	Tapani Kantola–KOK.
1976	Paavo Vesterinen–KESK.	Raimo Salpakoski–SDP	Matti Ravi–SKL
1977	Raimo Salpakoski–SDP	Armas Oksanen–KESK.	Unto Kuukkanen–SKDL
1978	Raimo Salpakoski–SDP	Armas Oksanen–KESK.	Unto Kuukkanen–SKDL
1979	Raimo Salpakoski–SDP	Armas Oksanen–KESK.	Unto Kuukkanen–SKDL
1980	Raimo Salpakoski–SDP	Armas Oksanen–KESK.	Unto Kuukkanen–SKDL

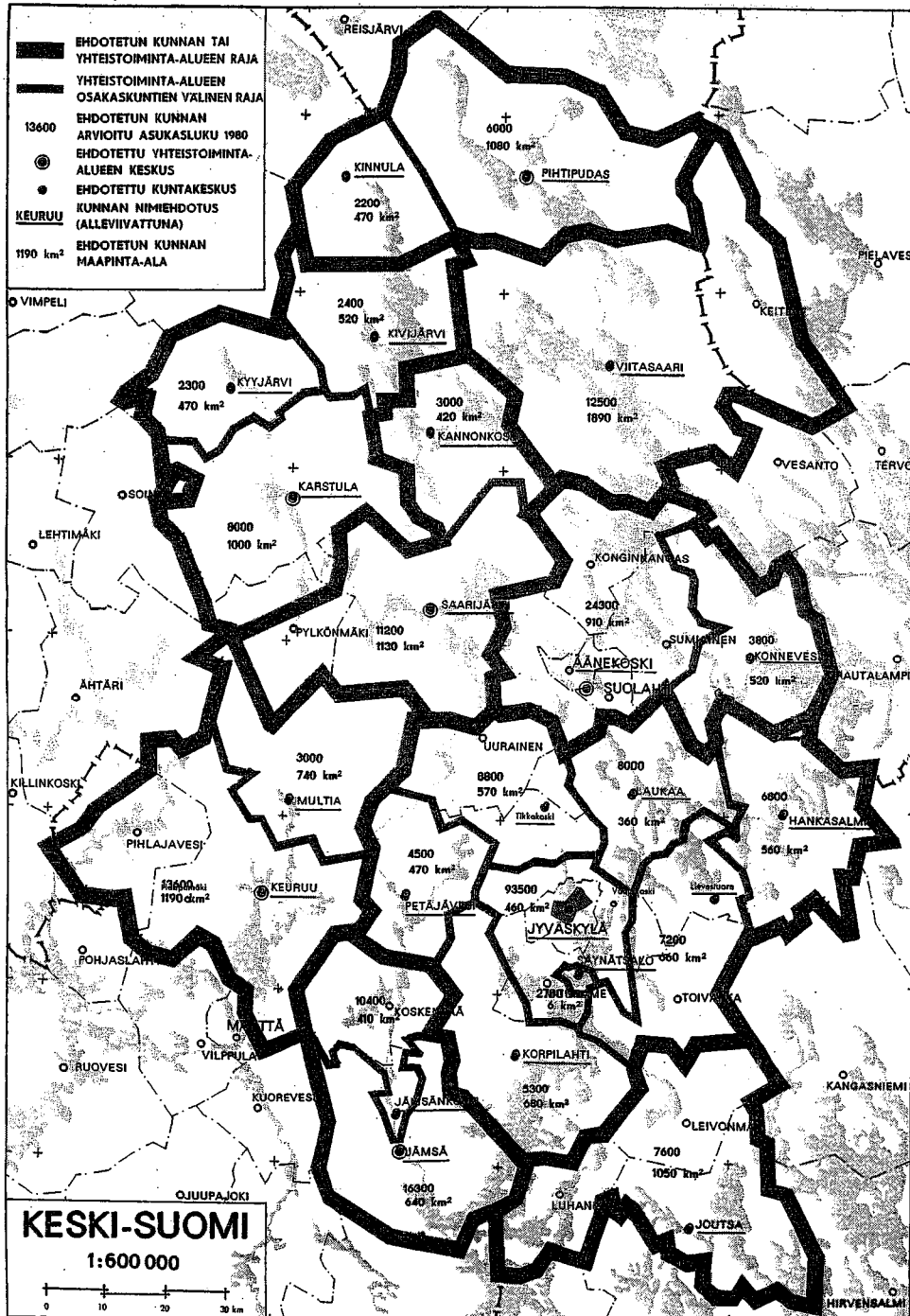
Lähde: L–K 22.1.1965; L–K 14.1.1966; L–K 27.1.1967; L–K 26.1.1968; L–K 23.1.1969; L–K 29.1.1970; L–K 21.1.1971; L–K 28.1.1972; L–K 26.1.1973; L–K 7.2.1974; L–K 29.1.1976; LKA, KValt 27.1.1975, § 4; LKA, KValt 24.1.1977, § 5; LKA, KValt 30.1.1978, § 4; LKA, KValt 29.1.1979, § 4; LKA, KValt 28.1.1980, § 4.

LIITE 19: Laukaan kunnanhallituksen puheenjohtajat 1965–1980

	PUHEENJOHTAJA	VARAPUHEENJOHTAJA	II VARAPUHEENJOHTAJA
1965	Ahti Lahtinen	Mikko Puttonen–SDP	
1966	Ahti Lahtinen	Mikko Puttonen–SDP	
1967	Ahti Lahtinen 16.6. asti	Erkki Siekkinen–SKDL	
1968	Erkki Siekkinen–SKDL	Mikko Kasila–SDP	
1969	Erkki Vihavainen	Matti Jalkanen–KESK.	
1970	Erkki Vihavainen	Matti Jalkanen–KESK.	
1971	Erkki Vihavainen	Paavo Vesterinen–KESK.	
1972	Erkki Vihavainen	Paavo Vesterinen–KESK.	
1973	Erkki Vihavainen	Otto Tiihonen–KESK.	
1974	Erkki Vihavainen	Otto Tiihonen–KESK.	
1975	Erkki Vihavainen 25.2. asti	Otto Tiihonen–KESK.	
1976	Kauko Suvikorpi	Otto Tiihonen–KESK.	
1977	Tarmo Torro–SDP	Otto Tiihonen–KESK.	
1978	Tarmo Torro–SDP	Otto Tiihonen–KESK.	
1979	Tarmo Torro–SDP	Otto Tiihonen–KESK.	Pentti Valkonen
1980	Tarmo Torro–SDP	Otto Tiihonen–KESK.	Pentti Valkonen

Lähde: LKA, KValt 19.1.1965, § 9; LKA, KValt 21.1.1967, § 7; LKA, KValt 18.1.1969, § 9; LKA, KValt 18.1.1971, § 9; LKA, KValt 24.1.1973, § 11; LKA, KValt 27.1.1975, § 5; LKA, KValt 24.1.1977, § 10; LKA, KValt 29.1.1979, § 5.

LIITE 20: Keski-Suomen läänin kuntarajojen muutokset lääninhallitusten alustavien ehdotusten mukaan

Lähde: LKA, KValt 30.9.1968, § 172, liite 6.

LIITE 21: Kuntien ja yhteistoiminta-alueiden lukumäärä lääneittäin
lääninhallitusten lopullisten ehdotusten mukaan

1. 1. 1970					Lääninhallitusten lopullisten ehdotusten mukaan				Yhteistoiminta-alueita
Läänit	Kaupungit	Kauppalat	Maalaiskunnat	Yht.	Kaupungit	Kauppalat	Maalaiskunnat	Yht.	
Uudenmaan	9	4	30	43	9	4	11	24	—
Turun ja Porin	8	5	92	105	8	4	30	42	5
Hämeen	6	3	48	57	6	3	28	37	9
Kymen	4	3	26	33	4	2	20	26	5
Mikkelin	4	—	26	30	4	—	16	20	5
Pohjois-Karjalan	1	3	17	21	1	3	12	16	2
Kuopion	3	1	23	27	3	1	14	18	3
Keski-Suomen	1	3	27	31	1	3	20	24	8
Vaasan	7	2	65	74	7	2	25	34	7
Oulun	3	3	50	56	3	3	35	41	9
Lapin	3	1	21	25	3	1	18	22	4
Yhteensä	49	28	425	502	49	26	229	304	57
Ahvenanmaa	1	—	15	16	1	—	15	16	—
Yhteensä	50	28	440	518	50	26	244	320	57

Lähde: Alanen 1970, s. 735.

LIITE 22: Kuntien ja yhteistoiminta-alueiden lukumäärä lääneittäin
kuntaudistuksen neuvottelukunnan ehdotuksen mukaan

1. 1. 1971					Kuntaudistuksen neuvottelukunnan ehdotuksen mukaan					
Lääni	Kaupun- keja	Kauppa- loita	Maalais- kuntia	Yhteensä	Kaupun- keja	Kauppa- loita	Maalais- kuntia	Yhteensä	Vähennys- v:sta 1971	Yhteis- toimin- alueet
Uudenmaan	9	4	30	43	9	4	18	31	12	3
Turun ja Porin	8	5	92	105	8	5	33	46	59	8
Hämeen ¹⁾	6	3	47	56	6	3	27	36	20	7
Kymen	5	2	26	33	5	1	14	20	13	2
Mikkelin	4	—	26	30	4	—	17	21	9	6
Pohjois-Karjalan ..	1	3	17	21	1	3	13	17	4	3
Kuopion ¹⁾	3	1	21	27	3	1	16	20	5	6
Keski-Suomen	1	3	27	31	1	2	17	20	11	4
Vaasan	7	2	65	74	7	2	29	38	36	8
Oulun	4	2	50	56	4	2	34	40	16	10
Lapin	3	1	21	25	3	1	18	22	3	4
Yhteensä	51	26	422	499	51	24	236	311	188	61
Ahvenanmaa	1	—	15	16	1	—	15	16	—	—
Yhteensä	52	26	437	515	52	24	241	327		

¹⁾ Tilastossa on otettu huomioon Tyrvännön kunnan liittyminen Hattulan kuntaan ja Säyneisen ja Muuruveden kuntien liittyminen Juankosken kuntaan 1. 1. 1971 alkaen

Lähde: Alanen 1970, s. 735.

LIITE 23: Laukaan kunnanjohtajat 1965–1980

KUNNANJOHTAJA	PUOLUEKANTA	AIKA
Ahti Lahtinen	SDP	–16.6.1967
Erkki Siekkinen (vt.)	SKDL	26.6.1967–31.12.1968
Mikko Kasila (vt.)	SDP	Siekkisen vuosilomat
Erkki Vihavainen	SIT.	1.1.1969–24.3.1975
Otto Tiihonen (vt.)	KESK.	24.3.1975–31.12.1975
Kauko Suvikorpi	SDP	1.1.1976–

LIITE 24: Laukaa–Konnevesi-lehden omistajat ja toimittajat 1964–1980

Omistajat:

Tauno Suomela 10/1964–4/1967

Sakari Niemi 4/1967–

(Pää)toimittaja:

Urho Ylitalo 10/1964–8/1965

Taisto Muhonen 8/1965–11/1967

Urho Ylitalo 10/1967–

LIITE 25: Laukaan kunnan joulukuusi 1975

Laukaan kunnan joulukuusta on ihmetelty ja saanut yleisöltä nimen pula-ajan joulukuusi. Siinä näkyvät «makuujäljet» selvästi, lamppuja kylluu oksilla muutama harva, eikä se jaksa seistä edes suorassa. Jotkut ovat näkevinään siinä eräänlaisia ennusmerkkejä tulevista kunnallisvaaleistakin.

Lähde: L-K 23.12.1975.